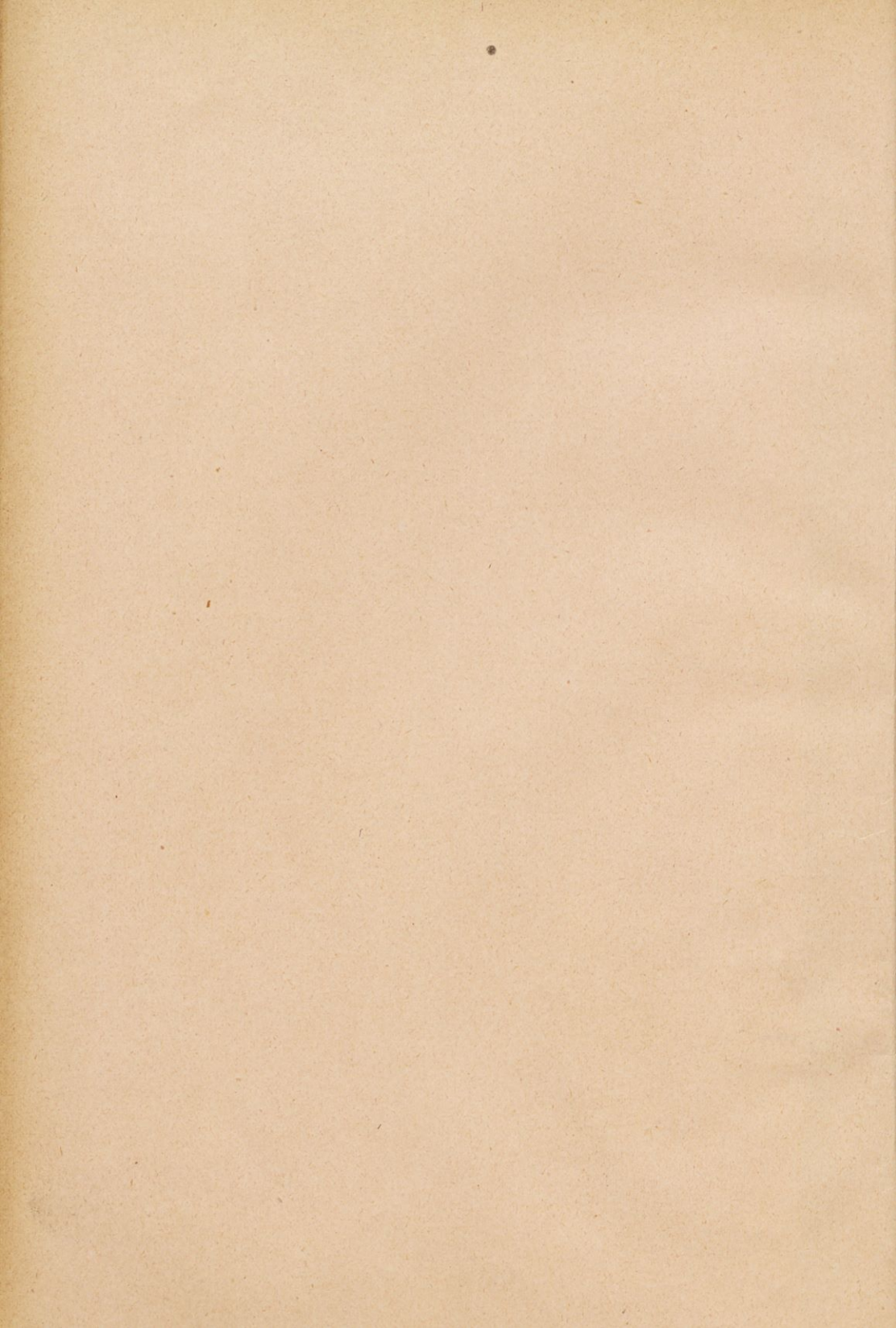

III.
M. 3998c.
h.

es.
ve=
i.

399806 III, M, h.

LUIGI CALCO:
CERKVENE MIŠI

CERKVENE MIŠI.

POVEST IZ SEDANJOSTI.

==== SPISAL LUIGI CALCO. ====

1914.

==== LJUBLJANA. ====

ZALOŽILA „NARODNA ZALOŽBA“.

030092730

Predgovor.

»Tedad reče Jezus ljudstvu in učencem svojim in pravi: Na Mojze-
sov stol so se vsedli pismarji in fa-
rizeji. Zatorej karkoli vam vele iz-
polnjevati, izpolnjujte in delajte. Ampak po njih delih ne delajte; ker go-
vore, pa ne delajo. Zakaj težke in
neznosne butare spletajo in jih nakla-
dajo ljudem na pleča; a s svojim pr-
stom nočejo ganiti. Vsa svoja dela
opravljalo tako, da jih vidijo ljudje,
zakaj široke si delajo napise in velike
robove oblačilom svojim. In ljubijo
prve prostore na gostijah in prve
stole po svetiščih in pozdrave po
ulicah in da jih ljudje imenujejo:
Rabi! Rabi! . . . Kdor se pa povišuje,
bo ponižan; in kdor se sam ponižuje,
bo povišan. Ampak gorje vam, pis-
marji in farizeji, hinavci; nebeško
kraljestvo zapirate pred ljudmi; sa-
mi ne greste vanj in tudi onih, kateri
hočejo, ne puščate noter. Gorje vam,
pismarji in farizeji, hinavci; vdovam
požirate hiše moleči dolge molitve;
ostro sodbo boste prejeli. Gorje vam,
pismarji in farizeji, hinavci: morje
prehodite in zemljo, da pridobite
enega, kateri se požidi; in ko se je
požidil, napravite iz njega sinu pe-
klenskega, dvakrat hujšega od sebe.
Gorje vam, slepi vodniki, kateri pra-
vite: Če priseže kdo pri tempeljnu,
to ni nič, če pa priseže kdo pri tem-

peljnovem zlatu, je kriv. Bebci in
slepici: kaj pa je več — zlato ali tem-
pelj, kateri posvečuje zlato? Gorje
vam pismarji in farizeji, hinavci: de-
setino dajete od mete, kopra in ku-
mine, zanemarjate pa, kar je najvaž-
nejše v postavi: sodbo in milost in
vero. To je bilo treba storiti in one-
ga ne opustiti. Slepí vodniki, kateri
precejate mušice in požirate kamelo.
Gorje vam, pismarji in farizeji, hi-
navci: zunaj čistite steklenico in
skledo, znotraj ste pa polni ropa in
nepoštenosti. Slepí farizej, očedi naj-
prej steklenico in skledo znotraj, da
boš tudi zunaj čist. Gorje vam pis-
marji in farizeji, hinavci: pobeljenim
grobovom ste podobni, kateri se zde
zunaj lepi, znotraj so pa polni mrtva-
ških kosti in gnilobe. Tako se kažete
tudi vi ljudem zunaj pravične, zno-
traj ste pa polni hinavstva in hudo-
bije. Gorje vam pismarji in farizeji,
hinavci: prerokom zidate grobove
in lepšate pravičnim spomenike in
pravite: Da smo bili v dneh očetov
svojih, ne bi bili z njimi deležni pri
krvi prerokov; tako pričate sami zo-
per sebe, da ste sinovi teh, ki so po-
morili preroke. In vi ste napolnili ve-
ro očetov svojih. Kačja in gadja za-
lega! Kako boste ubežali sodbi pe-
klenskega ognja?»

Evangelij sv. Matevža XXIII. pogl.

I.

Le kdor dela, ta živi!

Aškerc: Mučeniki.

Turobno in ganljivo so zapeli zvonovi v zvoniku sv. Petra, ko se je začel pomikati mrtvaški spreved iz pred enonadstropne hiše v prijazni župni vasi v Orehovljah na Gorenjskem.

Nedogledna je bila vrsta pogrebcev, ki so izkazovali zadnjo čast pokojnemu Blažu Novaku; na čelu spreveda je korakala šolska mladina, za njo gasilno in bralno društvo, za krsto neutolažljiva vdova s sinom in mnogoštevilnimi sorodniki, za poslednjimi pa skoro vsi župljani obsežne orehoveljske župnije.

Resni so bili obrazi pogrebcev in rosno marsikatero oko.

To ni bilo čuda: spremljali so k večnemu počitku moža, ki je nad dvajset let nosil na svojih ramenih težko breme županske časti v orehoveljski občini, moža, ki ni bil samo župan po imenu, temveč moža, ki je vse svoje moči in svoje bogate življenjske izkušnje posvečal neumorno svoji občini in ki je bil vedno in vsakomur na pomoč s svojim svetom in tudi z dejanjem, najsi je bil imovit posestnik, betežen kočar ali pa ubog delavec.

Turobno in ganljivo so peli zvonovi, ko se je počasi pomikal pogreb proti podružnični cerkvi Sv. Križa, okoli katere se je raztezalo orehoveljsko pokopališče.

Pogreb je vodil sam župnik, sivolasi Matija Koren, čeprav je še le malo poprej prebolel težko bolezen; ob njegovi strani je korakal novi kaplan dr. svetega pisma Juri Podpeč-

nik, na drugi strani pa sosedni župnik Anton Babnik.

Glas se je tresel župniku, ko je ob odprtem grobu svojega starega prijatelja in zvestega sodelavca za občni blagor opravljaj običajne molitve; ko so pa po končanih molitvah odpeli pevci »Bralnega društva« ganljivo žalostinko »Nad zvezdami«, stopil je sivolasi župnik ob splošni tišini nazaj k odprtemu grobu in proti vsem običajem spregovoril pokojnemu prijatelju s solzami v očeh nekoliko prisrčnih besedi v slovo.

»Prijatelj Blaž! Danes smo tvoje zemske ostanke položili k večnemu počitku, katerega si zaslužil s svojim neumornim delovanjem za občni blagor, — tvoja čista in blaga duša je pa pohitela k svojemu stvaritelju, da bode med nebeščani deležna onega nebeškega veselja, ki čaka vse, ki bogu vdani izpolnjujejo vestno in točno božje zapovedi in cesarske postave. Vse svoje življenje in moči si posvetil skrbi za blagor svoje domače občine in vsi ob tvoji odprti gomili zbrani pogrebci smo priča, da je malo takih mož širom naše slovenske domovine, ki bi enako tebi goreli in delovali za blagor onih, ki so te počastili s svojim zaupanjem in ti naprtali težko breme občinskega predstojnika. Vedno je bil vsakemu občanu odprti zaklad tvojih bogatih izkušenj, odprto srce in odprte roke si pa imel tudi za bedne siromake in nikdar ni vedela levica, kaj je dala tvoja desnica. Sam miroljuben in potrpežljiv si z neumorno vnemo in zgovornostjo deloval za mir, spravo in ljubezen med svojimi občani. Če danes v Orehovljah ne poznamo sovrastva in prepira, je to v prvi vrsti

tvoja zasluga. Pred vsem je pa tudi tvoja zasluga, da se sredi naše vasi vzdiguje ponosno šolsko poslopje, ki bode še poznim rodovom pričalo o možu, čegar srce je gorelo za napredek šole kot matere boljše izobrazbe in začetnice lepše prihodnosti. Z zlatimi črkami ostane tvoje ime zapisano v zgodovini tvoje rodne občine, ki si jo toli ljubil in za katero si žrtvoval vse svoje sile in moči. Pri tem pa nisi nikdar pozabil, da si sin onega malega, zatiranega, a poštenega slovenskega naroda, ki se mora boriti za vsako trohico pravice. Lahko rečem o tebi, da si sveto služil domovini sveti in če se danes zaveda dobro ljudstvo tu okrog svoje narodnosti, je to tvoje delo. Kakor si bil zvest sin svoje zatirane slovenske domovine, ravno tako si bil vedno zvest naši sveti krščanski veri. Vas, preljubi pogrebci, ki ste spremili moža poštenjaka, moža kremenjaka k večnemu počitku, pozivljam in rotim ob tem odprtem grobu njegovem: Sledite njegovemu vzgledu, napnite vse svoje moči in skušajte, da bode te postali njemu enaki. Tebi, Ivan, ki si danes izgubil svojega preblagega očeta, pa polagam posebno na srce vzvišeni vzgled tvojega očeta; skrbno goji in čuvaj one zlate nauke, ki ti jih je nepozabni pokojnik zasejal v tvoje sprejemljivo srce in glej, skrbi, da boš postal tak mož kakoršen je bil tvoj oče! Končujem. Prijatelj Blaž! S solzami v očeh jemljemo od tebe slovo in ti kličemo: »Lahka ti bodi rodna zemlja slovenska!«

Vse oči so bile rosne ob prisrčnih besedah sivolasega župnika in iz tisoč src se je dvigala k nebu sveta obljuba, vzeti si za vzgled vzornega moža poštenjaka, čegar spominu so veljale poslovilne besede župnikove.

Le eno oko ni poznalo solz in je ostalo mrko. Novi kaplan dr. Juri Podpečnik, ki je poprej mehanično in monotono odgovarjal pri molitvah

svojemu predstojniku in čegar oči so bile uprte v tla, se je pri prvih župnikovih poslovilnih besedah zravnal, njegove oči so začudeno pogledale župnika, ustnice so se mu skrčile in nekam ostentativno je odstopil od svojega župnika med pogrebce; ko je pa župnik omenil šolo, čuti je bilo iz kaplanovih ust celo škripanje z zobmi.

Po končanem nagrobnem govoru pristopil je župnik k pokojnikovi vdovi in sinu ter obema v tolažbo nad nenadomestno izgubo spregovoril še nekaj iskrenih besedi.

Odhajajoč je pa na svoje začudenje opazil, da njegovega kaplana Jurija ni več ob njegovi strani in ko ga je iskal s svojimi očmi, zapazil ga je stoječega pri cerkvi sv. Križa s pogledi uprtimi v tla.

Čeprav ga je ta samovoljni korak mladega kaplana nekamo neprijetno dirnil, vendar ni rekel v svoji dobrosrčnosti nobene besede, temveč se s sosednim župnikom, s cerkovnikom in obema ministrantoma tiho podal do kaplana in se potem tudi tiho vrnil ž njim zopet v vas.

II.

Moj živi človek hrepeni po časti,
po moči, po ugledu, po oblasti.

Aškerc: Pesnitve.

Tako sem gledal tudi jaz te dni
v trpljenju svojem težkem vso mladost.

Aškerc: Mučeniki.

Ne da bi spregovoril kako besedo, slekel je kaplan Jurij v zakristiji oblačila, ki jih je imel na sebi pri pogrebu in potem z nemim poklonom proti svojemu predstojniku in sosednemu župniku odšel.

Sosednega župnika je to početje mladega kaplana osupnilo in ni si mogel kaj, da ne bi opomnil proti svojemu duhovnemu sobratu: »Matija, meni se zdi, da si dobil v pomoč malo čudnega svetnika!«

Sivolasi župnik Koren je nekoliko zavdihnil in potem bolj tiho odvrnil svojemu prijatelju: »Nova šola! Kaj hočeš, staramo se! Sedaj veje drug duh iz palače Prezvzišenega in bojim se, da nas bo novi duh kmalu pometel! Sicer se pa o tem še lahko nekoliko pomeniva pri malem okrepčilu v župnišču, kamor te vabim. Saj je še dolga tvoja pot do doma in moja konja poznaš dobro, da nista nobena dirkača, ker morata ves dan težko delati. Ali si gotov? No, pa stopiva počasi v župnišče.«

Oba župnika sta se podala na to proti župnišču mimo kaplanije; za zastorom okna kaplanije ju je motril z mrkim pogledom kaplan Jurij in spremil do vrat župnišča.

Ko so se vrata v župnišču zaprila za obema župnikoma, začel je kaplan Jurij hoditi z nemirnimi koraki po svoji sobi gori in doli.

Imel je v svoji glavi težke misli, katere je začel v samogovoru polglasno razmotrivati.

»Nikdar ne pozabi, Jurij, kaj si prisegel v svojem srcu tedaj, ko si duševno in telesno popolnoma strt prestopil vrata one mrke hiše, na kateri se blišči napis: Virtuti et musis. Ali nisi tedaj ponovil svojo prisego, da boš uporabil vse svoje duševne in telesne moči, da se bodeš poslužil vseh dopustnih in drugih sredstev po načelu: Namen posvečuje sredstvo in da bodeš noč in dan mislil in deloval na to, da bodeš enkrat mogočen in bogat.«

»Ta tvoja prisega je bila tedaj upravičena, upravičena je danes in upravičena bo vedno.«

»Kaj si užil lepega v svojih mladih letih v domači hiši, kaj tekom svojih šolskih let?«

»Nič, prav nič!«

»Slabše se ti je godilo kot psu slepega berača Kozoglava, ki je spremljajoč in vodeč svojega gospodarja vendar sem in tje pod mizo gostilne ugrabil kako kost!«

»V rodni svoji hiši si imel, odkar se spominjaš, pekel. Tvoj oče je bil udan pijači in žganja poln je polagal dan na dan svoje težke pesti na svojo dosti starejšo ženo, tvojo mater. Tvoja mati je oblezla sicer vse spovednice in božja pota, ni zamudila nobene pridige, nobenega cerkvenega opravila, a imela je tudi jezik, jezik, ki je bil napolnjen s strupom. Ali ni tvojemu očetu, ko je zjutraj vstajal z medlo, bolno glavo, za zajtrk vsaki dan očitala, da je prišel kot berač k hiši, da se redi le ž njenim imetjem itd.? In tedaj se je začel vrišč in začela je padati težka očetova pest po telesu tvoje matere... In tedaj je zletel lonec z zajtrkom proti očetovi glavi... In vsakdanji konec? Oče je odšel zopet, kakor vsak dan v Zabrekovo barako hladiti si svojo jezo z žganjem, mati je pa spodila tebe in tvojega brata brez gorkega zajtrka na pašo in pozneje v vaško šolo. Ko sva z bratom lačna prignala živino domov ali prišla iz šole, naju ni čakala mati s polno skledo. Ne, ne! Z besedami »Satanški sad Zaletelov!« naju je pozdravila in srečna sva bila, če je ostalo samo pri teh pozdravnih besedah in če ni na te, na najinega očeta, po domače Zaletelovega Jurija, namerjene besede posegla vmes še njena koščena roka in začela zbijati po meni in bratu!«

»Pa pusti sedaj, Jurij, svojega očeta, vsaj ga je kmalu umorilo strupeno žganje in pusti tudi svojo mater, ki ga tudi ni dolgo preživela.«

»Le še en trenutek se pomudi pri domači hiši, katero so šteli za eno prvih v tvoji rodni vasi. Ali se še spominjaš, kolikrat je prišel k hiši birič Stržen in kako je vselej kaj s seboj odnesel ali odpeljal? Ali še veš, kako si jokal in kričal, da ne sme odpeljati tvoje kravice mavre, s katero sta bila najboljša prijatelja? Ali si pozabil, kako sta enkrat prišla ti in tvoj brat iz šole in ko sta

našla v hiši biriča Stržena z nekim tujim moškim? Ali nisi tedaj slišal, ko je birič Stržen podil tvojega očeta in mater v imenu cesarske postave iz hiše? Ali nista bila tedaj prvič v svojem življenju edina tvoja mati in tvoj oče, ali nista oba, kakor obsedena kričala nad tujim moškim, da je cigan, goljuf, slepar, oderuh, hudič itd.? Ali nista prišla potem orožnika in ali ni z njuno pomočjo segnal birič Stržen očeta, mater, brata in tebe iz rodne hiše! Ali niste šli potem vsi štirje v Zabrekovo barako? Ali ni Zabrek, ko je oče zahteval žganja, odgovoril, da beračem ne daje nič na up in da hoče prej videti denar na mizi? Ali ni tedaj tvoja mati izvlekla iz svojega žepa strgan mošnjiček in vrgla na mizo tolar križavec? In potem je prišlo žganje na mizo in pili ste vsi štirje dolgo in mnogo!«

»Pa pusti, Jurij, to in si tudi ne kliči v spomin, po kako čudnem naključju si prišel v ljubljanske šole, kako si prezebal kot ministrant po ljubljanskih cerkvah, kako si s solzami v očeh otepal trde skorje v bogoslovnici, kamor si hodil snažit čevlje, kako si se preril do tretje šole in kako so se ti potem odprla vrata Alojzevišča! Pozabi to, Jurij in pozabi tudi, kako si bil v Alojzevišču večkrat lačen, kakor sit. Pozabi tudi, kako sta se koncem sedme šole sporekla s prefektom in kako si moral potem neslavno zapustiti Alojzevišče. Nikar si ne kliči v spomin stradanja in mraza, katera si utrpel v osmi šoli! Saj je čudež, da tedaj nisi poginil!«

»Spominjaj se pa onih lepih, onih blaženih trenutkov, katere si prebil kot osmošolec v gostilni pri »Lipi«, kamor si trikrat na teden hodil zastonj večerjat. Ali ti ni nosila večerje na mizo domača hčerka Angela, ali te ni vselej s sočutnimi besedami izpraševala to in ono? Ali se ti ni zdelo odprto nebo, kadar si zrl v njene modre oči? Ali ni bilo pozab-

ljeno vse stradanje, vse tvoje gorje, kadar si bil v njeni bližini? Ali nista govorila o Prešernu in njegovi nebeški poeziji? To so bili blaženi nepozabljeni trenotki! In prišli so časi, ko sta začela govoriti o tvoji bodočnosti in ko si ti ponosno govoril, da pojdeš na Dunaj na visoko šolo in da se ne bodeš prej vrnil, dokler ne bodeš imel ponosnega doktorskega naslova. Spominjaj se, spominjaj, Jurij, kako je bilo tedaj, ko je prvič naslonila nebeška Angela v temni veži glavo na tvoja prsa in ko si dihnil prvi poljub na njene zlate laske. Spominjaj se, spominjaj, kako si ji prisegel večno ljubezen in kako te je ona verno gledala v oči pri tvojih prisegah....«

»Ne kliči si pa v spomin, kaj je bilo potem? Pozabi, kako te je zasačila Angelina mati z Angelo v veži in kako te je napodila kot okuženega psa iz hiše...«

»Pozabi, kako si potem stradal in kako si hodil okrog Angeline hiše, da bi zazrl njene zlate laske... Ne kliči si v spomin, kako si po odlično završeni maturi stopil ponosno v gostilno pri »Lipi« z namenom, da spregovoriš resno besedo s tvojo Angelo in njeno materjo in poprosiš poslednjo za roko njene hčere. Pozabi, izbriši si iz svojega spomina, da ti je prinesla naročeni kozarec piva na mizo natararica in ti na tvoje vprašanje po Angeli pokazala proti posebni sobi, iz katere se je slišalo glasno govorjenje in srčen smeh, rekoč: »Možimo se; danes imamo pri hiši ženina, imenitnega ženina, cesarskega uradnika; oh kako je srečna naša Angela, ki bo sedaj imenitna gospa in s pokojnino preskrbljena za stara leta! Kako ga ima pa tudi rada, vedno sedi pri njem in mu gleda zaljubljeno v oči....«

»Pozabi, Jurij, kako si pustil poln kozarec piva na mizi in zbežal iz gostilne! Ne kliči si v spomin, kako si ves dan kakor iz uma taval in

begal po mestnem logu, klel Angelo, klel sebe, klel vse in kako si premišljaj, kje bi storil konec svojemu nesrečnemu življenju! Izbriši si vse to iz svojega spomina...«

»Pokličiči si rajši v spomin, kako si pritaval proti večeru v mesto in kako si začul naenkrat prijazni pozdrav: »Dober večer, gospod Podpečnik! Kam tako zamišljeni? Ali vas smem povabiti na kozarec vina k sebi, da praznujete vašo odlično maturo?« Spominjaj se, da te je odgovoril tedaj oni prefekt, kateri te je leto poprej pognal sramotno iz Alojzevišča in da si šel mehanično ž njim na njegovo stanovanje. Spominjaj se, kako je odpiral zaprašene steklenice in kako si razburjen vsled zavžite pijače v svojem obupu odkril prefektu svoje srce in mu razodel vse svoje brezmejno gorje, mu orisal svoje beraško, trnjevo življenje. Sominjaj se njegovih tolažilnih besed in njegovega prigovarjanja, da naj vstopim v semenišče, kjer najde konec moje siromaštvo in iz katerega izidem kot nov človek na pot, ki pelje k bogastvu in veljavi. In tedaj si v svojem obupu nad celim svetom, ogoljufan v svoji prvi in najsvetejši ljubezni storil prvič ono prisego, da hočeš postati bogat in mogočen, četudi v stanu, do katerega tedaj nisi čutil nobenega poklica!«

»Zvest storjeni prisegi si vstopil v bogoslovje in vedno poslušen na zgoraj z odličnim uspehom tudi dovršil svoje bogoslovne nauke. Pozoren na mišljenje svojih predstojnikov in na novo sapo, ki je vela iz palače poleg stolne cerkve sv. Nikolaja, pa se nisi pečal samo s strokovnimi bogoslovnimi študijami. Še veliko bolj pridno si se bavil z drugimi stvarmi in se pripravljaj, da bodeš res odličen član vojskujoče se cerkve. Spominjaj se, kako je večkrat obtičalo oko njegove Prezvzišenosti blagohotno na tebi, ko si imel

predavanje o nalogah pravega svečenika in ko si končal z besedami, da mora duhovnik iz cerkve med ljudstvo, da mu ni samo vodnik v cerkvenih stvareh, temveč tudi v vseh njegovih posvetnih zadevah. Pokličiči si nazaj v spomin njegove bodrilne besede, s katerimi te je pohvalil radi tega svojega predavanja in ti še rekel, da bode pazno sledil tvojemu nadaljnemu napredovanju, ker upa, da najde v tebi moža, kateremu bode smel pozneje zaupati marsikatero odgovorno mesto. Kako si bil tedaj ponosen, Jurij, ob teh besedah, kako si jih bil vesel in to tembolj, ker si videl v očeh marsikoga tovariša, da te iz dna svoje duše zavida.«

»Kako si bil zopet ponosen tedaj, ko si prejel mašno posvečenje, ker so se ti ž njim na široko odprla vrata k izpolnitvi tvoje prisege. Posebno so te pa še povzdignile ljubeznjive besede prevzvišenega vladike, katere je po končanih obredih privoščil tebi, nekdanjemu beraškemu dijaku. Še danes ti zveni v ušesih konec tega, za tvojo bodočnost odločilnega nagovora tvojega vladike: »Vam, Jurij Podpečnik, pa še ponovno zatrjujem, da sem vam odmenil važen delokrog v svoji vladikovini. Takoj, ko bode po mojem preudarku prišel vaš čas, bodete poklicani na ono mesto, kjer bodem potreboval moža vaše nadarjenosti, in poslušnosti. Za sedaj vam pa še ukazujem, da morate najpoprej nadaljevati svoje nauke in si priboriti še doktorat bogoslovnih ved in ko to dosežete, potem bodete tudi moj mož!«

»Dolgo si moral čakati, Jurij, na ta poziv. Cela tri leta si moral po težko priborjenem doktoratu preživeti v siromašni hribovski župniji med zabitimi hribovskimi kmeti kot opora skoro popolnoma poneumljenega ohromelega župnika. Šele pred poldrugim mesecem si prejel dekret

za svoje novo mesto, čeprav si z vsakoletnimi darovi, katere si iztisnil iz revnih župljanov za školske zavode ter z rednimi dopisi v »Domoljubu« obračal na se pozornost svojega vrhovnega pastirja. Mislil si že, da si pozabljen, ko te preseneti dekret in dekretu priloženo svojeručno pismo tvojega vladike. To pismo tvojega vladike, ki je nosiš noč in dan na svojih prsih in ki je čuvaš kot največji zaklad, ti je porok, da nisi več pozabljen in da so se ti sedaj vendar enkrat odprla ona težko zaželjena vrata, ki naj te vodi jo k izpolnitvi tvoje prisegel!»

»Danes, dr. Jurij Podpečnik, je napočil tvoj čas — star si že trideset let in zato ne zamudi prilike in uresniči zaupanje, katero stavi v te sam prevzvišeni vladika; izpolni pa tudi točno in vestno vse, kar se ti zaukazuje v tem pismu in ne samo to: še več moraš storiti, da bode Presvetli uvidel, da je pač malo predolgo pustil v nemar svojega poslušnega dr. Jurija Podpečnika. Pokaži pa posebno, da nisi zastoj proučeval naukov Sv. Liguorija in drugih cerkvenih učenjakov...«

Pri teh polglasnih besedah je kaplan Jurij obstal sredi sobe, pogledal na svojo žepno uro in nekoliko neprijetno presenečen opazil, da je skoro zamudil večerjo v župnišću; neprijetno mu je bilo to iz dvojnega razloga, ker je bila danes na mizi njegova najljubša jed in ker je bila večerja zastoj.

Z besedami »Po večerji, dragi Jurij, sestaviš svoj bojni načrt!« je odhitel novi kaplan iz sobe ter se podal iz kaplanije v župnišče, kjer je pa na svojo nemalo začudenje našel še vedno sosednega župnika, ki je na prijazno povabilo svojega duhovnega sobrata ostal tudi še pri večerji.

Z nemim poklonom je prisedel kaplan k mizi in se ni niti z besedico udeležil pogovora obeh župnikov,

vrtečega se okrog poljskega dela in ž njim združenih sitnosti.

Po končani obilni večerji se je pa zopet nemo poklonil obema župnikom ter se vrnil v svojo kaplanijo.

Prižgal si je luč in pri luči korakal skoro do polnoči po svoji sobi gori in doli.

Šele, ko je ura začela kazati na 12. uro, se je začel spravljati in z besedami: »Da, tako bode šlo!« upihnil luč, čez par minut pa tudi že spal z zmagoslavnim smehom na svojih ustnicah.

III.

Kam, kam šla njena
zdrava je mladost?
Kje rožice so sveže, ki
cvetele
po licih njenih polnih so
nekdaj?

Aškerc: Akropolis in piramide.

Molče je stopala Neža Novakova ob roki svojega sina s pokopališča, kjer so ji zagreblji v črno zemljo moža, s katerim je v najsrečnejšem zakonu živela skoro trideset let.

Srčna žalost in neutešljiva bridkost ste ji polnili njeno srce in globoko vtopljenja v svoje gorje ni niti slišala tolažilnih in prisrčnih besedi, s katerimi jo je skušal potolažiti njen sin Ivan.

Šele, ko ji je imenoval ime njene bolne hčerke Marjetice in ko jo je opozoril na njeno materinsko dolžnost, da se ne sme utopiti v svoji brezmejni žalosti, temveč ohraniti svoji ubogi hčeri mater, se je začela vračati s svojimi mislimi zopet v vsakdanje življenje in njegove skrbi.

Misel na bolno hčer jo je vzdramila, da je začela hitreje stopati; tudi ni več zapirala ušes besedam svojega sina, ki ji je začel pripovedovati, kako se je včeraj njemu nasproti o bolezni Marjetice izrazil iz mesta došli okrožni zdravnik.

Pazno je poslušala svojega sina, ko ji je ponavljal zdravnikove besede, da ni neposredne nevarnosti za življenje ljubljene njene hčerke, a da je treba največje pozornosti, da se ne bi ponovili stari napadi, da sme za sedaj vstajati le po eno uro dopoldne in popoldne iz postelje, da se jo mora nekoliko siliti k zavživanju hrane, ker je preveč oslabela vsled bolezni in dolgotrajne leže in da naj se jo tudi kolikor moč varuje duševnega razburjenja, ker je že smrt njenega očeta zelo neugodno vplivala na njeno stanje; če se bode strogo ravnalo po teh zdravnikovih nasvetih, upati je popolnega okrevanja.

Sinove besede so vplivale na ubogo vdovo deloma tolažilno, deloma pa vznemirjevalno; še bolj je pospešila svoje korake, da bi bila prej pri svoji ljubljeni hčerki in da bi ji sama brala iz obličja, če je ni pogreb nepozabnega očeta preveč pretresel. Sklenila je cel današnji večer posvetiti svoji hčeri in je za to prosila svojega sina, da naj on vse potrebno preskrbi radi pogrebščine in pazi na to, da ne bodo imeli zbrani njegovi in njeni sorodniki kaj vzroka za pritožbe. Čeprav je bil sin sam dovoljno potrj vsled smrti nepozabnega očeta, je drage volje obljubil svoji materi, da bode že on oskrbel pogrebščino.

Med tem pogovorom sta že prispela pod krov domače hiše, kjer je dekla Marijana, kakor je to z zaručelimi očmi takoj naznanila svoji gospodinji, že vse potrebno pripravila v veliki gostilniški sobi za pogrebščino.

Za vdovo in sinom so se vsuli sorodniki tudi takoj v hišo in na prijazno sinovo povabilo posedli stole okrog pogrnenih in skupaj zloženih miz. Komaj so pa vsi sedeli, povzdignil je svoj glas Matevž Srebrot, posestnik iz sosednje brezovške župnije in pravi brat vdove Neže in začel moliti one običajne molitve, ki

se molijo na Gorenjskem na vsaki pogrebščini. Po končanih molitvah je pa začela Marijana nositi na mize jed in pijačo. Ker naš kmet sploh ni sentimentalen in ker smatra vsled tega smrt za dogodek, ki mora priti in kateremu se ni moč izogniti, so zbrani pogrebci tudi takoj krepko posegli po nudeni jedi in pijači. Ko so potolažili svoj glad, so pa, kakor je to v navadi pri takih pogrebščinah, začeli svoje pogovore o pokojniku in njegovih lastnostih in ga po zasluženju tudi hvalili, a poleg njega pa še domačega župnika za njegov, v dušo segajoči poslovilni govor ob grobu. Prešli so na to na njegove imovinske razmere in brez vsake sentimentalnosti tudi razmotrivali vprašanje, če je pokojnik zapustil kaj poslednje volje in če bi bolj kazalo, če bi vdova prevzela njegovo zapuščino ali če bi prepustila vse gospodarstvo takoj svojemu petindvajsetletnemu sinu. Glede poslednjega so začeli tudi takoj ugibati, kje si bode moral poiskati nevesto in koliko bo morala prinesti k hiši, pri čemur je imel glavno besedo ujec Matevž Srebrot, ki je imenoval že kar neko določeno ime. Sin Ivan je stregel s pomočjo dekle Marijane pogrebce in moral po večini tudi slišati vse modre besede svojih ljubih sorodnikov od očetove in materine strani. Ker je pa sam zrasel v treznem kmetskem zraku, se ni izpodtikal nad modrimi besedami kmetskih očancev, ki so tudi kmalu prešli na svoje navadne kmetske pogovore o slabih letinah, hudih davkih in dragih poslih. V takih pogovorih so pogrebci posedeli še tudi potem, ko je Marijana prižgala luč; počasi so se pa potem začeli vzdigati in odhajati iz hiše, ki se je skoro popolnoma izpraznila, ker so drugi navadni gostilniški gosti danes deloma popolnoma izostali, deloma pa kar pri veliki mizi v prostorni veži zavžili svojo pijačo in naročeno jed.

Ko je odšel ujec Matevž Srebrot kot zadnji pogrebec, podal se je tudi Ivan v prvo nadstropje k svoji sestrici in materi; bil je pa nekoliko neprijetno dirnjen po poslovilnih besedah svojega ujca Matevža Srebrot, da pride čez par dni, da se bodo vse potrebno, kar treba, do dobra pomenili in dogovorili, pri čemur ne bodo pozabili, da je treba skoro k hiši »mlade« in da bo ujec med tem že vse na pravem kraju okopal; Ivanu je prihajal tu v spomin mili otožni obrazek mlade deklice, ki je tedaj, ko so prenesli njegovega pokojnega očeta iz hiše žalosti, s posebno prisrčnim pomilovanjem zrla ravno nanj.

IV.

Ljubezen je nesmrtnost!
Druge ni nobene!
Aškerc: Pesnitve.

Nad vse prijazna je bila sobica, v kateri je ležala bolna Marjetica. Okna so bila okinčana s cveticami, po sobi pa vsaka stvar na svojem mestu in v najlepšem redu.

V postelji je ležala devetnajstletna Marjetica. Njenim lepim potezam na obrazu se je poznalo, da je prestala ravno daljšo bolezen.

Ob njeni postelji je sedela njena mati Neža in držala svojo hčerko za roko. Bile ste v prijaznem razgovoru, ko je vstopil Ivan v sobico. Mati je pripovedovala svoji hčerki na dolgo in široko, kako veličasten je bil očetov pogreb in kako ganljivo je govoril župnik Koren ob odprtem grobu. Na prošnjo svoje hčerke morala je skoro dobesedno ponoviti župnikove besede in storila je to tem rajše, ker je opazila, kako dobro učinkuje to na njeno hčerko.

V tem hipu je vstopil Ivan.

Ko ga je ugledala Marjetica, mu skoro z veselim glasom zakliče:

»Ivan! To moram takoj sporočiti Stankotu, kako se je vršil pogreb našega ateja in mu natančno pojasniti, kako veličasten je bil njegov sprevod. Posebno mu pa moramo tudi pisati, kako lepo in vzvišeno je govoril ob odprtem grobu naš dobri in častitljivi župnik. Vsaj veš, kako ga bode to veselilo, ker vedno trdi, da je naš župnik prava bela vrana med gavrani. Ali mu boš, Ivanček, pisal ti vse to, jaz bom pa priložila tvojemu poročilu samo drobno pisemce? Kaj ne, Ivanček, da boš?«

»Seveda, Marjetica, seveda! Sicer ti pa moram, kar sem ob žalostnem udarcu, ki je zadel našo hišo, skoro pozabil, povedati, da sem prejel ravno danes od njega obširno pismo, v katerem skrbno povprašuje po tvojem zdravju in po zdravju našega pokojnega ateja, iz česar sklepam, da še ni prejel mojega pisma, s katerim sem mu naznanil atejevo smrt. Ostala vsebina njegovega pisma je pa silno razveseljiva —«

»Povej mi bratec, hitro mi povej, kaj piše Stanko?« prekine nepotrežljivo Marjetica svojega brata Ivana.

»Le počasi, Marjetica, vse zveš takoj. Torej Stanko mi piše, da je takoj, ko je z izvrstnim uspehom prestal drugi državni izpit in dosegel inženirsko čast, vložil pri našem deželnem odboru prošnjo, da bi ga kot inženirja sprejeli v deželno službo. Sočasno se je pa obrnil na nekega svojega starejšega tovariša s prošnjo, da naj mu pojasni, kake so njegove šanse glede napredovanja v deželni službi, če bode v isto sprejet. Prijateljjev odgovor mu je prispel v roke sočasno z dekretom deželnega odbora, s katerim se Stankotu podeljuje mesto stavbinskega praktikanta s primernim začetnim adjutom. V pismu mu je pa prijatelj pisal, da so ravno sedaj razmere za inženirje v deželni službi zelo ugodne. Na eni

strani se hoče status tehničnih moči pri deželnem odboru, ker se tehnična dela vedno bolj kopičijo, precej povečati, na drugi strani se mora pa po zatrdilih od merodajne strani v kratkem uvesti nova službena pragmatika, ki bode združena tudi s sočasno ureditvijo in z izboljšanjem plač deželnega uradništva. Končno mu pa prijatelj še poroča, da lahko, če bode sprejet v deželno službo, o čemur ni dvomiti z ozirom na občutno pomanjkanje slovenskih tehnikov, z zanesljivostjo računa na to, da bode najkasneje v dveh letih že imenovan stavbnim pristavom.«

»Oh, to je lepo, kako iz srca privoščim to srečo Stankotu in njegovemu očetu. Ali si mu to že povedal, Ivan?«

»Ne! Vsaj veš, da danes nisem imel časa za to. Sicer pa Stanko še piše, da je svojemu očetu že na kratko sporočil, da ima že službo na domačih tleh. Pa še nekaj piše Stanko in to se tiče samo tebe, Marjetica!«

Po bledem obrazku sestrice Marjetice se je pri teh besedah razlila lahka rdečica in nekam plašno je vprašala svojega brata, kaj neki more to biti?

»Nikar se ne delaj tako nevedno!« ji odvrne brat. »Vsaj vendar veš, kako je razmerje med teboj in Stankotom. Ali ti bode morda neznano, da se začenjajo vsa njegova pisma na te z besedami »Mila Marjetica — ljubljena nevestica —«

»Molči, Ivan, molči, vsaj veš, da se kaj takega danes ne spodobi!« zavrne Marjetica vsa oblita z rdečico, svojega brata.

»Nikar je ne draži,« oglasi se s skrbnim glasom mati županja, »saj vendar veš, da se mora varovati vsakega razburjenja.«

»Saj ne mislim tako hudo in Marjetica tudi dobro ve, da ji želim vse najboljše, a ne samo nji, temveč tudi svojemu prijatelju iz otroških let, inženirju Stankotu Kovaču. To-

rej nadaljujem. Stanko piše namreč še, da bode takoj po nastopu svoje nove službe prosil za mali dopust, da obišče svojo nevesto in svojega očeta. Pri ti priliki, bode zaprosil ateja in mamu tvoje roke, Marjetica, in upa, da ne bode dobil košarice, ker se je v naši hiši vedno počutil kot domačega in ker smo mu vsi kazali največjo naklonjenost. Poroka naj bi pa potem takoj sledila, ko Marjetica popolnoma okreva in ko bode imenovan začasnim stavbnim pristavom, če bode ateju, mami in Marjetici tako prav. Pričakujemo naj ga pa že v kakih treh tednih.«

Marjetica je pri tem poročilu pogledala vprašaje svojo mamico.

Mati županja je to nemo vprašanje svoje hčerke prav dobro razumela in zato takoj izjavila:

»Stanko mi je kot zet prav ljub in odkrito povem, da si ne morem domisliti človeka, kateremu bi rajša zaupala svojo hčer. Tudi pokojni oče, s katerim sva se večkrat menila o vajini bodočnosti, je večkrat poudarjal, da je Stanko pošten in vrl človek in da bi prav nič ne imel proti temu, če bi enkrat postal njegov zet. Vsaj veš, kako ga je imel rad. Ako mu bosta pisala, mu le pišita, da ga pričakujemo vsi brez izjeme z odprtimi rokami — seveda bo pa morala zaroka ostati sedaj omejena le na najožji rodbinski krog. Poroka ji pa tudi ne bode smela prej slediti, dokler ne bode konec žalovanja. Tako, Marjetica, sedaj pa le lepo zatisni svoje oči in skušaj lepo zaspati — pa kaj lepega naj se ti sanja!«

Pokorna svoji mamici je Marjetica z blaženim usmevom na licih zatisnila svoje oči... mati je vpihnila svetilko in ob medli svetlobi nočne lučice sta zapustila s tihimi koraki mati in sin sobico bolne hčere, oziroma sestre, ker drugi dan je čakalo obeh vse polno opravila, katerega nista smela odlagati, ker je bila naslednji dan že nedelja.

V.

Življenje boj je brezobziren.
S človekom človek bije boj...
Da ne premaga te tvoj bližnik,
ti čuvaj se, na straži stoj.

Aškerc: Mučeniki.

V soboto zjutraj je opravil prvo mašo ob polu šestih kaplan dr. Jurij Podpečnik in le malo blede obraz njegov je svedočil, da svojemu telesu ni privoščil zadostnega počitka.

Po končanem svetem opravilu omenil je proti cerkovniku, ko ga je v zakristiji slačil, da naj pride po 10. uri k njemu v kaplanijo, ker ima nujno ž njim govoriti.

Cerkovnik Miha Šteblaj ga je malce začudeno pogledal, ker si ni mogel misliti, kaj tako nujnega bi mu imel kaplan na domu povedati, ko bi mu vendar lahko to povedal takoj v zakristiji, saj sta bila vendar sama.

Ko kaplan Jurij ni dobil takoj odgovora iz cerkovnikovih ust, ga je malo nejevoljno vprašal: »Ali ste me razumeli? Ko pridem iz šole od pouka, vas pričakujem zanesljivo v kaplanijo!«

Ko je čul besede: »Pridem, gospod doktor,« je kaplan odšel.

Cerkovnik Šteblaj je ostal še nekaj časa po poslih v zakristiji in v cerkvi ter sem in tje premišljeval, zakaj ga zove precej visokikaplan v kaplanijo na nujen pogovor; čeprav pa je sem in tje ugibal in napenjal svoje možgane, ni mogel uganiti vzroka nenavadnemu pozivu kaplana Jurija.

Ko je bil gotov, podal se je ves zamišljen v cerkovnijo, da bi zavžil svoj skromen zajtrk, katerega je pripravila med tem njegova najstarejša hčerka Lenica njemu in njegovim ostalim otročičem. Bil je namreč vdovec s šestero otroci, od katerih je bila odrasla edino osemnajstletna Lenica, ki mu je tudi gospodinjala v njegovi skromni hiši.

Točno ob 10. uri podal se je cerkovnik Šteblaj v kaplanijo. Moral je

skoro četrť ure čakati na kaplana Jurija, da je prišel od šolskega pouka. Ves ta čas je premišljeval, kaj hoče kaplan od njega in nehote se mu srce polnilo z nekako plašnostjo pred neprijetnimi dogodki. Končno je kaplan Jurij vendar le prišel in cerkovnik je stopil z nekakim strahom za njim v kaplanovo sobo.

Komaj je kaplan Jurij obesil svoj klobuk na kljuko, obrnil se je k cerkovniku Šteblaju z vrašanjem, če ve, zakaj ga je k sebi pozval.

Ko je cerkovnik odvrnil, da ne ve, ga je pa kaplan Jurij pogledal precej začudeno in ga vprašal:

»Ali niste katoličan?«

»Sem gospod doktor,« odvrne ponižno cerkovnik.

»Če ste res veren in vnet katoličan, kar morate tudi biti vsled svojega poklica, potem si morate biti tudi takoj na jasnem, zakaj sem vas semkaj poklical. Vprašam vas torej kot vernega in vnetega katoličana na vašo vest, da nemudoma odgovorite po svoji vesti, zakaj ste bili klicani pred me!«

Cerkovniku se je videlo, da napeto premišljuje; po daljšem odmoru je pa potem tiho izjavil, da vzlic vsemu premišljevanju ne more dognati vzroka, zakaj ga je kaplan klical med se.

Obraz kaplana Jurija se je pri tem lahko porudečil od jeze, ko je slišal cerkovnikov odgovor; zagrnel je nad njim:

»Miha Šteblaj, cerkovnik pri župni cerkvi Sv. Petra v Orehovljah in oče šestero otrok, vi ste katoličan le po imenu, ne pa tudi v svojem srcu in svojih dejanjih! Odgovarjajte mi točno na moja vprašanja! Ali ni bil včeraj pokopani župan Blaž Novak naročen že več let na »Slovenski Narod«?

»Res je bil,« odvrne tiho cerkovnik.

»Ali je bil pokojni Blaž Novak na prvem in naslednjih slovenskih

katoliških shodih in ali je tam kot katoliški župan zastopal svojo katoliško občino?» vpraša nadalje kaplan osuplega cerkovnika.

»Ni bil,« odgovori še tišje cerkovnik.

»Ali se pa ni pokojni Blaž Novak kot župan udeležil pred leti onega županskega shoda, katerega je sklical v Ljubljani zagrizeni liberallec ljubljanski župan Hribar?«

»Se je udeležil,« odvrne tiho cerkovnik.

»Ali je pokojni Blaž Novak daroval kdaj kaj za prepotrebne škofove zavode?«

»Mislim, da ne.«

»Ali ni celo pokojni Blaž Novak večkrat javno govoril, da so ti zavodi popolnoma nepotrebni in da nalogajo prav občutna, toda nepotrebna bremena našemu katoliškemu ljudstvu?«

»Mogoče; jaz ga nisem slišal.«

»Ali ni pokojni Blaž Novak večkrat izjavil, da se katoliška duhovščina ne sme vtikati v posvetne stvari in da spada v cerkev?«

»Jaz ga nisem slišal kaj takega govoriti.«

»Cerkovnik Šteblaj, pomislite dobro, kaj odgovarjate posvečenemu katoliškemu duhovniku in da ni hujšega greha na svetu kot laž nasproti katoliškemu duhovniku! Vprašam vas za to še enkrat, ali ni nikdar pokojni Blaž Novak rekel, da spadajo katoliški duhovniki v cerkev in da se nimajo vtikati v posvetne stvari, ker s tem omadežujejo svoj sveti poklic? Premislite si dobro svoj odgovor na vprašanje, katero vam zastavlja v svojem svetem poklicu katoliški duhovnik.«

Cerkovniku je prihajalo vroče pri tem inkvizitoričnem izpraševanju, ker nikakor ni mogel dognati, kaj hoče kaplan; ko je pa kaplan posebno ostro ponovil zadnje vprašanje, prišel mu je po daljšem premišljevanju na misel oni pogovor,

katerega sta imela pred več leti župnik Matija Koren in pokojni župan. Ob popolnem soglasju sta se menila, da ni prav, da se mlajša duhovščina bolj malo briga za strogo cerkvene stvari in dolžnosti, da ima pa preveč smisla, veselja in tudi časa za razne take posvetne stvari, ki se ne dajo spraviti popolnoma v sklad z vzvišenim duhovniškim poklicem. Rekla pa tedaj nista nobene žal besede čez duhovščino, nasprotno je izhajalo iz njunega pogovora, da sta oba vneta prijatelja vzvišenega duhovniškega stanu in da je njuna srčna želja, da bi duhovniki brez izjeme sveto služili svojemu svetemu poklicu, opustili pa vse, kar bi jih utegnilo odtegovati takemu vzvišenemu izvrševanju njihovega poklica, posebno preveliko brigo za posvetne stvari. Spominjajoč se tega pogovora je cerkovnik po daljšem odmoru opomnil:

»Sedaj se spomnim, da je rajniki župan res pred leti enkrat v pogovoru s svojim domačim župnikom omenil, da se nekateri mlajši duhovniki malo preveč brigajo za posvetne stvari — ni pa mislil s tem nič slabega, ker mu je celo naš župnik pritrnil.«

Kaplanu Juriju je šinil pri teh besedah čez obraz za hip izraz naravnost demonične radosti — toda le za hip, da tega cerkovnik niti opazil ni. Ko je sedaj kaplan nadaljeval, so postale njegove besede prijaznejše in skoro očetovske:

»Zavoljo vas me veseli, da niste tega utajili svojemu duhovniškemu predstojniku, to je meni. Kar ste mi pa vse povedali, je tako hudo, da moram to s krvavečim srcem, če se nočem smrtno pregrešiti zoper svoje dolžnosti, sporočiti prevzvišenemu knezoškofu. Moja nadaljna dolžnost pa je tudi, da takoj z vami spišem natančen zapisnik o vsem, kar ste poprej opozorjeni na svojo katoliško zavest in svoje katoliške dolžnosti

izpovedali meni kot katoliškemu duhovniku. Torej začniva!«

Kaplan Jurij se je po teh besedah podal k svoji pisalni mizi, predložil pred se polo belega papirja in že hotel pričeti s sestavo zapisnika, ko opazi, da stoji cerkovnik še vedno, kakor pribit na svojem prostoru sredi sobe.

»Miha Šteblaj, stopite le bližje in se vsedite tukaj na stol, ker bode sestava zapisnika trajala precej časa.«

Skoro ječe je pa prihajala na to povabilo iz ust ubogega cerkovnika mila prošnja:

»Pustite me, gospod doktor! Jaz ne smem takega zapisnika podpisati. Zakrivil bi se najgrše nehvaležnosti proti pokojnemu županu in njegovi hiši, ker so pokojnik in njegovi ljudje meni in moji rodbini naklonili nešteto dobrot, posebno za časa boleznin in smrti moje uboge žene. Kaj bi bil počel jaz ubožec s svojimi šestero črviči tedaj in po ženini smrti, če ne bi bilo županove hiše. Lakote bi morali vsi poginiti. Zatorej ne morem in ne smem podpisati. Kaj bi rekli tudi gospod župnik? Iz službe bi me izpodili...«

Temu tarnanju cerkovnika Šteblaja napravil je pa kaplan Jurij konec s tem, da je z osornim glasom zagrnel nad ubogim cerkovnikom:

»Kdo je več, ali župnik ali sam presvetli knezoškof in komu smo dolžni vsi nepogojno pokorščino, ali župniku ali presvetlemu knezoškofu?»

Jecljaje odgovori cerkovnik: »Presvetli knezoškof.«

»Ali veste, cerkovnik Miha Šteblaj, da postopam jaz dr. Jurij Podpečnik, kaplan orehoveljski, po svetem ukazu našega prevzvišenega knezoškofa?«

Pri teh besedah vzame kaplan iz žepa svojo listnico in iz nje listini podobno pismo; predno je razgrne,

je poljubi in potem kazoč na podpis pisma vpraša potrtega cerkovnika:

»Čegav podpis je to? Ali ni to podpis samega presvetlega knezoškofa in v njegovem presvetlem imenu vam sedaj kot njegov nevredni namestnik ukazujem, da se takoj tu vsedite, da sestavim po svoji dolžnosti z vami zapisnik, katerega bode te morali podpisati, ako vam je ljuba vaša služba in ako nočete s svojo družino izgubiti cerkovniške službe pri cerkvi sv. Petra. Brez vsakega ovinka vam povem, da bodem takoj sporočil presvitemu vladiki, kako upornega, nepokornega in nekatoliško mislečega cerkovnika ima pri župni cerkvi sv. Petra v Orehovljah, če se bode te še nadalje upirali njegovemu ukazu!«

Grenka misel na njegove nedolžne otročiče, katere bi pahnil v revščino in nesrečo, obupna misel na njegova stara leta, ki naj bi mu potekala v skrbeh in nadlogi, žalostna misel na priljubljeno mu Orehovlje in na grob njegove pokojne žene na pokopališču sv. Križa, katera bi moral zapustiti, če se ne pokori zahtevi mladega kaplana, pretresovale so ubogemu cerkovniku vznemirjeno srce; sitna, a gotova zavest, da bode mladi kaplan brezobzirno uresničil svoje grožnje, ga je popolnoma potrla in bolj mrtev kot živ je po zelo dolgem odmoru izrekel tihe besede, da je pripravljen podpisati zapisnik.

Komaj je kaplan to slišal, že je začel pisati po beli poli z nekako nervozno naglico in ko je bil skoro čez četrto ure gotov z zapisnikom, ga je z besedami: »Da ne bode te rekli, cerkovnik Miha Šteblaj, da niste dobro vedeli, kaj ste podpisali, vam bodem zapisnik prebral: vi pa natančno pazite in me takoj opozorite, če bi bil kaj nepravilnega zapisal, kar pa ne verujem,« začel čitati cerkovniku z onim vzvišenim glasom, kakoršnega je uporabljal tedaj, ka-

dar je hotel vernim ovčicam raz prižnico posebno živo predočiti in naslikati peklenške muke.

Čital je pa vedno hitreje sledeči sestavek:

»Z a p i s n i k

sestavljeno dne 20. septembra 19... v Orehovljah po doktorju svetega pisma Juriju Podpečniku, kaplanu pri cerkvi sv. Petra v Orehovljah kot preiskovalnem komisarju z Miho Šteblajem, cerkovnikom pri cerkvi sv. Petra v Orehovljah.

Po preiskovalnem komisarju ostro opozorjen na svojo sveto katoliško prepričanje in svoje svete katoliške dolžnosti izpovedal je zaslišani Miha Šteblaj prostovoljno tako-le:

Včeraj, to je dne 19. septembra pokopani Blaž Novak, posestnik, gostilničar in župan v Orehovljah je bil

a) mnogo let naročen na brezverski list »Slovenski Narod«, s katerim se je v njegovi zelo obiskani gostilni lahko vsakdo pohujšal, ker ga je dajal brati tudi svojim gostilniškim gostom,

b) se ni kot župan orehovelske občine udeležil nobenega slovenskega katoliškega shoda,

c) je bil navzoč pri onem županskem shodu, ki ga je pred leti sklical zagrizeni liberallec Ivan Hribar v Ljubljano,

d) je bil odločen sovražnik prekoristnih zavodov sv. Stanislava, katere je javno imenoval nepotrebne in prostovoljne darove za te prekoristne zavode občuten in nepotreben davek našega dobrega in vernega slovenskega katoliškega ljudstva,

e) je javno podil svojega svetega in težavnega poklica se zavedajoče duhovnike nazaj v cerkev in pridigoval, da se ne smejo vtikati v nobeno posvetno zadevo in

f) je bil zagrizen pripadnik brezverske šole.

Vse to je bilo splošno znano ne samo po celi orehovelski župniji, temveč tudi v vseh sosednih župnijah.

Včeraj dne 19. septembra, ko se je pokopavalo liberalnega pohujševalca Blaža Novaka, pa župnik pri sv. Petru v Orehovljah Matija Koren

a) pohujševalcu ni odrekel cerkvenega pogreba, kar je vzbudilo največje pohujšanje pri vseh pravih in vnetih katoličanih iz orehovelske in sosednih župnij,

b) mu je zoper vse krajevne običaje celo na grobu govoril,

c) v tem svojem govoru z vso gorečnostjo povzdigoval pogansko narodnost,

d) koval v nebesa brezversko šolo in

e) pel pokojnemu zagrizenemu liberalcu in brezvercu ob odprtem grobu tak slavospev, da se je vse zgrazalo nad tem očitnim pohujšanjem.»

Ko je kaplan končal s čitanjem svojega sestavka, obrnil se je k cerkovniku, ki v svoji zmedenosti in obupu niti ni poslušal, kaj mu je čital kaplan in mu rekel, da naj podpiše.

S tresočo roko vzel je cerkovnik v roke pero, podpisal svoje ime na zapisnik in nemo odšel iz kaplanove sobe...

Na hodniku kaplanije se je pa ustavil sivolasi cerkovnik in začel jokati, kakor otrok, ker se mu je zdelo, da je, kakor je sv. Peter zatajil Jezusa Kristusa, zatajil on in izdal svojega gospoda župnika in pokojnega dobrotnika...

Kaplan Jurij tega joka ni slišal, ker je že pisal pismo na presvetlega knezoškofa; predno je pa šel ob polu ene v župnišče na obed k svojemu župniku, zanesel je pa s petimi pečati zapečateni pismo na pošto in je oddal priporočeno na njegovo presvetlost, prevzvišenega knezoškofa...

VI.

— in ta pogled tvoj topli mehki
potrdil bil mi sladko je skrivnost,
da ljubiva se pravzaprav že davno.

Aškerc: Mučeniki.

Med tem, ko je kaplan Juri v kaplaniji pestil in obdelaval ubogega cerkovnika, skočila je pa njegova hčerka Lenica na kratek obisk k bolni svoji prijateljici Marjetici Novakovi, s katero jo je že iz otroških let vezalo najpristrčneje prijateljstvo. Ko sta še skupaj pohajale vaško šolo, tičale ste vedno skupaj, imele skupno svoje male skrivnosti in to prijateljstvo iz otroških let je ostalo med njima tudi še potem, ko sta se razvile v devojke.

Ko je Marjetica nevarno obolela, je porabila Lenica vsak svoj prosti trenotek, da je obiskala svojo bolno prijateljico. Kakor naravno se je njiu pogovor vrtel okrog presrečnih otroških let in pa okrog Stanka Kovača, ker je Marjetica to svojo srčno skrivnost zaupala svoji prijateljici Lenici. V svoje pogovore ste pa pogosto vpletale Marjetičinega brata Ivana, ki je večkrat sam presenetil obe prijateljici ravno v trenotku, ko ste govorile o njem. Lenico je oblila vedno lahna rdečica, kadar se jima je pridružil Ivan in njeno srce ji je kaj nemirno utripalo, če jo je Ivan kaj izpraševal in pri tem uprl svoje oči v njen mili obrazek. Marjetica je to opazila in nadalje tudi še to, da je njen brat posebno rad tedaj prihajal k nji v njeno sobico, kadar je bila pri nji njena prijateljica Lenica. Včasih je radi tega malo podražila svojo prijateljico, katero je s svojimi nedolžnimi opazkami spravila vselej v nemalo zadrego.

Ko je prišla Lenica k Marjetici v sobo in jo ugledala v postelji, opazila je na svoje največje veselje, da se zopet vrača zdrava barva na obraz njene prijateljice in da se je stanje ubogi prijateljici izdatno zbolj-

šalo. To ji je tudi z odkritim veseljem takoj povedala. Po kratkem razgovoru o velelepem pogrebu pokojnega očeta je pa začela Marjetica praviti svoji prijateljici veselo novice, da je njen Stanko že dobil službo kot inženir pri deželnem odboru in da si bode takoj po nastopu te službe vzel mal dopust, da pohiti k svojemu očetu in k nji poprosit njene starše za njeno roko.

Lenica se je iskreno veselila teh veselih poročil in tudi takoj srčno čestitala svoji prijateljici nevesti, ker dobi v Stanku tako odličnega in tudi dobrega moža; šaljivo je vprašala svojo prijateljico, če jo bode povabila na svojo svatbo.

»Gotovo! Ti bodeš moja prva družica, bratec Ivan pa prvi drug,« odvrne Marjetica.

»Me že zopet dražiš,« reče na to vsa zardela Lenica.

»Pa bo res tako! Ti boš družica, Ivan pa drug! In vedno bosta morala biti skupaj in samo ž njim boš smela plesati na moji svatbi in z nikomur drugim!«

V tem hipu se je začulo rahlo trkanje na vratih in predno je mogla Marjetica zaklicati »Notri«, so se vrata tudi že odprle in notri je vstopil — Ivan.

Lenica je vsa zardela, ko je ozrla v prišlecu Ivana; Marjetica ga je pa takoj ogovorila z besedami:

»Ravno sve imele tebe v mislih. Domenile sve se, da boš ti na moji svatbi prvi drug, Lenica pa prva družica. Lenica mi je tudi morala obljubiti, da ne bode z nikomur drugim plesala, kakor samo z mojim prvim drugom. Vprašam te sedaj, resni moj bratec, če imaš kaj ugovora proti temu domenku?«

»Če je že sklenjena stvar, ne bodem ugovarjal, temveč uklonil svojo glavo storjeni sodbi. Vprašam pa družico Lenico, če ji ni morda neznan, da mora družica svojemu drugu podariti iz svojih gredič naj-

lepši šopek in da ga mora potem skozi eno celo leto vsako nedeljo obnoviti. Tako govori stara domača častitljiva postava. Vprašam torej družico Lenico, če hoče spoštovati to častitljivo postavo in se ji pokoriti?«

Vsa v zadregi in z rdečico oblita poslušala je Lenica prijateljico in njenega brata; najrajša bi bila smuknila pri vratih iz sobe, vendar noge so ji bile kakor prikovane in kakor plaha srna ozrla se je na pomoč proti svoji prijateljici.

»No Lenica, ali ne bodeš odgovorila na moje vprašanje?« nadaljeval je Ivan. »Ali mi bodeš kot družica moje sestrice podarila šopek na dan svatbe in potem vsako nedeljo še skozi eno celo leto potem?«

Ko Ivan od Lenice, ki si je zakrila obraz z rokama, ni prejel nobenega odgovora, izjavil je obrnjen proti sestrici:

»Vidiš, Marjetica, z vajinim dogovorom ne bode nič! Lenica noče meni kot drugo obljubiti šopka. Gotovo bi bil kdo hud, če bi ga meni dala...«

Zadušen jok je prekinil Ivana; med prsti, s katerimi si je Lenica zakrivala obraz, so se pokazale kakor biseri svetle solzice, prsi so se ji krčevito dvigale in telo ji je trepetalo kakor trepletliki. Ves osupel je zrl Ivan trepetajočo in plakajočo devojko, ker je mislil, da so njegove šaljive besede razžalile ubogo Lenico. Stopil je k nji ter jo prijel rahlo za roki, s katerimi si je zakrivala obraz. Z rahlo silo je odstranil roki raz obraz in tedaj je obrnila Lenica svoje objokane oči proti Ivanu. Iz oči ji je pa sijal tajen žar in ta žar je imel tako moč, da je hipoma zardel in zopet prebledel močni Ivan in da ga je nekaj silnega pretreslo po vsem telesu in udih. Neka nadnaravna sila ga je silila še bližje k mladi deklici, neka nadnaravna sila mu je oklenila njegove roke okrog nežnega telesca

mlade deklice in neka nadnaravna sila je učinila, da je krepko privlekle dekline k sebi...

Marjetica je opazovala vsa srečna ta prizor, ker je vse prišlo tako, kakor je dolgo že upala in si želela. Poznala je nežno dušo svoje prijateljice, poznala njeno blago in nedolžno srce in dobro vedela, da bi njen bratec Ivan na celem svetu ne mogel dobiti boljše devojke. Vsa srečna je po daljšem odmoru vprašala Lenico:

»Ali se bodeš sedaj pokorila stari častitljivi postavi in dala svojemu drugu šopek, kakor to veli postava?«

Kakor bi se vzbudila iz srečnejših sanj, začela je Lenica te besede svoje prijateljice — v istem hipu se je pa tudi že izvila iz rok Ivanu in se sklonila k svoji prijateljici na posteljo ter zakrila svoj obraz v odejo. Marjetica ji je pa položila svojo roko na glavo...

V tem hipu se pa začuje od zdolaj glas matere županje, ki je klicala svojega sina, da naj pride brž doli, ker ga čaka nujno opravilo. Nerad, skrajno nerad se je odzval Ivan klicu svoje matere, ker bi bil rad z Lenico še govoril o zelo važnih stvareh. Ker mu je pa Marjetica videča, v kaki zadregi je uboga Lenica, začela prigovarjati, da naj gre brž doli, da ne bode mati huda, udal se je in s prisrčnimi besedami »Na skorajšno svidenje, družica Lenica in nevesta Marjetica!« odšel iz sobe k svoji materi.

VII.

Ubijte ga! To bode dobro delo, po vrhu pa poplačam vas pošteno.

Aškerc: Mučeniki.

Dober teden po vseh teh dogodkih hodil je orehoveljski župnik Matija Koren ves razburjen po svoji sobi v prvem nadstropju orehoveljskega župnišča. Dobil je namreč iz knezoškofijske pisarne s petimi pečati

zapečateno pismo, ki je bilo vzrok njegovi razburjenosti in žalosti. V tem pismu se mu je s suhoparnimi besedami uradno naznanilo da je na podlagi z dokazi podprte ovadbe dejan v kanonično preiskavo. To naznanilo pa ni prav nič omenjalo, kaj je predmet ovadbe, še manj kaki so proti njemu nabrani dokazi in kdo je ovaditelj. Temu uradnemu naznanilu je bilo pa še priloženo zasebno pismo samega knezoškofa. V tem pismu mu je pisal »globoko užaljeni« knezoškof, da od njega ni nikdar pričakoval takega hudodelskega postopanja in obnašanja ob času, ko se Antikristi celega sveta zaganjajo z vso silo ob Petrovo skalo. Grozil mu je nadalje z najstrožjimi kanoničnimi kaznimi. Koncem svojega pisma se je pa spomnil osivele glave grešnega Matije Korena ter mu obljubil ustavitev kanoničnega procesa za oni slučaj, če pripozna skesano svoje hudodelstvo in tekom enega tedna vloži prošnjo za upokojitev. Razumljiva je bila torej razburjenost sivolasega župnika, ki je po sobi korakajoč nestrpnost čakal svojega dobrega prijatelja Antona Babnika, župnika iz sosedne župnije, h kateremu je poslal takoj po prejemu prej omenjenega uradnega naznanila posebnega sela s prošnjo, da naj ga pride radi razgovora v neki zelo važni in nujni zadevi takoj obiskat.

Ko je začul pri vratih trkanje in po trkanju spoznal, da trka prijatelj Anton, se mu je izvil iz izmučenega srca skoro hvaležen vzdih in kar hitel je odpirat vrata svojemu staremu prijatelju.

»Kaj pa je, Matija, da me kličeš tako mrzlično hitro k sebi,« pozdravil je ustopivši Babnika svojega prijatelja. »Ali ti manjka tretjega pri taroku?«

Ko pa je ozrl blede obraz svojega prijatelja, mu je bilo žal njegove šaljive opazke; obraz se mu je takoj zresnil in sočutno je vprašal svojega prijatelja:

»Matija, kaj ti je, ali si bolan ali se ti je pripetila kaka druga nesreča. Govori, prijatelj, olajšaj si svoje srce!«

Ne da bi Matija Koren kaj odgovoril svojemu prijatelju, povabil ga je z roko molče k mizi in molče pred njega položil iz knezoškofijske pisarne mu došlo uradno naznanilo.

Anton Babnik je razgrnil to uradno naznanilo in je začel čitati; med čitanjem se mu je stemnil obraz, roke je začel krčiti v pest; ko pa je še prebral pismo »globoko užaljenega« knezoškofa, udaril je s pestjo po mizi s tako močjo, da se je miza skoro prebrnila in potem zakričal:

»Nesramnost — infamija!«

Besedi »nesramnost« in »infamija« je potem še parkrat ponovil in videlo se mu je, da ga je udarec, ki je zadel nenadoma njegovega duhovnega sobrata in starega prijatelja, zadel prav v srce.

Potrtemu Matiji Korenu so bile te odkrite besede njegovega prijatelja v pravo tolažbo in so mu vsaj nekoliko lajšale občutek nad veliko krivico, ki jo je utrpel vsled dekreta iz knezoškofijske pisarne in njemu priloženega škofovega zasebnega pisma.

»Pravi besedi si izgovoril, dragi prijatelj, ko si označil dekret in škofovo zasebno pismo za nesramnost in infamijo. Poznava se oba dobro že toliko in toliko let, da si odkrito in brezobzirno lahko poveva svoje misli tudi v tem slučaju, kakor sva to delala v drugih slučajih vedno doslej. Tudi moje mnenje je, da je infamija, ako se komu, ne da bi se ga zaslislalo o vsebini obtožbe in se mu dalo priliko za zagovor, naprta takoj na vrat kanonično preiskavo. Saj kot duhovnika žalibog dobro veva, kako se končujejo kanonične preiskave tedaj, če so uvedene proti duhovniku, ki v škofiji ni dobro zapisan. Preiskava in kruta obsodba je v tem slučaju gotova stvar. Najgrše pri celi stvari je pa to, da se mi niti

z besedico ne pove, česa sem se zagrešil in kake dokaze so proti meni nabrali. Ovadba proti meni je baje z dokazi podprta, to je vse, kar se mi je naznanilo. Sedaj pa ugibaj, premišluj in izprašuj svojo vest, česa te ona obtožuje. Storil sem tudi to — toda pri najskrbnejšem premišljevanju in ugibanju nisem mogel prav ničesar najti, kar bi moglo služiti kot podlaga za ovadbo proti meni. In potem je ta ovadba baje že z dokazi podprta. Toda s kakšnimi dokazi? Če se ne zavedam prav nobene krivde proti svojemu poklicu in stanu in če torej nisem zagrešil prav nič takega, kar bi mi moglo in smelo obesiti na vrat kanonični proces, potem je tudi izključeno, da se je moglo nabrati kake dokaze za krivdo, ki ne obstoji. Ravno ta negotovost je najhujše in me vzlíc moji trdni zavesti, da sem nedolžen in da je proti meni vložena ovadba izrodek naravnost satanske hudobije, silno vznemirja. Potem pa še to škofovo pismo, iz katerega morem samo to razbrati, da me hočejo na vsak način bodisi z lepa, bodisi z grda prisiliti, da bi zapustil svojo priljubljeno orehoveljsko župnijo in se umaknil v pokoj. Tebi, dragi Tone, je znano, da župnikujem že nad trideset let v orehoveljski župniji in da poznam tu vsakega župljana, ker sem ga ali krstil ali pa poročil. Tudi veš, kako ljubim te svoje župljane, ker so nad vse dobri in odkritosrčni ljudje — največ po zaslugi onega moža, katerega sva pred dobrim tednom pokopala. In te dobre ljudi naj bi čez noč zapustil! Odkrito ti povem, da mi že pri misli na morebitno ločitev od mojih župljanov silijo solze v oči in malo manjka, da ne začnem pre teboj ihteti kot mal otrok. Vedno sem sanjal o tem, da bom do konca usojenih mi dni pasel te dobre ovčice in da bom končno med njimi našel tudi večni počitek. V to misel sem se tako oživel, da bi vse lahko prebil in prenesel, sa-

mo ločitve od svojih ljubih župljanov ne. Res, da me boli tudi krivica, prizadeta vnebovpijoča krivica, da bridko občutim krivični udarec, ki me je zadel z knezoškofijske palače — veliko hujše pa me ubija misel na možnost, da bom moral oditi od tod in zapustiti oni kraj, kjer sem preživel najlepše svoje čase, kjer sem spoznal toliko dobrih in poštenih ljudi in kjer sem mislil najti tih kotiček, kjer bom čakal vzbujenja od mrtvih. To so srčne boli, katerih ni mogoče popisati . . .«

Pri teh besedah je zaihtel sivolasi župnik kot mal otrok; krčevito so se mu dvigale prsi in verni prijatelj Babnik se je uveril, da utegne ta brezmejna srčna bol uničiti njegovega dobrega, zvestega in vedno veselo razpoloženega prijatelja. Nemo se mu je približal, nemo se ga oklenil in nemo položil prijateljevo glavo na svoje prsi; nemo je čakal, da se je sivolasi prijatelj na njegovem odkrito prijateljskem srcu z jokom nekoliko zljajšal svoje srčne bolečine. Preteklo je tako skoro četrť ure v tem tesnem objemu dveh čistih in sorodnih duš. Ko je pa obupani Koren polagoma prenehal plakati, je prijatelj Babnik nežno dvignil njegovo glavo in ga potem nežno, kakor ljubeča mati svojega ljubljenege edinčka, povedel k mizi in ga rahlo posadil na stol.

»Svetuj mi, prijatelj Tone, kaj mi je storiti v mojem slučaju.«

»Pred vsem bi bilo najpametnejše — vsaj jaz bi tako postopal — da se pelješ takoj v Ljubljano k škofu, s katerim sta vendar znana še iz dijaških let in da le-tam skušaš poizvedeti vsebino proti tebi naperjene ovadbe. Škofa smatram osebno za tako poštenega, da ti tega ne bode odrekel. Ko ti bode pa znana vsebina proti tebi sprožene obtožbe, potem pa ne glede na desno in levo pojasni cel položaj in opovrži točko za točko. To ti bode gotovo lahko, ker sem prepričan, da temelji ovadba na

samih lažeh, goljufiji in hudobiji. Ne morem si misliti, da bi škof potem še vstrajal na svoji več kot čudni zahtevi, da se moraš umakniti v pokoj, temveč bode moral kot mož uvideti storjeno krivico in kot mož in človek tudi takoj vse potrebno ukreniti, da se odpravi ta krivica in da se ti da popolno zadoščenje. Tako bi jaz postopal in po mojem mnenju je to tudi edino pravilno.«

»Hvala ti, Tone, za tvoj dobri svet, katerega bodem tudi ubogal in se še jutri peljal v Ljubljano k škofu, čeprav mi neka notranja slutnja pravi, da ne bom nič ali pa slabo opravil. Moja notranja slutnja me pa najbrž ne bo motila. Konec škofovega pisma me namreč zelo vznemirja. Dočim mi škof uvodoma svojega pisma grozi z vsemi mogočimi kaznimi, mi obeča na koncu generalno odpuščenje, če se umaknem v pokoj. Sumim, da je namen vsi, proti moji osebi uprizorjeni gonji in proti meni izrečenim grožnjam pač ta, da bi se me spravilo v pokoj. Zato pa nimam nič upanja, da bi s svojim potovanjem h škofu v Ljubljano kaj opravil. Ali ne misliš tudi ti tako, prijatelj Tone?«

»Če natančno premotrim ves položaj in posebno vsebino škofovega pisma, potem žalibog ne morem označiti Tvojih slutenj za brezmišelnost. Vendar pa tvoja pot h škofu v Ljubljano ne more poslabšati tvojega stališča, temveč k večjemu le izboljšati. Torej glavo po koncu, in si misli: Fortes fortuna adjuvat. Poglej mene! Čeprav se prav dobro zavedam resničnosti izreka: Hodie mihi, cras tibi, nosim vendar še po koncu glavo in se prav nič ne bojim, če me tudi desetkrat na dan vidijo v tvoji družbi.«

»Vem, da si moj prijatelj in sem ti iz dna srca hvaležen, posebno za tvoje prijateljstvo sedaj, ko me preganja neprijazna usoda, oziroma prav povedano, ko kujejo hudobni

ljudje zoper mojo osebo svoje črne načrte. Poprej sem ti povedal, zakaj se bojim in branim zapustiti svoje orehoveljske župljane. Sedaj ti bodem pa še prav odkrito povedal, zakaj se bojim sploh upokojenja. Znano ti je, da sem rojen v najrevnejšem delu naše ljube kranjske dežele. Pri-povedoval sem ti pa že tudi, da je bila ona hiša, v kateri sem zagledal luč sveta, ena najrevnejših v naši ubožni vasi. Razumljivo ti bode vsled tega, da sem se skozi šole takorekoč prestradal. Ko sem prišel iz bogoslovja, sem se pa moral kot kaplan potikati dolgo po siromašnih krajih, kjer sem imel le pičle dohodke. Dasi bi bil sam te pičle svoje dohodke krvavo potreboval, sem si vzlic temu odtrgaval vsak poboljšek takorekoč od svojih ust, samo da sem mogel poslati sem in tje kak krajcarček svojim osivelim in betežnim staršem. Ko sem pa napravil župnijski konkurz in ko sem dobil orehoveljsko župnijo, so se moje razmere seveda čez noč izpremenile in obrnile na boljše. Kot svojo dolžnost sem vsled tega smatral, da moram sedaj svoje ubožne starše tudi izdatnejše podpirati. In to sem tudi storil v polni meri in na ta način svojim staršem pre-skrbel srečno starost. Po njihovi smrti pa tudi nisem smel odtegniti svoje roke od svoje rodne hiše, na kateri je zagospodaril moj brat Miha. Ker je moral precej iz hiše šteti in ker je malo priženil, mu je šla vedno trda in ne vem, kako bi bil shajal, če ne bi imel mene. Ko je imel že kopo otrok v svoji hiši, je začel hoditi na Hrvaško v šumo, da si je kot drvar čez zimo kaj zaslužil. Ko je bil pa tretjo zimo v šumi na Hrvaškem, se je pa ponesrečil. Padlo je nanj drevo in mu prebilo črepinjo, tako da je na licu mesta izdihnil. Sedaj je bila pri hiši še večja revščina in naravno je, da sem moral ubogo vdovo in nedolžne otročiče še bolj izdatno podpirati. Sedaj so si pa že nekoliko

opomogli. Tri svoje nečake sem spravil namreč v Ameriko, kjer dobro služijo in tudi pridno denar domov pošiljajo. Naravno je, da pri popisanih razmerah nisem mogel nič za svoja stara leta dejati na stran in da bodem moral, če grem v pokoj živeti le od one borne pokojnine, ki je odmerjena duhovnikom deficijentom. Ker nisem posebno zdrav, se pa bojim, da bodem moral pri ti borni pokojnini na svoja stara leta še stradati. Razumel me bodeš sedaj, da se tudi iz tega razloga bojim upokojitve. Sicer pa naj se zgodi božja volja! Če je božja volja, bodem vzel tudi ta križ na se.»

»Prijatelj Matija, ne obupavaj, saj imaš na svoji strani še mene, ki sem bil v tem pogledu srečnejši in ki sem si za svoja stara leta prihranil nekaj tisočakov. Ako te bode zadela nesreča, da bodeš moral v pokoj, potem računaj na me in bodi prepričan, da te jaz, če te zapusti tudi cel svet, nidkar ne bom zapustil. Tu je moja možka beseda!«

Ginjen ob prisrčnih besedah je segel župnik Koren v roko svojemu prijatelju Babniku, s katerim sta potem še izpregovorila marsikatero odkrito in prijateljsko besedo, posebno o novem duhu, ki vlada sedaj med mlajšo duhovščino in katerega kot iskrena prijatelja ubogega in zatiranega slovenskega naroda nista mogla in smela odobravati. Videla sta bodočnost svojega naroda v temnih barvah in to po zaslugi onega dela duhovščine, ki je zapustil cerkev in oltar in se podal na posvetno polje, na polje politike. Bila sta tudi oba edina v tem, da politikujoča in fanatična duhovščina ne bode nikdar podprla Petrove skale, ker je zavrgla prvi izveličarjev nauk: Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe in ker je namesto tega najodličnejšega krščanskega nauka, to je ljubezni do bližnjega začela vsepovsod označevati brezmejno in brezobzirno so-

vraštvo do vsega, kar ne trobi nepogojno v njen rog. Ko je omenil župnik Koren, da so politikujoči duhovniki prave cerkvene miši, ki bodo prave-mu verstvu in pobožnosti izpodkopale temelj, mu je prijatelj Babnik odločno pritrnil.

Šele pozno v noč sta se ločila oba prijatelja in je moral preganjani župnik Koren obljubiti svojemu prijatelju Babniku, da mu bode, čim se vrne iz Ljubljane, po posebnem selu to takoj naznanil.

VIII.

Pač ni slutil, da ujet je kakor muha v pajčevini.

Aškerc: Mučeniki.

Drugo jutro na vse zgodaj dal je župnik Matija Koren zapreči svoja dva konja, da se je peljal na železniško postajo. Pred svojim odhodom poiskal je svojega kaplana, ki je imel jutranjo mašo, v zakristiji in mu povedal, da gre v Ljubljano in da se bode najbrž vrnil še le drugi dan. Kaplan dr. Juri Podpečnik ni na to sporočilo svojega uradnega predstojnika črnil nobene besede in ga še manj pogledal, temveč krčevito svoje oči opiral na odprti misale. Dasi se je župniku zdelo to postopanje kaplana Podpečnika najmanj nevljudno, vendar ni dal nobene žal besede, temveč s prijaznim »Z bogom« odšel iz zakristije.

Lep dan je bil, ko se je župnik vozil iz Orehovelj proti železniški postaji. Dasi se je porajalo okrog njega živo življenje, vendar župniku pogled na veselo naravo ni mogel premagati onih črnih misli in slutenj, ki so mu polnile dušo in težile srce.

Na železniški postaji je našel več znancev iz okrajnega mesteca, po katerem se je tudi imenovala postaja. Vsi so sivolasega župnika-poštenjaka spoštljivo pozdravljali; za vsakega je pa imel župnik vzlic svojemu

neprijetnemu duševnemu razpoloženju prijazno besedo. Opažati je bilo, da tudi mestni ljudje, čeprav so bili naprednih političnih nazorov, spoštujejo duhovnika, ki spoštovanje v resnici zasluži, ker se briga samo za vzvišene naloge svojega duhovnega poklica, v nemar pa pušča skrb za posvetne stvari. Žalibog se to vedno bolj poredko opazuje, ne da bi se moglo krivdo za to izpremembo pripisovati naprednim meščanskim slojem, ker zadeva krivda za to izpremebo edino le oni del duhovščine, ki je zapustil cerkev in oltar ter se vrgel z vso divjostjo izpočitega in fanatiziranega duhovnika v posvetno vrvenje in v prvi vrsti v politiko. Najbolj žalostno pri tem je pa še dejstvo, da vedno bolj izginevajo in izumirajo pošteni duhovniki starega in poštenega kova in da vedno bolj nastopajo in se množe oni duhovniki, ki hočejo s svojo petelinjo naravo čez noč spraviti vso posvetno oblast v svoje roke. In ti duhovni petelinčki se potem čudijo, da se resnično verni ljudje obračajo z gnjusom proč od njih in njihovega protikrščanskega početja; oni, ki so zavrgli izveličarjeve prekrasne besede: »Moje kraljestvo ni od tega sveta« in »kaj ti pomaga, če ves svet pridobiš, svojo dušo pa pogubiš,« pač ne morejo pojmiti, da so še ljudje in to globokoverni ljudje na svetu, ki ne iščejo svojega izveličanja v posvetnih zakladih in v posvetni oblasti, temveč v resnično verskem življenju in v izvrševanju krščanskih del usmiljenja. Ni čuda potem, da se je ta od boga zapuščenih del politikujoče duhovščine in ž njo iz grdih samopašnih in sebičnih razlogov zvezanih posvetnjakov spozabil že tako daleč, da smatra in označuje največjega sleparja in brezverca za pristno katoliškega moža, če jim je le na uslugo pri volitvah in če pri volitvah voli one može, katere je izbrala in določila politikujoča duhovščina.

Take in podobne misli so šumele sivolasemu župniku Korenu po glavi, ko je vlak drdral proti beli Ljubljani. Bridko je občutil, da ima sedaj v knezoškofijski palači odločilno besedo oni del duhovščine, čegar stremljenje je bilo obrnjeno vedno in povsod na to, da dobi duhovnik vso oblast v roke. Da pa ne bode prišel popolnoma nepoučen v knezoškofijsko palačo, sklenil je po svojem prihodu v Ljubljano najpreje obiskati svojega duhovnega sobrata, ki mu je bil soroden po duhu in svojih delih, da mu le-ta kot star prijatelj poda potrebna navodila za njegovo postopanje.

Ko je dospel v belo Ljubljano, najel si je izvoščeka, da ga je peljal k duhovnemu sobratu, katerega je tudi srečno dobil doma. Duhovni njegov sobrat se je iskreno razveselil njegovega obiska, a ko mu je Koren pojasnil zakaj je prišel v Ljubljano, se mu je pa obraz zresnil in s srčnim sočutjem je omenil:

»Prijatelj Koren! Ti si namenjen v levovo jamo, iz katere pa ne bodeš izšel tako srečno kakor staropisemski Danijel. Predno ti pa podam zaželjena pojasnila, povej mi poprej, kdo je tvoj cerkveni patron,«

»Verski zaklad,« odvrne Koren.

»Tako, verski zaklad ima patronat tvoje župnije. Potem pa stoji tvoja zadeva skrajno slabo, ker ne moreš računati na nobeno podporo od strani patrona. Radi tega ti ne morem, čeprav mi je to kot možu, ki sem vedno in povsod spoštoval resnico in odkritosrčnost, zelo, zelo težko, prav nič drugega svetovati, kakor to, da se moraš potuhniti in dasi jagnje obleči volčjo kožo, da boš vsaj nekoliko po zunanem podoben onim volkovom, ki imajo odločilno besedo na onem kraju, kamor se misliš podati. Vrhovni naš cerkveni knez sicer osobno ni nepošten in še manj hudoben, toda mož nima prav nobene samostojnosti in je popolno-

ma slepo orodje v rokah gotovih ljudi njegove okolice. Tu je pred vsem mož, ki hodi po ljubljanskih ulicah kakor sv. Alojzij in ki ima svojo glavo tako lepo malo po strani povešeno, kakor da bi bil vedno utopljen v molitve in kakor ne bi imel najmanjšega smisla za posvetne stvari. Vzlic temu je pa ta mož eden prvih špekulantov v naši deželi, ki ima svoje prste v vseh mogočih in nemogočih podjetjih in katerega imam celo na sumu, da kakor kakšen židovski borzni jober igra tudi na borzi. Če veš za kako dobro kupčijo, pri kateri bi se dalo zaslužiti kakih 50.000 K, potem povej temu možu za to kupčijo in tvoja bo zmaga, ker bo deš brez vsakega zagovora in opravičbe izšel iz knezoškofijske palače opran in očiščen kot najbolj nedolžno jagnje. Tudi sam prevzvišeni ima svojo ahilovo peto, to so njegovi zavodi na polju pri Št. Vidu. Ti zavodi, katere je v svoji neizkušnosti poklical v življenje, pijo njegovi škofiji srčno kri in učinkujejo, da je naš škof v vedni denarni zadregi in da mu je za njegove zavode dobrodošel vsak denar, od koder se mu ponudi. Če imaš torej na strani kakšne stotake, žrtvuj jih za škofove zavode, ker bode ta žrtev tvoji kočljivi zadevi zelo koristila. Ako pa nimaš denarja, niti ne veš za kako dobro kupčijo, pri kateri bi se dalo dobro zaslužiti, potem seveda bodeš pa moral nepogojno v Kanoso, ker te more rešiti edino-le še »laudabiliter se subjecit.« Če bodeš pa v zavesti svoje nedolžnosti in poštenosti nastopil kot mož, potem si pa izgubljen. Tako presojam kot poznavalec razmer tvoj položaj. Da moja sodba ni kriva, se bodeš žalibog sam prepričal, če te bodo sploh pustili do knezoškofa.«

»Slabo me tolažiš. Kakor veš, se nisem nikdar brigal za posvetne kupčije in tudi nikdar nisem zbiral zakladov. Da bi pa na svoja stara leta

postal navaden hinavec, mi je nemogoče. Zgodi naj se torej božja volja in če bode ostal moj korak brezuspešen, šel bodem v pokoj.«

Prijatelja sta ostala še nekaj časa v pogovoru. Potem se je pa podal župnik Matija Koren s težkim srcem proti knezoškofijski palači. Ko je vstopil v knezoškofijsko pisarno, našel je tam dva mlada duhovnika in enega starejšega. Za njegov ponižni pozdrav se nihče še zmenil ni. Še le čez nekaj časa prišel je najmlajši duhovnik k ograji in s precej neprijaznim glasom vprašal Korena, kdo je in česa želi.

Župnik Matija Koren je mladem duhovniku povedal, od kod je, kako se piše in da prosi za avdijenco pri knezoškofu. Mladi duhovnik je nato stopil k starejšemu, ki je imel nekam čudno povešeno glavo. S tem sta izginila v sosedno sobo, iz katere sta se pa vrnila šele skoro čez četrte ure.

Mladi duhovnik je nato stopil k sivolasemu župniku Korenu in mu rekel v rezkem tonu:

»Vaši prošnji se ne more ugoditi, ker ste zapleteni v kanonični proces. Kako se morete tega procesa rešiti, vam je premilostljivi gospod škof in knez v svoji neskončni dobroti že pismeno naznanil in ni prav nobenega povoda, da bi se na tem kaj izpreminjalo. Izvolite se torej ravnati po blagohotnem nasvetu premilostljivega gospoda škofa in kneza. Ako pa mislite da v svoji upornosti lahko zavržete ta dobrohotni nasvet, je to vaša stvar — seveda bodete morali nositi in trpeti tudi vse posledice svoje upornosti. Ste že opravili.«

Mladi duhovnik se je po teh besedah zopet vsedel k svoji mizi in se ni več zmenil za sivolasega župnika. Matija Koren je še nekoliko časa čakal v knezoškofijski pisarni, ker kar ni mogel verjeti, da bi se moglo tako pometati s sivolasim žup-

nikom, ki je vedno vestno izpolnjeval vse težke dolžnosti svojega duhovnega poklica in ki doslej še nikdar ni imel niti najmanjše neprilike z duhovno gosposko. Ko je pa videl, da se nihče več zanj ne zmeni, je pa s potrjim srcem zapustil knezoškofijsko pisarno in se podal proti kolo-dvoru, da se vrne v svoje ljubo Orehovlje.

Povratak v svojo župnijo mu je bil zelo težak, ker je nosil v srcu zavest da je njegova usoda zapečatenata in da mu res ne preostaja drugega, nego da zaprosi za nezaželjeni pokoj in tako prevzame na svoja stara ramena vse skrbi in nadloge vpokojenega duhovnika, ki je brez prihrankov navezan edinole na pičlo svojo pokojnino.

Ko je dospel v Orehovlje, je takoj poslal sela k prijatelju Antonu Babniku s prošnjo, da naj pride k njemu. Župnik Babnik se je Korenovi prošnji takoj odzval in prišel v Orehovlje. Ko mu je Koren povedal, kako slabo je opravil v Ljubljani in da ga še pred škofa niso pustili, mu je pa Babnik svetoval, da naj s primernimi sredstvi svojo vpokojitev zavleče za toliko časa, dokler se bode dalo, ker se medtem morda dobi kako mesto, kjer bode kot vpokojeni duhovnik morda imel le nekaj postranskih dohodkov, saj vendar precej pomanjkuje duhovnikov v naši deželi.

Župnik Koren je pa sklenil, ravnati se po nasvetu svojega starega prijatelja.

IX.

Učenec vaš sem in obetam vam,
da delal v duhu vašem bom vse dni.
Aškerc : Mučeniki.

Pri županovih je prehajalo polagoma vse v stari tir. Vdova Neža Novakova je obdržala na svojih ramenih gospodinjstvo, posle pokojnega očeta, katere je med njegovo

boleznijo že opravljal sin Ivan, je pa poslednji popolnoma nase prevzel. Delo je bilo za oba pravi božji blagoslov, ker jima je lajšalo prebridko gorje in žalost po prerano zamrlem možu, oziroma očetu. Stari hišni prijatelji, v prvi vrsti župnik Matija Koren in nadučitelj Fran Kovač, so jima pa vsi stali zvesto ob strani s svojim svetom.

Tudi je prišla skoro v tek zupuščinska razprava po pokojnem Blažu Novaku, ker jo je vzel v roke sam okrajni sodnik, katerega je vezalo s pokojnikom prav iskreno prijateljstvo. To je tudi naravno. Pokojnik je bil sodni cenilec in kot župan zaupna oseba, čegar beseda je veljala pri okrajnem sodišču skoro toliko, kakor pisana postava. Pokojnik kot vseskozi previden mož seveda ni pozabil potom oporoke razpolagati s svojo imovino in odrediti, kako naj bode po njegovi smrti. Oporoka je bila pa tudi živ dokaz, kako je blagi pokojnik enako ljubil svojo ženo in svoja otroka. Vesoljnim svojim dedičem je imenoval v oporoki sicer svojega sina Ivana, toda s pridržkom, da sme njegova vdova Neža, če hoče, obdržati vse gosodarstvo do svoje smrti v svojih rokah. Svoji hčerki Marjetici je določil kot dedni odpravek znesek 20.000 K in poleg tega še obvezal svojega sina Ivana kot vesoljnega dediča, da mora svoji sestrici za slučaj možitve napraviti balo v vrednosti 2000 K in oskrbeti hiši primerno svatovsko gostijo. Svoji ženi Neži je pa izgovoril in določil volilo 10.000 K in poleg popolne oskrbe pri hiši še dnevni poljšek 1 K.

Zapuščinsko razpravo je pa okrajni sodnik razpisal kar na licu mesta v Orehovljah. Vdova Neža je takoj izjavila, da se ne bode poslužila v oporoki ji ustanovljene pravice, da sme do svoje smrti obdržati vse gospodarstvo, temveč da želi, da takoj prevzame gospodarstvo sin Ivan, ki

je še mlad in čil ter že bolj izkušen v teh stvareh kot ona, ker ga je pokojni oče že zgodaj začel vpeljavati v svoje obširno gospodarstvo.

Nato se je cenila cela zapuščina, ki je dokazala, da je bil blagi pokojnik dober in razumen gospodar. Cennitev je pa tudi dognala, da zapustnikova oporoka v vseh svojih delih lahko ostane v veljavi, ker ni Marjetica prikrajšana v svojem dolžnem deležu. Ko je okrajni sodnik na željo zapustnikove vdove Marjetici imenoval varuha v osebi njenega brata Ivana in ga takoj tudi zaobljubil, se je potem še isti dan ob vsestranskem sporazumu zaključila zapuščinska razprava po pokojnem orehoveljskem županu Blažu Novaku.

Po končani zapuščinski razpravi je ostal prijazni okrajni sodnik še v županovi gostilni, kjer so mu delali družbo orehoveljski župnik Matija Koren, nadučitelj Fran Kovač in mladi Ivan Novak. Kakor to samo po sebi umevno, so se v svojih pogovorih zbrani moške z največjo spoštljivostjo spominjali pokojnega moža poštenjaka in tako sodnik, kakor osiveli župnik in nadučitelj so mlademu gospodarju Ivanu polagali na srce, da naj si vzame za vzgled svojega pokojnega očeta poštenjaka in da naj ga v svojem življenju vedno in povsod skuša posnemati.

Ob živahnem pritrjevanju župnika Korena in nadučitelja Kovača je sodnik še posebej rotill mladega gospodarja, da naj bode, kakor je bil vedno njegov pokojni oče, zvest sin svojemu milemu slovenskemu narodu in da naj kot izobraženec vestno deluje in skrbi za to, da se bodete omika in prosveta zanesle med najširše plasti našega naroda.

»Izobrazba,« poudarjal je sodnik, »je ključ do izplemenitenja nižjih slojev in posebno tudi ključ do izboljšanja njihovega gmotnega stanja. Kdor resnično in ne samo na jeziku ljubi svoj narod, naj gleda, da

mu bode odprl pot do večje izobrazbe, mu posebno obudil veselje do čitanja, ker je to edino sredstvo, da se dvigne narod na višjo stopinjo kulture in da si potem sam ustvari ugodnejše življenske pogoje. Bojni klic vsakega odkritosrčnega in pravega prijatelja našega naroda mora biti: »Več luči, več šol!« Kdor pa skuša ohraniti naš narod v nevednosti in temi, kdor mu zapira bodisi s kakoršnimikoli sredstvi pot do višje izobrazbe, oni je največji sovražnik našega naroda, najsi potem nosi dolgo duhovniško suktnjo ali pa drugačno. Ako se bode naš mali narod povzdignil na višjo stopinjo izobrazbe, znal si bode z lastnimi močmi sam pomagati doma in tudi v tujini. Doma bode zamogel naše zanemarjeno kmetijstvo povzdigniti in s tem doseči, da mu bode zemlja vračala njegov trud z obilnejšim pridelkom; poleg tega si bode pa znal pridobiti še druge vire, iz katerih bode lahko črpal doslej mu še nepoznane dohodke. Tudi na tujem potem našemu malemu narodu ne bode potreba več opravljati najtežjih, a najslabejše plačanih helotskih del, temveč bode lahko uspešno tekmoval s sinovi bogatejših in srečnejših narodov, ker bode na podlagi svoje višje izobrazbe mogel zahtevati in tudi dobival lažja in boljše plačana dela. Kdor torej resnično ljubi svoj narod, ima pred seboj ostro začrtano pot, po kateri mu je korakati. Oprostite mi, če sem v svoji ljubezni do našega naroda postal malo bolj obširen, toda za svojo dolžnost smatram kot sodnik, da ravno pri takih prilikah, kot je današnja, polagam prevzemnikom zapuščin na srce tudi one dolžnosti, katerih ne najdemo zapisanih v naših postavah. Vam pa, gospod Ivan Novak, ki ste si na višji poljedelski šoli pridobili potrebno strokovno znanje, da bodete lahko uspešno gospodarili na lepem posestvu, ki vam je danes pripadlo po vašem pokojnem očetu in ki ste si le-

tam in poprej v srednji šoli priborili tudi potrebno splošno izobrazbo, polagam poprej izpregovorjene besede posebno gorko na srce in želim, da bi vam bile zvezde vodnice na vašem potu skozi življenje. Pri vsem svojem delu in nehanju se pa spominjajte svojega pokojnega očeta kot vzor- moža. Če se bode te ravnali v življenju po mojih besedah in če bode te imeli vedno pred očmi vzvišeni zgled svojega blagopokojnega očeta, potem bode te lahko neizmerno koristili svojemu narodu v obče in svoji domači občini še posebej, sebi pa izklesali spomenik, ki bo trajnejši od rude, kakor veli latinski pesnik. Ker vas poznam doslej kot poštenega mladeniča, prepričan sem tudi, da bode te uresničili vse one nade, kate- re stavimo v vas!»

S solznimi očmi je mladi gospodar Ivan Novak segel po teh iskrenih besedah nemo blagemu sodniku v roke in tako tudi nemo obljubil, da se bode ravnal po sodnikovih blagih nasvetih in da bode živel po vzornem vzgledu svojega pokojnega očeta.

X.

Že vem, kako svojo uživaš mladost!
Ej, ljubiti, moške loviti pa znaš!
Vsak dan s kakim drugim fantom
se igraš!

Prostorno srce ti je bojda zelo.
Po več jih obenem gre vanje lahko
ljubiteljev mladih . . .

Aškerc: Pesnitve.

Nekaj tednov po zapuščinski razpravi se je oglasil v županovi hiši Matevž Srebrot, brat županove vdove. Dobil je doma svojo sestro Nežo samo, ker je mladi gospodar Ivan Novak odšel po opravkih v mesto.

Matevž Srebrot je natanjko izprašal svojo sestro, kako so napravili pri zapuščinski razpravi. Ko mu je sestra vdova vse to povedala, izjavil je, da je tako prav in zaeno še pristavil, da si bo moral Ivan kmalu

izbrati nevesto, ker se je sestra- vdova že dovolj mučila z gospodinj- stvom in je čas, da bi prevalila te svoje skrbi in težave na mlajšo moč.

»Oženiti bo treba Ivana, veš se- stra,« končal je svoje modrovanje Matevž Srebrot.

»Jaz ga ne bodem nič silila; ka- dar ga bode volja, naj si pa po svo- jem srcu in pameti izbere pošteno nevesto in jo pripelje k hiši,« odgo- varjala je mati županja. »Dokler pa se Ivan sam ne odloči, ga pa ne bo- dem prav nič priganjala in mu oprav- ljala vse gospodinjstvo ravno tako, kakor sem to delala svojemu pokoj- nemu možu.«

»Je že vse lepo, kar mi pripove- duješ, ljuba Neža. Toda pozabiti ne smeš, da je Ivan star danes že 25 let in da kri ni voda. Fant je torej v ti- stih letih, ko mu kri najbolj nagaja in ti imaš pri hiši več ženskih poslov. Kaj lahko se bi pripetilo, da bi se Ivan, če bi bil malo omoten od pija- če, izpozabil nad kakšno deklo in . . .«

»Le pusti to, Matevž! Jaz po- znam dobro svojega sina in vem, da ni takov babjek, da bi norel za vsa- kim ženskim predpasnikom. V tem oziru nimam prav nobenega strahu, ker le predobro poznam ponos svo- jega sina. Sicer pa mislim, da bi se tudi ne spodobilo misliti že sedaj na ženitev, ko je moj dobri mož še le nekaj dobrih tednov v hladnem gro- bu. Spominu pokojnega moža in očeta smo dolžni, da počakamo z ženit- vijo, dokler moremo in ne samo radi ljudi in njihovih jezikov, ki bi radi ta- ke hitre ženitve gotovo pošteno obrekli našo hišo.«

»Kaj ti mar ljudje in njihovi je- ziki, vsaj vender veš, da ljudem nik- dar ne bodeš ustregla! Naj se človek ženi, kadar hoče, vselej postane žr- tev hudobnih jezikov, ki ne puste na njem niti ene dobre dlake. Več upra- vičenosti ima zadnji tvoj pomislek, češ da je za to počakati z ženitvijo, ker še ni dolgo, kar smo pokopali po-

kojnega Blaža. Pozabiti pa ne smeš, da smo mi vsi navadni kmetijski ljudje, katerim se taki občutki bolj malo prilegajo. Take občutke moramo že prepuščati gospodi, ki ima več časa in tudi več denarja, da si lahko privoščijo take in podobne stvari. Po mojem mnenju bode najboljše, če Ivana čim preje mogoče oženimo, a tako, da bode prišla k hiši nevesta, ki bode res imela nekaj pod palcem. Tvoja hiša je že taka, da sme in mora zahtevati, da se k hiši primoži dekle s tako doto, da bode devet far o tem govorilo. In ravno sedaj se nam ponuja taka prilika, katere ne smemo zamuditi.«

»Prav lepo od tebe, brat Matevž, da kažeš tako skrb za našo hišo, toda jaz ostanem pri svojih besedah, da Ivana ne bodem nikdar silila k ženitvi in da se mi vsaka ženitev zdi danes tudi še prezgodnja.«

»Že vidim, da si prišla malo preveč skupaj z gospodo in da te je gospoda, kako bi rekel, nekoliko pomehkužila. Toda kot tvoj brat in pravi stric tvojega sina Ivana imam pa po božji in človeški postavi pravico, da mislim namesto tebe, če ti ne znaš prav misliti. Govoril bodem sedaj brez ovinkov. Dobro ti je znano, da petičnih nevest ni toliko, kakor kopriv okrog naših hlevov in svinjakov. Zato ima tudi vsaka, čim postane godna za možitev, takoj nešteto snubačev od blizu in od daleč. In nobena ne ostane dolgo samica. Zato se je pa treba, če se zve za tako nevesto, hitro obrniti, da se ne pride prepozno. Sedaj pa je ravno mogoče dobiti tako nevesto, ki bi bila kakor nalašč za vašo hišo. To je hči Urbana Raka iz Brezovice. Urbana Raka gotovo dobro poznaš, vsaj je tvojih let in je tedaj, predno si se primožila k Novaku, še za teboj postopal. Dobro tudi veš, da je Rakova hiša ena najboljših, če ne najboljša v naši župniji. Pri hiši rede leto in dan okrog 20 repov goveje živine, imajo vedno

po par konj in do 30 prešičev. Njegovе njive leže vse ugodno in v bližini hiše, o travnikih niti ne govorim, ker se bodeš še spominjala iz svojih mladih let, da so že tedaj Rakovi sloveli, da spravijo več sena pod streho, kakor vsi drugi Brezovičani. Rak ima pa tudi najlepše gozde v naši župniji in je meni znano, da že trideset let ni pela sekira v njegovih gozdovih. Hiša je najlepša v naši vasi, gospodarska poslopja, ki so mu pred 10 leti pogorela in katera je potem na novo postavil, so pa taka, da bi se jih ne smela sramovati nobena graščina. Dobro pa tudi vem, da je Rakova hiša brez dolga, a ne samo to, temveč da je denar pri hiši in sicer veliko denarja. Znano ti je, saj si bila kot otrok na novi maši, da je Rakov starejši brat Janez šel v šole in potem v semenišče. Kot duhovnik je pa kmalu dobil prav mastno župnijo. Ker je, kakor vsi Rakovi, znal dobro gospodariti in vsak krajcar prav obrniti in posebno, ker je znal babam prav na srce govoriti, se mu je denar kopičil kar sam od sebe tako, da so kmalu začeli izkušeni možje govoriti, da je župnik Janez Rak zelo težak. Ti možje se tudi niso motili, kar se je pokazalo pred tremi leti, ko je zatisnil svoje oči Janez Rak. Meni je pravil neki gospod od sodišča, da je pokojni Janez Rak zapustil okrog 60.000 gld. imovine in da ste dve tretjini njegove zapuščine pripadli po oporoki Rakovi hiši, oziroma po večini baje celo Rakovi hčeri Frančiški, ki je bila kake dve leti pri pokojnem svojem stricu za nekako gospodarsko pomočnico. Kakor sem slišal od Rakovih in tudi od drugih ljudi, je pa imel pokojni gospod svojo nečakinjo posebno rad. Sedaj naj ti pa še povem, koliko bo Rak štel dote svoji hčeri Frančiški. Kakor veš, ima Rak samo tri otroke, dva fanta in hčer, ker so mu vsi drugi pomrli. Enemu izmed fantov bo izročil domačijo, drugega bode pa poskusil h

kaki posebno dobri hiši spraviti za zeta. Ker je pa hči Frančiška stara že 22 let, bi jo rad omožil, kakor mi je to sam povedal predvčerajšnjim, ko sva bila skupaj v Kranju na semnju. Ko sem ga vprašal, koliko bo štel dote svoji hčeri, mi je pa odvrnil, da ji bo dal, če se bode možila po njegovi volji in k dobri hiši, poleg bale še suhih 25.000 glđ. Ko sem to slišal, mi je šinila takoj v glavo misel na tvojega sina. Ker je treba kovati železo, dokler je vroče, začel sem takoj Raka tako malo po strani izpraševati, če bi mu bil kot zet všeč tvoj sin, pri čemur seveda nisem pozabil povedati Urbanu Raku, koliko premore vaša hiša in da bi v devetih župnijah ne dobi zeta, ki bi toliko premogel kot tvoj sin. Videl sem takoj, da je Raku všeč moja misel, da bi njegovo hčer primožili k vaši hiši. Le po stari kmetski navadi je omenil, da mora priti prej s hčerjo na oglede, predno bodedo kaj natančnejšega govorili. Seveda sem ga jaz takoj pograbil za besedo in ga naprej mehčal. Posrečilo se mi je končno, da sva se zmenila, da se bode pripeljal s svojo hčerjo čez tri nedelje k vam na oglede in da se bodem jaz ž njim pripeljal. Skrbi torej, da bodede Raka in njegovo hčer čez tri nedelje tako sprejeli, kakor se spodobi za takega moža imenitnika in kakor se spodobi tudi za tako hišo, kot je vaša, ker take lepe prilike, da dobite k hiši bogato nevesto, ne bodede nikdar več imeli.«

»Vse prav lepo, ljubi brat, toda ne zameri mi, da ti nekaj prav odkrito povem. Slišala sem tudi jaz o veliki bogatiji Rakove hiše, koliko so podedovali po pokojnem duhovnem stricu in da bode imela Rakova Frančiška posebno veliko doto. Do tukaj je vse lepo. Toda jaz sem slišala tudi še nekaj drugega. Ljudje namreč govore, da je Rakova hči zelo dedčevska in da je to pokazala tudi tedaj, ko je bila skozi dalj časa pri

svojem stricu v župnišču. Ljudje in sicer resni ljudje in ne kake stare babe so tedaj pripovedovali, da je bilo župnišče prava Sodoma in Gomora in so spravljali ime Rakove Frančiške v prav grdo zvezo z nekim mladim kaplanom, ki je kmalu na to kar čez noč odšel v Ameriko za misijonarja, a ne samo s tem kaplanom, temveč tudi s farovškim hlapcem in končno celo, kar je najgrše, ž njenim lastnim stricem župnikom. Še danes se pa okrog govori, da se ni prav nič poboljšala in da ji je še danes dober vsak hlapec njenega očeta in če drugega ni, da se zadovolji tudi s pastirjem. To sem že mnogokrat slišala in odkrito ti moram reči, da bi take neveste ne marala k svoji hiši, če bi tudi za njo pripeljali cele parizarje samega suhega zlata.«

»Beži, beži, to so same babje čenče in nič drugega. Res je le to, da je dekle malo bolj vesela in da se ne boji moške družbe. Te lastnosti jo pa le še priporočajo za vašo hišo, kjer je gostilna, ker je vesela, zgovorna in korajžna gostilničarica prava vaba za goste. Če bi bilo pa tudi kaj res na tem, kar pa ne verjamem, da Rakovi hčeri ni nepoznan moški spol, jo bode pa to takoj minilo, ko dobi tako mladega in krepkega moža, kakor je tvoj sin, ker bode od njega dobila vsega dovolj, vsaj je fant od fare. Tako torej sva dogovorjena. Čez tri nedelje pripravite vse lepo in kar moč najboljšo, da bodede spodobno sprejeli nevesto, ko bode prišla z očetom na oglede.«

»Veš, Matevž, sama tega ne morem odločiti, temveč moram poprej je vprašati sina, ker je on gospodar. Počakaj še tu kake dve uri, da se vrne iz mesta, potem se bodedo pa lahko o tem pomenili.«

»Ne utegnem, čakati, Neža, imam doma preveč dela, ki ne bo storjeno, če ne bo gospodarja navzočega. Kaj se bodeš izgovarjala na si-

na. Ti si mati in kar ti odločiš, to mora tudi veljati. Ta bi bila lepa, da bi morali starši ubogati svoje otroke. Torej v nedeljo tri tedne pridemo na ogled — vi pa bodite pripravljeni. In s tem pozdravljena. Pozdravi mi tudi sina, ko se vrne in svojo hčer, katera naj se le kmalu popravi, da bo lahko poskočila na bratovi svatbi.«

Na te besede je odšel Matevž Srebrot iz Novakove hiše.

XI.

Kako je to hudo, če vrže
sovražnik te čez rojstni prag!
Če moraš izpod svoje strehe
na tuje daleč siromak!

Aškerc: Pesnitve.

Župnik Matija Koren je po svojem ponesrečenem poskusu pri knezoškofijskem uradu v Ljubljani na vse strani premišljeval, kako bi se izognil preteči sramotni vpokojitvi ali vsaj vpokojitev za dalj časa zavlekel, kakor mu je svetoval prijatelj Babnik. Končno se je odločil, da bode spisal prošnjo za vpokojitev, ki naj bi pa stopila v veljavo šele čez pol leta, češ, da mora poprej še urediti razne gospodarske zadeve, da se bode izročitev obsežnega gospodarstva njegovemu nasledniku izvršila potem lahko brez vsakih nepravil.

S težkim srcem je zanesel usodepolno prošnjo sam na pošto. Celo pot sem in tje ga je morila neprijetna zavest, da je podpisal in odposlal svojo smrtno obsodbo. S tresočim srcem je pričakoval njene rešitve. Ker se je knezoškof tedaj nahajal ravno na birmovanju na Dolenjskem, je upal, da se bode rešitev njegove prošnje kolikor toliko zavlekla. Vendar ga je poslednje upanje varalo, niso ga pa varale njegove slutnje v neugodno vsebino na njegovo prošnjo iztekle odločbe. Prošnja sama je bila čudovito hitro rešena.

Dan po ravnokar opisanem dogodku v županovi hiši med županovo vdovo in njenim bratom prejel je namreč župnik Koren iz knezoškofijske pisarne že rešitev svoje prošnje.

Rešitev je bila pa kaj kratkobesedna, a za sivolasega župnika tembolj usodepolna. Podpisana je bila pa v odsotnosti vrhovnega cerkvenega kneza ravno od onega kanonika, katerega je označil njegov ljubljanski prijatelj in duhovni sobrat za največjega špekulanta naše dežele, čeprav se mu njegovo divje špekulantstvo ne bere z njegovega obraza, katerega ima vedno nagubanega v svete gube.

V tem dekretu se je Matijo Korena, župnika v Orehovljah na njegovo lastno prošnjo upokojilo in ga sočasno nakazalo, da ima svoje župnijske posle, kakor tudi vse župnijsko imetje izročiti takoj po prejemu dekreta dr. Jurju Podpečniku, kaplanu v Orehovljah, ki bode do imenovanja novega župnika oskrboval orehoveljsko župnijo. Sočasno se je »iz posebne milosti prevzvišenega knezoškofa« ustavil proti Matiji Korenu uvedeni kanonični proces in se končno »sub canonica oboedientia« ukazalo upokojencu, da se ima najkasneje v osmih dneh izseliti iz Orehovelj in si za kraj, kjer bode živel v pokoju, izbrati vas Zapotok, kjer je župnikoval eden največjih novostrujarskih duhovnikov, ki se je pečal z vsemi drugimi stvarmi, posebno pa še s politiko, samo ne z vzvišenimi dolžnostmi in nalogami svojega svetega poklica.

Udarec, ki je s tem dekretom zadel ubogega sivolasega župnika, je bil silen in ga je popolnoma potrl. Nesrečni dekret mu je izdrknil iz tresočih rok in padel na tla; nesrečni župnik je pa sklonil svojo sivolaso glavo na mizo in začel ihteti kot otrok ...

Ura je bila poldne in sivolasi župnik je še vedno sedel potrta za mizo v svoji sobi, ne da bi slišal opoldansko zvonjenje. Še le rahlo trkanje ga je vzbudilo iz njegovega obupa. Ne da bi čakala na poziv, da naj ustopi, prišla je v sobo stara župnikova kuharica in ga prosila, da naj pride k obedu, kjer ga že čaka kaplan dr. Juri Podpečnik. Župnik vsled strašnega udarca usode sploh ni imel nobenega teka — še bolj mučno mu je pa bilo, da bi moral že sedaj priti v stik s svojim začasnim naslednikom, glede katerega so se mu začele porajati čudne sumnje v glavi. Naravnost nemogoče mu je bilo ravno sedaj sesti k skupni mizi s človekom, ki je bil najbrž zavraten grobokop njegove tihe sreče v Orehovljah. Da se izogne vsaj za nekaj časa neprijetni družbi svojega kaplana, rekel je svoji kuharici, da se ne počuti nič kaj dobro in da ga vsled tega ne bode h skupnemu kosilu; kaplanu naj to pove, njemu pa prinese skodelico juhe kar v sobo.

Kuharica je izpolnila ukaz svojega župnika, katerega je kot poštenjaka skozi in skozi visoko spoštovala ter mu prinesla juho v sobo. Ubogi župnik pa se juhe ni dotaknil, temveč kakor iz sebe strmel pred se in ves užaloščen premišljeval, kako bode moral na svoja stara leta nezasluzeno živeti v hudem pomanjkanju in daleč od svojih priljubljenih Orehovelj.

V tem žalostnem premišljevanju je minevala ura za uro, ne da bi nesrečni župnik to opazil.

Ko je odbila ura štiri, vsuli so se z glasnim vriščem otroci iz bližnjega šolskega poslopja ter se razpršili na vse strani. Kmalu na to so se pa čuli po hodniku pred župnikovo sobo trdi koraki in skoro na to tudi precej oblastno trkanje na vratih.

Komaj je župnik tiho izpregovoril besedo »notri«, so se vrata odprla in v sobo je vstopil kaplan dr. Juri

Podpečnik, ki je po nemem poklonu omenil svojemu župniku:

»Oprostite, prečastiti gospod župnik, da se vas drznem nadlegovati, ker se ne počutite dobro. Storil ne bi tega nikdar, ako bi me k temu ne silila sveta dolžnost. Iz pisarne visokočastitega knezoškofijskega ordinarijata sem dobil danes zjutraj dekret, čegar vsebina je mene v živo zadela in globoko užalostila, ker se tiče vaše prečastite osebe, ki sem jo vedno visoko čislal in ki mi je bila vedno posnemanja vreden vzgled vzornega duhovnika. Verjemite mi, prečastiti gospod župnik, da me je le-ta dekret tako vznemiril, razburil in užalostil, da si nisem upal v svoji žalosti pred vaše prečastito obličje in da opoldne niti grižljaja nisem mogel spraviti v se. Hotel sem že vrniti dekret visokočastitemu knezoškofijskemu ordinarijatu ter se zahvaliti za začasno vodstvo orehoveljske župnije, ker sem trdno v svoji duši uverjen, da orehoveljska žunija še ni imela nikdar vrednejšega župnika od vas in da ga nikdar ne bode imela. Bolelo me je pa še posebno, da je visokočastiti knezoškofijski ordinarijat izbral ravno mene, ki nisem niti vreden, da vam odvezem jermena od čevljev, da moram začasno prevzeti od vas žunijske posle in imetje. Cel dan se je v moji notranjosti bil strašen boj med mojim srcem in občutki na eni strani ter med mojo vestjo in dolžnostjo na drugi strani. Boj je bil strašen in me tiral skoro do obupa, kateremu bi bil gotovo zapadel, ako bi bilo v mojem srcu manj globoke vernosti. Končno ste zmagale vest in dolžnost, ker mi je bila izpolnitev v dekretu zaukazanega prevzetja župnijskih poslov in imetja naložena pod kanonično pokorščino. S krvavečim srcem sem se moral ukloniti in sedaj prihajam k vam s ponižno prošnjo, da nikar ne zamerite nesrečniku, ki edino pod pritiskom kanonične pokorščine iz-

polnuje zanj tako težki ukaz visokočastitega knezoškofijskega urada. Prosim vas, prečastiti gospod župnik, da bi sami določili čas in način, kako naj se izvršita izročitev in prevzetje župnijskih poslov in imetja. Edino to vas še prosim, da bi se blagovolili iz usmiljenja do mene, ki sem vsled tega usodepolnega dekreta ves nesrečen, zbeگان in obupan, ozirati na to, da zahteva in zaukazuje visokočastiti knezoškofijski ordinarijat, da se mora njegov ukaz izvršiti »statissime«.

Nesrečni župnik je molče poslušal nedvomno dobro preiščeni in tudi dobro priučeni govor svojega kaplana, ki je med svojim govorom prav hinavsko obračal svoje oči in ga belil tudi s hinavskimi vzdihli. Ko je kaplan slednjič le končal, mu je župnik na kratko odgovoril:

»Danes se počutim tako slabo, da mi je fizično nemogoče ugoditi ukazu knezoškofijskega urada. Ker pa vem, da ste vi gotovo bolj izvežbani v takih poslih kakor jaz, vam pa izročim tu vse ključe s prošnjo, da vse potrebno sami pripravite, da se bode prevzetje čim preje izvršilo. Obvestite tudi vi sami vse one ljudi in oblasti, ki morajo biti navzoči. Za sedaj me pa oprostite.«

Po teh besedah je sivolasi župnik izročil ključe kaplanu, ki je nekako hlastno segel po njih in se potem poslovil od svojega župnika z besedami:

»Le vašemu izrecnemu ukazu, prečastiti gospod župnik, se pokoravam in bodem namesto vas, da vas razbremenim in vam izkažem vsaj malo uslugico, pripravil vse potrebno za izročitev in prevzetje.«

Po teh besedah se je odstranil kaplan iz župnikove sobe. Nesrečni župnik je pa imel vtisk, da se mlademu kaplanu silno mudi, da ga nažene

in vrže iz priljubljenega župnišča in se sam vsede na njegovo mesto.

Ker je vsak človek iz mesa in krvi, se je pa tudi pri obupanem župniku jela oglašati narava s svojimi pravicami. Začutil je precejšen glad, ki je bil popolnoma umljiv, ker opoldne ni okusil niti grizljaja. Pozvonil je svoji kuharici, da bi mu prinesla nekoliko opoldanskih ostankov, da bi si ž njimi potolažil svoj glad.

Kuharica je na zvonenje takoj pritekla v župnikovo sobo, ko ji je pa župnik sporočil svojo željo, da naj mu prinese kar v sobo nekoliko ostankov od opoldanskega kosila, je bila pa kuharica vsa nesrečna in v največji zadregi, ker je ravno danes kaplan doktor Juri razvil tak tek, da ni pojedel samo svoje porcije, temveč sploh vse, kar je kuharica za župnika in zanj postavila opoldne na mizo.

Povedala je to svojemu župniku in pristavila, da bo takoj napravila ogenj in začela delati večerjo, ker morajo gospod dobiti kaj gorkega v se in na to takoj odšla.

Ubogemu župniku so le-ta pojasnila njegove stare in poštene kuharice še bolj odprla oči in ga utrdile v prepričanju, da ima v svoji bližini jako nevarnega in hinavskega človeka in da je temu človeku usojeno, biti njegov naslednik pri cerkvi sv. Petra. Naravnost milo se mu je storilo v njegovem srcu, ko je pomislil, da bode tak človek župnikoval njegovim dobrim, poštenim in krotkim Orehovljanom, ker se je bal, da bode iz mirnih in krotkih ovac izredil divje in krvoločne volkove... da bode z njim prišlo v mirno Orehovlje doslej neznanu sovraštvo, za sovraštvom prepiri, da bode pa sočasno izginil iz prijaznih Orehovelj božji blagoslov...

XII.

Če vzame me zato hudir,
pred vami vsaj bom imel mir!
Aškerc: Mučeniki.

Mladi kaplan dr. Jurij Podpečnik se je vračal skrajno zadovoljen iz župnikove sobe. Danes je dosegel v svojem življenju prvo etapo do bogastva in ugleda. V svojem srcu je tudi sklenil, da bode prvo etapo pošteno izrabil in izkoristil za svoje namene. Njegovo prikrito notranje veselje je kalila samo ena stvar. Dekretu, katerega je prejel z jutranjo pošto, je bilo priloženo še zasebno pismo prvega knezoškofijskega tajnika. Ravno vsebina tega zasebnega pisma je pa kalila kaplanu dr. Juriju veselje nad njegovo popolno zmago.

Pismo je bilo precej dolgo in gostobesedno in se je tikalo edino le knezoškofijskega zavoda sv. Stanislava na ljubljanskem polju. Z ginljivimi besedami se je v pismu opisavalo, kako je prevzvišeni knezoškof noč in dan premišljeval in molil, da bi pokvarjeno mladino pripeljal »Nazaj h Kristusu kralju«. Sam sv. Duh mu je potem vdihnil misel, da naj ustanovi zavod sv. Stanislava, v katerem se bode mladina poučevala strogo po naukih edino zveličevalne vere. Z največjimi denarnimi žrtvami je Prevzvišeni tudi uresničil to svojo plemenito misel in na lepem ljubljanskem polju zgradil ponosno stavbo na čast sv. Stanislava in v ti zgradbi namestil svojo knezoškofijsko gimnazijo, ki se tudi najlepše razvija in procvita. Vzdržavanje tega, za prepod slovenskega naroda v pravem katoliškemu duhu prepotrebnega zavoda pa stane seveda toliko denarnih žrtev, da jih Prevzvišeni iz bornih dohodkov svoje vladikovine sam nikakor ne more zmagovati. Apeliral je vsled tega na svoje dobro in verno slovensko ljudstvo, ki se je tudi drage volje odzvalo njegovemu plemenitemu apelu in mno-

go, mnogo žrtvovalo za prepotrebne zavode sv. Stanislava. Vendar tudi še te žrtve ne zadostujejo za pokritje ogromnih vzdrževalnih stroškov, vsled česar se nahaja Prevzvišeni v vednih skrbah, da ne bi prišla v nevarnost najplemenitejša ustanova njegovega življenja. Prevzvišeni je vsled tega primoran pritegniti k pokrivanju vzdrževalnih stroškov za to svojo življenjsko ustanovo tudi sebi podrejene duhovne sobrate, o katerih trdno pričakuje, da ga pri tako plemeniti stvari ne bodo pustili na cedilu, temveč mu vpošiljali pogosto in izdatne prispevke za njegove zavode. Posebno pa pričakuje od onih svojih duhovnih sobratov, katerim je svojo nadpastirsko ljubezen pokazal s tem, da jim je v priznanje njihove verske gorečnosti in vestnega izpolnjevanja svetega duhovskega poklica naklonil boljše prebende, da se mu svojim izboljšanim gmotnim razmeram primerno izkažejo hvaležne s tem, da se izdatno spomnijo prepotrebne zavodov sv. Stanislava. Prevzvišenega bi v dušo bolela nehvaležnost upravičeno povišanih, a je o naslovljencu prepričan, da njega ne bode smel in mogel nikdar uvrstiti med take nehvaležnike.

Do tu je bilo pismo litografirano, od tu dalje je bil pa še pristavek od roke knezoškofijskega tajnika.

V tem pristavku se je opozarjalo našega kaplana dr. Jurija, da so doslej vsi novoimenovani župniki ob svojem imenovanju darovali za prepotrebne knezoškofijske zavode najmanj po 1000 K, bolj goreči pa seveda veliko več, tudi po 5000 in 6000 kron.

Posebej se je pa še opozorilo našega kaplana, da se smatrajo Orehovlje za jako dobro župnijo, vsled česar se bode gotovo oglasilo za njo jako mnogo prositeljev, da bi pa Prevzvišeni v priznanje dosedanega vzornega delovanja to župnijo najrajši podelil dr. Juriju Podpečniku,

kar je že pokazal s tem, da ga je imenoval začasnim upraviteljem.

»Med vrsticami je dovolj jasno povedano,« zavzdihnil je kaplan, »kaj se pričakuje od mene, ako hočem postati iz začasnega upravitelja pravi župnik pri cerkvi sv. Petra v Orehovljah. Ugrizniti bodem moral v kisló jabolko in žrtvovati precej svojih prihrankov, da srečno izvojujem prvo etapo do sijajne bodočnosti. Veliko sem že žrtvoval svoji bodočnosti in bodem doprinesel tudi to žrtev. Ko bodem pa enkrat ustoličen kot župnik pri Sv. Petru, bodem pa skušal to denarno žrtev po priznanih metodah hitro dobiti nazaj in jo tudi bom tako gotovo, kakor gotovo se pišem za dr. Jurija Podpečnika.«

Takoj na to je pa začel mladi kaplan s pripravami za prevzete župnije sv. Petra v Orehovljah. Vodilno načelo pri tem mu je bilo: pri dušnopastirskem delu prevzetja kazati največjo koncilijantnost odstopajočemu župniku, pri prevzemanju župniji pripadajočega imetja pa varovati in zasledovati edino le koristi prevzemnika. Po tem vodilnem načelu se je tudi strogo ravnal in bil prepričan, da se bode tem potom izvršilo prevzete na obojestransko zadovoljnost in da pri dobrasrčnem sivolasem župniku ne bode zadel na noben ugovor. V tem svojem računu se mladi kaplan tudi ni motil, ker je sivolasi župnik ob slovesu mislil edino le na svoje dobre župljane in ne na se, vsled česar se tudi nič ni brigal za to, ali se bode izvršilo izročitev posvetnega blaga brez njegove škode ali ne.

Vpokojeni župnik je porabil zadnje dni svojega bivanja v Orehovljah pred vsem v to, da je obiskal še enkrat vse bolnike, da jih je s tolažilnimi besedami vzpodujal, da naj zapajov božjo voljo in radovoljno prenašajo svojo bolezen, ker bode tem večje njihovo plačilo na onem svetu.

Posebno ganljivo je bilo njegovo slovo od bolne Marjetice Novakove, katero je svoje dni krstil in katero je ljubil, kot bi mu bila kri njegove krvi. Ob tem ganljivem slovesu sta jokala oba, sivolasi župnik in mlada deklica, ki je morala svojemu staremu odkritosrčnemu prijatelju obljubiti, da ga bode obiskala na njegovem novem bivališču takoj s svojim ženinom, ko se ji obrne zdravje na boljše. Sivolasi župnik obiskal je pa tudi še zadnjič vse one reveže, ki so imeli vedno v njem svojega največjega dobrotnika. Da bi ti betežniki ne bili po njegovem odhodu popolnoma zapuščeni, priporočil jih je vsem boljšim hišam v podporo. Obiskal je tudi skoro vse gospodarje svoje župnije ter jim s pristrčno besedo polagal na srce, da naj tudi po njegovem odhodu ostanejo tako poštini in pravični možje, kakoršni so bili doslej in da naj si v vsem svojem dejanju in nehanju jemljejo vedno za vzgled pokojnega vzorpoštenjaka župana Novaka. V vseh hišah, katere je obiskal nesrečni župnik za slovo, so tekle solze in povsod so mu obljubovali in prisegali, da ne bodo nikdar pozabili njegovih zlatih naukov, temveč se vedno in povsod ravnali vestno po njih.

V nedeljo se je pa župnik Koren še v cerkvi poslovil od svojih župljanov. S tresočo besedo je župnik v svojem poslovilnem govoru pohvalil svoje župljane, da so živeli v pravi krščanski veri in poštenosti ter jih rotil, da naj taki ostanejo tudi potem, ko njega ne bode več med njimi. Poudarjajoč, kako težko odhaja od svojih preljubih ovčic, jih je vse prosil, da naj ga ohranijo v dobrem spominu in molijo zanj, kakor jih bode on vedno ohranil in za nje molil. Pritajeno ihtenje se je slišalo po vsi cerkvi, ki je bila tako natlačeno polna, kakor še nikoli, ob teh ganljivih in pretresljivih poslovilnih besedah — to pritajeno ihtenje se je

pa, ko je skončal sivolasi župnik svoje poslovilne besede, izpremenilo v glasen jok, ki je najbolj jasno pričal, kako brezmejno spoštovanje in kako vročo ljubezen je vžival stari župnik pri vseh svojih župljanih, moških in ženskah, starih in mladih...

Drugi dan popoldne je pa županov voz obstal pred župniščem, da prepelje zelo siromašno opravilo in drugo ropotijo starega župnika iz Orehovelj na njegovo novo bivališče. Pri vozu je bil sam Ivan Novak, ki je hotel na ta način pokazati svojemu blagemu župniku in prijatelju, kako globoko ga spoštuje in ljubi. Zaeno z župnikom je pa morala oditi iz župnišča tudi njegova stara kuharica, ker ji je mladi kaplan dr. Jurij Podpečnik takoj povedal, da on kot začasni upravitelj ne rabi nobene kuharice in da si bo že tako ali tako pomagal, novemu župniku pa ne more in ne sme v nobenem oziru vezati rok.

Sivolasi župnik je pa že v ponedeljek zjutraj na vse zgodaj zapustil Orehovlje, ne da bi komu kaj povedal o svoji nameri, ker je hotel sebi in svojim dobrim župljanom prihraniti s slovesom združene muke.

XIII.

In čital potomec bo, kakšno je imel hudič svoje dni velikansko oblast in koliko duš je bil tudi med nami ta bognasvaruj ujel v skrivno si past.

Aškerc: Pesnitve.

Nenadna vpokojitev priljubljenega starega župnika Matije Korena in njegov nepričakovano nagli odhod iz Orehovelj sta bila za Orehovlje in celo župnijo tako silna dogodka, da sta vse druge zadeve potisnila v ozadje in da se v Orehovljah ni o ničemur drugem govorilo in razpravljalo, kakor samo o teh dveh stvareh. Ljudje so strastno ugibali, kaj je vzrok nenadni vpokojitvi in nepriča-

kovano hitremu odhodu njihovega priljubljenega župnika, a pravega ni mogel nihče zadeti.

Tudi na Novakovo hišo sta ta dva dogodka tako vplivala, da se je vse drugo pozabilo in da se je govorilo samo o dobrem starem župniku, čegar izgubo so vsi iskreno obžalovali.

Vdovo županjo sta nenadna vpokojitev in odhod starega hišnega prijatelja tako prevzela, da svojemu sinu Ivanu ni še nič omenila o nameri Urbana Raka, da pride s svojo hčerjo Frančiško k njim na ogleda, kakor ji je to povedal brat Matevž. Mislila je pač večkrat na to, toda je vedno odlašala, da bi o tem obvestila svojega sina, češ, saj je še čas.

Predno je pa še povedala svojemu sinu o nameri Urbana Raka, dobila je pa hiša nenadoma zelo nepričakovani obisk.

Na dan odhoda starega župnika prišel je namreč v hišo začasni župni upravitelj dr. Jurij Podpečnik in se vpeljal s tem, da hoče po vzgledu svojega vzornega prednika pred vsem začeti z deli krščanskega usmiljenja in v to svrhu obiskati vse bolnike. Ker je slišal, da ima Novakova hiša hudo bolno svojo hčerko Marjetico, vodi ga prva pot ravno v hišo, v katero je posebno rad zahajal njegov vzorni prednik.

S temi besedami se je vpeljal mladi začasni naslednik starega župnika v Novakovo hišo in s svojo skrbjo za bolnike takoj napravil prav ugoden vtisk na skrbeče materinsko srce.

Mladi kaplan dr. Jurij Podpečnik je imel seveda s tem obiskom bolne Marjetice Novakove svoje posebne namene. Dasi je bil v Orehovljah nameščen šele par mesecev, vendar je med tem časom natančno proučil vse imovinske in družinske razmere svojih župljanov. Posebno se je pa brigal za one hiše, ki so ve-

ljale kot imovite in med temi hišami je bila prva in najboljša ravno hiša pokojnega župana Blaža Novaka. Namen njegovemu današnjemu obisku je bil pred vsem ta, pridobiti si na svojo stran županovo vdovo Nežo Novak, ker je dobro vedel, da ravno potom starejših žensk duhovnik lahko vse doseže. Nikakor pa si ni prikrival, da mora pri tem skrajno previdno postopati. Mladi kaplan in sedaj začasni upravitelj orehoveljske župnije si je bil v svesti, da vpliv treznega in dobrega moža v 30letnem zakonu ne ostane brez trajnih posledic na ženo. S tem vplivom pokojnega župana na njegovo ženo je računal pri svojem obisku in temu primerno uredil tudi vse svoje postopanje in besede.

Županova vdova Neža Novak je bila vsled nepričakovanega obiska dr. Jurija Podpečnika jako prijetno presenečena, ker je domnevala, da bode mladi dr. Jurij Podpečnik sledil vzgledu svojega sivolasega prednika in da bode enako Matiji Korenu posvečal vse svoje moči pred vsem dobrobitu svojih župljanov in da bode, kakor njegov vzgledni prednik, tudi skrbel kot pravi oče za bolnike in betežne. Njegov današnji korak, ki ga je privedel v njeno hišo, je podkrepil to njeno domnevo in ji obudil v srcu resnično veselje.

Vsa srečna je torej peljala dr. Jurija Podpečnika v prvo nadstropje k svoji bolni hčerki, ki je bila enako, kakor mati, iznenadena nad nepričakovanim obiskom.

Mladi kaplan dr. Jurij Podpečnik je bolno deklico, ki je sedela pri oknu in pletla, prijazno pozdravil in sočasno oprostil svoj prvi obisk z besedami:

»Za svojo dolžnost sem smatral, da se pri nastopu svoje začasne službe, ki bode za tako vzglednim in vzornim prednikom zelo težka, v prvi vrsti oglasim pri onih svojih ovčicah, katere bog v svoji neskonč-

ni modrosti preskuša z boleznijo. Ker sem slišal, da ste, draga moja hčerka, preboleli ravno nevarno bolezen, ki vas je pritirala skoro do prezanega groba in ker se je pred nedavnim časom zagrnil grob za vašim predobrim očetom, je bila moja prva pot ravno k vam. Z odkritim veseljem pa vidim, da se vam vrača polagoma zopet zdravje, za kar morate biti iskreno hvaležni dobremu in usmiljenemu bogu. Kot vaš novi dušni pastir vam, preljuba hčerka srčno želim skoro popolnega okrevanja, da bodete zopet opora svoji predobri mami, katero si v vsakem oziru kot vzorno ženo jemljite za vzgled. Ako bode pa v kateremkoli oziru imeli kake dvome, se pa zaupno obrnite na svojo dobro mamico ali pa na me, svojega novega dušnega pastirja, ki vam bodem vsaki čas na razpolago s svojimi sveti. Upam in sem tudi prepričan, da bodeva postala še prav dobra prijateljca in da bodem našel v vas zvesto pomočnico pri svoji brigi za uboge bolnike in siromake v svoji novi župniji. Kaj ne, preljuba hčerka, da mi to obljubljate?«

Marjetico so te v najprijaznejšem tonu izgovorjene besede mladega dr. Jurija Podpečnika ganile, ker je v svoji nedolžnosti in neizkušeni smatrala te besede za pravo zlatoto. Vsled tega je s prav srčnim veseljem obljubila začasnemu upravitelju orehoveljske župnije, da se bode v svojih križih in težavah zatekla vselej zaupljivo k svoji mami in k njeemu ter da mu bode drage volje na razpolago pri bolnikih in siromakih.

Zadovoljen z vspehom svojega prvega obiska, se je na to mladi dr. Jurij Podpečnik poslovil pri mladi deklici. Spremljan od županje-vdove je na to odšel iz dekličine sobe. Kakor je to pri starejših ženskah navada, pa mati županja mladega kaplana, ki si je s svojim spretnim nastopom osvojila popolnoma njeno srce, ni izpustila takoj iz hiše, temveč mu

je še poprej razkazala vso prostorno županovo hišo, pri čemur se je dr. Juri Podpečnik na svoje oči uveril, da se županova hiša upravičeno prišteva k najimovitejšim hišam njegove župnije.

Pri tem razkazovanju je vdova županja z nekim posebnim ponosom opozarjala župnega upravitelja na razne posebnosti in znamenitosti svoje domače hiše. Mladi župni upravitelj je pa kazal za vse te posebnosti največje zanimanje, kar je posebno dobro delo materi županji, kateri se je mladi župni upravitelj vedno bolj prikupoval.

Dr. Juri Podpečnik je opazal v svoje popolno zadovoljstvo, da je pridobil na svojo stran ugledno in imovito vdovo, katero je hotel še bolj privezati na svojo osebo s tem, da jo je začel popraševati tudi za njene rodbinske razmere. Ko mu je vsa vesela pripovedovala, da ima njena hčerka že ženina v osebi inženirja Stankota Kovača, ki je sedaj stavbni praktikant pri deželnem odboru in da se bode vršila poroka, čim postane ženin Stanko Kovač stalno nameščen v svoji službi in čim ozdravi popolnoma njena hčerka, ji je mladi župni upravitelj prav iskreno čestital ter s tem vdovi še bolj razvezal jezik in sicer tako, da mu je celo odkrila, da sili njen brat Matevž Srebrot, da bi se oženil čim preje tudi njen sin Ivan in poročil hčer Urbana Raka iz Brezovice, ki bi prinesla k hiši posebno lepo doto. Vdova županja je pa pripomnila, da svojega sina Ivana ne bode silila niti v to, niti v ono ženitev, ker mu hoče pustiti popolnoma proste roke, da si izbere nevesto popolnoma po svojem srcu in okusu.

Mladi župni upravitelj vprašal je na to vdovo županjo, če je Urban Rak kaj v sorodu s pokojnim župnikom Janezom Rakom, ki je pred par leti umrl. Ko je vdova županja na to vprašanje odgovorila v pritrdilnem

smislu, češ da je bil pokojnik pravi brat Urbana Raka, je pa nadaljeval:

»Potem bi vam pa mogel le čestitati, ako dobite k svoji hiši sinaho iz tako ugledne in imovite krščanske hiše, ker sem prepričan, da mora biti dekle, ker je iz tako vzgledne krščanske hiše, tudi dobro in v pravem duhu odgojeno in to tembolj, ker je bila, kakor sem slišal, tudi več let pri svojem pokojnem stricu župniku Janezu Raku, kjer je imela nedvomno vseskozi najboljše vzgledne pravega krščanskega življenja. Radi tega sem prepričan, da bi se božji blagoslov pri vaši hiši še pomnožil, če bi se k vaši hiši primožila tako vzgledna krščanska deklica.«

Čeprav so materi županji v splošnem ugajale te prijazne besede mladega župnega upravitelja, si vendar ni mogla kaj, da ga ne bi opozorila, da si o Frančiški Rakovi širijo med ljudstvom razne in ne ravno najboljše govorice in da ima z ozirom na te govorice precejšnje pomisleke proti Frančiški Rakovi kot nevesti svojega sina, čeprav je njen rodni brat Matevž Srebrot označeval te govorice kot hudobne čenče.

»Edinega sina imam, častiti gospod župnik,« je še nadaljevala, »zato ne bi rada s kakim prehitrim ali nepremišljenim korakom zaigrala njegove časne sreče. Želela bi, da bi se primožila k naši hiši kot nevesta mlada in nepokvarjena deklica, ki bi ljubila mojega sina, bila dobra sestra moji hčerki in spoštovala mene kot svojo taščo in ki bi bila končno tudi dobra gospodinja, najsii ima potem veliko ali manjšo doto, ali pa tudi nič. Proti Frančiški Rakovi imam pa pomisleke, tehtne pomisleke zaradi prej omenjenih govoric.«

»Kolikor je meni znano, je Rakova hiša na najboljšem glasu,« je odgovoril mladi župni upravitelj skrbeci materi, »vsled česar sem za svojo osebo prepričan, da se hčerka iz take hiše, ne more zapustiti in za-

nemariti. Doslej sem o Rakovi hiši slišal vse najboljše; ker pa previdnost nikdar ne škoduje in je posebno pri tako resnobnem koraku, kakršen je sklep svetega zakona, ki odloča za celo življenje, treba postopati posebno premišljeno in preudarno, se bom, ako mi to dovolite, gospa, obrnil popolnoma zaupno na svojega stanovskega tovariša v Brezovici, da mi natančno, po resnici in brez vsakega ozira poroča, ali je na teh govoricah o Frančiški Rakovi kaj resnice in koliko, ali so le zgolj zlobne izmišljotine. Vprašal ga bom tudi izrecno, da naj mi popolnoma po resnici naznani, če je Rakova hči resnično kaj zanemarjena, ali ako je pošteno, pravno deklet. Če mi dovolite, gospa, se hočem obrniti na svojega tovariša v Brezovici in vam o vsebini odgovora poročati, kar prav rad storim, samo da vam izkažem malo uslugo in s tem posvedočim, da hočem z vašo hišo ostati v ravnotako odkritih in prijateljskih odnošajih, v kakršnih je bil moj vzgledni prednik župnik Matija Koren.«

Vdova županja se je v očigledni veliki skrbi mladega župnega upravitelja za njeno hišo in rodbino čutila zelo počaščeno in je z največjim veseljem dala dr. Podpečniku dovoljenje, da se sme obrniti na svojega stanovskega tovariša za vsa potrebna pojasnila o Frančiški Rakovi.

Ker sta vdova županja in mladi župni upravitelj medtem ogledala že vso hišo, se je poslednji poslovil prav prijazno od matere županje ter bil prepričan, da si je njeno srce popolnoma osvojil in si s tem v županovi vdovi preskrbel za bodočnost krepko oporo, na katero je smel računati . . . morebiti celo pri nadomestilu zneska 4000 K, katerega je oddal ravno danes na pošto s krvavečim srcem, toda z navdušenim pismom kot svoj dar za prepotrebne zavode sv. Stanislava pri Št. Vidu na ljubljanskem polju.

XIV.

Naslednik bodi mi pri delu svetem, ki jaz sem prvi lotil si ga bil med našimi ubogimi rojaki.

Aškerc : Mučeniki.

Da se vpelje pri svojih bodočih župljanih in s tem priljubi, je mladi začasni upravitelj orehoveljske župnije prav pridno obiskoval vse bolnike širne orehoveljske župnije in se kazal tudi nasproti siromakom pravega samaritana. Pri teh svojih obiskih je znal ubirati najslajše strune, kazal se je pravega in najskrbnejšega očeta vsem bolnikom, siromakom in sirotam ter si znal s prilizjenimi besedami pridobivati srca svojih župljanov. Da ne bi pri svojih bodočih župljanih obudil kakega suma, je pri vseh teh svojih obiskih vedno imel na jeziku ime vzornega svojega prednika, osivelega Matije Korena in vsem zatrjeval, da bo vseskozi sledil njegovemu vzornemu vzgledu. Mlademu župnemu upravitelju se je njegova nakana izborna obnašala, ker je bila kmalu širna orehoveljska župnija polna njegove hvale in slave. Ljudje so bili namreč splošno prepričani, da je mladi župni upravitelj vreden naslednik odišlega župnika Matije Korena ter so bili tega iz dna srca veseli.

Kakor so mladega župnega upravitelja veselili njegovi uspehi pri njegovih bodočih župljanih, ravnotako ga je zelo skrbelo, ali se mu bo podelila orehoveljska župnija ali ne. Dan na dan je nestrpnost pričakoval kakega poročila in ko le ni bilo iz škofije dekreta ali kakega drugega poročila, ni mogel več strpeti in je pisal svojemu prijatelju v knezoškofijski pisarni zaupno pismo, da naj mu nemudoma poroča, ali bo kmalu prišlo do podelitve orehoveljske župnije in če ima on kot prosilec kaj upanja.

Na to poslednje pismo je prejel dr. Jurij Podpečnik poštnopovratno od svojega prijatelja v knezoškofiji

pismo, čegar vsebina ga je vzlic grenki piluli o zahtevani nagradi za storjene usluge iskreno vzradostila.

Prijatelj iz knezoškofijske pisarne mu je namreč pisal sledeče pismo:

»Na Tvoj dopis Ti takoj odgovorjam.

Z vpošiljatvijo znatnega pripevka 4000 K za zavode sv. Stanislava si bitko dobil.

Slučaj je namreč nanesel, da se je Prevzvišeni vrnil s svojega birmovanja ravno tisti dan, ko je denarni pismonoša prinesel Tvoje pismo s 4000 K, ki je došlo ravno ob najugodnejšem času.

Kakor Ti je znano, požira vzdržavanje zavodov sv. Stanislava tisočak za tisočakom, vsled česar se ni čuditi, da se nahaja v blagajni Prevzvišenega večna suša in ne samo to, da je Prevzvišeni celo zabredel v silne dolgove in to edino vsled teh zavodov.

Tisti dan, ko se je Prevzvišeni vrnil iz birmovanja, je bilo ravno izvršiti večje plačilo za zavode sv. Stanislava, ne da bi bil Prevzvišeni vedel kje vzeti ali dobiti denar.

V tem trenutku največje sile je prinesel denarni pismonoša Tvoje denarno pismo z vsebino 4000 K.

Prevzvišeni je ob moji navzočnosti odprl pismo in ko je notri zagledal štiri tisočake, je takoj ves vzradoščen pokleknil pred razpelo in se kleče zahvalil Najvišjemu za to izdatno pomoč v skrajni sili.

Ko je Prevzvišeni opravil svojo zahvalno molitev, je vpričo mene slovesno izjavil:

»Dr. Jurij Podpečnik je eden najboljših duhovnikov moje škofije in zasluži, da mu javno pokažem svoje priznanje. Spomnite me pri prvi priliki, da je moja sveta dolžnost, da se oddolžim dr. Podpečniku za njegovo vzorno izvrševanje njegovega težkega duhovniškega poklica.«

Ker sem dobro vedel, da si Ti prosil za podelitev orehoveljske župnije, drznil sem se Prevzvišenega opozoriti na to Tvojo prošnjo.

Ko je Prevzvišeni slišal mojo skromno opozoritev, je ves razveseljen takoj vskliknil: »Orehoveljska župnija je podeljena dr. Juriju Podpečniku!«

Upam, da mi te velike usluge ne bodeš pozabil in da se mi bodeš o priliki tudi oddolžil za to uslugo, ker Ti je znano, da tajniki v knezoškofijski pisarni nismo tako dobro gmotno podprti, kakor so bogati župniki po deželi.

Kot Tvoj prijatelj sem Ti pa storil še nadaljno uslugo.

Izposloval sem namreč, da bode imenovan za kaplana v Orehovljah Urh Čuk, ki je prošlo jesen šele zapustil ljubljansko semenišče.

Urh Čuk je v rokah spretnega predstojnika najboljše orodje in sredstvo, ki se da za vse porabiti.

Mož je prepojen popolnoma z novim duhom, da mora mladi duhovnik iti med posvetne ljudi in se vmešavati v vse posvetne zadeve.

Čuk je v semenišču proučaval s posebno vnemo posojilništvo in druge podobne stroke in ga bodeš vsled tega prav lahko porabil za tajnika pri posojilnici in pri morebitnem konsumnem društvu.

Od strani vodstva S. L. S. se je namreč izrekla želja, da bi se v svrhu utrditve katoliške misli v Orehovljah in okolici in v svrhu prerojenja te župnije v odločno katoliško trdnjavo, ustanovila za Orehovlje in orehoveljski kot Rajfajznova posojilnica in da bi se le-tam poklicalo v življenje tudi konsumno društvo, da bi se na ta način prizadjal občuten udarec tamošnjim liberalnim trgovcem, da bi ne imeli več za seboj ondotnega ljudstva in da bi se prepredilo nadaljno odiranje ljudstva od strani teh trgovcev.

Upam, da bodeš prav razumel vsebino tega mojega zaupnega pisma in se tudi ravnal po njem, ker bodeš na ta način ostal persona gratissima tako v knezoškofijski palači, kakor tudi pri vodstvu S. L. S., kar bode oboje dobro služilo Tvoji nadaljni karijeri.

Urh Čuk dobi že v par dneh dekret z nalogom, da se takoj poda na svoje novo mesto v Orehovljah.

Tvoje imenovanje za župnika v Orehovljah bode pa sledilo v par tednih, za kar Ti osebno jamčim.

Kakor se lahko uveriš iz tega mojega obširnega dopisa, sem Ti storil veliko uslug, da bi Te moral imeti za zelo nehvaležnega, če bi Ti tega v najkrajšem času dejansko ne priznal.

V prijetni nadi, da se v Tebi nisem motil, ostajam Ti vedno na uslugo

Tvoj

Ivan Lakomnik.

P. S. Predno sem to pismo zapечатil, pregledal sem še v naglici kataster »Marijinih družb« na Kranjskem in sem na svoje največje ogorčenje opazil, da v Orehovljah še ne obstoja prepotrebna Marijina družba.

Ker Ti je znano, kako gori naš Prevzvišeni za »Marijine družbe«, Ti nujno svetujem, da takoj ustanoviš v Orehovljah »Marijino družbo«.

Za to pa smeš nekoliko odložiti ustanovitev posojilnice in konsumnega društva, katere naj potem pod Tvojim nadzorstvom pokliče v življenje kaplan Urh Čuk, ker bode bolje, da se pri ustanovitvi posojilnice in konsumnega društva poslužiš pomoči kaplana Čuka, ker lahko kaplana, če bi posojilnica in konsumno društvo ne uspevala dobro, vsaki hip preместimo na drugi konec naše dežele, kar pa pri župnikih ne gre.

Upam, da bodeš tudi ta moj nasvet upošteval in se po njem ravnal.

Tvoj

Lakomnik.«

Mladi župni upravitelj je sklenil takoj, da se bode ravnal točno po nasvetih svojega prebrisanega prijatelja, ki pozna dobro teren v knezoškofijski palači in pa stremljenje vodstva S. L. S. in da se mu bode ob priliki tudi dejansko oddolžil za njegove usluge, v katerem smislu se mu je tudi zahvalil.

Ustanovitve »Marijine družbe« se je takoj poprijel in v tem oziru poskusil svojo srečo pred vsem pri hiši pokojnega župana Blaža Novaka, ker je odločil mesto prednice pri »Marijini družbi« ravno Novakovi Marjetici. Dočim je pa pri županovi vdovi, katero je že popolnoma omrežil in pridobil za svojo osebo, našel popolno razumevanje za svojo namero, naletel je pa pri Marjetici sami na nepričakovan odpor.

Marjetica Novakova je sicer prijazno poslušala sirenske glasove mladega župnega upravitelja, vendar pa ni hotela prevzeti ponudnega ji častnega mesta prednice »Marijine družbe« in še manj v družbo vstopiti. Popolnoma odkrito je izjavila mlademu župnemu upravitelju, da kot nevesta svojega ženina Stanka Kovarja brez njegovega izrecnega dovoljenja ne sme storiti tako daleko-sežnega koraka, ker bi Stanko, če bi po svoji glavi kaj takega storila, gotovo to obsojal in zameril. Sicer pa bode pisala Stanku, da naj ji piše, kaj ji je odgovoriti na prijazno povabilo mladega župnega upravitelja.

Županova vdova je bila navzoča pri ravnokar opisanem dogodku in je še podpirala krepko prošnjo dr. Jurja Podpečnika. Toda tudi ona ni imela sreče, ker je Marjetica vstrajala pri tem, da brez Stankovega izrecnega privoljenja ničesar ne odloči. Županova vdova je smatrala to hčerino izjavo za trmoglavost in neprijaznost nasproti ljubeznjivemu vabilu mladega župnega upravitelja. Hotela je dati svoji notranji jezi tudi duška. Ko je pa mladi župni upravi-

telj bral županovi vdovi raz obraz, da misli nastopiti proti svoji hčeri, je pa smatral za sedaj za ugodnejše, da to prepreči. Storil je tudi to takoj s pretkanimi besedami in s tem dosegel, da se županova vdova ni znosila nad svojo hčerko. Ko je pa odhajal, je pa znal s spretnimi besedami podnetiti v srcu županove vdove neprijazno razpoloženje proti njeni hčeri.

Ta prvi ponesrečeni poskus pa ni oplašil dr. Jurja Podpečnika, ki je takoj na to oblazil še druge uglednejše hiše ter poskusil pridobiti domače hčere za »Marijino družbo«. Ker je znal povsod zelo prijazno in spretno nastopati, je imel drugod več sreče in je tudi kmalu nabral zadosti članic za »Marijino družbo«.

Sklical je vsled tega že na bodočo nedeljo popoldne v župnišče ustanovni shod »Marijine družbe«, kateremu pozivu so se orehoveljska dekleta tudi v jako velikem številu odzvala. Za ustanovno zborovanje »Marijine družbe« si je dr. Juri Podpečnik prilagodil jako zmeren in prijazen govor, v katerem posebno ni pozabil omeniti prelepih svetinj, katere bodo nosile na prsih Marijine hčere; ta govor je imel za posledico, da so vsa navzoča dekleta vstopila kot članice v »Marijino družbo«, kateri na čelo je postavil tudi hčer iz jako imovite hiše.

S tem je mladi dr. Juri Podpečnik položil temeljni kamen svojemu bodočemu neomejenemu gospodarstvu v orehoveljski župniji. Da pa ustanovitev »Marijine družbe« ne ostane prikrita in na pristojnem mestu neopažena, skoval je takoj daljši dopis za »Domoljuba«, v katerem je s posebno navdušenimi besedami opisal ustanovno zborovanje ter pri ti priliki tudi previdno udaril po orehoveljskih liberalcih, ki so baje na vse mogoče načine doslej zavirali ustanovitev prepotrebne »Marijine družbe«, ne da bi mogli to plemenito namero preprečiti.

XV.

Ljubezni žejna je bila . . .
in bila sva samá, samá . . .
Oči so lepe ji žarele
in po užitku hrepenele . . .

Aškerc : Pesnitve.

Od svojega stanovskega tovariša v Brezovici je dr. Juri Podpečnik skoro prejel natančen odgovor glede Rakove Frančiške, ki je bil za poslednjo najsijajnejše naravno spričevalo. V tem pismu so bile namreč o Rakovi Frančiški krožeče govornice označene kot hudobne in satanske izmišljotine, Rakova Frančiška pa popisana kot vzor krepostne in npravne deklice. Vsebino tega pisma je mladi župni upravitelj takoj sporočil županovi vdovi ter jo pri ti priliki tudi popolnoma pridobil za misel, da bi bila Rakova Frančiška najprimernejša nevesta za njenega sina.

Pridobljena po župnem upravitelju za to možnost je županova vdova vse potrebno ukrenila, da sprejme čim sijajnejše Urbana Raka, ko pride s hčerjo Frančiško na ogled. Priprave za dostojen sprejem Urbana Raka in njegove hčere so Neži Novakovi naklonile toliko dela, da je popolnoma pozabila povedati svojemu sinu Ivanu, kaki gosti bodo bodočo nedeljo posetili njeno hišo.

Ko je prišla napovedana nedelja, pripeljal se je prvi stric Matevž Srebrot s svojim najstarejšim sinom Francetom Srebrotom, ki je prišel prošlo jesen od vojakov, pri katerih je služil v beli Ljubljani. France Srebrot je bil postaven dečko, za katerim so deklice kaj rade obračale svoje oči. Za to se ni čuditi, da je bil po odpustu iz vojaške službe že klican trikrat k sodišču, da bi se priznal za očeta trem mladim Ljubljančanom, kar je pa on vselej ogorčeno odklonil, češ da nezakonskih mater niti ne pozna, ker jih še nikdar v svojem življenju videl ni.

Kmalu za stricem Srebrotom in njegovim sinom pripeljala sta se pa k županovim v Orehovlje Urban Rak in njegova hči Frančiška v lepem koleslju, ki je pa bil že bolj podoben gosposki kočiji.

Došlega Raka in njegovo hčer sta na dvorišču županove hiše sprejela županova vdova in njen brat Matevž Srebrot ter jih povedla v boljšo sobo, kjer je bilo pripravljeno vse za dostojen sprejem došlih oglednikov.

»No, danes pa ne bomo stradal«, pričel je šaljivo razgovor stric Matevž Srebrot, »ker se miza šibi pod svojo pezo. Se že vidi, da smo pri pravi hiši, kjer se ne skrbi samo za neumrjočo dušo, temveč tudi za pregrešno telo. Pa poskusimo, kakšne so te-le stvari, da se bomo prepričali, če kuharica pošteno zasluži svojo mezdo.«

Stric Matevž Srebrot je te svoje besede spremenil tudi takoj v dejanje in iz velikega krožnika postavil na svoj krožnik največji kos pečene piške. Njegov dobri vzgled je vspodbudil Urbana Raka, na čegar krožniku se je tudi skoro nahajal velik kos pečene piške, h kateremu je priložil še salate in kislega krompirja. Temu vzgledu se je pa pridružila še sramežljiva nevesta in tudi pošte-no obložila svoj krožnik.

Med tem, ko so ogledniki zalagali svoje želodce, je pa mladi gospodar Ivan gledal začudeno, kaj pomeni ta gostija, ker mu mati o ogledu ni nič črhnila.

Ko so si ogledniki potolažili prvi glad in zavžito namočili s par kozarci vina, poprijel je za besedo stric Matevž Srebrot ter začel vsem navzočim na dolgo in široko razkladati, koliko premore Rakova hiša, koliko ima repov v hlevu, koliko njiv, travnikov in gozdov, koliko ima naloženega v hranilnici itd. S pravo kmečko bahavostjo povzdigoval je Rakovo hišo do devetih nebes in pri

tem še hvalil Raka in njegovo družino, kakšni modri ljudje so in kako bo srečen dotični fant, ki bo popeljal Rakovo Frančiško pred altar.

Raku je ta precej pretirani slavo-spev kaj dobro del in mu razvezal jezik, da je začel navzočim na drobno razkladati, koliko so vredni njegovi konji, koliko je imel že za to in ono kravo, za koliko je prodal jeseni prašiče, koliko je lansko leto spravil v žitnico pšenice, rži in drugega pridelka, koliko je dobil za prodano seno, koliko ima naloženega v hranilnici in koliko izposojenega, pri čemur mu je stric Srebrot vedno pritrdjeval. Ko sta tako možakarja hvalila Rakovo hišo in bogastvo, se je pa Frančiška Rakova ozirala po svojem molčečem sosedu Ivanu Novaku, čegar možka in krepka zunanost sta ji prav ugajala. Samo to ji ni bilo všeč, da je cel čas molčal kot grob in da ni prav nič posegel v razgovor obeh možakarjev in da ni omenil s prav nobeno besedo, če mu ugaja na ogled došla nevesta. Da bi nekoliko otajala led svojega soseda, začela ga je zaljubljeno motriti, ne da bi dosegla svoj namen.

Ivanu Novaku so bili zaljubljeni pogledi Frančiške Rakove naravnost neprijetni, vsled česar je bil hvaležen stricu Matevžu Srebrotu, ko je sprožil misel, da bi si nekoliko ogledali Novakovo hišo, gospodarska poslopja in živino.

Vesel je vstal in povabil vse, da si ogledajo, pred vsem vzorne hleve in v njih se nahajajočo plemensko živino.

Gostje so vstali in se podali v hleve, kjer je vladala za kmečke razmere naravnost vzorna snaga. Ob jaslih je mirno prežvekovala dobro rejena živina najboljše pasme, kar je na svojo veliko zadovoljnost takoj opazil Urban Rak. Nato so si ogledali še konjski hlev, svinjak s pitanimi prašiči in druga gospodarska poslopja, pri čemur stric Matevž Sre-

brot ni pozabil opozoriti Urbana Rak na vsako žival posebej in na izbornostavno stanje vseh poslopij.

Urban Rak je na vse dobro pazil in v duhu hitro izračunaval, koliko je vredna vsaka posamezna žival, koliko so vredna poslopja in pridno sešteval, pri čemur se mu je vedno bolj jasnil obraz, ker je vsota izračunanih vrednosti vedno bolj naraščala, kar je imelo za posledico, da se je vedno bolj sprijaznjeval z mislijo, da naj pride njegova Frančiška k ti hiši za mlado.

Ko so si tako ogledali poslopja in živino, so pa še nekoliko stopili na vrt in bližnje njive ter zelnik. Tudi tukaj se je prepričal Urban Rak, da so njive najboljše kakovosti in da njihovo obdelavanje kaže, da je gospodar izboren poljedelec.

Po končanem ogledovanju so se pa podali zopet v posebno sobo, da pri obloženi mizi nadaljujejo svojo gostijo in nadomeste, kar so z ogledovanjem zamudili.

Ko so se zopet okrepčali, je pa stric Matevž Srebrot nasvetoval, da bi si ogledali še hišo in posebno gorenje prostore. Nasvet strica Matevža Srebrot je našel ugodna tla pri Rakovi Frančiški, ne pa tudi pri njegovem očetu, kateremu je popolnoma zadostoval ogled gospodarskih poslopij, živine in polja in katerega je sedaj veliko bolj zanimala bogato obložena miza. Radi tega je tudi omenil:

»To naj pa mladi gospodar razkaže moji hčeri, ker so ženske bolj radovedne in ker jih take stvari tudi bolj zanimajo.«

Na te očetove besede vstala je Rakova Frančiška takoj izza mize, na kar ji je moral mladi Ivan, četudi ga to ni prav nič veselilo, razkazati hišo.

Ko sta si ogledala spodnje prostore, je pa Ivan povedel svojo mlado spremljevalko še v gorenje pro-

store, katere ji je vse razkazal, razzun svoje sobe.

Ko si je Rakova Frančiška vse ogledala, je pa vprašala Ivana, kake skrivnosti ima v oni sobi, katere ji noče pokazati. Ko ji je pa Ivan odvrnil, da je to njegova soba in h kratu delavnica, začela je pa siliti vanj, da ji mora tudi to sobo pokazati. Da se ji ne bi zameril, moral je Ivan ustreči želji svoje spremljevalke in ji razkazati še svojo sobo.

Ko je odprl vrata, je videla Rakova Frančiška, da vlada v sobi najlepši red in da ima mladi gospodar poleg svoje postelje veliko omaro s samimi knjigami. Stene prijazne sobe so bile pa vse ozaljšane z različnimi fotografičnimi posnetki in slikami, vse spomini mladega gospodarja na njegova dijaška leta. Kakor so že ženske radovedne, hotela je Rakova Frančiška poizvedeti od mladega gospodarja, kaj predočuje ta ali ona slika.

Ivan ji je pojasnjeval, pri čemur se mu je njegova spremljevalka vedno bolj bližala in se ga skoro začela tudi dotikati sedaj z roko, sedaj z životom. Kadar je Ivan začutil tak dotikljaj, se je vselej hitro odmaknil in začudeno pogledal svojo spremljevalko, v katere oči je pri tem opazil čuden ogenj.

Nad Ivanovo posteljo je bilo posebno veliko fotografičnih slik, katerih pomen je hotela Frančiška Rakova tudi izvedeti. Ko je mladi Ivan, da bi ustregel njeni želji, hotel sneti fotografije raz steno, mu je pa spremljevalka to zabranila, češ da si jih lahko tako ogledata, če se ne boji, da bi se pri tem postelja pomečkala.

Ne da bi čakala na odgovor, sklonila se je Frančiška Rakova takoj čez posteljo, začela premotrivati fotografije in Ivana izpraševati za to in ono fotografijo. S tem je dosegla, da se je moral tudi Ivan skloniti čez posteljo, da ji da zaželjena pojasnila.

Ko sta bila tako sklonjena čez posteljo, ovila je pa Frančiška Rakova naenkrat svoje roke okrog Ivana ter ga začela objemati in pritiskati k sebi, toliko časa, da sta skoro ležala na postelji; čeprav se je skušal Ivan otresti svoje spremljevalke in se izviti iz njenih rok in objemov, se mu to ni posrečilo.

Ko je pa naenkrat začutil njeno desno roko nižje ob telesu, je pa napel vse svoje moči in odrinil od sebe mlado deklico s tako silo, da je odletela v omaro in se pri tem z glavo zaletela ob rob.

Ne da bi kaj zinil, je na to odšel iz sobe in tudi iz hiše . . .

Ko je Rakova Frančiška sprevidele, da je mladi Ivan njeno ljubezen sramotno zavrgel, sklenila je takoj, da bode cel dogodek sprevrgla, da se maščuje za svoj sramotni poraz.

Začela je takoj na glas tuliti in se je potem glasno jokajoča podala po stopnjicah nazaj v posebno sobo, kjer so se med tem dobro imeli njen oče, Matevž Srebrot, njegov sin France in županova vdova. Ko je zagledala županova vdova na glas jokajočo deklico, vprašala jo je začudena, zakaj joka.

Na to vprašanje je pa deklica začela še glasneje tuliti in je med jokom in stokom obdolžila mladega Ivana, da je hotel njeno zaupnost grdo prevariti in jo v svoji sobi posiliti. Tem svojim obdolžitvam je tudi pristavila, da v taki hiši, kjer imajo takega prašiča, ne more niti minute več ostati ter da hoče takoj domov.

Hočeš ali nočeš, moral je, da potolaži svojo hčer, Urban Rak zapreči svojega konjička. Temu vzgledu je pa sledil tudi skrajno ozlovoljeni Matevž Srebrot in se tudi pripravil za odhod.

Da bi pa vsaj nekoliko izbrislal pri Urbanu Raku skrajno nerodnost svojega nečaka Ivana, je pa vprašal Urbana Raka, če bi se smel peljati na njegovem vozu. Frančiška Rakova

je bila takoj zadovoljna s tem in je omenila, da se bode pa ona peljala pri Francetu Srebrotu, ker bi v Rakovem koleslju 3 osebe malo nerodno sedele.

Ne da bi počakala odgovora svojega očeta, prisedla je takoj na voz k mlademu Francetu Srebrotu; nasprotno se je pa Matevž Srebrot vsedel v Rakov koleselj, na kar so pognali raz dvorišče prvi Rak, za njim pa France Srebrot.

Urban Rak se je peljal naravnost proti domu, kamor je tudi dospel v običajnem času. Mladi Srebrot se je pa pripeljal s Frančiško Rakovo še le čez 4 ure za njim, ker se mu je na potu baje prigodila nesreča, da je zgubil zavoro in da je moral iti skoro poldrugo uro nazaj peš po njo, kar je Frančiška Rakova potrdila kot sveto resnico s pristavkom, da jo je bilo malo strah, ko je skoro 4 ure ostala sama pri konju in vozu ponoči in na samoti.

XVI.

Oh, slišal si same neslane laži!

Aškerc: Pesnitve.

Županova vdova Neža Novakova je bila vsled tega dogodka, ki se je povodom ogleda dogodil v njeni pošteni hiši, vsa iz sebe. Svojega sina Ivana je poznala skozi in skozi od njegovih detinskih let in zato ni mogla verjeti, da bi se mogel njen sin tako daleč spozabiti, da bi se s silo polotil Frančiške Rakove. To natančno poznanje sinove narave in pa materinska ljubezen ste se postavila odločno v bran za sina — toda njegov begu podoben odhod iz hiše je zopet govoril za resnico strašne obdolžitve, ki jo je proti sinu tako prepričevalno sprožila in vzdržavala Rakova hči.

V teh silnih dušnih zmedah ni videla nobenega drugega izhoda, nego

zateči se k mlademu župnemu upravitelju, ki je doslej že pokazal toliko naklonjenosti njeni hiši in rodbini.

Ne da bi počakala sinove vrnitve, podala se je takoj v župnišče, da le-tam najde utehe svojim razdvojenim mislim.

Mladi župni upravitelj je bil nemalo začuden, ko je stopil ta nenavadni obisk v njegovo sobo v župnišču. Svojega začudenja pa ni pokazal, temveč takoj prijazno vprašal županovo vdovo, kaj jo je privedlo k njemu in s čim ji more postreči.

Županova vdova je na to povedala dr. Juriju Podpečniku, da je prišel danes k njim na ogled Urban Rak iz Brezovice s svojo hčerjo Frančiško. Ko so se nekoliko pokrepčali, so si ogledali hleve, živino, gospodarska poslopja, vrt in bližno polje, na to se pa zopet vrnil v hišo. Njen brat Matevž Srebrot, ki se je s svojim sinom Francetom pripeljal tudi pri ti priliki v Orehovlje, je sprožil potem misel, da bi si Rakova ogledala še hišo. Ker je pa Urban Rak menda rajši ostal pri obloženi mizi, je pa moral na njegovo željo razkazati Ivan Frančiški Rakovi hišo. Mladi par je izostal precej časa. Ko so se pa Rak, njen brat Matevž in njegov sin France med tem prav po domače pogovarjali v posebni sobi, prijokala je pa naenkrat v njo Rakova Frančiška. Med jokom in stokom je obdolzila potem njenega sina, da ji je poskusil storiti silo v njegovi sobi. Rakovi in Srebrovi so na to takoj napregli svoja vozova in se odpeljali. Sin Ivan je pa nekam izginitil. V ti strašni stiski pa uboga mati ni vedela storiti drugega, kakor zateči se zaupno k mlademu župnemu upravitelju, ki je doslej že dokazal, da je prijatelj njeni hiši in pri njem poiskati tolažbe in sveta.

»Nikakor ne morem verjeti,« nadaljevala je obupana mati svoje pripovedovanje, »da bi se bil moj sin res tako daleč spozabil, da bi bil po-

skusil storiti to, česar ga dolži Rakova Frančiška. Predobro poznam svojega sina Ivana, ki takega dejanja ni zmožen. Edino, kar me moti v mojem sinu, je to, da je izginitil iz doma in da se tudi po odhodu Rakovih ni vrnil. Če je nedolžen, ni imel nobenega povoda izginiti od doma, vemveč bi ostal doma in Rakovi hčerki na njeno grdo očitiranje zalučil v obraz, da laže. V ti svoji stiski sem se zatekla k vam gospod župnik, da mi prvi svetujete in da mi preženete dvome, ki se porajajo v moji duši.«

Mladi župni upravitelj ni niti z eno besedo prekinil pripovedovanja obupane matere, temveč je pazno sledil njenim besedam in pri tem preišljeval, kako mu bode v tem slučaju postopati in odgovarjati. Ko je nesrečna mati končala svoje pripovedovanje, je pa resno tako - le spregovoril:

»Preljuba gospa, ne morem vam prikriti, da je ta zadeva za vašega sina in vašo hišo zelo kočljiva in nevarna. Rakova Frančiška dolži namreč vašega sina naravnost poskušenege hudodelstva in vse okolnosti govore za resničnost njene dolžitve. Predno sta šla Rakova Frančiška in vaš sin v njegovo sobo, se je vršila v posebni sobi gostija, pri kateri se je tudi pilo. Ker je pa nepobitna resnica, da pijača učinkuje zelo nevarno na človeški organizem, se ni čuditi, ako zmede misli tudi treznemu in pametnemu človeku. Ne sme se tudi prezreti, da sta bila vaš sin in Rakova Frančiška na kraju, ki bi bil posebno primeren za tako grdo dejanje. Končno je pa Rakova Frančiška obdolzila vašega sina tega grdega dejanja neposredno potem, ko se je baje izvršilo in to vpricho svojega očeta, vas, njegove matere in drugih sorodnikov, česar bi se gotovo ne drznila storiti, če bi ne bile obdolžitve resnične. Ker moram kot neprižadeta in nepristranska oseba hladno

in trezno vso stvar presoјati, vam vseh teh za resničnost obdolžitve govorečih dejstev ne smem prikriјati, ker bi vas na ta način spravil v zmoto glede nevarnosti, ki preti vašemu sinu in celi vaši hiši. Če bi prišla ta zadeva pred kazenskega sodnika, se bojim, da bi kazenski sodnik dal popolno vero obdolžitvam Rakove hčere in da bi bila posledica tega, da bi se proti vašemu sinu uvedla kazenska preiskava radi poskušeneга hudodelstva in da bi prišel vaš sin tudi na zatožno klop. Morda bi bil vaš sin oproščen, morda pa tudi ne.«

»Kaj, tako nevarna je ta stvar,« zavzdihnila je v svojem obupu uboga mati, »to ni mogoče, moj sin ni hudodelec, to vam povem jaz, ki sem ga nosila pod svojim srcem. Moj sin je nezmožen dejanja, ki se ga dolži in naj si trdi Rakova Frančiška, kar hoče, moj sin ji tega ni storil.«

»Čeprav visoko čislam zlato materino srce,« odvrčal je mladi župni upravitelj, »vendar me sili prijateljstvo do vaše hiše, da vam odkrito in jasno povem svoje mnenje o tem zelo sitnem in nevarnem dogodku. Če bi prišla ta zadeva do vednosti kazenskega sodnika, bi kazenski sodnik o predmetu obdolžitve nedvomno pred vsem zaslišal Rakovo Frančiško. Če bi pa ta, o čemur nimam povoda dvomiti, kot priča potrdila resničnost svoje obdolžitve, bi pa vašemu sinu njegov zagovor, da se ni pregrešil proti Rakovi Frančiški, prav nič ne pomagal, ker je znano, da dajejo kazenski sodniki vso vero obremenilnim pričam, obdolžencem pa nobene. Naravna posledica pričevanja Frančiške Rakove bi pa bila, da bi se potem vašega sina obtožilo in morda tudi obsodilo. Ker je pa kazen za poskus tega hudodelstva zelo ostra, bi pa lahko prišel vaš sin Ivan za več mesecev v ječo.«

»Kaj, zaprl bi mojega sina,« začela je nesrečna mati »to se pa ne

sme zgoditi tudi če moram sama ves svet obletati. Moj pokojni mož bi se od sramote obrnil v svojem preranem grobu, če bi njegov edinec moral v ječo. Prosim vas iskreno, gospod župnik, pomagajte mi v ti stiski, ne zavržite mile prošnje nesrečne matere in rešite mojega ubogega sina pred sramotno ječo.«

»Obljubljam vam,« odgovoril je mladi župni upravitelj, »da bodem iz spoštovanja do vaših sivih las in iz prijateljstva do vaše hiše storil vse, kar je v moji moči, da odvrnem nesrečo in sramoto od vaše spoštovane hiše. Da bodete videli, da ne najdete od mene nikjer boljšega prijatelja vaši hiši, podal se bodem jutri na vse zgodaj sam in osebno v Brezovico ter s posredovanjem tamošnjega župnika skušal vplivati na Raka in njegovo hčer, da te stvari ne bodeta spravila v javnost in posebno ne pred sodno oblast. Obečam vam, da se ne bodem vstrašil nobenega truda, da obvarujem vaše sive lase pred sramoto in da bom storil vse, kar je v moji moči, da obvarujem vašega sina pred temnico.«

Obupano mater je srčno ganila ta nesebična požrtvovalnost mladeга župnega upravitelja dr. Jurija Podpečnika, kateremu je z iskreno hvaležnostjo v svojem srcu izrekla najlepšo zahvalo za njegovo pomoč.

Mladi župni upravitelj se je res takoj drugi dan peljal v Brezovico ter se oglasil pri tamošnjem župniku, ki je bil tudi mož nove šole. Ker je sosednji župnik dobro vedel, da je dr. Jurij Podpečnik jako dobro zapisan v knezoškofijski palači, mu je šel takoj rad pri ureditvi te zadeve na roko, ker je bil prijatelj načela, da roka roko umije.

Dal je poklicati v župnišče Urbana Raka in njegovo hčer Frančiško. Poslednja je danes že mnogo milejše opisovala ves dogodek, vsled česar se je sosednjemu župniku z največjo lahkoto posrečilo, da

sta mu obljubila Urban Rak in njegova hčer Frančiška, da bodeta celo stvar zamolčala.

Ves vesel svojega uspeha se je dr. Jurij Podpečnik po temeljitem pokrepčilu pri svojem sosedu župniku vrnil nazaj v Orehovlje ter dobri izid svojega posredovanja takoj tudi sporočil županovi vdovi.

XVII.

Ustvarja Brahma — in podira Šiva . . .

Spreminjajo nazori se in misli.

Kar včeraj med ljudmi je bilo v čisli

pozabljeno je danes, zastarelo

je že in jutri se je preživelo . . .

Povsod le tok, pretok brz, neprestan.

Aškerc: Pesnitve.

Sredi tedna dospel je na svoje novo mesto novi kaplan Urh Čuk, ki je bil po svoji lični zunanosti naravnost ideal mladega kaplana ter se takoj po svojem prihodu predstavil začasnemu župnemu upravitelju dr. Juriju Podpečniku.

Dr. Jurij Podpečnik je sprejel Urha Čuka nad vse prijazno ter ga takoj povedel iz uradne sobe v župnišču v obednico, češ, da med njima ni nobene nadrejenosti ali podrejenosti in da si bodeta pri čaši vina in pri malem založku kot tovariša odkrito povedala, kako si hočeta razdeliti svoje stanovske posle dotlej, dokler ne dobi osirotela župnija novega župnika.

Ko sta sedela mlada duhovnika v obednici pri litru vina in pri bogatem založku, znal je pa dr. Jurij Podpečnik skoro pogovor zasukati tako, da mu je novodošli Urh Čuk razodel vse svoje tajnosti, mu povedal skromno zgodovino svojega življenja in da mu je zlasti tudi pojasnil, kako misli nastopati kot kaplan v svojem poklicu.

Urh Čuk je bil zelo vesel svojega prijaznega začasnega predstojnika in je tudi takoj na njegov ljubez-

njivi poziv začel na dolgo in široko razkladati, kaj misli, da bi bila njegova dolžnost, da kot kaplan v Orehovljah ustanovi in pokliče v življenje. Pri tem je omenil pred vsem nujno potrebo takojšnje ustanovitve posojilnice za Orehovlje in orehoveljski kot, ker je potrebno osvoboditi dobro in verno ljudstvo v Orehovljah in celem kotu od pogubnega vpliva bližnjega liberalnega mesta, ki posebno s svojo napredno posojilnico pogubonosno deluje v Orehovljah in okolici in je odrešiti zaeno raznih drugih liberalnih oderuhov.

»Nisem zastonj,« nadaljeval je s sveto navdušenostjo Urh Čuk, »tekotom svojih bogoslovnih študij porabil ves svoj prosti čas za proučevanje gospodarskih vprašanj, nisem se zastonj pečal noč in dan z našim posojilništvom, da enkrat potem, ko stopim v življenje, v polni meri zadostim tudi ti strani našega vzvišenega poklica. V dno duše sem namreč prepričan, da zahtevajo današnji časi od vsakega duhovnika, da zapusti cerkev in altar in da se vrže v valovje posvetnega življenja, da mora le-tam kot vodnik stati na čelu našega dobrega in vernega ljudstva ter urejati v pravem katoliškem smislu tudi njegove posvetne zadeve. Duhovnik je v prvi vrsti, toda tudi edini poklican in upravičen tudi v posvetnih stvareh izreči svojo končno sodbo, kateri se mora vse in nepogojno ukloniti. Če v tem oziru od vas, gospod župni upravitelj, kateremu nasproti sem obvezan do nepogojne kanonične pokorščine, ne dobim kake prepovedi, nameravam takoj pričeti z ustanovitvijo prepotrebne posojilnice, na katere čelu bi seveda želel videti vas. Ako smatrate mojo namero kot umestno, potem hočem že svojo prvo pridigo bodočo nedeljo tako urediti, da bodem povabil vse boljše krščanske može orehoveljske župnije na prijateljski sestanek v župnišče radi ustanovitve

posojilnice za župnijo Orehovlje in ves orehoveljski kot in pri ti priliki svojim vernim poslušalcem obrazložil tudi temeljito pomen in namen takih denarnih zavodov.«

Mladi župni upravitelj je svojemu tovarišu Urhu Čuku rad dal dovoljenje za ustanovitev posojilnice za Orehovlje in orehoveljski kot, le to si je izprosil od Urha Čuka, da naj njega, ki bode sicer z vsemi simpatijami stal na strani novega zavoda, katerega bode z besedo in dejanjem tudi najkrepkejše podpiral, ne sili niti na čelo tega zavoda, niti v načelstvo ali nadzorništvo, ker na eni strani nima zadostnih izkušenj za težavno vodstvo takega zavoda, na drugi strani mora pa ravno sedaj posvetiti vse svoje moči in ves svoj prosti čas na novo ustanovljeni »Marijini družbi«. »Nasprotno želim mladi moj prijatelj,« je ljubeznjivo nadaljeval dr. Jurij Podpečnik, »da postavite na čelo zavoda uglednega in imovitega posestnika, dočim bi vas, ki ste v ti stvari najbolj podkovani in izkušeni, želel videti v načelstvu posojilnice, da bi kot duša zavoda in njegov ustanovitelj vodili vse njegovo poslovanje. Na čelo zavoda bi vam pa svetoval postaviti Urbana Raka, posestnika iz sosednje župnije Brezovice, ker je ta najbogatejši mož daleč na okrog, kar bo gotovo najboljše priporočilo za mladi zavod. Obrnite se vsled tega, pri čemur se smete sklicevati name, takoj na mojega prijatelja župnika v Brezovici ter prosite poslednjega, da primerno vpliva na Urbana Raka in ga pridobi za vašo idejo. Ako bodete bodisi pri ustanovitvi ali pa tudi pozneje še kaj rabili mojega sveta ali pomoči, bodem vam seveda vedno z veseljem in toliko časa na razpolago, dokler bodem še kot začasni župni upravitelj nameščen v Orehovljah.«

Mladi Urh Čuk je bil ves vesel dobljenega dovoljenja za ustanovi-

tev posojilnice in je kar gorel za to, da uresniči svojo idejo in pokaže širši javnosti in posebno še svojim vrhovnim predstojnikom v knezoškofijski palači, da se ni zastonj učil narodnega gospodarstva v ljubljanskem semenišču. Ko se je dobri dve uri potem poslovil od začasnega upravitelja, pohitel je takoj v svojo odkazano sobo in le-tam skrupcal svoj prvi dopis v »Slovenca« raz svoje novo mesto. Ta dopis je bil seveda sestavljen v običajni obliki takih kaplanskih dopisov in je mrgolel silnih napadov na oderuško napredno meščanstvo in druge liberalne oderuhe, iz katerih krempļjev je treba iztrgati našega kmeta, naše dobro in verno ljudstvo in to z ustanovitvijo katoliškega denarnega zavoda.

Prvo mašo bodočo nedeljo je pa daroval novi kaplan Urh Čuk. Ker je maševal hitro, si je s tem pridobil na svojo stran v cerkvi navzoče moške; s svojo lično zunanjostjo in krepko postavo je pa ogrel za se še ženski svet, vsled česar se ni čuditi, da je vse radovedno čakalo, kakšen pridigar bo, ko bo med prekinjeno mašo stopil na prižnico.

Ko je stopil potem sredi maše mladi Urh Čuk na prižnico in s kratkimi uvodnimi besedami pozdravil svoje nove ovčice, je prešel takoj k pravemu smotru svoje prve pridige. Začel je na dolgo in široko razkladati svojim vernim ovčicam, kako odirajo danes revnega kmeta meščanski in drugi oderuhi in kako mu pijo njegovo srčno kri, njegovo ubogo rodbino pa preganjajo raz rodno grudo. Pa to jim še ni dovolj. Ne zadostuje jim še brezmejno gorje, katero zakriva posamezniki — da bi še bolj zasužnjili ubogega kmeta in ga še bolj ujeli v svojo grabežljivo past, so se ti oderuhi po mestih in deželi še medsebojno združili in z ustanovitvijo raznih liberalnih posojilnic poskusili ubogo in verno ljudstvo

dobiti popolnoma pod svoje grabežljive pete. V takih hudih časih je dolžnost vsakega poštenega človeka, čegar srce še ni omrznilo za uboga rajo, za teptanega kmeta, da skuša zaježiti pogubonosno delovanje liberalnih oderuhov in njihovih oderuških posojilnic. Edino dobro in primerno sredstvo v to svrhu je pa ustanovitev na pravem katoliškem temelju zgrajenih posojilnic. Ker vladajo tudi v Orehóvljah in vsem orehoveljskem kotu ravnokar opisane strašne razmere, ker tudi tukaj dero nesramni liberalni oderuhi na strašen način ubogega kmeta, ker ga skušajo še bolj zaslužniti s svojo liberalno posojilnico v bližnjem mestu, je pa njegova dolžnost, da takoj pri svojem prvem nastopu opozori svoje verne ovčice na to veliko nevarnost in da jim sočasno pokaže, kje je najti rešitev.

»Ustanoviti si moramo,« nadaljeval je s slovesnim glasom mladi pridigar, »svojo katoliško posojilnico za Orehovlje in za ves orehoveljski kot. Z ustanovitvijo take posojilnice na pravi katoliški podlagi izrezali bomo nagnusno rakrano, ki se je vsled naše brezbržnosti, popustljivosti in naravnost pregrešne lahkomišljenosti pojavila na sicer zdravem telesu tega lepega kraja. Pozivljam vas vsled tega, preljubi moji v Kristusu kralju, da poslušate sveti glas svojega duhovnega učenika in da se v svojo časno in večno srečo odzovete njegovemu povabilu. Pozivljam vas namreč, da se zberete danes teden ob 4. uri popoldne v orehoveljskem župnišču vsi krščanski možje, ki še niste zavrgli božje besede in naukov božjih namestnikov na zemlji, da se bomo potrebno dogovorili in potem ustanovili katoliško posojilnico za Orehovlje in orehoveljski kot ter tako položili temeljni kamen za osvoboditev tega lepega kraja iz rok liberalnih oderu-

hov, da položimo temeljni kamen vaši boljši in lepši bodočnosti. S posebno prošnjo se pa obračam še do vas, krščanske matere in žene, da vzpodbujate svoje krščanske sinove in svoje krščanske možje, da vstopijo vsi kot en mož v ono kolo, iz čegar srede ima zasijati nad tem lepim krajem zlato solnce boljše katoliške bodočnosti. Prepričan sem, da moje besede niso padle na skalnati svet, da jih ne bo odnesel od samega satana poslani veter, temveč da so padle na rodovitno zemljo, kjer bodo kmalu vzkllile in rodile stoteren sad. To mi je porok Oni, v čegar imenu kot njegov nevredni namestnik govorim iz tega svetega mesta k vam, preljubi moji kristjani. V imenu boga očeta, sina in svetega duha! Amen!«

Uverjen o popolnem uspehu svoje dobro priučene pridige stopil je mladi Urh Čuk na to ponosno iz prižnice ter potem nadaljeval pričeto mašo.

V cerkvi zbrani verniki so pa z različnimi čutili poslušali ta nenavaden govor svojega novega kaplana, ker so bili doslej navajeni od strani svojega bivšega župnika Matije Korena drugačnih in takih pridig, v katerih se je posvetnih stvari dotikalo le v toliko, v kolikor so bile iste škodljive občnemu poštenju in nraavnemu življenju! Kar je bilo treznejših, samostojnejših in kolikor toliko izobraženejših gospodarjev, so vsled tega vsi zmajevali s svojimi glavami, češ, da to ni bila nobena pridiga, ker so morali slišati na svetem kraju samo posvetne besede. Ti možje so si tudi takoj napravili o novem kaplanu svojo sodbo, ki pa za kaplana ni bila ugodna. Ti možje so namreč soglasno sklenili, da bodo, kakor kaže prvi nastop novega kaplana, ž njim prišli za Orehovlje sicer novi časi, da pa bode za nje konec dosedanje medsebojne strpljivosti in medsebojne bratovske prijaznosti.

XVIII.

Kaj mari meni tvoja
zлата dota!
Ti sama moje čisto si
zlato!

Aškerc: Pesnitve.

Med tem, ko so se vršile v prejšnjih poglavjih popisane velike izpremembe v orehovelski župniji, se je pa bolni Marjetici Novakovi pomagoma vedno bolj vračalo zdravje. Dasi še slaba, je vendar že parkrat zapustila svojo rodno hišo ter se v spremstvu svoje prijateljice Lenice Šteblajeve podala na krajše izprehode ter pri tem obiskavala s svojo prijateljico - spremljevalko vse one kraje, na katere so obe prijateljici vezali prijetni spomini iz detinskih let. Svoje izprehode sta si pa seveda še krajšali z najprijetnejšimi razgovori o Stanku in Ivanu. Stanko Kovač je svoji mladi nevestici pridno dopisoval ter ji obečal, da jo pri prvi priliki preseneti s svojim obiskom.

Stanko Kovač je svojo obljubo tudi izpolnil, ker je prišel v ponedeljek po prvem nastopu mladega kaplana Urha Čuka v Orehovlje obiskat svojo nevesto in svoje starše. Prišel pa ni sam, temveč pripeljal je s seboj tudi svojega, po letih nekoliko starejšega prijatelja dr. Frana Ražuna, zdravnika v prestolnem mestu. Tega svojega prijatelja zdravnika je namreč naprosil, da bi šel z njim v Orehovlje, da bi le-tam natančno preiskal njegovo nevesto. Mladi dr. Ražun je vzlic svoji mladosti vžival namreč odlično ime med ljubljanskimi zdravniki, vsled česar je bil Stanko prepričan, da mu bode prijatelj zdravnik odkrito povedal, kako je z zdravjem njegove ljubljene neveste in kaj je treba ukreniti, da bode skoro popolnoma okrevala in mu sledila pred altar, da le-tam še enkrat slovesno ponovita medsebojno obljubo večne ljubezni in zvestobe.

Sprejem ženina Stanko Kovača je bil nad vse prisrčen v županovi hiši in je njegov obisk vsaj začasno izbrisal tudi vsa nesporazumljenja, ki so se v zadnjem času pojavljala med materjo vdovo na eni strani in med sinom in hčerko na drugi strani. Ravnotako prisrčno so sprejeli županovi tudi Stankovega prijatelja dr. Ražuna.

V ozkem rodbinskem krogu katerega so se razun Novakovih udeležili le še Kovačevi in dr. Ražun, so slavili potem tiho zaroko med Novakovo Marjetico in inženirjem Stanko Kovačem. Obema zaročencema se je bralo raz obraz, da se je tu našlo dvoje ljubečih src, ki nosita že sama v sebi poročstvo za neskaljeno življensko srečo.

Stanko Kovač je ves srečen pripovedoval zbranim svojim in svoje neveste sorodnikom, kako napreduje v svoji službi pri deželnem odboru, koliko ima raznega dela in kako z veseljem izvršuje odgovorne naloge svojega inženirskega poklica. Tudi je z veseljem omenjal svojo lepo bodočnost, ker se pri deželi vedno bolj kopičijo tehnična dela in ker se vsled tega pojavlja tudi potreba, da bode skoro zopet treba pomnožiti tehnične moči pri deželnem odboru. To bode pa imelo za posledico hitrejšo napredovanje doslej nameščenih tehnikov v službi, vsled česar ima zanesljivo upanje, da postane v najkrajšem času definitivno v svoji službi in da si bode vsled tega mogel tudi v najkrajšem času ustanoviti svoje lastno ognjišče, okrog katerega se bode kot njegova dobra ženica skoro, skoro sukala njegova Marjetica.

Od teh strogo rodbinskih pogovorov so prešli zbrani Novakovi in Kovačevi skoro tudi na druge razgovore bolj splošnega značaja, pri katerih je imel odlično besedo mladi zdravnik dr. Ražun, ki je vedel posebno mnogo mikavnega povedati iz

svojega težavnega zdravniškega poklica. Dotaknil se je pri tem tudi Marjetičinega stanja in zdravja ter z ozirom na natančno zdravniško preiskavo, ki jo je takoj po svojem prihodu v županovo hišo izvršil pri Marjetici Novakovi, izjavil, da bode morala Marjetica za nekaj tednov na jug, da popolnoma okreva in da izginejo zadnji sledovi prestane težke bolezni. Nasvetoval jim je prijazni Gruž pri Dubrovniku, čegar milo obnebjje bode nedvomno izbrisalo zadnje sledove bolezni pri Marjetici in ji prineslo popolno okrevanje, da bode potem lahko sledila pred altar njegovemu prijatelju Stanku Kovaču. Omenil je tudi, da ima v Dubrovniku prav dobrega prijatelja iz vseučilišnih let, ki se je nastanil kot domačin v Dubrovniku, kjer ima kot priznani zdravnik jako veliko prakso. Obljubil je, da bode pisal temu svojemu prijatelju in mu v tem tople priporočal Marjetico.

Na predlog in nasvet zdravnika dr. Ražuna se je začel živahen razgovor, čegar konec je bil ta, da se je odločilo poslati Marjetico na jug in sicer tje, kamor je nasvetoval dr. Ražun.

Ostalo je pa odprto le še vprašanje, kdo naj spremi na jug Marjetico, ker so si bili v tem vsi edini, da ne more sama napraviti tako velikega potovanja in da ne more tako dolgo časa ostati čisto sama med tujimi ljudmi. Vsi so računali pri tem v prvi vrsti na njeno mater, vendar so morali po treznem preudarku vseh dejanjskih razmer priti do zaključka, da mati županja ne more zapustiti svojega sina Ivana in pustiti svoje domače hiše brez gospodinje. Radi tega so začeli misliti na to in ono osebo, ki naj bi spremljala Marjetico v Dalmacijo, vendar pa niso mogli najti prave osebe.

Iz te zadrege jih je rešila Marjetica sama, ki je začela prositi svojo

mater in svojega brata, da naj bi dali ž njo njeno prijateljico Lenico Šteblajevo, ki bi se gotovo mogla odtegniti za par tednov od svojega očeta, bratcev in sester, če bi jo nadomeščala ta čas njena v bližnjem mestu živeča teta, ki je tudi po smrti njene matere pred leti prišla za nekaj časa na pomoč osamelemu vdovcu in njegovim sirotam.

Ta prošnja je našla takoj ugodna tla pri ženinu Stanku Kovaču, njegovem očetu Franu Kovaču in posebni še pri bratu Ivanu, ki so vsi z odkritim veseljem pozdravili to srečno misel Marjetice Novakove.

Le mati županja se je upirala odločno Lenici Šteblajevi kot spremeljalki, češ, da jo njen oče krvavo potrebuje pri svoji hiši in da bi tudi mladi župni upravitelj gotovo ne videl rad, če bi odšla najboljša cerkvena pevka za dalj časa iz Orehovelj. Posebno bi ji bila neljuba zamera pri župnem upravitelju dr. Podpečniku, ki se je cel čas, od kar je v Orehovljah, kazal tako odkritega prijatelja njeni hiši.

Poslednji pomislek je pa takoj pobil nadučitelj Fran Kovač, češ, da je zadostno cerkvenih pevk in da bode on kot organist že znal si začasno preskrbeti primerno nadomestilo za odšlo Lenico.

»Če ne bode drugače,« je omenil šaljivo, »bodem pa nekoliko krepkeje pritiskal na pedale, da bodo orglje bolj mogočno bučale, ker potem ne bode nihče opazil, da Lenice ni na koru med pevkami.«

Tako se je tudi to vprašanje srečno rešilo, ker je mati županja vočigled soglasnosti obmolknila in ni več ugovarjala. Drugi dan sta se vrnila nazaj v Ljubljano zdravnik dr. Ražun in ženin Stanko Kovač, ki je ob slovesu še obljudil svoji nevesti, da jo bode, če mu bodo le pripuščale službene razmere, spremil na potu v Dalmacijo vsaj do Reke, kjer bode

skrbno pazil, da se Marjetica ne bo de preveč ustrašila velike vode. Odhod Marjetice na jug se je pa na poseben nasvet zdravnika dr. Ražuna določil tako, da bode odpotovala že bodočo soboto, če dotlej dobi njena prijateljica Lenica dovoljenje, da jo sme spremljati.

Po precejšnjih težavah je Lenica potem, ko je Ivan s primerno vso to pridobil za to misel cerkvenika Miho Šteblaja, dobila od svojega očeta dovoljenje, da sme oditi kot spremljevalka županove Marjetice na jug. Ker je bila županova hiša bogato založena z vso potrebno obleko in perilom, je bila vsa stvar s tem v redu in sta mogli Marjetica in Lenica tudi že bodočo soboto odpotovati proti beli Ljubljani, kjer se ji ma je ves srečen pridružil še Stanko Kovač, da jih spremi po železnici do Reke, kjer sta se potem vkrcali na parnik ogrsko - hrvaške parobrodne družbe. Vožnja od Ljubljane do Reke potekla je mladim potnikom kaj hitro, ker je znal Stanko Kovač zanimivo opisovati mladima deklicama kraje, skozi katere so se vozili z jadrno hitrostjo. Med tem pa ni pozabil dajati svoji nevestici polno košarico dobrih naukov, kako se ji je vesti na ladji in potem v Dalmaciji, kako ima skrbno paziti na se in svoje zdravje, da se skoro vrne popolnoma okrevana in da se bode skoro potem mogla vršiti tudi poroka. Izročil ji je tudi še posebno priporočilno pismo zdravnika dr. Frana Ražuna na njegovega dubrovniškega zdravnika prijatelja.

S solzami v očeh sta se poslovila na lepem reškem pomolu mlada zaročenca: Marjetica, da gre na solnčni jug iskat popolnega okrevanja in Stanko, da se vrne v megleno Ljubljano pripravljat gorko gnezdece svoji ljubljani nevestici.

XIX.

Le kdor ustvarja, zida,
junak je tak kaj prida!

Aškerc: Jadranski biseri.

Toda nekaj mi leži na srcu.
Modrijan si, znan po našem mestu.
Čisla tvoja se beseda tehtna.

Aškerc: Akropolis in piramide.

Mladi kaplan Urh Čuk se je med tem polotil z vsemi silami in z vso vnemo dela za ustanovitev posojilnice za Orehovlje in orehoveljski kot, pri čemur mu je s svojim svetom zvesto stal ob strani župni upravitelj dr. Jurij Podpečnik, ki ga je posebej opozarjal na razne gospodarje, katere bi kazalo pritegniti v načelstvo in nadzorništvo novega zavoda. Na nasvet župnega upravitelja je obiskal Urh Čuk navedene mu gospodarje, katere je potem z različnim uspehom skušal pridobiti za svojo idejo. Pri gospodarjih samih ni našel posebnega razumevanja in še manj navdušenja za svojo misel, tem več sreče je pa imel pri njihovih boljših polovicah, ki so se takoj navdušile za kaplanovo misel ter tudi v tem smislu poskušale vplivati na svoje zakonske može. Potom ženske pomoči se je posrečilo Urhu Čuku pridobiti nekaj boljših gospodarjev za posojilnico in doseči od njih obljubo, da se bodo udeležili ustanovnega zborovanja in da tudi ne bodo odklanjali vstopa v načelstvo, oziroma nadzorništvo.

Obrnil se je s posebno pismeno prošnjo tudi do župnika v Brezovici, da bi pregovoril Urbana Raka, da bi stopil na čelo novega zavoda. Hkratu je pa tudi prosil brezoviškega župnika, da bi pridobil še kaj boljših gospodarjev za novi zavod, ker mu je na tem ležeče, da bi bil cel orehoveljski kot primerno zastopan v načelstvu in nadzorništvu, ker bi bilo to le v prosep mlademu zavodu.

Od brezoviškega župnika je dobil skoro pismen odgovor, ki pa ni bil posebno povoljen. Brezoviški župnik je namreč pisal Urhu Čuku, da je bil osebno pri Urbanu Raku ter ga poskušal pridobiti, da bi prevzel načelstvo pri novem zavodu. Urban Rak pa ni hotel o ustanovitvi posojilnice za Orehovlje in orehoveljski kot nič slišati, češ, da je to popolnoma nepotrebna naprava, ki bode samo na škodo onim, ki imajo kaj pod palcem, češ, da on ne bode mogel več potem posojati svojega denarja na krščanske obresti od 6—10% poleg drugih dobrot. Le toliko se mu je posrečilo, da je dobil od Urbana Raka zagotovilo, da ne bode raval proti novemu zavodu. Pač pa je imel več sreče pri drugih svojih župljanih, od katerih mu je napisal tri gošpodarje in dva posestniška sinova, ki naj bi se volili v načelstvo in nadzorništvo kot zastopniki brezoviške župnije.

Vsebina tega pisma je sicer nekoliko poparila kaplana, ker je z gotovostjo računal, da se bode Urban Rak štel za posebno počaščenega, ako se mu ponudi odlično mesto načelnika pri novem zavodu. Niti verjeti ni mogel, da se ta Urban Rak, o čegar imovitosti in bogatem pokojnem duhovnem stricu je slišal od vseh strani naravnost bajne stvari, drzne odkloniti ponudeno mu čast.

Ker je med tem že spoznal izvanredno spretnost in premetenost dr. Jurija Podpečnika, se je s tem pismom brezoviškega župnika tudi takoj zatekel k njemu, da mu pomore s svojim svetom, kaj mu je sedaj storiti. Dr. Jurij Podpečnik je pred vsem prečital pismo brezoviškega župnika in potem vprašal mladega kaplana, kaj misli sedaj ukreniti.

»Ne vem, prav nič ne vem, prečastiti gospod župni upravitelj,« odgovoril je Urh Čuk, »kaj naj sedaj storim. Izmed vseh onih mož, katere sem pridobil za svojo misel in ki so

mi obljubili, da pristopijo k novemu zavodu, nima nobeden toliko ugleda in sposobnosti, da bi se ga noglo postaviti na čelo. Vsi so sicer dobri ljudje in navdušeni za stvar, toda o denarju nimajo pojma in znajo komaj podpisati svoje ime ali pa še tega ne. Vsled tega prihajam ravno k vam, da mi priskočite na pomoč s svojo izkušnostjo in svojim svetom in me rešite iz zagate.«

»Če ne znajo tudi nič drugega, kakor podpisati svoje ime,« je odvrnil dr. Podpečnik mlademu kaplanu, »to nič ne de.« Ravnotako je popolnoma brezpomembno, ako se spoznajo kaj na posojilništvo ali ne. Vsaj ste vendar vi tukaj, preljubi moj tovariš, ki bode vendar prevzeli dejansko vodstvo vse posojilnice, naj si bode potem načelnik Peter ali Pavel in naj zna ta Peter ali Pavel pisati ali ne. V tem pogledu si ne delajte prav nikakih nepotrebnihih skrbi in zaupajte popolnoma v samega sebe, ker bode s takim zaupanjem v samega sebe najboljše shajali in tudi najbolj zanesljivo dosegli svoj cilj, to je ustanovitev posojilnice za Orehovlje in orehoveljski kot. V načelstvo in nadzorništvo lahko sprejmete katere koli gospodarje ali sinove boljših posestnikov, ker moramo tudi skrbeti, da pride mladina do primerne delokroga in najsi imajo ti možje in fantje kaj smisla za posojilništvo ali ne. Druga stvar pa je radi osebe načelnika. V tem pogledu je pa moja misel ta, da se brez Urbana Raka stvar ne more srečno poklicati v življenje, ker je vsaj ime Urbana Raka naravnost potrebno kot nekaka reklama za novi zavod. Po mojih informacijah Urban Rak ni samo eden izmed največjih kmečkih bahačev, temveč je, recimo to kar odkrito, tudi eden največjih kmečkih oderuhov. Toda njegovo bogastvo izvira v precejšnji meri iz duhovniških rok in bi bilo vsled tega krivič-

no, če ne bi vsaj posredno služilo še nadalje duhovniškim svrham. Urban Rak ima pa tudi svojo ahilovo peto in ta je precejšnja častilakomnost poleg navadne lakomnosti. Vsled tega naj bi se po mojem mnenju na ustanovnem zborovanju vzlic njegovi odklonilni izjavi izvolil Urban Rak za načelnika mlademu zavodu. Da pa ne bode odklonil izvolitve, naj se pa zaeno stori sklep, da dobi načelnik, ako ne stanuje v Orehovljah, primerne in večje službene nagrade za svoja pota v Orehovlje in naj se to Raku sočasno z izvolitvijo takoj poroča. Če res prav poznam Urbana Raka, bode ta mož, če bode denarna vaba zadostno izdatna, z obema rokama zagrabil za novo čast in potem imate načelnika, kakoršnega si morete le želeti. To je moje mnenje in mislim, da je pravo.«

Mladi kaplan se je svojemu izkušnemu svetovalcu zahvalil za njegov pametni nasvet in mu obljubil, da se bode do pičice ravnal po njem. Na to sta preštetala še ostale gospodarje, ki so obljubili pristopiti k posojilnici ter izmed njih izbrala tudi one može, ki naj se izvolijo v načelstvo in nadzorništvo. Pri ti izbiri seveda ni odločevala izobrazba ali kaka druga odlična lastnost, temveč samo okolnost, ako je dotični takega značaja, da je od njega pričakovati slepe in nepogojne pokorščine nasproti duhovščini. V očigled tako zasnovani izbiri se ni čuditi, da je bilo izbranih v načelstvo in nadzorništvo novega zavoda precej takih mož, ki so pri podpisu svojega imena samo za pero prijemale.

Bodočo nedeljo se je vršilo potem v orehovljskem župnišču ustanovno zborovanje, ki je imelo poklicati v življenje posojilnico za Orehovlje in orehovljski kot. Ustanovno zborovanje je počastil s svojo navzočnostjo tudi mladi župni upravitelj, ki je s kratkim nagovorom po-

zdravil zbrane zborovalce in jim želel božji blagoslov pri njihovem zasluznem delu; potem se je pa oprostil s svojimi službenimi dolžnostmi, katere mu onemogočujejo nadaljno udeležbo ter odšel. Nadaljno zborovanje je pa vodil mladi kaplan Urh Čuk, ki je zbranim možem prečital že sestavljena pravila, pojasnil še enkrat pomen in namen denarnega zavoda, katerega misli ustanoviti in končno pozval zbrane može, da naj pristopijo k mlademu zavodu. Možje so kaplana poslušali, ne da bi prav razumeli, kaj jim pridiguje in molčali. Na njegov poziv so se oni, ki so znali pisati, podpisali na več pol, ostale, ki niso znali pisati, ali ki niso bili sploh navzoči, je pa kaplan kar sam podpisal in sicer nekatere potem, ko so prišli za pero in povedali svoja imena. Na to je kaplan Urh Čuk predlagal še one može, ki naj se izvolijo v načelstvo in nadzorništvo in takoj tudi ugotovil, da so od njega predlagani možje tudi izvoljeni, ker je sklepal iz trajnega molka navzočih mož, da pritrjujejo soglasno njegovemu predlogu. Nato je zaključil mladi kaplan s primerno slovesnim govorom to ustanovno zborovanje, pri katerem ni nihče navzočih mož odprl svojih ust, na kar so se zborovalci razšli v razne gostilne, da si tam po domače povedo svoje misli o tem zborovanju.

Prihodnja številka »Domoljuba« je pa prinesla iz peresa mladega kaplana navdušen in zelo dolgovezen članek o tem ustanovnem zborovanju, ta članek je bil zaeno poln najstrupenejših napadov na liberalno odušstvo, h kratu je pa povzdigoval v nebo vzvišeno idejo pristno katoliškega združništva.

XX.

Moj domino! V življenju tudi —
nikar se preveč mi ne čudi! —
vsak nosi krinko, to seve,
da skriva mu obraz vsakdanji
in pa njegov značaj notranji,
njegove prave misli, da,
ki čuva jih na dnu srca . . .

Aškerc: Pesnitve.

Mladi kaplan Čuk je drugi dan po tem ustanovnem zborovanju takoj vse potrebno ukrenil, da bi čim preje začela nova posojilnica s svojim poslovanjem. Poslal je vse potrebno katoliškemu odvetniku v Ljubljano in poslednjega še v svojem pismu rotill, da naj nemudoma predloži pravila v potrditev pristojni oblasti in čim preje izvrši vpis v združni register. Kot načelnika je brez vsakega pomisleka navedel Urbana Raka iz Brezovice, čeprav je ta mož odklonil pristop k novemu denarnemu zavodu.

Mlademu kaplanu je pa grenilo veselje nad tem prvim praktičnim uspehom njegovega delovanja na gospodarskem polju edino-le dejstvo, da k novemu denarnemu zavodu, ki ga je on osnoval na pravi katoliški podlagi, ni pristopil niti en trgovec ali gostilničar iz Orehovelj in je celega orehoveljskega kota in se še manj udeležil ustanovnega zborovanja. To je bila grenka kaplja v kupi veselja in te grenke kaplje mladi kaplan ni hotel, niti mogel brez osvetite popiti. Sklenil je v svojem srcu, da se bode nad upornimi trgovci in gostilničarji v kratkem času, toda temeljito maščeval s tem, da jim bode nekoliko otežil njihov lahki in po večini tudi oderuški zaslužek.

Resno se je začel baviti z mislijo, da je treba prvi gospodarski poskus za osvoboditev lepih Orehovelj in celega orehoveljskega kota iz grabežljivih rok liberalnih oderuhov, ki je bil utelešen z ustanovitvijo prepotrebne denarnega zavoda, izpopolniti še s tem, da se prepotrebne denarnemu zavodu postavi ob

bok še ravnotako potrebno konsumno društvo, ki naj bi vse Orehovelje in cel orehoveljski kot preskrbljevalo z vsem potrebnim blagom kakoršnesikoli vrste, ki bi tudi prodajalo vino in vse mogoče hladilne in opojne pijače. Z ustanovitvijo konsumnega društva bi prizadjal na eni strani usodepolen udarec onim trgovcem, ki vzlic njegovim sirenskimi vabilom niso hoteli pristopiti k novemu denarnemu zavodu, na drugi strani bi pa enako udaril tudi prešerne gostilničarje, ki so ravnotako zavrgli njegova prijazna vabila.

Mladi kaplan pa si ni upal te svoje nove ideje na svojo pest spraviti v življenje, temveč je hotel še poprej poprašati začasnega župnega upravitelja dr. Jurija Podpečnika za svet in morebitna navodila. Ker je bil ves v ognju za svojo novo misel, da se mora ravnokar ustanovljenemu novemu denarnemu zavodu pridružiti kot drug steber katoliške misli še novo konsumno društvo, se je tudi takoj podal k začasnemu župnemu upravitelju, da mu obrazloži svojo misel in ga naprosi za njegov svet.

Začasni župni upravitelj je mirno poslušal mladega kaplana, ko mu je utemeljeval živo potrebo, da naj se ustanovi za Orehovelje in ves orehoveljski kot še konsumno društvo s sedežem v Orehovljah, da se s to novo ustanovo jame ljudstvu brez oderuškega posredovanja od strani nadutih liberalnih trgovcev in gostilničarjev preskrbljevati in nuditi za nižje cene vse potrebno blago in druge potrebščine, kakor tudi pošteno in pristno pijačo. Mladi kaplan je zaeno na podlagi one svoje učenosti, katero si je pridobil na tem polju v bogoslovju, dokazoval in tudi dokazal mlademu župnemu upravitelju, da bi konsumno društvo, če bi se ustanovilo, ne donášalo samo ogromnih koristi svojim članom in vsem drugim, ki bi kupovali blago v prodajalni konsumnega društva,

temveč da bi tudi gromadilo vsako leto one velikanske dobičke, ki izginevajo doslej leto za letom v nenasitnih žepih liberalnih trgovcev in gostilničarjev.

»Da se osvobodi dobro in verno ljudstvo teh ljudskih pijavk,« govoril je navdušeno mladi kaplan, »da se zaeno ustanovi v našem kotu druga močna katoliška trdnjava, je vseka-ko potrebno, da se poleg nove posojilnice ustanovi še konsumno društvo. Za potrebni denar, ki bi ga konsumno društvo rabilo za nakup blaga in drugih potrebščin, oziroma za poravnavo dotičnih računov, pa ni treba imeti nobene skrbi. Posojilnica bo gotovo takoj s početka imela velike vloge, ker mi je več petičnih starih ženic že obljubilo v spovednici, da bodo pobrale svoje vloge iz liberalnega denarnega zavoda v bližnjem mestu in jih prenesle v našo novo posojilnico. Nova posojilnica bo- de torej takoj s početka bogato založena z denarjem, ker bode imela toliko vlog, da naloženega denarja ne bode mogla tako hitro plodonosno naložiti, če se ne ustanovi pri nas tudi konsumno društvo. Konsumno društvo bode par let, dokler ne naraste visoko rezervni zaklad, nakazano na to, da si bode moralo za poravnavo računov potrebni denar izposojevati. Tu si bosta pa lahko šla na roko nova posojilnica in konsumno društvo, ker bode posojilnica imela v prvih časih preveč vlog, katerih ne bode mogla tako hitro plasirati, nasprotno bode pa konsumno društvo v začetnih časih in kvečjemu kaka tri leta rabilo ravno gotov denar. Če bode pa mogla nova posojilnica ta denar posojati konsumnemu društvu, bode obema sijajno pomagano, ker bodeta oba zavoda od tega vzajemnega delovanja imela ogromne koristi in dobiček. Vsi ti razlogi govore torej za skorajšnjo ustanovitev konsumnega društva, ki naj bi se tudi čimpreje ustanovilo. To so moje

misli, gospod doktor, ki jih imam o živi potrebi, da naj se pri nas ustanovi konsumno društvo. Ker brez vas, ki ste moj predstojnik, take ustanove ne morem in tudi ne maram poklicati v življenje na svojo pest in ker hočem poprej tudi še slišati vaše mnenje, kateremu se bodem nepogojno pokoril, drznem se vas vprašati, če odobrujete mojo namero, ali če imate proti nji pomisleke?«

Med tem, ko je mladi kaplan z njemu lastno ognjevitostjo zagovarjal svojo novo idejo, je imel mladi župni upravitelj dovolj časa, da si je dobro premislil svoj odgovor, ki ga bode dal svojemu mlademu duhovnemu pomočniku. Mladi župni upravitelj je imel svojo posebno misel o potrebi konsumnih društev po deželi, na katerih čelo se postavljajo tako radi mladi kaplani; tudi je nekako vedel, da je med površno teorijo in resno realnostjo veliko brezdno, katerega ni lahko premostiti; končno je tudi nekako instinktivno slutil, da nikakor ni izključeno, da bi je mladi kaplan z ustanovitvijo konsumnega društva pošteno ne zavozil, ker je prav lahko mogoče, da bode pri nakupovanju blaga v svoji neizkušnosti padel v krepnje zvijačnim tvrdkam, ki mu bodo obesile za drag denar na vrat manj vredno blago in še tega precej nad potrebo. Vsi ti pomisleki pa mladega župnega upravitelja niso dovedli do tega, da bi bil ognjevitemu kaplanu odsvetoval ustanovitev konsumnega društva. Uvaževal je namreč, da veje v knezoškofijski palači v Ljubljani in pa v celokupni S. L. S. za ustanovitev takih društev posebno ugoden veter in da po tam veljavnih nazorih dotičnik, ki ne podpira z vsemi svojimi silami in drugimi sredstvi moderne- ga združnega gibanja na katoliški podlagi, ne velja za posebno vnetega duhovnika in naj si je potem njegovo življenje vzgledno in najsi tudi težke dolžnosti svojega poklica iz-

polnuje naravnost vzorno. Oziri na ta novodobni veterček v knezoškofijski palači in v vodstvu S. L. S. so bili silnejši od poprej navedenih stvarnih pomislov proti ustanovitvi konsumnega društva, vsled česar je tudi odgovor mladega župnega upravitelja izpadel ugodno za idejo kaplana Urha Čuka...

»S posebnim veseljem opažam,« odgovoril je na to dr. Juri Podpečnik mlademu kaplanu Čuku, »da sem našel v vas res idealnega, za vse lepo in dobro navdušenega duhovnega sobrata, ki se ne ustraši nobenega truda in dela, s katerim bi se moglo poglobiti katoliško zavest v našem dobrem in vernem ljudstvu in mu olajšati težavni boj za gospodarski obstanek. Posebno me pa še veseli, da ste tako vnet in navdušen prijatelj velelepe in nad vse koristne združne ideje ter da hočete to tudi dejansko udejestviti. Popolnoma in v celem obsegu odobrujem vašo misel in vam le želim, da bi jo skoro uresničili in da bi skoro s konsumnim društvom priskočili na pomoč našemu zatiranemu kmetu, da ne bi bil več zavisen od raznih prekupcev in da mu ne bi bilo treba več plačevati oderuškega dobička raznim trgovcem in drugim posredovalcem. Želim vam pri uresničenju te vaše velelepe ideje popolen uspeh in sem tudi prepričan, da ga boste dosegli. Za svojo osebo bodem, dokler ne napravim mesta vrednejšemu stalnemu župniku pri cerkvi sv. Petra v Orehovljah, z besedo in dejanjem stal zvesto ob vaši strani, ki boste seveda zbog svojih bogatih izkušenj morali prevzeti tudi dejansko vodstvo konsumnega društva, čeprav bode stal na čelu kdo drug. Ker sem sam v teh stvareh žalibog popolnoma neizkušen, vas bodem prosil, da se pri sestavi načelstva in nadzorništva novega konsumnega društva ne boste prav nič ozirali na mojo osebo in to še posebno radi tega ne, ker

utegnem skoro tudi zapustiti Orehovlje, čim bode imenovan novi župnik. V ostalem vam pa ponavljam le-to, kar sem vam omenil glede posojilnice, ne da bi vam hotel vsiljevati svoje svete, ker sem prepričan, da boste sami na podlagi svojih temeljitih študij na tem polju vedno in povsod pravo zadel. Torej mladi moj prijatelj, bog daj srečo in svoj blagoslov novemu društvu, ki ga mislite ustanoviti in čegar pravi vodja in ne samo ustanovitelj boste od početka do kraja.«

Mladi kaplan je z iskrenim veseljem poslušal blagohotni in tudi priznalni odgovor svojega začasnega predstojnika in se je čutil še posebno počaščenega s tem, da je znal dr. Podpečnik pravilno in zadostno ceniti tudi njegovo znanje na gospodarskem polju. Ker je mladi njegov predstojnik spoznal in tudi cenil globoko njegovo znanje in učenost na gospodarskem polju, bil je prepričan, da se mu mora njegova ideja sijajno obnesti in da bo novo konsumno društvo izborno uspevalo, ker bode imelo tudi v njegovem mladem župnem predstojniku največjo oporo in vnetega prijatelja.

Ko je mladi župni upravitelj spremil kaplana Urha Čuka do vrat in se prijazno od njega poslovil, podal se je mladi kaplan v svojo sobo, da takoj pripravi potrebne korake za ustanovitev konsumnega društva v Orehovljah, ki naj bi v zvezi z novo posojilnico v Orehovljah in v orehoveljskem kotu temeljni kamen za preporod vsega gospodarskega gibanja in delovanja na pravi katoliški podlagi. V svojem srcu je bil tudi za trdno prepričan, da se bodeda iz nove posojilnice in iz novega konsumnega društva cedila samo mleko in med med ono dobro in nepokvarjeno ljudstvo ki je tako srečno, da ima za dušnega pastirja tako nesebičnega in požrtvovalnega moža, kakršen je ravno on Urh Čuk.

XXI.

Naš pot je borba, žrtva, mučeništvo
in vodi skoz nevihto in vihar.

Aškerc: Mučeniki.

Do prihoda mladega dr. Jurja Podpečnika in novega kaplana Urha Čuka v Orehovlje so obstajala v ti prijazni vasi le 3 društva, katere vse so ustanovili pokojni župan Blaž Novak s pomočjo svivolasega župnika Matija Korena in nadučitelja Frana Kovača.

Kot človek, ki je zrasel na domači grudi in to grudo ljubil z vso brezmejno ljubeznijo pravega kmeta, je pokojni Blaž Novak pred vsem ustanovil podružnico c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani, ker je hotel z ustanovitvijo te podružnice povzdigniti kmetijstvo v svojem rojstem kraju. Ker je tudi odšli stari župnik Matija Koren toplo zagovarjal in priporočal pristop k ti podružnici, pristopili so skoro vsi boljši gospodarji obširne orehoveljske župnije kot člani k podružnici, ki je pod razumnim vodstvom Blaža Novaka, Matije Korena in Frana Kovača tudi uspešno poslovala in mnogo pripomogla k povzdigi kmetijstva v prizadetem kraju. Posebno skrb je posvečala kmetijska podružnica povzdigi sadjarstva, ki je stalo poprej na najnižji stopinji. Ljudje poprej niti vedeli niso, da more umni gospodar dobiti od sadja prav čeden vir svojih dohodkov in s početka niso bili prav nič kaj prav zavzeti za to posebno pogo razumnega kmetijskega gospodarstva. Še le z velikim trudom so Novak, Koren in Kovač po daljšem času dosegli, da so se začeli kmetje brigati tudi za sadjarstvo in posebno še potem, ko so se na lastne oči prepričali, da umno sadjarstvo res lahko donaša kmetu lepe dohodke. Enako, kakor za sadjarstvo, so se ustanovniki kmetijske podružnice brigali tudi za travnike, polja in zelnike. Oporjajali so člane kmetijske podružni-

ce, osobito na zadostno gnojitev travnikov in polja, češ, da se mora, kakor živina, ako se hoče od nje dobiti dobro delo in prirejo, krmiti tudi travnike in polje, ako naj dajo obilno žetev in dobro košnjo. S praktičnimi vzgledi so dokazovali članom kmetijske podružnice tudi uspehe umetne gnojitve travnikov. Posledica razumnega vodstva kmetijske podružnice in pa dobrega praktičnega vzgleda s strani župana in župnika je bila ta, da se je kmetijstvo v Orehovljah v vseh panogah izdatno povzdignilo in da so kmetje v obče postali tudi sami dovzetni za razne dobre novotarije pri obdelovanju svojih posestev. Tudi so ustanovniki kmetijske podružnice polagama upeljavali razne koristne poljedelske stroje in tako vsestransko skrbeli, da se je v Orehovljah in bližni okolici stari konservativni in zanikrni kmet prelevljal v modernega in razumnega poljedelca.

Druga ustanova, katero je pokojni Blaž Novak ustanovil v Orehovljah s pomočjo svojih prijateljev župnika Matije Korena in nadučitelja Frana Kovača, je bilo pa gasilno društvo. Neposredni povod za ustanovitev gasilnega društva v Orehovljah dal je strahoviti požar, ki je pred 22 leti vpepelil skoro tretjino orehoveljske vasi. Žrtev tedanjega strašnega ognja bi bilo pa skoro postalo celo Orehovlje, ako ne bi bila prihitela iz bližnjega mesta na pomoč požarna bramba in s skoro dvanajsturnim naporom delom pred vsem omejila požar ter tako rešila ostalo Orehovlje pred požrešnim ognjem. Ko je tedaj pokojni Blaž Novak na nasvet Matije Korena sprožil misel o ustanovitvi lastnega gasilnega društva, so bili ljudje pod neposrednim vtiskom strašnega požara takoj vneti za novo društvo, ki se je potem tudi v resnici ustanovilo v Orehovljah. Ob izdatni podpori s strani deželnega odbora kranjskega, orehoveljske občine in

nekaterih posameznikov, med katerimi sta največ žrtvovala župnik Matija Koren in župan Blaž Novak, si je mlado društvo oskrbelo vse potrebno gasilno orodje, opravilo gasilcem in si pozneje tudi zgradilo lično gasilno shrambo. Mlado gasilno društvo se je potem tudi večkrat izkazalo pri požarih v bližnji okolici in posebno pred 10 leti v Orehovljah, ko je od hudobne roke zaneteni ogenj grozil uničiti celo vas, a je mogel vsled posebno požrtvovalnega delovanja domačega gasilnega društva vpepeliti le dve hiši z gospodarskimi poslopji. Tudi v tem društvu so se zbirali najboljši gospodarji, njihovi odrasli sinovi in obrtniki iz Orehovelj.

Končno so pa pred približno 15 leti ustanovili župnik Matija Koren, župan Blaž Novak in nadučitelj Fran Kovač v Orehovljah še bralno društvo, čegar duša je bil nadučitelj Fran Kovač. Pri ustanovitvi bralnega društva je vodila vse tri ustanovnike plemenita misel, da je treba nepokvarjenemu in priprostemu narodu obuditi veselje do branja in mu v to svrhu nuditi tudi priliko, da more priti do branja. Posebno nadučitelj se je vnel za ustanovitev bralnega društva, ker je na svojo žalost opazal, da kmetijski otroci, čim zapuste šolsko klop, le preradi opuščajo branje in pisanje, vsled česar se pogosto dogodi, da potem, ko odrastejo, popolnoma skoro pozabijo pisanje in da jim tudi branje dela največje težave. Ker je pa pri takih novih ustanovitvah treba družiti koristno s prijetnim, začel je pa nadučitelj Fran Kovač, čim je bilo poklicano v življenje bralno društvo, kot prvi njegov predsednik takoj zbirati okrog sebe ono mladino, ki je imela kaj posluha za petje. Začetkoma je res imel velike križe in težave z nabranim materialom, toda njegovemu neumorenu trudu in velikanski potrpežljivosti se je pa sčasoma posrečilo ugladiti trde kmečke grče in v okviru bralnega

društva ustanoviti prav ličen pevski zbor. Mlado bralno društvo je potem, ko je imelo v svojem okrilju še pevski zbor, priredilo vsako leto po nekoliko veselice in zabav, katerih dobiček je bil vselej namenjen v kake plemenite svrhe. Bralno društvo je pa naročilo tudi več časopisov politične in leposlovne vsebine ter si sčasoma oskrbelo tudi prav lično knjižnico, to posebno po zaslugi župnika Matije Korena, ki je bodisi v denarju, bodisi v knjigah posebno mnogo žrtvoval za to knjižnico. To pa še ni zadostovalo ustanovnikom, ker so bili prepričani, da sicer mrtva tiškana beseda lahko mnogo stori za večjo izobrazbo milega jim naroda, da pa živa beseda še veliko bolj sega v srce in dušo. Vsled tega so skoro začeli prirejati v bralnem društvu poljudna in poučna predavanja najraznovrstnejše vsebine. Predavanja pa nista imela samo župnik Matija Koren in nadučitelj Fran Kovač, temveč sta poskrbela, da so prihajali iz bližnjega mesta in celo iz bele Ljubljane razni požrtvovalni možje, ki so predavali ukaželjnim orehovelčanom o najraznovrstnejših koristnih, poučnih in tudi zabavnih predmetih.

Tako se je po zaslugi teh treh mož širilo po Orehovljah in bližnji okolici gmotno blagostanje, se vzbudili čuti za človekoljubje in se končno tudi vzniknila veselje in ljubezen do višje izobrazbe.

Take razmere so bile v Orehovljah, ko je zatisnil svoje oči župan Blaž Novak, ko je odhajal sivolasi župnik Matija Koren in ko sta prišla semkaj mladi dr. Jurij Podpečnik in kaplan Urh Čuk.

Dr. Jurij Podpečnik je z bistrim očesom premotril vse te razmere in po tehtnem premišljevanju prišel do zaključka, da mu v ta društva za enkrat ne kaže posegati, temveč da je pametnejše, ako kot preudaren človek računi z danimi razmerami.

Vsled tega se je takoj vpisal kot član v orehoveljsko podružnico c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani in v bralno društvo ter zaeno pristopil kot podporen član tudi k gasilnemu društvu, ne da bi se nadalje kaj aktivno udeleževal društvenega gibanja v navedenih treh društvih.

Temu vzgledu je na nasvet mladega župnega upravitelja dr. Jurija Podpečnika sledil tudi novodošli kaplan Urh Čuk ter pristopil k vsem trem društvom kot pravi, oziroma kot podporni član. Vročekrvnemu mlademu kaplanu pa njegova žilica ni dala miru, da ne bi takoj pokazal svojih rožičkov. Takoj potem, ko je bil sprejet kot član v bralno društvo, podal se je v bralno sobo ter natančno pregledal, kakšne časopise ima naročene bralno društvo in kake knjige se nahajajo v njegovi knjižnici. Tu je pa na svoje največje ogorčenje zapazil, da ima bralno društvo naročene tudi vse napredne časopise in da najde v knjižnici nešteto takih knjig, ki imajo očitno napredno tendenco. V svojem ogorčenju je takoj spisal obširno pritožbo na naslov odbora bralnega društva in v ti pritožbi odločno in kategorično zahteval, da mora bralno društvo izbacniti iz svoje bralne sobe vse pohujšljive liberalne časopise in zaeno pometati iz svoje knjižnice tudi vse one knjige, ki so protikatoliškega značaja, ker bi sicer takoj izstopil iz društva in skrbel v spovednici in tudi raz prižnico, da se v kalí zatre to javno pohujšanje.

Predsednik Fran Kovač je to mogočno in naduto pritožbo mladega kaplana prečital z največjim začudenjem, ker je bralno društvo vendar obstajalo že destletja in, dasi so bili vsi, dotlej v Orehovljah službojoči duhovniki njegovi zvesti člani, ni nikdar kak duhovnik uveljavljal doslej kake take zahteve, kakoršno je uveljavil novodošli mladi kaplan.

Sklicalo je vsled tega odborovo sejo in pri ti seji predložil odboru v pristojno rešitev kaplanovo pritožbo. Med odborniki je vzbudila naduta kaplanova pritožba največje ogorčenje, ker je mladi kaplan s svojo pritožbo pokazal, da hoče pričeti s svojim razdiralnim delom v društvu, v katerem sta doslej vladala neskaljen mir in sloga. Mladi Ivan Novak je vsled tega z jako rezkim utemeljevanjem predlagal sklep, da naj se naduto pritožbo mladega kaplaneta vrže enostavno v koš in zaeno pritožitelja izključi iz društva. Pomirjevalnim besedam nadučitelja Frana Kovača se je pa posrečilo doseči milejši sklep te vsebine, da se sicer jako neokusno pritožbo mladega kaplana reši tako, da odbor z ozirom na to, da se mora ozirati na vse člane in ne samo na posameznike, ne more ugoditi želji mladega kaplana, katerega se pa sočasno opozarja na njegovo pravico, da se more pritožiti na občni zbor bralnega društva, ki se bode itak v kratkem vršil.

Ostali odborniki so se strinjali z mnenjem nadučitelja Frana Kovača in tudi v tem smislu sklenili, ker so pričakovali, da se bode mladi kaplan ali pokoril odborovi odločbi ali pa izvajal zagrožene posledice ter sam izstopil iz bralnega društva.

Postopanje kaplanovo, ki je s svojo nesramno pritožbo dovolj jasno pokazal svojo prepirljivo in brezobzirno naravo, je pa imelo saj to dobro posledico, da so se vsi oni možje, katerih mladi kaplan še ni omrežil in jih pridobil na svojo stran kot člane nove posojilnice, oziroma konsumnega društva, začeli zavedati, da je s prihodom mladega kaplana konec miroljubnosti in bratski ljubezni v Orehovljah in da je vsled tega dolžnost vseh poštenih, treznih in zavednih mož, da se strnejo v odločno falango, ki naj z vsemi potrebnimi in odločnimi sredstvi poskuša zavstaviti razdiralno in pogu-

bonosno početje mladega srboritneža.

Tako se je mlademu kaplanetu v par tednih njegovega bivanja v Orehovljah posrečilo, da je razdelil njemu v duhovno oskrbo zaupane ovčice v dva nasprotna tabora in je bilo le vprašanje časa, da se začno prepir, sovraštvo in bratomorni boji med obema taboroma.

XXII.

Veš, največjo žalost
občutilo srce je moje čisto,
ko videl sem, da skoro pastirji
duhovni bili so oženjeni!

Aškerc: Mučeniki.

Med tem, ko je mladi kaplan Urh Čuk z vso vneto in srboritostjo premalo z resnim delom zaposlenega duhovnika iz nove šole ustanavljal posojilnico in konsumno društvo ter poskušal zanesti prepir in razdor v doslej složno bralno društvo, je pa njegov začasni predstojnik s silno nestrpnostjo čakal iz škofije dekreta, s katerim se mu podeljuje obljubljeni župnija pri Sv. Petru v Orehovljah.

Da si nekoliko potolaži svoje nervozno razpoloženje, ki ga je začelo obvladati radi nestrpnega čakanja na dekret iz škofije, je pa mladi župni upravitelj dr. Juri Podpečnik posvečal ves svoj prosti čas in vse svoje moči svoji Marijini družbi. Pred vsem je oskrbel proti malenkostnemu prispevku 8 K vsaki članici lepo srebrno svetinjo na višnjevem traku ter s temi svetinjami potem pri posebno slavnostnem in svečanem zborovanju Marijine družbe okinčal vse članice, ki so potem prvo nedeljo pri maši tudi že nastopile javno s tem svojim kinčem. Sicer so se pa morale Marijine hčere, katere je ljudstvo skoro preskrstilo v marinarice, na teden po večkrat zbirati v župnišču k posebnim vajam, pri katerih jih je dr. Juri Podpečnik kot vodnik utrjeval v pravi katoliški pobožnosti in zavesti.

Kakor je pa to povsod opaziti, da vsi ljudje niso enako nadarjeni, moral je to mladi vodnik Marijine družbe opaziti tudi pri svojih pogrejenih članicah. Dočim so se nekatere članice kaj hitro dale podučiti v pravi katoliški pobožnosti in zavesti, posebno je bilo to pri starejših in že bolj izkušenih članicah, pa nasprotno posebno mlajše članice niso kazale onega napredovanja v pravi katoliški pobožnosti in zavesti, katero smo prej omenili pri starejših članicah.

Začasni župni upravitelj pa se kot vodnik Marijine družbe ni ustrašil nobenega truda in napora, temveč se je s posebno požrtvovalnostjo in z vsemi silami zavzel za to, da bi tudi mlajše članice Marijine družbe dovedel na oni višek popolnosti v katoliški pobožnosti in zavesti, ki naj bi splošno vladala v njegovi Marijini družbi. Da doseže ta svoj smoter, je od mlajših in posebno tudi čednejših članic Marijine družbe zahteval in tudi dosegel, da so imele pri njem kot vodniku še posebne ure, kjer jih je vsako samo zase utrjeval v katoliški pobožnosti in zavesti. Vstrajnost mladega župnega upravitelja je rodila tudi zaželjene sadove. Mlajše in čednejše članice Marijine družbe so začele s posebnim veseljem pohajati te posebne ure v župnišču, kjer se je mladi župni upravitelj z vsako posamezno Marijino devico, ker sta bila sama, veliko bolj intenzivno vtopil v skrivnostne misterije prave katoliške pobožnosti.

Mlajše članice Marijine družbe so bile pa mlademu župnemu upravitelju tudi hvaležne za to njegovo posebno požrtvovalnost, ki jim jo je izkazoval, ter so proti svojim materam in vsakomur pele slavo in hvalo mlademu duhovniku.

Tako se je lepo in na odkritosrčno zadoščenje mladega župnega upravitelja razvijala nova Marijina družba — s tem je pa tudi hitro potekal čas mlademu župnemu upra-

vitelju, da je nekoliko lažje in morda prijetneje čakal na rešitev svoje prošnje radi orehoveljske župnije.

Skoro pa je tudi napočil čas, ko je mladi župni upravitelj prejel iz knezoškofijske palače v obliki dekreta, s katerim se ga imenuje za župnika pri cerkvi sv. Petra v Orehovljah, zasluženost priznanje za svoje bogoslužno delovanje pri Marijini družbi.

S tresočo roko je odprl mladi župni upravitelj dr. Juri Podpečnik s petimi velikimi pečati zapečateno pismo, v katerem je našel že dolgo zaželeni in tako težko pričakovani dekret, ki ga je postavil za neomejenega gospodarja obsežne in bogate orehoveljske župnije.

Ko je pa odprl svoj dekret, opazil je na svoje veliko začudenje, da sta mu priloženi še dve zaprti pismi z njegovim naslovom. Pisavo na obeh kuvertah je hitro spoznal, ker je bil naslov na eni kuverti pisan lastnoočno od roke Prevzvišenega, na drugi pa od roke njegovega prijatelja Ivana Lakomnika iz knezoškofijske pisarne. Mladi novoimenovani župnik se priloženih dveh pisem ni nič kaj razveselil, ker je nekamo slutil, da mu utegneta ta dva dopisa nekoliko zagreniti njegovo veselje nad imenovanjem za župnika v Orehovljah. Mladi župnik se v ti svoji slutnji tudi ni motil. Ko je, kakor se to spodobi, odprl pred vsem pismo Prevzvišenega in ko je prečital daljši uvod, v katerem je Prevzvišeni poudarjal, da ga je imenoval župnikom pri cerkvi sv. Petra v Orehovljah v priznanje dosedanjega vzornega izvrševanja težkega duhovskega poklica in v priznanje njegove požrtvovalnosti v korist njegovih prepotrebnihih zavodov Sv. Stanislava, moral je nadalje brati dolgo pridigo Prevzvišenega, v kateri je tarnal Prevzvišeni o ogromnih stroških, katere ima s to svojo življensko ustanovo, to je z zavodi sv. Stanislava in katerih sam,

čeprav žrtvuje za te zavode svojo srčno kri, nikakor ne more zmagovati. Tem tožbam o ogromnih stroških sledil je pa na naslov mladega župnika iskren poziv, da naj po svojih močeh z ozirom na prelepe dohodke podeljene mu župnije prispeva še nadalje izdatno za prepotrebne zavode sv. Stanislava in da naj skuša pridobiti kolikor mogoče izdatne prispevke tudi pri svojih novih župljanih. Pismo Prevzvišenega se je končalo z zatrdilom, da more mladi župnik, če se bode oziral na njegove pozive in vpošiljal pridno svoje in druge prispevke za zavode sv. Stanislava, v vsakem slučaju, posebno pa še v kakih neprijetnostih, v kakem sitnem položaju računati vedno z zanesljivostjo na naklonjenost svojega vrhovnega pastirja.

Mladi župnik je to zelo prijazno pismo svojega nadpastirja vrgel z zelo majhno spoštljivostjo na mizo, sikajoč med zobmi tudi malo spoštljive besede: »Nič drugega, nego odiranje in odiranje!«

Na to je odprl z enako neprijetnimi čutili še pismo svojega prijatelja iz knezoškofijske palače, Ivana Lakomnika. V tem pismu mu je Ivan Lakomnik iskreno čestital na podeljeni bogati župniji ter ga takoj tudi opozoril, da je ta podelitev pravzaprav njegovo delo in njegova zasluga, vsled česar tudi zatrdno pričakuje od mladega župnika, da se mu bude za izkazano zaslugo skoro dejansko in tudi izdatno oddolžil. Ivan Lakomnik je v svojem pismu potem mlademu župniku tožil, kako pičli in skromni so dohodki uslužbencev v knezoškofijski palači in kako silna draginja vlada v Ljubljani, vsled česar s svojimi skromnimi dohodki ni mogel shajati, kar je imelo za posledico, da je zabredel v poštene dolgove. Ti dolgovi ga pa tako tlačijo in more, da v svojih velikih skrbih mnogo noči ne more zatisniti očesa, kar mu izpodkopuje njegovo, že itak

rahlo zdravje. Od svojega prijatelja, ki je edino-le z njegovo pomočjo dosegel eno najbogatejših župnij na Kranjskem, pričakuje v teh svojih velikih stiskah izdatne pomoči in to tembolj, ker mora njegov prijatelj vedeti, da je dobro za župnika na deželi, če ima zvestega, vernega in požrtvovalnega prijatelja v bližini svojega vrhovnega pastirja, ker mu ta prijatelj lahko tudi pozneje izkaže marsikatero veliko uslugo, kakor bi mu lahko kot sovražnik na tem mestu prav veliko škodoval. S svečaninim zatrdilom, da se gotovo ni motil Ivan Lakomnik o svojem prijatelju, kateremu hoče biti še v bodoče vedno na razpolago, končalo se je to pismo.

Tudi to pismo je vrgel mladi župnik s sveto jezo k prvemu na mizo ter siknil med zobmi:

»Lažnjivec, hinavec! Ko bi te tako dobro ne poznal in ko bi mi ne bile tako dobro znane tvoje razmere, bi človek moral tvojim lepim besedam verjeti. Čeprav pa vem, da imaš naložene že prav lepe tisočake v nemški hranilnici in dasi mi je znano, da tvoji dohodki ne bodo manjši od mojih novih, čeprav si pital kot puran in zdrav kot riba, vendar ne smem zavreči tvojega precej jasnega izsiljevanja ter tudi tebi odpreti svoj mošnjiček, ki je pa že izdatno shujšal, kot bi hiral za jetiko. Poznam te do jeter in obisti in torej vem, da bi si pridobil v tebi neizprosnega sovražnika, če bi se ti ne dal odreti. Krvavel bodem pač tudi nekaj na korist tvojega žepa, vendar ne v oni meri, kakor morda upaš v svoji lakomni duši.«

Mladi župnik se je nato vsedel k mizi in spisal dvoje zahvalnih pism, od katerih je prvo naslovil na svojega nadpastirja, drugo pa na prijatelja Ivana Lakomnika.

V prvem pismu na Prezvzišene ga se je novoimenovani župnik Prezvzišenemu s ponižnimi in prisrčni-

mi besedami zahvalil za nezasluženo čast in z gostobesednimi zatrdili obetal, da bode vse svoje nove dohodke, vkolikor jih ne bode porabil za poplačilo svojih precejšnih dolgov in za podporo svojega ohromelega brata, ki je pa živel samo v njegovi domišljiji, vporabil zato, da jih vpošlje kot svoje radodarne prispevke za zavode sv. Stanislava.

V drugem pismu se je pa še svojemu prijatelju Ivanu Lakomniku enako in prav toplo zahvalil za izkazano mu uslugo ter mu z zatrdilom, da sedaj nima prav nobenega denarja, pač pa precej dolgov, vposlal v znak svoje zahvale na znesek 200 kron izstavljeno in od njega podpisano menico z zapadlostjo šestih mesecev a dato izstavitve. Zaeno je prosil svojega prijatelja Ivana Lakomnika še za nadaljno naklonjenost ter mu zatrdil, da more tudi Lakomnik v vsakem slučaju računati na njegove protiusluge.

Ko je tako mladi župnik dal duška svojim hvaležnim čutstvom, je pa z dekretom v roki odšel v kaplanovo sobo, da bi mu povedal, da je Prezvzišeni v svoji neskončni dobrotljivosti izbral ravno njega med toliko vrednejšimi prosilci za novega župnika pri cerkvi sv. Petra v Orehovljah in da bi mlademu kaplanu zaeno zatrdil, da se vzlic temu povišanju ne bode prav nič izpremenilo med njima in da bode vzlic temu še nadalje obstajalo med njima dosedanje kolegijalno razmerje.

Novoimenovani župnik pa mladega kaplana ni dobil v njegovi sobi, ker je imel Urh Čuk sedaj čez glavo posla z ustanovitvijo posojilnice in konsumnega društva. Vsled tega mu je mogel mladi župnik sporočiti svoje imenovanje in sprejeti kaplanove čestitke še le pri kosilu, ki se je vsled tega dne tudi precej raztegnilo, ker sta mlada duhovnika to imenovanje tudi primerno zalila. Použita pijača je pa Urha Ču-

ka tako navdušila, da je sklenil, da bode vse spravil na noge, da se bode vstoličenje novega župnika pri cerkvi sv. Petra v Orehovljah izvršilo čim najslavesnejše.

To svojo namero je mladi kaplan tudi v polni meri izvršil in se je vstoličenje mladega župnika tudi res izvršilo ob gromenju topičev, ob ogromni udeležbi vseh župljanov, ob navzočnosti šolske mladine, gasilnega društva in Marijine družbe. Vsa vas je bila tudi v narodnih zastavah, le na zvoniku in na župnišču se je prvokrat poleg narodne zastave na začudenje vaščanov, ki te zastave dotlej še niso poznali, pojavila neka nova belo-rumena zastava. V cerkvi je imel novi župnik primeren nagovor na svoje nove župljane. Ta njegov cerkveni govor je izzvenel v najiskrenejšo zahvalo za prekrasno vstoličenje, v ostalem se je pa gibal v tako zmernih, presrčnih in miroljubnih besedah, da mladi kaplan Urh Čuk ni bil nič kaj posebno zadovoljen z njegovo vsebino, ker si je želel bojevitega in rezkega govora.

Z vstoličenjem kot župnik pri cerkvi sv. Petra v Orehovljah je dr. Juri Podpečnik srečno izpolnil prvi del one strašne prisege, katero je storil v obupu pred vstopom v ono mrko hišo ob Ljubljani, na kateri je zapisano: »Virtuti et musis«, o katerem napisu je neki odlični duhovnik svojedobno že trdil, da bi se imel pravilno glasiti »Servituti et muscis«.

XXIII.

Mize pogrnjene... krač in klobas,
cele kopice pa belega kruha!
Vince rumeno se v čašah iskri,
mi pa namakamo grla si suha.

Aškerc: Mučeniki.

Mladi kaplan Urh Čuk je na svoje veliko veselje prejel od svojega katoliškega odvetnika v Ljubljani v prav kratkem času obvestilo, da

so pravila nove posojilnice za Orehovlje in orehoveljski kot od poklicane oblasti potrjena in da se je brez vsakega zadržka izvršil tudi vpis teh pravil v združni register. Temu poročilu je bil pa poleg odobrenih pravil in sklepa deželnega sodišča, s katerim se dovoljuje vpis teh pravil v združni register, priložen še prav masten račun ljubljanskega katoliškega odvetnika za izvršitev dobljenega naročila.

Urh Čuk se je sedaj z vso vne-mo lotil potrebnih priprav, da začne oblastveno dovoljeni zavod čim preje poslovati. Sklical je takoj celokupno sejo načelstva in nadzorništva v orehoveljsko župnišče. Temu povabilu so se odzvali polnoštevilno vsi od njega postavljeni člani odbora in nadzorstvenega sveta razun načelnika Urbana Raka, ki je vrnil vposlano mu povabilo s prav sirovim pismom, da naj se ga pusti na miru in ne nadleguje več s takimi stvarmi, ker nima z novo posojilnico nič opraviti, češ da bo sicer tožil. To surovo pismo Urbana Raka je mlademu zdrugetarju sicer nekoliko kalilo veselje nad prvim uspehom njegovega delovanja na gospodarskem polju, vendar se je pa skoro potolažil in čez vsebino tega mu neprijetnega pisma prešel kar hladnokrvno na dnevni red.

Ostali možakarji, katere je mladi kaplan imenoval v odbor in nadzorništvo nove posojilnice, so se pa prvo nedeljo popoldne potem zbrali polnoštevilno v župnišču in radovedno čakali, kaj jim bode le-tam zopet pridigoval mladi kaplan.

Urh Čuk je navzoče svoje ovčice pred vsem počastil s slovesnim ogovorom, v katerem je poudarjal, da so se poklicani možje zbrali ob zgodovinsko najvažnejšem trenutku v Orehovljah, da polože temeljni kamen boljši in srečnejši bodočnosti. Polagal je sočasno zbranim možakarjem na srce veliko čast, katero

jim je ljudstvo izkazalo s svojim zaupanjem, da jih je volilo v tako važno postojanko, kakršna je nova posojilnica. Končno je pa možem prečital še poslovni red novega denarnega zavoda in potem, ko ni zinil nihče besede, takoj ugotovil, da je poslovni red brez ugovora in soglasno sprejet.

Urh Čuk je nato zbranim možakarjem še povedal, da bode posojilnica za Orehovlje in ves orehoveljski kot dotlej, dokler si ne zgradi svoje lastne palače, poslovala v spodnjih prostorih orehoveljskega župnišča, da so uradne ure ob nedeljah in praznikih od 9. do 12. ure, med tednom pa vsak dan od 11. do 12. ure ter da mora biti ob teh uradnih urah razum njega navzoč tudi vedno še en odbornik po onem vrstnem redu, katerega jim je sočasno objavil.

Mladi kaplan je nadalje omenil zbranim možakarjem, da je za novo posojilnico že naročil veliko železno blagajnico, v katero se bode deval in hranil denar in prav posebno lične vložne knjižice, katere se bodo dajale onim vložnikom, kateri bodo pri novem zavodu plodonosno nalagali svoj denar. Tudi je že naročil vse druge potrebne knjige in tiskovine, katere bode začetkom bodočega tedna že dobil, tako da bode mogla posojilnica začeti s svojim poslovanjem še tekom tega tedna.

Mladi kaplan je končno in le mimogrede še omenil, da se izvoljeni načelnik Urban Rak radi zaposlenosti ne more vdeleževati za enkrat še sej mladega denarnega zavoda, da pa sicer želi temu zavodu najboljše uspehe.

Predno je pa mladi kaplan zaključil to zgodovinsko sejo, je pa še zbranim možakarjem, ki so mirno in brez vsakega brezplodnega govorenja pokorno poslušali njegovo pridigovanje, polagal na srce dolžnost, da morajo sedaj povsod delovati na to, da bodo ljudje pridno vlagali pri

novi posojilnici svoj denar in potem povabil zbrane možakarje na kozarec vina, s katerim hočejo dostojno še proslaviti to svojo prvo sejo.

Mladi kaplan je na to zaključil sejo in takoj prinesel na mizo razven bogatega prigrizka že pripravljena dva štefana vina, katerima je pa sledilo skoro še več tovarišev naslednikov. Došlo vino je razvezalo še le jezike zbranim možakarjem, ki so poprej v enomer molčali in jih oživilo tako, da so začeli povzdigovati v deveta nebesa svojega kaplana-zadrugarja, kateremu je to prvo priznanje iz ust dobrega in vernega ljudstva kaj dobro delo. Počaščen vsled vseobčega priznanja in zaupanja je mladi kaplan pridno nosil na mizo štefane, kar je imelo za posledico, da se drugi del te zgodovinske seje ni tako hitro končal kakor prvi, ker se je pilo dolgo in mnogo — vse to seveda na račun upravnih stroškov novega denarnega zavoda, ker se vender od ubogega kaplana v očigled njegovim pičlim dohodkom ne more zahtevati, da bi za vseobči blagor garal kot črna živina, poleg tega pa še nosil take izdatke, ki spadajo nedvomno med takozvane upravne stroške.

Mladi kaplan je potem ponedeljek in sledeče dni porabil pred vsem v to, da je pridno letal okrog onih ženic, od katerih je v spovednici zvedel, da so petične in da imajo v liberalni posojilnici v bližnjem mestu naložen svoj denar. Te ženice je pridno in z uspehom obdelaval, da naj dvignejo svoje vloge iz liberalne posojilnice in jih nalože pri novo ustanovljeni katoliški posojilnici. Od mladega kaplana obiskane ženice so bile vse srečne, da se je sam gospod kaplan potrudil osebno do njih in so seveda vse dragevolje obljubile Urhu Čuku, da bodo pobrale svoj denar iz liberalne posojilnice in ga naložile v njegovo. Nekatere so mu pa kar takoj izročile svoje hranilne knjižice.

V svoji gorečnosti so mu pa na njegovo poizvedovanje po vlogah tudi pripovedovale, kdo ima še naložen denar in kje in tako odkrile mlademu kaplanu nova lovišča, na katera je mogel raztegniti svoj uspešni lov po hranilnih vlogah.

Ker so med tednom za novo posojilnico res dospeli v Orehovlje ogromna železna blagajnica in celi zaboji potrebnih glavnih in pomožnih knjig ter vložnih knjižic, je mladi kaplan takoj dal po celi orehoveljski župniji primernim potom razglasiti, da je že začela svoje poslovanje v Orehovljah nova posojilnica. Bodočo nedeljo so pa pri prvi maši po vseh cerkvah še raz prižnico označevali, da se tisto nedeljo že vrši prvi uradni dan nove posojilnice v Orehovljah. Temu oznanilu se je pa pridružil še primeren poziv na vse vernike, da naj se vsi poslužijo tega odločno katoliškega denarnega zavoda in da naj v to svrho pobere svoje hranilne vloge iz drugih denarnih zavodov, pred vsem seveda iz liberalnih.

Posledica poprej omenjene razglasitve in oznanil raz prižnico je bila pa ta, da je mladi kaplan, ko se je od 9. do 12. ure zadrževal kot blagajnik in zaeno kot tajnik v sedaj še skromnih prostorih nove posojilnice v orehoveljskem župnišču, imel čez glavo dela, da je sprejemal in vknjiževal zelo lepe vloge, ki so mu jih prinašale razne stare ženice ter poslednjim izdajal nove vložne knjižice, katere sta imenom mladega denarnega zavoda podpisovala on in še neki drugi odbornik s svojo okorno roko.

Uspeh prvega uradnega dne je bil naravnost sijajen, ker so samo stare ženice vložile na vlogah skoro 30.000 K, kakor je kaplan hitro izračunal in ob sklepu prvega uradnega dne s posebnim ponosom povedal odbornikom mladega denarnega zavoda.

Z enako vnemo se je pa poprijel mladi zadrugar tudi dela za ustanovitev konsumnega društva v Orehovljah, čim je prejel od svojega katoliškega odvetnika iz Ljubljane obvestilo, da je poklicana oblast potrdila pravila in izvršila vpis konsumnega društva v zadrufni register. Tudi za konsumno društvo je naročil takoj vse potrebne knjige in opravil za prodajalnico ter hkratu najel primerne prostore v hiši, ki je stala tik župnišča in ki je bila last stare ženice, ki je že pokazala svojo vnemo za dobro katoliško stvar s tem, da je naložila vse svoje prihranke v kaplanovo posojilnico. Takoj na to je sklical one svoje verne pristaše, katere je določil za odbornike konsumnega društva in za člane nadzorništva ter zbranim možakarjem poljudno pojasnil, da je konsumno društvo že ustanovljeno ter izmed zbranih možakarjev določil one, ki imajo stopiti v odbor in one, ki imajo biti člani nadzorništva. Ko se je tako sestavil odbor in nadzorništvo konsumnega društva, prevzel je pa mladi kaplan ob pritrdilu navzočih možakarjev takoj dejansko vodstvo konsumnega društva ter si obenem dal izdati neomejeno pooblastilo, da sme nabaviti po svoji lastni previdnosti vse potrebno blago in naročiti tudi vse druge potrebne stvari, kakor tudi vzeti v službo konsumnega društva vse potrebne moči. Zbrani možakarji so izrekli mlademu kaplanu iskreno zahvalo za njegov dosežani trud ter brezpogojno tudi odobrili vse njegove dosedanje korake, ki jih je že storil za konsumno društvo. Ko so tako zbrani možakarji vse delo, a tudi vso oblast pri konsumnem društvu prevalili na ramena mladega kaplana, so pa tudi to sejo zaključili s slastnimi jedili in s štefani vina, katere jim je dal — četudi na račun upravnih stroškov konsumnega društva in ne iz svojega žepa — na razpolago mladi kaplan, katerega

potem možje radi njegove dozvedne izvanredne radodarnosti niso mogli dovolj prehvaliti.

Na podlagi od celokupnega odpora in nadzorništva konsumnega društva dobljenega pooblastila je potem začel Urh Cuk naročati na Dunaju razno blago, pri čemur ni štedil s svojo živo fantazijo. Naročil je pa blago na Dunaju zato, da se ne bi moral obrniti na ljubljanske veletržce, ki so bili, ako niso bili Nemci, vsi odločni pristaši napredne misli, katerim vsled tega ni smel nakloniti za služka, ker bi bil to večji greh, kakor ga je zagrešil s tem, da je naročil blago pri zakotnih židovskih tvrdkah v drugem okraju na Dunaju.

Poleg tega je pa uvrstil mladi kaplan tudi takoj inserat v »Slovenca«, glasom katerega se sprejmeta pri konsumnem društvu v Orehovljah kot prodajalki dve mladi neomadeževani deklici odločno katoliškega prepričanja, ki pa morata svojim ponudbam priložiti tudi svojo fotografijo. Mladi kaplan je namreč zastopal stališče, da biva lepa duša le v lepem telesu in da konsumni prodajalnici ne bode škodovalo, ako bodeta le-tam stregli dve lepi in mladi deklici, namesto starih izsušenih devic.

Na svoj inserat je dobil mladi kaplan zelo veliko ponudb, katerim so bile priložene tudi skoro vsem fotografije. Izmed ponudb je izbral potem mladi kaplan ponudbi dveh deklic, ker sta bili te dve deklici, kakor sta kazale fotografični sliki, po svoji prikupljivi znanjosti najbolj sposobni, da se nastavita kot prodajalki v prodajalni konsumnega društva. Odgovoril je takoj obema deklicama, da sta sprejeti in da naj čim preje nastopita svojo službo pri konsumnem društvu.

Sprejeti dve prodajalki sta tudi skoro nastopili svojo novo službo pri konsumnem društvu v Orehovljah. Kot verni katoličanki sta pa poprej,

predno sta se podale v konsumno društvo, stopile obe v župno cerkev, da si v goreči molitvi izprosita božji blagoslov in pripomoč v svoji novi službi. Nato sta pa še le šle v konsumno društvo, oziroma h kaplanu, ker tedaj konsumno društvo še ni poslovalo.

Mladi kaplan je obe novi prodajalki sprejel zelo prijazno in jima z resnimi besedami pojasnil njujin delokrog, dolžnosti in pravice; potem je pa obe prodajalki odpustil z naročilom, da naj bodeta drugo jutro ob 7. uri v konsumnem društvu, ker bo drugi dan že došla prodajalniška oprava in najbrž tudi blago, ki je že naročeno. Do drugega dne si pa morata preskrbeti stanovanje in hrano, kar najlažje dobita pri lastnici hiše, v kateri je nastanjeno konsumno društvo, kjer bodeta tudi najboljše spravljene, ker je lastnica te hiše jako bogaboječa in verna ženica. Ta nasvet mladega kaplana sta obe prodajalki tudi poslušale in si na nasvetovanem kraju preskrbele stanovanje in hrano.

Drugi dan je bilo pa v konsumnem društvu že zelo živahno življenje, ker je došla prodajalniška oprava, katero je bilo treba namestiti v prodajalniških prostorih in ker je došlo tudi precej blaga, katero je bilo treba spraviti pod streho. Pri vsem tem delu je mladi kaplan obema prodajalkama in še drugim najetim ljudem sam z najlepšim vzgledom pomagal. Pripel si je namreč ob svoja ledja obsežen ženski predpasnik ter premetaval predalčke, odpiral zabojce, izlagal blago itd., da se je vse kadilo.

Tako je prišlo srečno do poslovanja konsumnega društva in do ustanovitve njegove prodajalnice, v kateri se je dobilo prav vse, kar potrebuje kmet in še marsikaj več, česar ne potrebuje. Obe prodajalki sta pokazali, da sta za prevzete posle popolnoma sposobni — če je bilo pa

kaj več dela, je pa priskočil na pomoč še mladi kaplan, ki si je pa poprej vedno privezal bel predpasnik, da si kot komij ne bi umazal svoje črne sukne. Za svojo posebno nalogo si je pa izbral mladi kaplan postrežbo ženskih kupovalk, ki so se tudi prav rade dale postreči od ličnega mladega kaplana in so vsled tega kar trumoma drle v konsumno prodajalnico.

Tako se je že takoj z vsega početka pokazalo, da vlada nad to ustanovo mladega kaplana božji blagoslov in da obeta novoustanovljeno konsumno društvo, da bo dočakalo še najlepšo bodočnost.

XXIV.

Pa meniva s starcem zgovornim
o tem se in onim.

Aškerc: Mučeniki.

Med tem, ko je mladi župnik utrjeval svoje Marijine device v pravi katoliški pobožnosti, in ko je mladi kaplan Čuk posloval kot blagajnik in tajnik pri novi posojilnici, oziroma kot komi v konsumnem društvu, sta se pa raznesli po Orehovljah in okolici dve važni novici.

Prva novica je bila ta, da hoče kupiti bogati Urban Rak obsežno Hrastarjevo posestvo v Orehovljah, katere se je tedaj ravno prodajalo iz proste roke, ker se je nameraval sedanji lastnik, ker mu je umrl edini sin in naslednik, preseliti v mesto k svoji omoženi hčeri.

Druga novica je bila pa še bolj zanimiva. Ljudje so namreč govorili, da hoče Urban Rak kupiti Hrastarjevo posestvo za svojo hčer Frančiško, ki se bode omožila. Govorilo se je nadalje tudi, da bode vzela Rakova Frančiška v zakon Franceta Srebrotu iz Brezovice in se potem s svojim možem preselila na Hrastarjevo posestvo.

Nekateri so verjeli obe te dve novici, drugi so pa majali z glavami

in menili, da se Urban Rak vendar ne bode tako daleč zavrgel, da bi vzela za zeta Franceta Srebrotu, ki bo prinesel k hiši kvečjemu le nekaj bore tisočakov, dočim bo on lahko svoji hčeri naštel kot odpravek cele mernike suhega zlata. Tako so ljudje ugibali semintje in radovedno čakali, če se pokaže, da so te okrog krožeče novice resnične ali ne.

Kmalu se je pa izkazalo, da je vsaj prva novica o nakupu Hrastarjevega posestva popolnoma resnična, ker je stari Hrastar nekoč, ko je prišel iz mesta, sam povedal raznim svojim znancem in prijateljem, da je prodal svoje posestvo z vso živo in mrtvo pritiklino, kakor stoji in leži, Urbanu Raku za pogojeno kupnino 50.000 K, da sta prejšnji dan napravila v mestu pri tamošnjem odvetniku že kupno pismo in da mu je Urban Rak takoj po podpisu kupnega pisma celo kupnino v gotovini odštél, vsled česar ima že bodoči ponedeljek nastopiti posest in užitek kupljenegega posestva njegovega hči Frančiška Rakova, ker je posestvo kupil Rak za to svojo hčer Frančiško, na katero se bode kupljeno posestvo tudi takoj prepisalo.

Tako so radovedni vaščani zvedeli, da se preseli k njim na Hrastarjevo posestvo bogata Rakova hčer, o kateri se je toliko in ne posebno veliko dobrega govorilo po devetih bližnjih župnijah.

Udejstvila se je pa skoro tudi druga novica o nameravani poroki med Rakovo hčerjo in med mladim Francetom Srebrotom, ker je nekdo bodočo nedeljo prinesel iz Brezovice še gorko vest, da sta bila pri jutranji maši enkrat za trikrat oklicana France Srebrot, posestnikov sin, in Frančiška Rakova, posestnikova hči.

Ta novica je pa v Orehovljah in povsod drugod provzročila posebno mnogo prahu in govorice.

Do te zelo zanimive in nepričakovane možitve med Rakovo hčerjo

in Francetom Srebrotom pa ni prišlo gladko, temveč še le po precejšnjih in hudih bojih med Urbanom Rakom in njegovo ženo na eni strani in med starim Rakom in starim Srebrotom na drugi strani.

Nekega lepega dne je namreč Rakova žena opazila, da je hčeri nankrat izostalo perilo. Postavila jo je vsled tega na odgovor. Hči je dolgo tajila in se na vse mogoče načine izgovarjala. Ko je pa mati vedno bolj pritiskala na hčer in ko je hči le uvidela, da ji vsi izgovori nič ne pomagajo, se je pa vdala in priznala, da je v drugem stanu s Srebrotovim Francetom, ki jo je zapeljal tedaj, ko sta se vračala iz ponesrečenega ogleda pri Novakovih v Orehovljah, in ko sta baje izgubila na povratku zavoro, katero je bilo treba tedaj cele štiri ure iskati.

Ko je Rakova žena od svoje hčere zvedela to neprijetno novico, jo je pa takoj povedala svojemu možu. Urban Rak je bil vsled tega ves divji in je metal okrog sebe najgrše priimke, kakor farška cunjia in podobno. Tudi je hotel svojo hčer sramotno pognati, od hiše, češ, da za take k... ni prostora v njegovi pošteni hiši. Žena je pogovarjala z vsemi mogočnimi dobrimi besedami svojega razdivjanega moža, vendar je bilo treba mnogo prigovarjanja, predno se je razljučeni Urban Rak le nekoliko ali vsaj toliko pomiril, da je kot hladen in trezen računar začel računati z danimi razmerami, katerih ni bilo več mogoče spraviti s sveta.

Ko se je toliko pomiril, je bila njegova prva skrb ta, da se kolikor mogoče lepo in dobro izvleče iz te skrajno mu neljube zagate, v katero je zašel po krivdi svoje nesrečne hčere, in da obvaruje pošteno ime svoje ponosne hiše pred hudobnimi jeziki. Sklenil je pred vsem poklicati za drugi dan, ko se bode popolnoma umiril in ko bode imel zopet zbrane

vse svoje misli, k sebi starega Matevža Srebrotu, da poskusi ž njim urediti to skrajno neprijetno zadevo na tak način, da ljudje ne bodo nič sumili in da pri ti ureditvi tudi ne bode trpela škode Rakova hiša.

Na Rakov poziv je prišel drugi dan Matevž Srebrot v Rakovo hišo ves zvedav, kaj je povod temu nepričakovanemu povabilu. V veži ga je sprejela Rakova žena, ki je mimogrede pošepetala na ušesa Matevžu Srebrotu, da je njen mož ves divji in da zato prav lepo prosi Srebota, da naj vsaj nič kaj takega ne reče ali ne stori, kar bi njenega moža še bolj spravilo v jezo. S temi besedami ga je potem spremila do vrat one sobe, v kateri je sedel oblastno za mizo Urban Rak.

»Za lepe stvari se imam zahvaliti tvoji hiši,« je zagrmel takoj Urban Rak nad Matevžem Srebrotom, ne da bi odzdravil poslednjemu na njegov ponižni pozdrav. »Torej tvojemu sinu ni bilo dovolj, da je po celi Ljubljani stresal Srebrotov sad in tam zaplodil toliko nezakonskih otrok, da mora dan na dan letati k sodišču, temveč je začel sedaj staro pesem še tukaj peti. Kakor da ne bi bilo prav nobenega drugega dekleta — lotil se je tudi moje hčere in jo tudi resnično zapeljal ta Srebrotov petelin! Skratka rečeno: moja hči je s tvojim sinom v drugem stanu in sedaj mi povej ti kot oče tega lepega sina, kako se hočeš obrniti, da ne bode prišla moja poštena in spoštovana hiša ob svoje dobro ime?«

Matevža Srebrotu ta nepričakovana novica nikakor ni posebno pretresla, ker se je hitro spomnil, da bi Rakova Frančiška ne bila za njegovega sina napačna nevesta, ker je iz tako dobre in imovite hiše. Da bi seveda svojemu sinu v svrhu ženitve izročil gospodarstvo, nato niti v sanjah ni mislil, ker je bil še preveč trden in ker je imel tudi še zadosti naslednikov za gospodarstvo pri

svoji hiši. Zato je popolnoma hladno-krvno odvrnil Urbanu Raku:

»No, se bodeta pa vzela.«

»No, se bodeta pa vzela.« ponavljal je porogljivo Rak Srebtrove besede, »zelo pametno in hitro si rešil to stvar. Na kaj naj se pa vzameta, te vprašam, ti srečni oče in posestnik najboljšega petelina v Brezovici. Ali se bodeš ti umaknil temu petelinu in mu izročil posestvo, da bodo potem ljubljanske nezakonske matere trgale kos za kosom od tega posestva za svoje nezakonske otroke? Ta bi bila lepa, da bi dal jaz svojo hčer k hiši, ki bi morala skrbeti za kopo tujih nezakonskih otrok, ki bi toliko časa žrli hišo, da bi jo požrli. Iz te moke pa že ne bo kruha, moj ljubi Matevž, to ti povem, jaz, Urban Rak, ki še nisem nikdar prepozno vstal. Sedaj te zopet vprašam, kako hočeš vrniti kot oče tvojega petelina moji hiši njeno dobro in pošteno ime?«

»Jaz ne vem drugega izhoda,« odvrnil je že veliko bolj ponižno Matevž Srebtrot, »nego da naj se, če se imata že rada in če je stvar že taka, da bo kmalu vedel tudi ves svet za to, vzameta v zakon. Če pa ti misliš, da se jima ni treba vzeti in da bode šlo tudi brez zakona, se ti pa ne bodem ustavljal...«

»Torej pri stari, pošteni Rakovi hiši naj bi zibali nezakonskega otroka!« zagrmel je ves divji Urban Rak in udaril s pestjo po mizi. »To bi bilo tebi všeč, da bi potem skozi devet fara vlekli pošteno Rakovo hišo ljudje skozi zobe. Tudi iz te moke ne bo nič kruha! Vzela se bodeta, vzela, tvoj lepi sin France in moja zapeljana hči, toda drugače kakor si predstavljaš ti v svoji samopašnosti. Ti morda misliš, da bodem izpraznil za tvojega lepega petelina vse svoje shrambe in skrinje in mu natrosil kupe zlatega zrna, da bode ž njimi nakrmil do sitega ves oni nezakonski zarod, katerega je tekem svojega

vojaškega službovanja zaplodil po Ljubljani, in da bode še toliko ostalo, da bo lahko še nadalje brezskrbno petelinil za žulje Rakove hiše. Tako se nisva zmenila in se nikdar ne bodeva, niti s teboj, niti s tvojim lepim sinom. Nasprotno se bode stvar urečila tako, kakor ti sedaj povem. Jaz bodem kupil svoji hčeri Hrastarjevo posestvo v Orehovljah, ki je ravno sedaj dober kup na prodaj, ter to posestvo prepisal takoj na svojo hčer, na katere ime ostane tudi prepisano za vekov veke, da ne bode mogel priti nezakonski zarod tvojega prelepega sina do Rakovih žuljev. Kupnina bode znašala približno nekaj nad 50.000 kron in polovico te kupnine bodeš ti poprej meni v gotovini odštel na roko, da bodeš vsaj vedel ceniti veliko čast, če se ima pri hiši takega petelina.«

Matevž Srebtrot je kar prebledel, ko je slišal, da bode moral šteti Raku 25.000 K, vsled tega je zelo ponižno in pohlevno odvrnil Raku: »Kje pa naj bi vzel jaz 25.000 K, da bi jih tebi odštel, ko vendar veš, da je pri moji hiši sicer veliko polja, travnikov, gozdov in živine, toda malo gotovine. Ne rečem, da bi nič ne dal za sina, če vzame tvojo hčer, največ kar bi mogel dati, bi bilo 4000 K in še za te bi se moral zadolžiti. Vendar pa hočem napraviti to žrtev za sina tebi na ljubo, samo da ostaneva še nadalje prijatelja in da se bode ta stvar iztekla v tvojem smislu.«

Nato sta se začela možakarja po kmečki navadi trgati in prerekati kakor pri kaki kravji kupčiji za ono vsoto, ki naj bi jo odštel Matevž Srebtrot Urbanu Raku, da bi poslednji dal svojo hčer Srebtrotovemu sinu. Srebtrot je počasi nekoliko pridajal k prvotno obljubljeni vsoti 4000 K, Rak je pa zopet polagoma nekoliko odnehaval od zahtevanih 25.000 K, pri čemur sta oba s primernim priduševanjem drug drugemu zatrjevala, da eden ne primakne več niti vinarja,

XXV.

Le slabič se udaje brez boja
in trepeče prekrižanih rok

Aškerc: Mučeniki.

drugi pa da zopet ne odneha več niti ficka. Konec tega barantanja, prerekanja in pogajanja je bil pa ta, da je obljubil Srebrot odšteti Raku za nakup Hrastarjevega posestva za njegovo hčer Frančiško pod pogojem, da vzame za moža njegovega sina Franceta, okroglo vsoto 10.000 kron, pri čemur sta možakarja še uganila, da naj to ostane med njima, da ne bi zvedel za to nezakonski zarod, ki bi v tem slučaju morda poskusil s tožbami kaj doseči za se. Tudi sta se možakarja še domenila, da mora France Srebrot izdati pravovoveljavno izjavo, da nima od svojega očeta nič več tirjati ter da se odpove vsaki dedščini.

Tako sta postala kar čez noč Rakova Frančiška in France Srebrot srečen ženin in srečna nevesta. Ker je par dni nato kupil Rak Hrastarjevo posestvo, se je potem tudi takoj naročilo oklice in sicer kar enkrat za trikrat, kar je Urban Rak kot odličen katoliški veljak brez vsakega zadržka mogel doseči, da ne bi ljubljanske nezakonske matere pri poroki delale kakšnih sitnosti. Poroki je pa sledila velikanska kmetska svatba, vredna ugledne Rakove hiše in tako bogate neveste; pilo, jedlo in plesalo se je tako imenitno, da ljudje gotovo 20 let ne bodo pozabili te imenitne svatbe.

Po svatbi sta pa mlada zakonca nastopila svoje gospodarstvo na Hrastarjevem posestvu. Da bi mu ljudje ne mogli očitati, da je samo mož svoje žene in da pri njegovi hiši krilo gospodari, je pa mladi France Srebrot priglasil pri obrtni oblasti takoj izvrševanje lesne trgovine in skoro tudi pritrnil na Hrastarjevo hišo črno desko z bliščečim napisom: »France Srebrot, lesna trgovina«.

Med tem je začela potekati opravina doba staremu občinskemu odboru, na čegar čelu je stal pokojni Blaž Novak, katerega je pa po njegovi smrti kot prvi občinski svetovalec nadomestoval do novih volitev nadučitelj Fran Kovač.

Občinske volitve v Orehovljah so se kakih 30 let nazaj vršile vedno mirno, čeprav je bila udeležba vedno znatna. Ob vsestranskem pritrjevanju so se vedno izbrali in volili v občinski odbor taki možje, ki so imeli pravi smisel za pametno, varčno in trezno občinsko gospodarstvo, ne da bi se pri tem jemalo kaj ozira na politično pripadnost. Vsled tega so prišli v občinski odbor vedno taki možje, ki so vživali med svojimi soobčani splošno spoštovanje in ugled; posledica tega je pa zopet bila, da se je z občinskim imetjem gospodarilo trezno, pametno in prevdarno in da se ni po nepotrebem in posebno ne iz političnih nagibov trosilo občinskega imetja in občinskih naklad. Vzlic temu je bila pa občinska uprava naravnost vzorna ter se je skrbno tudi skrbelo za vse občinske potrebe.

To pa ni bilo vseč bojevitemu mlademu kaplanu Urhu Čuku, ki je hotel takoj pri prvih občinskih volitvah spraviti v občinski odbor samo take može, ki veljajo za odločne privržence katoliškega prepričanja, kakršne je po svojem zasebnem mnenju zbral ravno okrog novo ustanovljene posojilnice in novega konsumnega društva. Dočim se je novi župnik dr. Juri Podpečnik držal proti občinskim zadevam in občinskim volitvam rezervirano, ne da bi na zunaj kaj posegal v občinske razmere in poznejše volitve, pa njegovemu duhovnemu pomočniku mlademu

kaplanu Čuku ni dala žilica, da ne bi začel ruvati in hujskati zoper občinski odbor v sedanjosti sestavi in da ne bi začel delovati na to, da se izbere pri novih volitvah v občinski odbor možje njegovega okusa in političnega naziranja.

Še predno je bilo gotovo, kdaj bodo nove občinske volitve razpisane in kdaj razgrnjeni imeniki volilnih upravičencev, obdelaval je že na vse kriplje svoje zveste konsumarje in posojilničarje pri jako pogostih sejah konsumnega društva, da se morajo iz občinskega odbora brezobzirno pometati vsi liberalci in nadomestiti z odločno katoliškimi možmi. Odkar je bilo namreč poklicano v življenje konsumno društvo v Orehovljah, je bil mladi kaplan kuhan in pečen v konsumnem društvu, kjer je prebil vse svoje proste ure kot dejanski vodja in komi. Njegovemu vzgledu so pa sledili tudi drugi odborniki, ki so predsedali tudi ves svoj prosti in tudi neprosti čas v konsumnem društvu, pri tem pa zanemarjali svoje lastno gospodarstvo. Da se pa najdeta prava oblika in sočasno pameten izgovor za to posedanje v konsumnem društvu, imenovali so mladi kaplan in odborniki konsumnega društva to posedanje v konsumnem društvu seje konsumnega društva. Te seje so bile pa jako pogoste, ker so se vršile skoro dan za dnevom; pri teh sejah se je pa redno tudi pokušalo vsa novodošla in tudi stara vina in druge pijače, kakor slivovko, rum, konjak itd., ker so odborniki konsumnega društva morali vendar poznati kakovost one pijače, ki se jo prodaja v konsumnem društvu. Med odborniki konsumnega društva je bil pa posebno vnet mladi lesni trgovec France Srebrot, katerega je kaplan Čuk takoj potem, ko se je s svojo mlado ženico priselil na Hrastarjevo posestvo, spravil v odbor nove posojilnice in konsumnega društva. Ker se njegov tast Urban

Rak ni prav nič menil za novo ustanovljeno posojilnico za Orehovlje in orehoveljski kot, je pa moral njegov zet France Srebrot namesto njega vskočiti v posojilniški odbor, mladi kaplan ga je pa napravil še celo za načelnika posojilnice.

Ko se je začelo torej govoriti o novih občinskih volitvah, je mladi kaplan Čuk med svojimi zvestimi konsumarji pri vsakdanjih sejah konsumnega društva, ki so se vsled tega tudi kaj rade zavlekle pozno v noč, ker sta obe mladi in lični prodajalki prav pridno nosili v ono posebno sobico konsumnega društva, kjer so se vršile seje, sejašem pijačo in tudi prigrizek, dan na dan pridigoval, kako je treba pri bodočih občinskih volitvah preustrojiti občinski odbor, da bodo izvoljeni vanj pravi možje. Okrog kaplana zbrani konsumarji so bili takoj vneti za kaplanovo namero ter so kaplanu tudi drage volje obljubili, da bodo pri bodočih volitvah napeli vse moči in sile, da zmaga prava katoliška misel. Navdušeni so tudi že trkali na bodočo zmago in že nekako anticipando nazivali Franceta Srebrot za bodočega orehoveljskega župana, kar je le-temu očitno dobro delo.

Urh Čuk pa ni pripravljajl samo pri svojih zvestih konsumarjih in posojilničarjih teren za bodoče občinske volitve, temveč je porabil v to svrhu tudi svoj rastoči vpliv pri ženskem svetu, posebno v spovednici in raz prižnico. V spovednici je pridno in neumorno črnil dosedanji občinski odbor, češ, da sede v njem samo sovražniki katoliške vere in katoliške duhovščine ter je, sklicujoč se na ukaze od strani samega Prezvzišnega, vse prestrašene ženice v izogib peklenske kazni obdelaval, rotil in pestil, da morajo svoje može pripraviti pri novih volitvah do tega, da bodo volili v odbor samo take može odločno katoliškega prepričanja, ki jih bode pri volitvah priporočala du-

hovščina. Pri tem svojem obdelavanju v spovednicah se mladi kaplan tudi ni ustrašil najgrših osebnih napadov na čast in pošteno ime posameznih odbornikov ter je s tem tudi dosegel, da je zbeegal ves ženski svet in ga nahujskal proti sedanjim občinskim odbornikom. Tudi raz prižnico je grmel mladi kaplan, toda veliko bolj previdno in brez osebnih napadov, nedeljo za nedeljo proti pregrešnemu liberalizmu in njegovim skrajno pogubnim posledicam za častno in večno srečo ter pozivljajal s svečanim glasom zbrane vernike, da morajo pri vseh volitvah voliti in izbirati le take može, ki prisegajo zvesto in očitno na katoliško zastavo, z eno besedo samo take može, ki jih priporočajo duhovniki kot pravi nasledniki samega izveličarja in njegovi vidni namestniki na zemlji.

Hujskanje in ruvanje mladega kaplana v spovednici in njegovo grmenje raz prižnico je seveda opozorilo one trezne ljudi, katerim je bilo pri srcu pametno in trezno gospodarstvo v občinskem zastopu in ki so tudi ljubili mir in spravo med soobčani, da se bodoče občinske volitve ne bodo vršile brez strastnega boja in da se jim je treba pravočasno in dobro pripraviti za te volitve, da ne dožive kakega neprijetnega presenečenja in da vsled njihove nepazljivosti ne pridejo v občinski odbor taki može, ki se bodo sicer, kakor hudobni farizej, vedno trkali ob svoje prsi, češ da so katoliški može, v ostalem pa opravljali občinske posle, občinsko imetje in dohodke skrajno površno, zanikrno in zapravljivo. Posebno sta postala pozorna izkušeni nadučitelj Fran Kovač in mladi Ivan Novak, ki sta vsled tega skoro zbrala okrog sebe vse razsodnejše in izobraženejše gospodarje iz Orehoveljsko občino ter jih opozorila na pretečo nevarnost, katera je občini grozila od strani bojevitega

mladega kaplana in ž njim združenih konsumarjev in posojilničarjev.

Tako so po zaslugi mladega kaplana postajale vse razmere v Orehovljah skrajno napete in bilo je potreba le najmanjše iskre, da se vname v poprej mirni občini, v kateri se dotlej ni poznalo prepira in sovraštva, pogubonosni požar v obliki vseobčih prepirov, sovraštva in bojev, a ne samo med sosedi, temveč še celo v posameznih rodbinah in hišah. Zasluga novodobnih petelinov vojskujoče cerkve, katero je njen božji ustanovitelj ustanovil kot živo predstaviteljico vere ljubezni, je ravno, da se prepir, sovraštvo in boji ne ustavijo niti pred svetostjo rodbine, temveč da prekoračijo tudi te svete krvne meje in da potem celo v svetem rodbinskem krogu uganjajo svoje brezstidne orgije. To je zasluga onih novodobnih petelinov naše vojskujoče se cerkve, ki izpodkopujejo s svojim brezbožnim in protikrščanskim početjem ono skalo, na kateri je zgrajena naša cerkev, katere ne bodo podrle peklena vrata, izglodale jo bodo pa one cerkvene miši, ki so zavrgle vero ljubezni, na njeno mesto pa postavile vero brezmejnega sovraštva, skrajne nestrpnosti in neutešljive lakomnosti po posvetnem blagu in po posvetni oblasti in to tembolj hitro, ker vedno bolj izginjevajo oni pravi in res za pravo vero vneti duhovniki, ki se niso vmešavali tako brezobzirno v posvetne stvari, temveč živeli skoro izključno le svojemu težavnemu in napornemu duhovnemu poklicu.

XXVI.

Ženske tudi ljubil si, pohotnež.

Aškerc: Mučeniki.

Vse le-te predpriprave za boj pri bodočih občinskih volitvah so se pa skoro izkazale kot potrebne, ker je prišel kmalu potem od politične gosposke ukaz na občinski urad v Ore-

hovljah, da ima nemudoma sestaviti in razgrniti volilne imenike in po pravomočnosti volilnih imenikov izvršiti tudi takoj volitev novega občinskega odbora.

Volilne imenike je na podlagi za-prošenih davčnih podatkov s pomočjo svojega mladega prijatelja Ivana Novaka, ki je tudi po smrti svojega očeta, kakor je to delal že poprej, opravljal v Orehovljah brezplačno posle občinskega tajnika, sestavil vestno in natančno nadučitelj Fran Kovač. Pri sestavi volilnih imenikov sta z ozirom na gotovo dejstvo, da se bodo bodoče volitve izvršile v znamenju najljutejšega boja, nadučitelj Fran Kovač in Ivan Novak posebno skrbno pazila na to, da ne bi vpisala kako neupravičeno osebo v volilni imenik ali da bi izpustila iz njega kakega upravičenega volilca, da ne bi dala tako pod komando mladega kaplana zbranim konsumarjem in posojilničarjem dobrodošlega povoda, da vložijo utemeljene reklamacije in da stvar potem še primerno razblinijo v klerikalnih časopisih — seveda s pomočjo peresa mladega kaplana Čuka, ker bi sami kaj takega ne zmogli na svitlo spraviti.

V zavesti, da sta sestavila neizpodbojne imenike, sta potem razgrnila v občinski pisarni volilne imenike na vpogled ter to tudi javno razglasila.

Komaj je bil pa razglas o razgrnitvi volilnih imenikov javno objavljen, se je že prikazal v občinsko pisarno mladi kaplan Urh Čuk, da pregleda in prouči volilne imenike. Ker sta si bila sestavitelja volilnih imenikov svesta, da so volilni imeniki popolnoma zakonito napravljeni in da nista izpustila nobenega volilca, niti vpisala kake neupravičene osebe, sta mirno gledala, ko je mladi kaplan naenkrat pozabil na svojega preljubega sinčka konsumno društvo in njegovo sestrico posojilnico, ter kar par dni zdržema presedel v občinski

pisarni, da si je prepisal volilne imenike vseh treh razredov.

Ko je imel mladi kaplan prepisane vse tri volilne imenike, predložil jih je pred vsem na preskušnjo svojemu župniku, ker je od njega pričakoval marsikak dober migljaj in še boljši svet, kaj mu je morebiti ukreniti proti razgrnjenim imenikom.

Župnik je pred vsem prav topla pohvalil mladega kaplana za njegovo požrtvovalnost, da je sam oskrbel prepotrebne prepise iz razgrnjenih volilnih imenikov, v ostalem ga je pa prosil, da naj mu te prepise v svrhu natančnega proučenja prepusti do drugega dne, ko naj se zopet zgleda pri njem, da se bodeta skupno posvetovala o morebitnih reklamacijah in sploh o postopanju S. L. S. pri bodočih občinskih volitvah.

Mladi kaplan Urh Čuk je bil ves vesel te župnikove pohvale in je takoj sklenil, da se mora za naporno, skoro tridnevno delo pri prepisovanju volilnih imenikov pošteno odškodovati v svojem ljubljem konsumnem društvu.

Mladi kaplan je krenil takoj potem v konsumno društvo, kjer je dobil že zbrane odbornike tega društva pri temeljitem preskuševanju konsumne pijače, ker je stal na mizi v posebni sobi poln štefan vina z raznimi drugimi dobrotami. Kaplan je takoj prisedel k zbranim odbornikom ter jim začel na dolgo in široko razkladati, koliko časa je porabil, da je prepisal volilne imenike, da bode pa nosil ta njegov trud tudi obilen sad, ker je prišel na sled velikanskim sleparijam, katere imajo na vesti sestavitelji volilnih imenikov, ki so neupravičeno spravili v volilne imenike vse polno svojih neupravičenih volilcev, izpustili pa namenoma nešteto takih volilnih upravičencev, o katerih so domnevali, da ne bodo volili na njihovo stran. Temu poročilu je pa še pristavil mladi kaplan, da bode napravil ugovor zoper se-

stavo volilnih imenikov in v tem ugovoru zahteval, da se izbrišejo iz volilnih imenikov neupravičeno vpisani volilci nasprotne stranke in sočasno vstavijo v nje oni volilci njihove stranke, ki so bili iz imenika po krivici izpuščeni, da se tako prepreči velika sleparija, katero je mislil izpeljati sedanji občinski odbor, da se še nadalje obdrži in s tem onemogoči, da bi prišla do besede prava ljudska volja.

Zbrani odborniki konsumnega društva so z ogorčenjem poslušali povest mladega kaplana o nečuvenih volilnih sleparijah ter iz same svete jeze svoje ogorčenje poskusili vtopiti v pijači, kateri so delali vso čast. Vendar je pa njihovo precej neprijetno iznenadenje zaključil današnje sejo mladi kaplan zelo zgodaj, češ da ima z načelnikom posojilnice Francetom Srebrotom, s katerim sta se v zadnjih časih posebno debelo pobrala, nocoj še pregledati natančno knjige in račune konsumnega društva.

Možakarji so zelo neradi zapustili prijetno sobico v konsumnem društvu, ker so se le neradi ločili od pijače in drugih dobrot. Ko so pa drug za drugim odšli in ko sta ostala sama France Srebrot in mladi kaplan Urh Čuk, je pa poslednji veselo vzkliknil:

»Zrak je čist — sedaj se bodeva pa midva lahko dobro imela. Zadosti sem se skoro tri dni potil pri prepisovanju volilnih imenikov in zato zaslužim, da se nocoj nekoliko razvedrim. Zato tudi danes ne bodem pil te-le kislice, ki ste jo dosedaj žulili, temveč si bova privoščila kaj boljšega. Da nama pa ne bode dolgčas, bodeta pa potem, ko zapremo prodajalnico, prisedla k nama, da naju zabavata, še obe prodajalki Rezika in Anica, saj sta tudi te dve potrebni malo priboljška in razvedrila, ker delata cel dan kot črna živina.«

France Srebrot je bil s to namerou svojega prijatelja kaplana popolnoma zadovoljen. Mladi kaplan je stopil na to v konsumno društvo ter le-tam nabral več steklenic finega butiljskega vina, izbral si lepo kračo, več škatelj sardin in drugih dobrih stvari ter se ž njimi vrnil v posebno sobo k prijatelju Srebrotu. Sočasno je pa naročil obema prodajalkama Reziki in Anici, da naj čim prej zapreta prodajalnico konsumnega društva in potem prideta obe v posebno sobo, ker jima ima več uradnih stvari sporočiti.

Prišedši v posebno sobo je mladi kaplan razpoložil prinesene dobre stvari po mizi, s katere je skoro pospravila prazne kozarce in druge stvari od poprejšnje seje prodajalka Rezika in na novo pogrnila. Ko sta prodajalki skoro na to zaprli prodajalnico konsumnega društva, prišli ste obe v posebno sobo, da bodeta slišali, kaj jima bode uradnega povedal mladi kaplan. Mladi kaplan je pa takoj prijazno povabil obe prodajalki, naj prisedeta k mizi in sočasno obe pozval, da naj se poslužita krače in drugih dobrih stvari, češ, da gotovo še niste nič večerjali in da torej zaslužita malo prigrizka.

»Pred vsem je treba temelja,« pripomnil je šaljivo, ko je rezal od krače velike kose obema prodajalkama, »potem se more šele zidati. Zato se bodemo mi tudi poprej malo pokrepčali, predno preidemo na uradne stvari.«

Zbrana para sta nato v medsebojnem tekmovanju vničevala na mizi razpoložene dobre stvari ter te stvari tudi pridno zalivala. Mladi kaplan je silil namreč v obe prodajalki, ki sta se sramežljivo branili, da sta pokušali tudi butiljsko vino, pri čemur sta jima dajala on in Srebrot dober vzgled. Močno butiljsko vino je kmalu pokazalo svoj učinek, ker je mala družba postajala vedno bolj živahna in vesela.

Ko je pa prodajalka Anica omenila, da je njena tovarišica Rezika izborna pevka, ki je hodila v Ljubljani pet k pevskemu društvu »Ljubljana«, je pa morala Rezika na občno zahtevanje pokazati mali družbi svojo pevsko umetnost. Rezika se je nekaj časa, kakor je to pri deklicah navada, upirala, pozneje se je pa dala preprostiti in kmalu je zadonela v mali sobici iz njenih ust znana narodna pesem, katero je zapela s svojim prijetnim altom.

Ko je Rezika svojo pesen izpela, so ji vsi trije poslušalci živahno ploskali in v priznanje redkega umetniškega užitka izpili svoje polne kozarce do dna. Na prošnjo mladega kaplana je pa potem zapela Rezika še več pesmic, ki so vse tako navdušile, da so kmalu poskusili, če ne bi bilo mogoče še skupno zapeti kako pesnico. Poskusili so in res se je izkazalo, da gre. Nato so pa veselo prepevali, začetkom bolj nedolžne, pozneje pa tudi bolj okrogle.

Ker pa provzročča, kakor znano, petje hudo žejo, je pa mladi kaplan moral z Reziko stopiti skoro po novo zalogo butiljskih steklenic. Iskane nove zaloge je pa moralo biti precej težavno, ker sta se mladi kaplan in Rezika zelo dolgo pri tem zamudila in prišla nazaj vsa upehana.

Ko je pa stala na mizi nova zaloga, se je pa pridno nadaljevalo popevanje in popivanje. V veliki množini popito vino je razvnelo še bolj živahno razpoloženje in tudi provzročilo, da je mladi kaplan popolnoma pozabil na one uradne stvari, katere je mislil povedati obema prodajalkama. Čas je hitro potekal in ko je kaplan pogledal slučajno na svojo uro, je opazil, da bode vsak trenotek ura polnoč.

S težkim srcem je nato to naznanil svoji družbi, da morajo zaključiti svojo nocojšnjo prelepo zabavo, ker kot katoliški duhovnik po polnoči ne sme vzeti nobene stvari več v

usta. Srebrot se je na to vzdignil precej težkih nog in se napolil proti svojemu domu. Ko sta hoteli oditi tudi obe prodajalki, se je pa mladi kaplan naenkrat spomnil na svoje uradne posle, da mora namreč pregledati še večji račun neke dunajske tvrdke, ki se mu ni zdel pravilen. Rekel je torej prodajalki Reziki, da naj mu ta račun predloži, da ga bode pregledal; tudi naj za par minut počaka, da mu bode po potrebi dala kaka pojasnila, nasprotno pa lahko gre druga prodajalka Anica takoj domov.

Prodajalki Anici, ki je nato odšla, je dala prodajalka Rezika ključ od hišnih vrat in ji rekla, da naj pusti vrata kar odprta, ker pride takoj za njo.

Nato je pa Rezika šla po zaželeni račun in ga prinesla mlademu kaplanu. Ta račun je pa moral biti zelo zamotan in zveržen, ker sta ga proučevala kaplan in Rezika skoro 2 uri. Udarila je namreč ura v cerkvenem zvoniku dve, ko sta bila kaplan in Rezika šele gotova s pregledovanjem tega zamotanega računa; na to sta tiho zaklenila konsumno društvo in odšla vsak na svoj dom, da po napornem delovanju za občni blagor privoščita počitek svojim trudnim udom.

XXVII.

Novega ni nič, moj Ahmet.
Vse je staro! Stara pesem!

Aškerc: Akropolis in piramide.

Mladi kaplan Urh Čuk je drugi dan zjutraj kaj težko vstal, ker je snočnja dolga zabava v posebni sobici konsumnega društva provzročila, da so ga prav pošteno boleli lasje. Temno se je tudi spominjal dolgega pregledovanja zamotanega računa dunajske tvrdke v družbi dražestne prodajalke Rezike, pri čemur so ga navdajala neka neprijetna in kesu zelo podobna čustva... Ta neprijet-

na čustva je pa nagnil iz srca s tem, da je obdolžil premočno butilisko vino kot provzročitelja vsega, kar se je snoči zgodilo v konsumnem društvu... Nato se je opravil in podal v cerkev, da daruje jutranjo sveto mašo. Po maši je zavžil svoj zajtrk in potem odšel v šolo, v kateri je imel isto dopoldne dve uri opravila kot katehet. Bolezen v laseh je nedvomno provzročila, da je bil mladi kaplan pri šolskem pouku zelo siten in da je njegova roka opetovano posegla po glavah mladih šolskih dečkov, pri čemur je bil pa toliko nepristranski, da je vsem otrokom brez razlike političnega prepričanja njihovih staršev delil z enako pravico enako krepke zaušnice.

Ko je bil gotov s poukom v šoli, se je podal mladi kaplan takoj k svojemu župniku, da se posvetujeta, ali naj se vložijo ugovori proti razgrnjenim volilnim imenikom in kako naj se sestavijo ti ugovori.

Mladi župnik dr. Jurij Podpečnik je došlega kaplana prav prijazno sprejel in ga še enkrat pohvalil radi njegove izredne požrtvovalnosti za sveto in dobro stvar ter potem nadaljeval:

»Razgrnjeni volilni imeniki so kaj premeteno sestavljeni in utegnjo biti največje škode za našo stranko, ako se s pravočasnimi ugovori ne poskrbi, da se uniči od sedaj gospodujoče liberalne klike nameravano nakano z izdatno pomočjo mladega Ivana Novaka sleparsko sestavljenih volilnih imenikov. Poudarjam besedo sleparsko, ker sem se iz proučevanja teh volilnih imenikov uveril, da so sestavitelji s pomočjo Ivana Novaka in z zlobnim namenom vrinili med volilne upravičence take svoje ljudi, ki sploh nimajo volilne pravice in ker v imenike namenoma niso sprejeli takih naših volilcev in volilk, ki imajo volilno pravico za te občinske volitve. Zgledoma naj navedem, da so seda-

nji liberalni gospodarji v orehovelski občini vpisali med volilce tudi mojega prednika župnika Matijo Korena, čeprav se je ta že pred več meseci stalno izselil iz Orehovelj. Prepričan sem, da so vpisali Matijo Korena v volilni imenik edino radi tega, ker mislijo, da se bode Matija Koren tako daleč spozabil, tako strašno pregrešil, da kot duhovnik svete cerkve ne bode volil onih mož, katere priporoča zato edino pristojna domača duhovščina, temveč da bode kot duhovnik svete cerkve volil s sovražniki svete cerkve, to je z liberalno stranko. Ravnotako najdem v imeniku še starega Hrastarja, dasi je prodal svoje posestvo Urbanu Raku, oziroma njegovi hčeri Frančiški, sedaj omoženi Srebrotovi in čeprav se je za stalno preselil v mesto k svoji hčeri. O Hrastarju mi je znano, da je bil debel prijatelj s pokojnim županom Novakom in z nadučiteljem Kovačem, vsled česar ni dvomiti, da bode, če se bode udeležil volitev, volil zoper našo stranko. Takih neupravičenih vpisov v volilni imenik najdem še več.«

Nato je mladi župnik navedel svojemu kaplanu še več takih mož, katere so sestavitelji volilnih imenikov po njegovem mnenju krivično, torej sleparsko vtihotapili kot volilce v imenike. Imena vseh teh oseb si je Urh Čuk pridno biležil, da jih porabi pri sestavi morebitnih ugovorov.

»Tako sem vam naštel,« nadaljeval je potem mladi župnik, »nekoliko onih najbolj kričečih krivic, s katerimi so poskušali liberalni sestavitelji volilnih imenikov pomnožiti vrste sebi udanih volilcev. Nasprotno so pa s sleparskim namenom izpustili iz imenikov neštevilno volilcev naše stranke, da bi tako oslabili naše vrste. Med volilci ne najdem na primer niti vas, mladi moj prijatelj, dasi ste bd najvišje cerkvene gosposke v deželi nameščeni kot kaplan v Ore-

hovljah in morate imeti torej tukaj volilno pravico. Ravnotako pogrešam v volilnem imeniku posojilnico za Orehovlje in orehoveljski kot in pa konsumno društvo. Že s temi tremi vzgledi sem vam zadostno dokazal, kako sleparsko se je postopalo pri sestavi volilnih imenikov in kako na premeten način se je poskusilo oropati volilce naše stranke njihove volilne pravice. V imenikih tudi nisem našel kot volilke vpisane Frančiške Srebrotove, dasi je lastnica skoro najlepšega posestva v občini. Tudi to volilko so izpustili namenoma, da bi našo stranko oškodovali za ta glas. Ravnotako sem v volilnih imenikih kot volilnega upravičenca zastonj iskal trgovca z lesom Franceta Srebrotu, ki je zanesljiv pristaš naše stranke. Ravnotako nista vpisani v volilni imenik prodajalki konsumnega društva Rezika in Anica, dasi si samostojno služita svoj kruh in plačujeta davke. Že ti izpuščeni volilci in volilke upravičujejo mojo trditev, da so volilni imeniki sleparsko sestavljeni, ker so krivično prikrojeni edino-le v korist gospodujoči kliki v občinskem odboru in to na največjo škodo naše stranke, katero se hoče zaeno krivično oropati brez števila glasov.«

Tudi ta imena si je mladi kaplan pridno zapisoval, da jih vporabi za svoje ugovore proti razgrnjenim volilnim imenikom.

Neupravičeno izpuščene volilce je pa mladi župnik še izdatno pomnožil z navedbo nadaljnih oseb moškega in ženskega spola, katerih sestavitelji imenikov — prav za prav mladi Ivan Novak, ki je dejansko izvršil vse delo — namenoma niso sprejeli med volilne upravičence, ker so dotične osebe slučajno zavedajo svojega katoliškega prepričanja in bi torej volile zoper liberalno stranko.

Ko sta bila župnik in kaplan tako gotova s pregledovanjem volilnih imenikov in ko sta dognala, katere

osebe se je neupravičeno vpisalo med volilne upravičence in katere krivično izpustilo, je mladi župnik svetoval svojemu duhovnemu soprobratu, da se mora napraviti ugovore zoper razgrnjene volilne imenike.

»Sleparstvo je preočitno,« je dejal mladi župnik, »da bi mogli ostati mirni in da bi držali roke križem. Če bi obveljali sleparsko sestavljeni volilni imeniki, bi z največjo lahkoto zmagali smrdljivi liberalci iz sedanjega občinskega odbora in bi h kratu sramotno pogorela naša stranka, kar bi bilo usodepolnih posledic tudi za bodočnost. Ne smemo torej pripustiti, da bi krivično sleparstvo udarilo in upropastilo pri volitvah našo stranko ter pomagalo do zmage sovražnikom svete cerkve in katoliške duhovščine. Poklicana politična oblast gotovo, čim pride do vednosti zagrešenih sleparij, ne bode smela trpeti teh vnebovpijočih sleparij, temveč bode morala krivično oropanim volilcem priznati njihovo volilno pravico, zvijačno vpisane osebe pa črtati iz imenika. Da pa omogočimo politični oblasti, da napravi red in pravico, potrebno je, da ji v zakonitem času in v zakoniti obliki razkrijemo vsa ta sleparstva. Sestavite torej, dragi moj prijatelj, v poprej načrtanem smislu ugovore zoper volilne imenike ter preskrbite, da bodo ti ugovori, katere pa predložite v podpis vsem odbornikom posojilnice in konsumnega društva, tudi pravočasno vloženi. Zaeno mi pa napravite priprost prepis teh ugovorov, ker hočem iti osebno kokrajnemuglavarstvu, da še z osebno intervencijo pri politični gosposki podprem utemeljenost vloženi ugovorov. Poznam dobro gospoda glavarja in vem, da je pravičen mož in vseskozi poštenjak, ki bode z debelo črto prekrizal sleparske načrte sovražnikov svete cerkve ter popravil vse one krivice, katere sva poprej ugotovila. Da bode pa lahko pri glavarstvu nasto-

pil kot popolnoma neprizadeta in nepristranska oseba, pa vloženih ugovorov ne bodem sopodpisal, ker bi bila s tem moja osebna intervencija zelo oslABLJENA. Tudi bi kazalo, da se spregovori, toda ne da bi se pri tem kaj napadalo mojega prednika, odločno besedo o vseh teh sleparstvih tudi v »Domoljubu«, ki naj bi se potem doposlal vsem orehoveljskim volilcem. Tako bi bilo po mojem mnenju najboljše, da postopamo za časa reklamacijskega postopanja. Pozneje bode pa treba iti od volilca do volilca in pri tem naše volilce podkrepljevati v njihovem neomajnem prepričanju, omahovalce pridobivati na našo stran, zagrizene nasprotnike pa na kakoršensikoli način pregovoriti ali prisiliti, da se vsaj ne udeleže občinskih volitev, če že nočejo voliti naših mož. Povejte mi, dragi prijatelj odkrito še svojo misel, če se strinjate z mojimi nasveti ali ne.«

Mladi kaplan je ves navdušen zagotavljal svojega župnika, da se strinja popolnoma z njegovimi stvarnimi in umestnimi nasveti, po katerih se bode vestno tudi ravnal.

Mladi kaplan je potem še isti dan skoval ugovore proti volilnim imenikom in strupen dopis v »Domoljuba«, v katerem je sleparski občinski odbor v Orehovljah tako zdelal z odkritjem zagrešenih volilnih sleparij, da so se morali pobožnim bralcem »Domoljuba« kar lasje ježiti. Tudi je preskrbel prepis ugovorov ter ta prepis izročil župniku dr. Juriju Podpečniku; izvirne ugovore je pa predložil v podpis vsem odbornikom posojilnice in konsumnega društva, ki so tudi vsi, ne da bi se brigali za vsebino, podpisali, oziroma podkrižali zelo opoprane ugovore, na kar je mladi kaplan le-te ugovore predpisanim potom odposlal na politično gosposko.

XXVIII.

Nemara pop vse tri za nos nas vodi.

Aškerc: Mučeniki.

Nekaj dni po vložitvi ugovorov namenil se je župnik dr. Jurij Podpečnik k okrajnemu glavarstvu, da se le-tam v svoji lastnosti kot novomenovani župnik v Orehovljah službeno predstavi okrajnemu glavarju in ostalim konceptnim uradnikom pri okrajnem glavarstvu, pri ti priliki pa tudi primerno posreduje v prilog vloženim ugovorom. Za to svojo pot k okrajnemu glavarstvu se je mladi župnik tudi na zunaj primerno opravi, ker si je nadel na glavo cilinder najnovejše mode in na noge elegantne lakaste čevljičke, ker je hotel na glavarstvu že po svoji zunanosti pokazati, da ni izmed vrste onih navadnih kmetskih župnikov, ki popolnoma zanemarjajo svojega zunanjega človeka, temveč nekaj boljšega. Pri tem je popolnoma pravilno računal, ker je vedel, da sodijo ljudje človeka največ po zunanem vtisu.

Ko se je pripeljal v mesto, kjer je bil sedež okrajnega glavarstva, podal se je najprvo v župnišče, da dobi le-tam primerne informacije o glavarju in drugih konceptnih uradnikih okrajnega glavarstva, katerim se je mislil predstaviti in da potem po teh informacijah uredi tudi svoj nastop. O okrajnem glavarju je v župnišču poizvedel, da je mož sicer plebejskega pokoljenja, jako malo vpoštevan jurist in nič kaj priljubljen pri ljudeh, da je pa na drugi strani neizmerno častilakomen in da bi se skoro rad pririnil kot deželnovladni svetnik k deželni vladi v Ljubljani, vsled česar je tudi jako dostopen za želje vplivnih političnih strank. O prvem komisarju je pa slišal dr. Jurij Podpečnik, da je mlajši aristokrat, ki se za svoje uradne posle prav nič ne briga in kateremu so lov in lovski psi vse. Končno je tudi

zvedel, da je pri okrajnem glavarstvu nameščen še mlad, slovenščine skoro popolnoma nezmožen koncipist nemškega pokoljenja, o čegar posebni sposobnosti krožijo med meščanstvom razni dovtipi, med katerimi se kot najnovejši pripoveduje s slastjo sledeči dovtip.

Pred kratkim je prišel iz nekega bližnjega trga k glavarstvu obrtnik, ki je nameraval prigrasiti obrt za izdelovanje sodavice ali soda vode. Ker ima mladi koncipist med drugim tudi obrtni referat, so prosilca pri glavarstvu nakazali na mladega koncipista. Ko je prosilec mlademu koncipistu ustmeno obrazložil svojo prošnjo in mu s težavo dopovedal, da bi želel dobiti pravico za izdelovanje soda vode, ga je pa mladi koncipist nakazal na svojega tovariša okrajnega komisarja, češ, da se gre tu za vodopravno zadevo, ki spada v področje okrajnega komisarja, ker je v le-tega rokah vodopravni referat. Tako informacijo je dobil mladi župnik o gospodi pri okrajnem glavarstvu ter sklenil urediti svoj nastop v okviru te informacije.

Pri okrajnem glavarstvu je okrajni glavlar zelo prijazno sprejel mladega župnika, ki se je vpeljal z besedami, da je smatral za svojo posebno dolžnost, da se je prišel prvega dostojanstveniku v celem okraju takoj poklonit, čim so mu to dopustile službene razmere na njegovem novem mestu. To svojo dolžnost je pa tem rajši izpolnil, ker stoji neomajano na stališču, da morata najvišja cesarska gospoda in cerkvena oblast postopati vedno vzajemno in roko ob roki. V tem konkretnem slučaju je pa prišel naravnost z veseljem, ker je v odločujočih krogih v Ljubljani zvedel, da ima ravno njegov okraj najboljšega okrajnega glavarja, katerega še čaka zbog njegovih odličnih lastnosti najbolj odlična karijera.

Okrajni glavlar je bil po tem spretnem nastopu elegantnega mladega župnika z doktorskim naslovom ves očaran ter v prvem hipu ni vedel drugega odgovoriti, nego edino: »Pretirano, pretirano.«

Mladi župnik je pa z elegantno gesto omenil okrajnemu glavarju, da kaže njegova skromnost najbolj sijajno, kako ga pravilno in pravično cenijo odločujoči vladni krogi v Ljubljani in tudi na Dunaju.

»Ne bodem ravno indiskreten,« je nadaljeval mladi župnik, »ako vam povem, velecenjeni gospod glavlar, da se tudi v vodilnih krogih naše stranke zelo odlično izražajo o vaši osebi in o izvanrednih vaših zmožnostih in da mi je vodstvo naše stranke posredno še celo sporočilo, da naj skušam med vami in menoj ustanoviti najboljše razmerje. Čeprav nisem politik in se tudi prav nič ne vmešavam v politične boje, bodem z največjim veseljem ustregel ti jako mi prijetni želji svoje stranke ter vam zatrjujem, da smete vedno in povsod računati na me.«

»Vaše simpatije, prečastiti gospod doktor,« odvrnil je okrajni glavlar mlademu župniku, »delim v polni meri in vam bodem enako vedno na uslugo, kadar bode nanesla prilika. Tudi jaz zastopam stališče, da je ravno cesarska uprava tedaj najboljša, ako deluje v popolni vzajemnosti z drugimi oblastmi, ker se na ta način najlažje omejuje in utesnuje žalostne poskuse modernih prekucuhov, ki hočejo s svojo drzno roko streti v prah prestol in altar. V tem pogledu smatram za svojo dolžnost, da z vsemi, tudi prisilnimi sredstvi ščitim prestol in altar.«

»Prav imate, velecenjeni gospod glavlar,« omenil je nato mladi župnik. »Danes živimo res v zelo resnih in težkih časih, ko s prekucijskim duhom navdahnjeni elementi napadajo brezstidno celo prestol in altar. Prepričan sem bil, da v mirni vasi v

Orehovljah, kamor se me je nastavilo za župnika, ne bodem našel takih elementov, ki bi ruvali zoper prestol in altar. Na svojo veliko žalost sem pa opazil, da sem se varal v svoji dobri veri. Pri nas se imajo ravno sedaj vršiti občinske volitve, v katere se seveda, ker nisem politik, prav nič ne vmešavam, temveč prepustim svojim župljanom, da si prosto volijo moške svojega zaupanja v občinski odbor. Kakor sem bil pa opozorjen od pristojne svoje višje oblasti in tudi od strani vodstva S. L. S., pa nisem prav ravnal, da sem ostal pri bližajočih se občinskih volitvah popolnoma indiferenten, ker so občinski odborniki iz sedanjega odbora prikrojili volilne imenike skrajno nezakonito, pristransko in krivično v to svrhu, da bi se še nadalje mogli obdržati v občinskem odboru in da bi sočasno preprečili, da bi prišli drugi trezni in preudarni možje namesto njih v občinski odbor ali vsaj kot potrebna opozicija v občinsko hišo. Poudarjam še enkrat, da ni po mojem okusu vmešavati se kot svečenik v posvetne, oziroma v politične zadeve, o čemur ste tudi gotovo dobili že svoja uradna poročila. Vendar bi vas, velečenjeni gospod glavar, če vas take stvari zanimajo in če vam vaš dragi čas to pripušča, opozoril na neke posebne krivice, ki so se zgodile pri sestavi volilnih imenikov. Storiti pa hočem to edino-le iz tega razloga, da kot župnik preprečim vsako razburjenje pri bodočih občinskih volitvah in da dosežem, da se bodejo vršile mirno, dostojno in pravično.«

Okrajni glavar je mlademu župniku takoj izjavil, da ga stvar, čeprav ne spada v njegov referat, temveč v referat njegovega koncipista, zelo zanima in da bi mu mladi župnik zelo ustregel, če bi mu kot popolnoma nepristranska in neprizadeta oseba podal vse potrebne podatke o volilnih razmerah v orehovljski občini.

Mladi župnik je prav rad ustregel glavarjevi želji ter mu pri tem v smislu po kaplanu Urhu Čuku sestavljenih ugovorov natančno opisal vse one krivice, katere so baje zagrešili sestavitelji volilnih imenikov za bodoče orehoveljske občinske volitve. Okrajni glavar si je pri tem delal kratke notice in potem, ko je mladi župnik končal, istemu zatrdil, da postopanje pri sestavi volilnih imenikov ni bilo pravilno, niti zakonito in da se mladi župnik lahko zanese, da so se sestavitelji volilnih imenikov jako urezali, če mislijo, da bode okrajno glavarstvo odobrilo njihovo nezakonito početje. Okrajni glavar je mlademu župniku tudi zatrdil, da bode še v pričo njega, ko ga bode predstavil svojemu komisarju in potem še koncipistu, izdal poslednjemu kot referentu v občinskih zadevah vsa potrebna navodila, kako mu je rešiti vložene ugovore.

Nato je okrajni glavar peljal dr. Jurija Podpečnika k svojemu okrajnemu komisarju, ki je imel tedaj ravno polne roke posla z dresiranjem svoje nove psice in seznanil oba gospoda. Od okrajnega komisarja je pa povedel glavar mladega župnika še k svojemu koncipistu ter potem, ko je koncipista predstavil dr. Podečniku, takoj prvega vprašal, če so mu bili že predloženi v rešitev neki ugovori zoper sestavo volilnih imenikov v Orehovljah.

Mladi koncipist je v vidni zadregi začel brskati med velikim kupom na njegovi mizi razpoloženih uradnih spisov in končno res iz teh spisov tudi izvlekel po Urhu Čuku sestavljene ugovore.

»Dovolite gospod kolega,« omenil je okrajni glavar, »da vas opozorim, da je rešitev teh ugovorov zelo nujna zadeva, da se ne bi razpis volitev v Orehovljah preveč zavlekel in da skoro dobi občina Orehovlje na svoje čelo zopet župana. Ker so mi pa razmere v Orehovljah nekoli-

ko znane iz mojega uradnega poslovanja, mi pa še dovolite, da vam dam nekoliko navodil, katere blagovolite uvaževati pri rešitvi teh ugovorov.«

Nato je okrajni glavar svojemu koncipistu popolnoma enostavno naročil, da naj ustreže vložnim utemeljenim ugovorom, le glede osebe poprejšnjega župnika Matije Korena je bil mnenja, da se v tem pogledu ne bode moglo ustreči ugovorom, ker vendar ne kaže celokupnega duhovskega stanu s tem žaliti, da bi se vrglo v imenik vpisanega duhovnika iz imenika.

Dr. Jurij Podpečnik je bil popolnoma zadovoljen s skoro popolnim uspehom svojega poseta in je smatral vsled tega za umestnejše, da glede svojega prednika Matije Korena ne vztraja na tem, da bi se še glede Korena ugodilo ugovorom; tudi je tiho računal pri tem, da Matija Koren, ki živi v skrajno slabih gmočnih razmerah, najbrž radi prevelikih stroškov sploh ne bode prišel volit.

Nato se je dr. Podpečnik poslovil od koncipista in od okrajnega glavarja, katerega je zaeno ljubeznjivo povabil, da naj se oglasi kot dobrodošel gost vselej v njegovem župnišču, kadar ga privedejo njegovi uradni posli v Orehovlje ali v orehoveljski kot, katero prijazno povabilo je okrajni glavar tudi z veseljem sprejel.

XXIX.

Ko jez, ki je predolgo zadržaval naraščujočo vodo, se odpre . . .

Aškerc: Mučeniki.

Na veliko začudenje orehoveljskih občinskih odbornikov dospela je od okrajnega glavarstva nečuvveno hitro rešitev po kaplanu Čuku in tovariših vložnih ugovorov zoper razgrnjene imenike. Še večje začudenje je pa obudila vsebina rešitve, ker je zoper vse pričakovanje in

jasno besedilo občinskega reda ugodila razun enega samega slučaja v celoti vložnim ugovorom. Može so kar strmeli in niso mogli verjeti, da ima rešitev okrajnega glavarstva res tako vsebino, ker se je s tem očitvidno postavila v protislovje z duhom in jasnim besedilom veljavne postave. Vendar so se morali molče ukloniti ti končnoveljavni odredbi okrajnega glavarstva in sprejeti razne nevolilce v volilni imenik in zaeno iz istega črtati razne volilne upravičence, izvzemši seveda starega župnika Matijo Korena.

V kaplanovem taboru je pa rešitev okrajnega glavarstva vzbudila nasprotno največje veselje in zadoščenje. Da mladi kaplan Urh Čuk dostojno in primerno proslavi svojo prvo zmago zoper zaklete liberalce na političnem polju, sklical je še za isti večer celokupno sejo vseh odbornikov posojilnice in konsumnega društva v prijazne prostore konsumnega društva. Slaveči zmago pravice so zbrani možakarji napivali svojemu prvoboritelju Urhu Čuku tako dolgo in vztrajno, da je teklo vino kar raz mizo. Mladi kaplan je podžigal zbrane možakarje, da naj se zvesto drže ponosnega prapora S. L. S. in da naj pri bodočih volitvah stori vsakteri svojo dolžnost v polni meri, ker se potem ne bode bati, da bi zmagali sovražniki katoliške cerkve, katoliške vere in katoliške duhovščine. Šele pozno v noč so se od tega zmagoslavja majale domov razne zelo omahujoče postave iz konsumnega društva. Zadnji je bil mladi kaplan, ki je odšel šele čez dobro uro za drugimi odborniki iz konsumnega društva, ker je imel z mlado prodajalko Reziko urediti še več nujnih uradnih poslov, zadevajočih se konsumnega društva.

Ker je bilo vsak dan pričakovati razpisa občinskih volitev, obrnil se je mladi kaplan zopet na svojega župnika za nasvete, kako mu je ure-

čiti agitacijo, katere može bi kazalo uvrstiti v kandidatsko listo, kako bi bilo postopati pri volitvi sami in če ne bi kazalo prirediti poprej kakega javnega shoda.

Mladi župnik je, kakor vselej poprej, tudi sedaj prijazno sprejel in poslušal navdušenega mladega kaplana. Nato mu je pa povedal o pe-rečih vprašanih tudi svoje mnenje.

»Delodelje, dragi moj prijatelj,« je rekel dr. Podpečnik kaplanu Urhu Čuku, »je prva stvar pri vsaki taki reči in zagotavlja uspeh, ker se ne cepijo po nepotrebnem moči. Vsled tega bi po mojem mnenju kazalo, da prevzamete vi agitačno delo od moža do moža in raz prižnico, dočim bom jaz deloval za dobro stvar v spovednici in potom Marijine družbe. Na dan volitve bo pa najbolje, da se mene v svrhu kontrole voli v volilno komisijo, da bom le-tam varoval interese naše stranke in zaeno skrbel za to, da naši nasprotniki ne bodo mogli slepariti. Pričakujem, da bo okrajno glavarstvo k volitvi odposlalo tudi svojega posebnega odposlanca in ni izključeno, da pride morda še celo sam okrajni glavar. Ker sem se zadnjič v okrajnem glavarstvu dobro vpeljal, ni dvomiti, da mi bo s pripomočjo volilnega komisarja mogoče obvarovati našo stranko vsake škode in krivice, kakor tudi preprečiti vsako volilno sleparstvo od strani naših nasprotnikov. Zatorej smatram naravnost za potrebno, da pridem kot član v volilno komisijo. Nasprotno je pa ravnotako potrebno, da se vas ne zaposli v volilni komisiji, ker ste živo potrebni na volišču, kjer bodeite imeli dela čez glavo, da obvarujete naše poštene može in volilce pred sleparskimi zvijačami naših nasprotnikov in da poskušate od nasprotnikov omrežene in zapeljane volilce spraviti v zadnji uri zopet na našo stran. Tu bodeite imeli na obilico težkega, a tudi hvaležnega dela. Kar se pa tiče mož, katere naj bi se postavilo na listo kot kandidate, bo

pa treba to stvar še tehtno in trezno preudariti. Raditega vam bom zelo hvaležen, ako mi sestavite po svoji sodbi kolikor moč natančen seznam zanesljivih naših mož, iz katerih naj bi se potem sestavila kandidatska lista. Kar se pa tiče javnega shoda, bi tak shod po mojem prepričanju dobri stvari nikakor ne škodoval. Da ne bi bil ta shod preveč enoličen in pognižen, bi bilo treba, da pride iz Ljubljane kak priznan veljak na ta shod, najbolje kak državni poslanec. Tega govornika iz Ljubljane bi bilo pa potrebno že poprej dobro podučiti o naših posebnih lokalnih razmerah ter ga, ker ga štiti imuniteta, tudi še naprositi, da se bo iz njegovih ust izrekla najbolj uničevalna sodba nad našimi nasprotniki, pri čemur bode tudi lahko prav ostro ožigosal kar imenoma razne posamezne osebe iz nasprotnega tabora. Kot drugi govornik bi pa seveda morali nastopiti tudi vi, v čigar rokah so itak vse niti volilnega boja na naši strani. Dobro bi pa bilo še končno, če bi mogli toliko dresirati še kakega kmeta, da bi izpregovoril par besedi na shodu, ker bi to nedvomno napravilo dober utisk na vse volilce. V tem oziru bi morebiti prišel v poštev France Srebrot, ki kaže precej daru za javne nastope.«

Mladi kaplan Čuk se je popolnoma strinjal z vsemi nasveti svojega župnika in obljubil, takoj sestaviti seznam zanesljivih strankarjev, načrtati navodila za govornika iz Ljubljane, poslednjemu tudi takoj pisati, prevzeti drugi govor na javnem shodu in pripraviti tudi Franceta Srebrot, da bo nastopil imenom priprostegega ljudstva kot govornik na shodu.

Mladi kaplan je svoje obljube tudi vestno izpolnil. Iz predloženega seznama je potem sestavil dr. Jurij Podpečnik kandidatsko listo, v katero pa namenoma ni sprejel nobenega duhovnika, da se ne bi ljudje ob tem kaj spodtikali. Mladi kaplan je pa

nato takoj pisal v Ljubljano radi ljubljanskega govornika in dobil od letam takoj dovoljen odgovor, da bo prišel na shod sam znani deželni odbornik, ki se v svojih prostih urah peča z nakupovanjem mlinov za deželo in z električnimi silami, katere mu naj tudi takoj vpošlje vse potrebne podatke o lokalnih razmerah.

Največje križe je pa delal mlademu kaplanu France Srebrot, ki je radostno sprejel ponudbo, da naj nastopi kot govornik na javnem shodu, ker se nikakor ni mogel priučiti onega kratkega govorčka, katerega mu je sestavil mladi kaplan. Da bi v tem pogledu ne doživel na javnem shodu kake polomije, je moral France Srebrot priti večer za večerom v konsumno društvo, kjer ga je mladi kaplan ob navzočnosti obeh prodajalk Rezike in Anice, da se je tako privadil France Srebrot na občinstvo, vadal in uril za nastop na javnem shodu. Ker je tako delo zelo naporno in tudi zamudno, se ni čuditi, če so te vaje vedno zelo dolgo trpele in če se je na njih tudi popilo mnogo zlate kapljice. Utrudljiva agitacija po dnevu in naporne vaje s Srebrotom ponoči so pa jemale mlademu kaplanu toliko časa, da je mogel uradne posle konsumnega društva urejevati s prodajalko Reziko vedno še le potem, ko je odšel od večernih vaj domov Srebrot in ko je takoj za njim odšla domov še druga prodajalka Anica. Seveda so hudobni ljudje skoro zvedeli za to ponočno uradno poslovanje mladega kaplana s prodajalko Reziko in so to izredno požrtvovalnost mladega kaplana v svoji hudobnosti celo napačno tolmačili. Vendar so iz spoštovanja do prevzvišenega duhovskega stanu vsa svoja krivična tolmačenja kaplanove požrtvovalnosti izrekli le bolj skrivši, vsled česar je tudi mladi kaplan ne glede na uro in čas še nadalje nemoteno in požrtvovalno vršil s prodajalko Reziko svoje uradne posle v konsumnem društvu.

Takoj potem, ko je bil nabit na občinsko desko razpis o občinskih volitvah, se je začela v obeh naspornih taborih živahna agitacija za občinske volitve od moža do moža ter se je delalo z vsemi kriplji na to, da se pridobi volilce za to ali ono stran. Na strani dosedanega občinskega odbora, ki si je nadel ime »Gospodarska stranka«, delovali so z vso vnamo Ivan Novak, nadučitelj France Kovač in razni odborniki in člani gasilnega društva, bralnega društva in podružnice kmetijske družbe. Vsi boljši gospodarji v Orehovljah in v onih vaseh, ki so spadale v orehoveljsko občino, so stali krepko na strani »Gospodarske stranke« in z vnamo tudi za to stranko agitirali pri volilcih orehoveljske občine, čeprav je marsikomu od duhovščine nahujskana žena delala največje sitnosti in scene.

Na drugi strani je pa posegla v volilni bolj kaplanova stranka pod imenom »Samostalna stranka«. Kaplan Čuk in njegovi ožji pristaši Srebrot in drugi so lazili noč in dan okrog raznih volilcev po širni orehoveljski občini ter jih obdelavali in pestili z vsemi dopustnimi in nedopustnimi sredstvi, da bi jih pridobili na svojo stran. Posebno so se pa pri ti agitaciji opirali na duhovnemu vplivu bolj podvrženo ženstvo, vsled česar je imel prihod kaplana - agitatorja v hišo kakega, od duhovske stranke še nezaslepljenega volilca navadno za posledico prepir, kreg in celo tepež v poprej miroljubnih hišah. Glavno torišče za agitacijo je pa našel kaplan v spovednici in na prižnici. Raz prižnico je vsako nedeljo grmel zoper sovražnike svete cerkve in duhovščine, med katere je kar očitno štel pristaše »Gospodarske stranke« in žugal s peklenkim ognjem vsem onim zaslepljenecem, ki bi volili zoper »Samostalno stranko« in za »Gospodarsko stranko«. Še hujše je pa rohnal, ščuval in ruval mladi kaplan v spovednici,

kjer je od zakonskih žen naravnost zahteval, da morajo zakonskim možem, če ne bodo volili s »Samostalno stranko«, odreči zakonsko ljubezen in izpolnjevanje zakonskih dolžnosti, ako se nočejo creti na dnu pekla. S svojim nasilnim postopanjem v spovednici je mladi kaplan tudi dosegel, da so ženske, ravnajoče se po njegovih ukazih, popolnoma zdivjale in znorele in da so pripravile svojim možem, če niso hoteli postati omahljivci in babe, pravi peklo v domači hiši.

Tako je bil v polnem tiru v Orehovljah volilni boj za občinske volitve.

XXX.

Vse polno ljudstva.
Glej, pri glavi glava.
In krik in vik, hej,
splošna je zmešnjava . . .

Aškerc: Mučeniki.

In tožb in kletev zmešani glasovi
grmijo na uho mu ko slapovi.

Aškerc: Akropolis in piramide.

Ko sta se tako obe nasprotni si stranki s polnim parom pripravljali za bodoče občinske volitve in ko se je vsled agitacije zanašalo razburjenje in prepir v zadnjo kočo, je pa prišlo tudi do razpisa občinskih volitev v Orehovljah. Te občinske volitve so se imele vršiti v občinski hiši v Orehovljah v torek štirinajst dni. Agitacija se je potem, ko so bile volitve razpisane, še podvojila, ker sta obe stranki napeli vse svoje sile, da bi si v vročem volilnem boju izvojevale zmago.

Agilni mladi kaplan Urh Čuk je bil sedaj s svojimi zvestimi oprodamiči noč in dan na agitaciji in je vporabil prav vsa sredstva, da pripomore do zmage svoji, takozvani »Samostalni stranki«.

Kmalu so pa dospeli iz Ljubljane tudi lepaki, s katerimi je hotel mladi kaplan na posebno slovesen način razglasiti shod, ki naj bi se vršil zadnjo nedeljo pred volitvami

in na katerem naj bi se do skrajnosti nahujškalo ljudstvo zoper liberalno »Gospodarsko stranko« in njene pristaše. Ko je dobil te lepake, jih je pa dal po svojih podrepnikih raznesti po vseh Orehovljah in bližnjih vaseh ter nalepiti na vse hiše, skednje, svinjake in stranišča, tako da so bile vas Orehovlje in druge vasi takorekoč z lepaki pobeljene. To delo je pa dal izvršiti ponoči, ne da bi se lastnike kaj vprašalo za dovoljenje in ne da bi se pri tem kaj oziralo na to, ali se prileplja lepak na lastnino pristaša »Samostalne stranke« ali pa na ono »Gospodarske stranke«.

Drugi dan zjutraj so pa že na vse zgodaj po Orehovljah in bližnjih vaseh strmeli ljudje nad velikanskimi lepaki sledeče vsebine:

Možje!

Volilci!

Postojte in berite!

Občinske volitve so pred durmi!

Bodočo nedeljo popoldne po krščanskem nauku se vrši na dvorišču konsumnega društva vsakemu volilcu pristopen

JAVEN SHOD

na katerem se bodo

govorile odkrite in iskrene, resne in možate besede o naših občinskih volitvah, občinskih razmerah in občinskem gospodarstvu.

Odličen govornik iz Ljubljane.

Ne zamudite redke prilike, da pridete poslušat izkušene besede enega prvih mož v naši deželi.

Kaplan Čuk o namenu in pomenu »Samostalne stranke«.

Komur je dobrobit naše občine pri srcu, bode prišel na shod.

Trgovec in posestnik Franc Srebrot:

Kakšne može bomo volili in moramo tudi voliti?

Odločne besede moža poštenjaka, komu nam je dati pri volitvah svoj glas.

Torej: »Vsi na shod — na shod!«

Samostalna stranka.

Ker se je razun na lepakih vpri-zorila za javen shod tudi obsežna agitacija od hiše do hiše in ker se je za shod delalo naravnost barnum-sko reklamo tudi raz prižnico, se ni čuditi, da se je na dan shoda napol-nilo obsežno dvorišče konsumnega društva do zadnjega kotička z volil-ci, radovednimi gledalci, razdivjani-mi ženskami, posebno z amaconka-mi iz Marijine družbe in s šolskimi otroci.

Slavnostnega pridigarja iz Ljub-ljane in pa vsled poprej zavžite pi-jače že zelo navdušene svoje naj-zvestejše pristaše je pripeljal ob do-ločeni uri mladi kaplan naravnost iz konsumnega društva ter jih kot ne-kako gardo razvrstil okrog priprav-ljenega govorniškega odra.

Na shod so pa prišli tudi prista-ši »Gospodarske stranke« z Ivanom Novakom na čelu, ker je poslednji hotel izreči na shodu nekaj poštenih in resničnih besedi in z njimi prekri-žati račune rovarskemu kaplanu in njegovim opijanjeni druhalci.

Ko je stopil na govorniški oder slavnostni pridigar iz Ljubljane, pozdravil ga je kaplan Čuk z glasnim »Živio«, kateremu pozdravu je pa sledilo le še par prav tenkih klicev iz otroških ust.

Pridigar iz Ljubljane se je pred vsem zahvalil za navdušene »Živio«-klice, potem pa začel takoj neusmi-ljeno udrihati po nesramnih liberal-cih, katere je treba s silo iztrebiti iz dežele ter, kakor cigan svojega hro-mega in slepega konja, začel hvaliti in do neba povzdigovati čeznaravno moč in veljavo S. L. S., ki more edi-na osrečiti našega kmeta, steber dr-žave. Ko je bil pridigar končal v splošnem svojo huiskajočo pridigo, je pa prešel na orehoveljske občin-ske volitve in pa na posamezne vo-dilne osebe iz »Gospodarske stran-ke«. V tem delu svoje pridige je slavnostni pridigar ž njemu lastno satansko zlobnostjo in cinizmom

naprtoval »Gospodarski stranki« in njenim članom vse mogoče lumpari-je in goljufije, ter je posamezne ose-be, kar je izzvalo najglasnejše ogor-čenje od strani prizadetih, blatil in psoval naravnost z goljufi, slepariji, cigani in zapravljalci občinskega de-narja. Čeprav so prizadeti glasno kli-cali slavnostnemu pridigarju, da ne-sramno laže, se le-ta ni dal motiti in je vedno bolj hujskal in ščuval vse navzoče, pri čemur se je celo še tako daleč spozabil, da je navzoče može pozivljial, da naj na dan volitve, če ne bode šlo drugače, s pestjo in kol-lom pribore zmago »Samostalni stranki«.

Ko je končal slavnostni pridigar iz Ljubljane svojo huiskajočo pridi-go, je pa zahteval besedo Ivan No-vak ter v to svrhu obdan od par ož-jih pristašev stonil proti govorniške-mu odru. Da prepereči nakano Ivana Novaka, je pa hrž skočil na govor-niški oder mladi kaplan Urh Čuk ter začel, ne da bi dovolil besedo Nova-ku, kot drugi govornik govoriti o pomenu in namenu »Samostalne stranke«. S tem predmetom je bil na mladi kaplan kaj hitro gotov, ker je nomen in namen »Samostalne stran-ke« odpravil s par besedami. Sledeč vzgledu ljubljanskega slavnostnega pridigarja je začel kaplan na to takoj napadati osebno in na najgrši način dosedani občinski odbor in na gos-podarsko stranko, pri čemur je sku-šal še prekositi svojega predgovor-nika. Kaplan Čuk v svoji strasti ni samo blatil in napadal sedanjih čla-nov občinskega odbora in »Gospo-darske stranke«, temveč se je kakor hijena spravil tudi nad mrtve v gro-bovih. S strastnimi besedami začel je pokojnega župana Blaža Novaka in njegov spomin blatiti in črniti z nečuvno obdolžitvijo, da je pokoj-nik v svoji lastnosti kot dolgoleten župan iz občinske blagajnice jemal in kradel denar in na škodo nesrečne

orehoveljske občine množil svoje bogastvo.

Na ta nesramen in brezstiden napad na čast in pošteno ime najboljšega moža, ob čegar prezgodnji smrti je jokala cela občina, je pa zavrela kri doslej kolikor toliko mirnim pristašem »Gospodarske stranke« in h kratu odkritim prijateljem pokojnega vzor poštenjaka. Začeli so na ves glas vpiti:

»Doli s farškim lumpom! Doli s farškim lažnjivcem! Doli s farškim obrekovalcem!« ter navalili z vso silo proti govorniškemu odru. Naval do skrajnosti razburjenih mož proti govorniškemu odru je bil tako silen, da upijanjena kaplanova garda ni mogla vzdržati navala in da so nankrat stali na odru krepki in resni možje poleg kaplana, ki je s strahom obmolnil in ves bled pričakoval, kaj se bode zgodilo. V tistem trenutku se je pa bilo že dvignilo nebroj krepkih kmetских pesti, kaplanovi škrici so zavihrali v zraku in kaplanovo blagoslovljeno truplo je odletelo iz odra v naročje razljučenim možem iz »Gospodarske stranke«. Tedaj se je pa kaplanu zgodilo, da so se začele njegovega posvečenega telesa dotikati trde kmetские pesti in okovani kmetски škornji, da se ga je valjalo po blatu na dvorišču, kakor mladega mačka...

Shod je bil seveda s tem končan, slavnostni pridigar iz Ljubljane se je že poprej s skokom in skrivši umaknil v notranje prostore konsumnega društva in od tod v župnišče, kaplana so pa končno Srebrot in tovariši vsega povaljanega in blatnega rešili iz krepkih kmetских pesti v konsumno društvo, kamor so se zaklenili pred razjarjeno množico.

XXXI.

Kar se mu koli poljubi kedaj,
lahko počenja vsak z nami nasilnik!

Aškerc: Mučeniki.

V torek po tem javnem shodu na dvorišču konsumnega društva v Orehovljah so se pa potem vršile občinske volitve. Dase ima tadan nekaj posebnega goditi v Orehovljah, dokazovala je 20 mož broječa orožniška četa, ki je že ob 7. jutraj prikorakala v Orehovlje in se razpostavila okrog občinske hiše, deloma pa v nji. To orožniško asistenco je zaukazal oni mladi koncipist od okrajnega glavarstva, ki je imel kot volilni komisar voditi občinske volitve v Orehovljah in pri katerem se je radi asistencije oglasil oni slavnostni pridigar iz Ljubljane, ki je na nedeljskem javnem shodu najbolj hujskal, ob rabuki pa pravočasno in jadrno spravil na varno svojega rojstva že nekoliko zaznamovane kosti.

Okrog 8. ure se je pripeljal v Orehovlje z vozom volilni komisar in se podal takoj v župnišče nedvomno v namenu, da vrne župniku njegov obisk pri glavarstvu. Dr. Podpečnik je mladega koncipista sprejel z vso ono primerno spoštljivostjo, katero je dolžan navaden zemljan zastopniku visoke vlade. Mladi koncipist je ostal tudi do volitve, ki se je imela začeti ob 9. uri v župnišču, kjer sta se v prijaznem razgovoru z župnikom menila o teh občinskih volitvah, pri čemur se je pokazalo najlepše soglasje med zastopnikom visoke vlade in predstaviteljem cerkvene oblasti v Orehovljah.

Mladi koncipist je pri ti priliki tudi še prosil župnika, da naj mu gre pri njegovem težkem uradnem poslu na roko, ker so mu znane krajevne razmere in ker bode s svojim dostojanstvom tudi lahko pomirjevalno vplival na volilce, če bi se ti le preveč razburjali, kar je po došlih uradnih poročilih vsekakor pri-

čakovati... Dr. Jurij Podpečnik je to drage volje obljubil mlademu koncipistu in sicer s pripombo, da bode v tem pogledu najlažje deloval, ako ga vladni komisar pokliče v volilno komisijo, poleg njega pa še par drugih treznih in resnih mož, katere mu je sočasno imenoval in ki so gotovo le slučajno pripadali k pristašem »Samostalne stranke«. Nato sta odšla volilni okmisar in župnik skupno na volišče.

V občinski hiši, v kateri se je imela vršiti volitev in okrog nje, je bilo kakor v panju, ker so se nabrali volilci že od vseh strani. Med volilci so pa švigali semintje razni agitatorji obeh strank, posebno se je pa pehal pri agitatoričnem delu mladi kaplan Urh Čuk tako, da so mu kar v zraku odletavali škrici njegove črne suknje.

Ko je prišel vladni komisar z mladnim župnikom v volilni lokal, je opravil pred vsem v skrajno polomani slovenščini predpisane formalnosti in nato takoj sestavil volilno komisijo, v katero je preko županovega namestnika in preko članov doseďanjega občinskega odbora poklical župnika dr. Podpečnika in od njega nasvetovane može, dočim so pa nasprotno zbrani volilci izbrali v volilno komisijo dva pristaša »Gospodarske stranke«, kar je imelo vsaj to dobro posledico, da volilna komisija ni bila sestavljena popolnoma enostransko.

Nato se je pričela volitev sama, ki se je vršila tako, kakor se sploh vrše volitve na kmetih. Najprvo je volil mladi župnik, ki je volil kar dvanajstkrat za cerkev sv. Petra, podružnico Sv. Križa in za nebroj drugih kapelic in znamenj, za njim pa ostali člani volilne komisije. Ko je neki »Samostalni stranki« pripadajoči član volilne komisije hotel voliti s pooblastilom za neko kočarico, sta pa veljavnosti njegovega pooblastila ugovarjala ona dva člana volilne

komisije, ki so jih volili navzoči volilci iz pripadnikov »Gospodarske stranke«, češ, da ima le-ta kočarica še živega moža v Ameriki in da torej ne more pooblastiti za volitev drugega moškega, ker more za njo izvrševati volilno pravico edinole njen mož. Mladi vladni komisar je bil vsled tega ugovora v vidni zadregi. Iz te zadrege ga je pa spretno rešil mladi župnik s tem, da je rekel, da njemu kot župniku ni znano, da je ta volilka omožena — sicer ima pa o veljavnosti pooblastila odločiti volilna komisija. Ko je vladni komisar takoj nato dal na glasovanje vprašanje o veljavnosti pooblastila, so se pa mladi župnik in njegov pripadniki, ki so tvorili večino v komisiji, izrekli za veljavnost tega pooblastila in tako se je na to pooblastilo tudi izvršilo volilno pravico.

Drugi ugovor je prišel na vrsto ob priliki, ko sta dva volilca hotela v istem trenutku s pooblastilom voliti za isto žensko volilno upravičenko in sicer prvi od »Gospodarske stranke« in drugi od »Samostalne stranke«. Dasi se je pa pooblaščenec, ki je pripadal »Gospodarski stranki«, skliceval na to, da stoji pred volilnim lokalom volilna upravičenka sama in da je ista pripravljena potrditi pod prisego, da je podpisala le njemu za to volitev pooblastilo in nikomur drugemu in da je vsako drugo pooblastilo potvorjeno, njen podpis pa ponarejen, je vladni komisar dal vseeno na glasovanje vprašanje, katero pooblastilo je veljavno in volilna komisija se je po svoji večini zopet izrekla za veljavnost onega pooblastila, ki ga je imel v rokah privrženec »Samostalne stranke«, ki je na to tudi volil za vprašalno volilno upravičenko.

Tako je še več volilcev iz »Samostalne stranke« izvrševalo na nezakonit način za druge osebe volilno pravico in so še celo vstali mrtvi iz grobov, da so oddali svoj glas za

kandidate »Samostalne stranke«, ne da bi se to od strani volilnega komisarja, oziroma od strani volilne komisije zabranilo.

Ko se je na volišču na ravnokar opisani način vršila volitev, je pa kaplan pred voliščem vršil svoje agitačno delo na način, katerega nikakor ne odobruje postava o volilni svobodi. Od vsakega volilca, o katerem je domneval, da bode volil kandidate »Gospodarske stranke«, je siloma zahteval, da mu mora pokazati svojo glasovnico. Ker so se volilci temu nasilstvu uprli, je par volilcem kar siloma iztrgal iz rok glasovnice in če je videl, da ima na glasovnici zapisane kandidate »Gospodarske stranke«, to glasovnico kar raztrgal. To nezakonito početje je vzbudilo med pristaši »Gospodarske stranke« največje ogorčenje, vsled česar so odločno zahtevali, da se mora kaplana prijeti zaradi volilnega sleparstva in odstraniti od bližine volilnega lokala. Poslujoči načelnik orožniškega oddelka je, opozorjen na vsa ta sleparstva, pristopil k mlademu kaplanu in mu velel, da naj gre ž njim v občinsko hišo, da ga bode v stvari zaslišal. S kislim obrazom moral je mladi kaplan slediti orožniku v občinsko hišo. Novica, da so orožniki prijeli mladega kaplana radi volilnih sleparstev, se je kakor blisk razširila takoj povsod okrog in prodrla tudi na volišče samo. Ko je župnik dr. Jurij Podpečnik slišal, kaj se je pripetilo kaplanu, je začel nekaj nemško šepetati z volilnim komisarjem, na kar je ta poklical pred se vodjo orožniške asistencije in mu zavkazal, da ima kaplana na njegovo povelje takoj pri miru pustiti in da se ima orožništvo vsakega nadaljnjega vtikavanja v volilne zadeve, izvzemši slučaj, če bi prišlo do dejanskega spopada in pretepa, strogo vzdržavati, oziroma poprej, predno kaj ukrene, priti po njegova povelja.

Mladi kaplan, ki je poprej s kislim obrazom sledil orožniku v občinsko hišo, se je kmalu nato vrnil zmagoslavno zopet pred občinsko hišo ter se znova vrgel z vso silo in nasilnostjo na agitacijo, ne da bi poznal kake meje pri tem svojem početju. Ko so pristaši nasprotne »Gospodarske stranke« videli, kaj počena mladi kaplan, da je njemu vse dovoljeno in da pred poklicanim čuvarjem reda in postave sme uganjati nemoteno svoje volilne sleparije in goljufije, so pa v silobranu posegli tudi po ostrejših sredstvih, da so vsaj kolikor toliko omejili kaplanovo sleparjenje. Obkolili so ga kakor živ zid in ga povsod spremljali, kamor je kremil. Obdanemu od živega zidu pristašev »Gospodarske stranke« je bilo pa potem mlademu kaplanu skoraj popolnoma onemogočeno nadaljno sleparjenje. Ob 5. uri popoldne se je končala volitev in po kratkem odmoru ene ure začel takoj skrutinij, ki je trpel skoro 3 ure in čegar rezultat so nestrpnost pričakovali volilci obeh strank, čeprav so bili pristaši »Samostalne stranke« zatrdno prepričani, da so zmagali v vseh treh razredih.

Šele po pol deveti uri zvečer je bil končan skrutinij in ugotovljeno, koliko glasov je v vsakem razredu odpadlo na kandidate »Samostalne stranke« in koliko na one »Gospodarske stranke«. Na največje preseñčenje pristašev »Samostalne stranke« in mladega župnika, katerega se je pri tem rezultatu silno podaljšal obraz, je bil pa končni izid občinskih volitev le-ta, da so dobili kandidati »Gospodarske stranke« v tretjem 49, v drugem razredu 22 in v prvem razredu 13 glasov večine nad kandidati »Samostalne stranke«.

Ko se je le-ta izid volitev zvedel med volilci, ki so nestrpnost čakali nanj pred občinsko hišo, so se pristaši »Samostalne stranke«, ki so mislili svojo današnjo zmago proslaviti z

velikanskim pitjem in žretjem v konsumnem društvu, porazgubili kakor ščurki, če se prižge luč, izpred občinske hiše v konsumno društvo, nasprotno so pa pristaši »Gospodarske stranke« z glasnimi »Živio«-klici dajali duška svojemu veselju in zadoščenju nad zmago poštenih mož proti nečuvnim volilnim sleparijam in proti nezaslišani volilni strahovladi.

XXXII.

Sam bog ve, kaj je pravzaprav na ženskih, da čisto zatelebani so vanje celo duhovniki premnogi.

Aškerc: Mučeniki.

V konsumnem društvu zatekli premaganci iz »Samostalne stranke« so mislili svoj obup nad svojim sramotnim porazom pri občinskih volitvah utopiti nekoliko v sladki kapljici konsumnega društva, seveda brezplačno in ne da bi jih to kaj stalo, ker so bili mnenja, da so z današnjim težkim delom na volišču tudi zaslužili pošteno plačilo. Te prijetne račune jim je pa kratkomalo prekrižal mladi kaplan Urh Čuk, ki je glasno, da so ga lahko vsi navzoči njegovi pristaši slišali, naročil obema prodajalkama Reziki in Anici, da danes ne bode nobene seje in da mora vsled tega vsak sam plačati, kar bode popil ali zavžil. Ta izjava mladega kaplana je pa vplivala na njegove pristaše, kakor mrzel curek . . . Nekateri možakarji so si s kislim obrazom naročili ponižno kapljico vina in ko so to izpili, tudi takoj odšli in sledili onim svojim tovarišem, ki so se prej takoj podali iz konsumnega društva, čim so slišali kaplanove besede.

Tako se je spraznilo konsumno društvo, y čegar posebni sobi je sedel Urh Čuk bled in prepaden. Bil je ves izven sebe radi strašnega poraza pri današnjih občinskih volitvah in kar ni mogel verjeti, da so se razpršili v prah oni svitli gradovi, kate-

re je zidal v oblake . . . Poloteval se ga je obup, ko je prišel do prepričanja, da je bilo vse naporno delo zadnjih tednov in mesecev zaman. Glava mu je sklonila na mizo in najrajši bi se razjokal, kakor mal otrok . . .

V tem trenutku silne duševne prepadenosti se je pa ovila okrog vratu mladega kaplana mehka ženska roka in mlada prodajalka Rezika ga je sočutno vprašala:

»Ne bodi tako strašno pobit, moj ljubček, če si tudi padel pri volitvah. Očitati si nimaš nobene zamude ali krivde radi poraza, ker si vse storil, kar je v človeških močeh, da priboriš svoji novi stranki zmago pri občinskih volitvah. Sicer pa še ni vse izgubljeno. Le glavo pokoncu, moj ljubček in nikar ne obupavaj. Skoval bodeš pritožbo zoper veljavnost teh volitev in ti pritožbi se bode ugodilo, kakor se je ugodilo tvojim ugovorom. Pri novih volitvah bodeš pa sijajno zmagal in podrl v prah one, ki slave danes svojo krivično zmago nad teboj in tvojo stranko. Torej le hitro razjasni svoj obraz in da bode šlo lažje, pa me osreči z majčkenim poljubčkom.«

Tolažilne besede mlade deklice na niso mogle razvedriti lica Urhu Čuku, ki je venomer zrl srepo pred se in mirno trpel, da ga je božala in poljubovala mlada prodajalka. Ko je pa mlada prodajalka uvidela, da njene tolažilne besede ne morejo spraviti v boljšo voljo mladega kaplana, je pa pritislila svoja usta h kaplanovemu ušesu in mu nekaj pošepnila na uho.

Kakor bi mladega kaplana pičil gad, je pri ti novici, ki mu jo je deklica povedala na uho, skočil je pokoncu in prav iz dna svoje katoliške duše zaklel na ves glas:

»Hudiča, kaj še to! Še tega je manjkalo! Danes so se pa zakleli že vsi peklenski duhovi zoper me, da me ugonobijo in stro. Ta bode pa lepa, če se še to zve med ljudmi. To

bodo stikale skupaj svoje glave stare babure, to si bodo šepetale to lepo novico na uho brumne Marijine device, to bodo razbijali svoje surove šale v gostilni kmetski očanci in fantje na vasi, ko si bodo pripovedovali, kak dobiček bode lahko konsumno društvo izkazalo že v svoji prvi bilanci. To bode prijetno, ko bodo po cesti kazali s prsti za menoj in se mi rogali, češ, da mora vladati nad konsumnim društvom v izdatni meri blagoslov, ker si tega blagoslova še ti postala deležna. Ni bilo dovolj, da smo danes tako sramotno pogoreli pri volitvah, da sem bil v nedeljo tako občutno tepennajavnem shodu, je moralo priti še to. Kar obupati mi je. Domov bodem šel, si nastavil samokres na sence in sprožil...«

»Nikar ne govori tako čudno,« tolažila je mlada deklica obupanega kaplana, »vsaj to vendar ni tako silna nesreča, če ponosni čukovski rod s teboj ne bode izumrl. Tebe bo to sila malo veljalo, če bode en zemljan več na svetu. Ti bodeš radi tega vseeno par let še samo naprej kaplanoval, potem pa prišel na mastno faro, kjer bodeš imel vsega več kot dovolj. Druga je pa z menoj. Ti veš, da sem iz revne rodbine ubogega železniškega uslužbenca, ki ima pičlo plačo, a veliko kopo otrok. Radi tega sem morala tudi že v nežni starosti v službo k tujim ljudem. Povsod so me imeli radi, ker sem bila pridna in poštena. Še danes bi bilo tako, ako bi ne bila videla nikdar teh nesrečnih Orehovelj, če se ne bi spoznala s teboj, moj ljubček. Tu v Orehovljah bodem pa prislužila lepo reč, katere se ne bodem skozi celo življenje otresla. Ta živ spomin na te mi bode celo življenje na potu do boljše eksistence in posebno do možitve. Nikakor pa nočem sama prevzeti nase in nositi vsa bremena tega živega znaka in spomina na svoje službovanje v orehovljskem kon-

sumnem društvu. Prepričana sem, da se v tem oziru ne motim v tebi, moj ljubček in da me ne bodeš zapustil sedaj, ko nosim pod svojim srcem spomin na te in na one lepe urice, ki sva jih skupaj preživela. Kaj ne, moj ljubi Urh, da me imaš nekoliko rad?«

Mladi kaplan je molče poslušal mlado prodajalko in ni kazal kar nobenega veselja nad dejstvom, da ne bode mogel nikdar zapeti z Valentinom Vodnikom:

„Ne hčere ne sina
po meni ne bo...“

Na vprašanje mlade deklice, če jo ima kaj rad, je pa molče prikimal.

»Ker vidim, da si danes ves zbeگان in zmešan,« nadaljevala je mlada prodajalka, »ti hočem povedati, kako moreš meni priskočiti na pomoč, ne da bi ti bilo potreba kaj v žep poseči.

Tu v konsumnem društvu sem kot prodajalka nameščena z naravnost sramotno plačo, če se vpoštevam, da moram noč in dan garati za tvoje umazane kmetavzarje. Vzlic temu pa mi še niste priznali niti najmanjše nagrade, čeprav slonita vse delo in vsa odgovornost na mojih ramah. Da mi nekoliko pomoreš za težavne čase, ki me čakajo, dosežeš to lahko na ta način, da mi potrojiš mojo plačo v konsumnem društvu in da mi sočasno podeliš parkrat izdatnejšo nagrado. Seveda ni treba tega obešati na veliki zvon. To se lahko napravi popolnoma tiho. Vsaj vendar pišeš ti zapisnik o odborovih sejah konsumnega društva in teh zapisnikov se pred podbisom nikdar ne čita, ker ti odborniki, ki so tedaj že vsi več ali manj okajeni, slepo zaupajo in tudi slepo vse podpišejo. V zapisnik bodoče odboreve seje zapiši torej kar lepo, da je na primer Matevž Srebrot predlagal, da naj se meni z ozirom na vestno službovanje in naporno delo poviša plača na toliko in toliko in da se mi za mojo izvan-

redno požrtvovalnost prizna še posebna nagrada 500 K. Na to pa še zapiši, da se to sklene proti tvojemu glasu. Ali boš tako napravil moj ljubček?»

Mladi kaplan, ki je bil ves potr radi te novice in čegar srce je napolnjevala bojazen, da bi se skoro utegnulo raznesti po vasi, da je mlada prodajalka v drugem stanu in kdo je to provzročil, je na deključino vprašanje zopet molče prikimal.

»Vsaj sem vedela, da me ne bodeš zapustil,« vskliknila je veselo mlada prodajalka. »Zato ti pa tudi obljubujem, da ne bode nihče zvedel, kako je z menoj in še manj, da si ti tega kriv. Seveda me bode prikrivanje mojega stanja stalo mnogo telesnih in duševnih muk, a tudi denarja, posebno še tedaj, ko bodem morala za nekaj tednov oditi za Šmarno goro, da bodem skrivaj povila. Tudi bode preživljanje mladega črvička ob sedanji splošni draginji jako mnogo stalo, vsled česa bi te prosila, da mi tudi v tem pogledu stojiš zvesto na strani, saj sva vendar skupaj grešila, bodeva pa še skupaj posledice nosila. V tem oziru mi je šinila v glavo prav srečna misel. Da bode moglo ostati lepo prikrito, je treba precej denarja in ta denar je nama na razpolago pri tvoji posojilnici. Pri tvoji posojilnici mi lahko proti poroštvu dveh tvojih poslušnih podrepnikov dovoliš in izplačaš posojilo, ki pa ne sme biti pod 10.000 K. S to vsoto si upam popolnoma prikriti svetu najino skupno sramoto in to stvar tako izvesti, da ne bode nihče sumil, da sem katerikrat porodila in da je na svetu živ spomin na najino prijateljstvo. V tvojem kot mojem interesu je, da tudi to moje misel upoštevaš in jo udejestiš. Stvar glede posojila izpolniš lahko ravno tako brez vsakega hrupa in tiho, ker ti tudi v posojilnici tvoji mameluki vse zaupajo in slepo podpišejo. Ako ti je, srčkani moj ljubček, na tem ležeče,

da ta stvar ne pride v javnost in v zobe hudobnim ljudem, potem mi izposluješ tako posojilo; seveda bodeš pa moral zapisati v zadolžnico tudi, da sta v prvi vrsti odgovorna za povračilo oba poroka in da se od mene ne sme najmanj 20 let tirjati denarja nazaj.«

V strahu, da bi se stvar ne izvedela je zbegani kaplan mladi prodajalki vse obljubil, kar je od njega želela. Hvaležna deklica je nato mlademu kaplanu postregla z najboljšo kapljico in ga s pripovedovanjem mičnih dogodbic spravila popolnoma na druge in prijetnejše misli.

Mladi kaplan je pa ostal tudi mož beseda, ker je pri prvi seji konsumnega društva, pri kateri se je posebno mnogo in dolgo pilo, sestavil tak zapisnik, kakoršnega si je želela mlada prodajalka in ga predložil v podpis odbornikom, ki so ga imeli že vsi čez mero v laseh in ki so zapisnik tudi slepo podpisali, oziroma podkrižali, ne da bi se le brigali za njegovo vsebino.

Enako je pa stvar po nasvetu mlade prodajalke izpeljal tudi pri posojilnici, kjer je na zadolžnico, ki sta jo podpisala dva njegova poslušna možakarja, dovolil mladi prodajalki Reziki posojilo 12.000 K in ji to posojilo tudi takoj izplačal. V zadolžnico je pa sprejel tudi vse one pogoje, katere je želela mlada prodajalka in posebno tudi določilo, da se odštetega posojila od prodajalke Rezike ne sme tirjati nazaj celih dvajset let, če bi tudi ne odpravljala cel ta čas nobenih obresti.

XXXIII.

O morje!... Ko neskončno hrepenenje razlivaš se v daljavo pred menoj nemirno, vekovito ko življenje.

Aškerc: Pesnitve.

Med tem, ko so politične strasti kakor strup razjedale poprej v orehovljski občini vladajoči mir in

medsebojno zastopnost, med tem, ko sta se v posledici poprej opisanih razburljivih političnih dogodkov znašala sovrašтво in prepir v najožje rodbinske kroge, med tem, ko je nahujskan nastopal brat proti bratu, sosed proti sosedu, uživale ste naši znanki Marjetica in Lenica najlepše dneve sreče ob prekrasnih obalih sinje Adrije.

Bivanje pod milim obnebjem staroslavnega Dubrovnika in nebeškolepega Gruža ob prekrasni morski obali, nasičeni z zdravim in svežim morskim zrakom, je vplivalo zelo dobro na zrahljano zdravje Novakove Marjetice, ki se je vidno krepila. Zopet se ji je porajala zdrava rdečica na njenih nežnih licih in z zdravjem se je pa vračala deklici tudi stara živahnost. Zdravnik, čegar zdravniški oskrbi je Marjetico priporočil Stankov prijatelj dr. Ražun, je z veseljem opažal vidno napredovanje zdravja pri mladi deklici ter o tem tudi redno poročal svojemu prijatelju dr. Ražunu, le-ta pa zopet Stanku Kovaču.

Deklicama pa nikakor ni bil dolčas ob prekrasnih bregovih sinjega Jadranskega morja. Že sam veličasten pogled na prostrano morje je imel za obe deklici nekaj posebno vabljivega v sebi. Ure in ure sta mogli zamišljeni zreti čez prostrano morsko planjavo ter zasledovati s paznim očesom bele galebe, ki so švigali semintje. Povsod in povsod je pa sijalo ono zlato božje solnce, ki menda nikjer ne sije tako lepo, kakor ravno na najbolj južnem koncu naše širne države. In ta čudovita narava, to silno bogastvo v drevju in cvetju, ki je je zrla oko povsod naokrog! Deklici se kar nagledati nista mogli teh nepopisnih čarov, te nebeške lepote.

Kadar sta pa roko ob roki stopali po svečanih ulicah starega Dubrovnika, nekdanjega sedeža najmočnejše jugoslovanske ljudovlade

in zaeno zibelke jugoslovanske poezije, sta se pa čudile mogočnim spomenikom nekdanje slave, nekdanjega silnega bogastva dubrovniških patricijev, ki so s svojimi številnimi brodovi uspešno tekmovali z levom sv. Marka. Z največjim zanimanjem sta čitali drobne knjižnice, v katerih so se v rajskomilem hrvaškem jeziku opisavale vse znamenitosti starega Dubrovnika in njegova slavna zgodovina.

Na drugi strani so pa deklicama krajšala čas še pogosta in ljubezni polna pisma, ki sta jih dobivali od Stanka Kovača in od Ivana Novaka. Stanko Kovač je naslavljajl svoja pisma na svojo nevesto Marjetico Novakovo. Ker pa Marjetica ni imela pred svojo prijateljico Lenico nobenih skrivnosti, je čisto naravno, da je Stankova pisma dala brati tudi svoji prijateljici, ki se je ravno tako iz srca veselila Marjetičine sreče in ljubezni, kakor ta sama. Ivan Novak je sicer na kuverti zapisal vedno ime svoje sestre; v svojih pismih je pa pisal vedno obema deklicama, pri čemur moramo kot vestni in pravični pripovedovalci ugotoviti, da je bila pri vsebini njegovih pisem njegova sestra Marjetica vselej očitvidno in tudi znatno prikrajšana, ker so se vedno tri četrtnine pisma nanašale na Lenico in le pičila četrtnina na sestro Marjetico. V Stankovih, kakor tudi v Ivanovih pismih je bilo največ govora o srečni bodočnosti, o bodočem domačem ognjišču in iz vseh pisem se je brala vroča želja, da bi se deklici skoro zopet vrnil v svoj domači kraj, da bi sledili svojima ženinoma pred altar. Ljubezni polna vsebina pogostih pisem Stanka in Ivana je nudila obema deklicama najlepši predmet takim razgovorom, katerim je beseda dolčas nepoznana.

Tako je mineval deklicama na jugu hitro čas, da skoro nista zapažili, da so minili tedni in meseci, od

kar sta zapustili prijazno svojo domačo vas, da si gre iskat Marjetica zdravja na solnčni jug. Vzlic vsemu temu sta pa deklici vendar dan na dan izpraševali zdravnika, kdaj da dovoli Marjetici, da se zopet vrne s svojo prijateljico v svoj rojstni kraj. Zdravnik je obe deklici na pol resno in na pol šaljivo svaril, da ne smeta biti tako nepotrpežljivi, ker jima bo de že sam povedal, kdaj pride čas vrnitve. Ravno tisti teden, ko se je vršil v Orehovljah strasten boj za občinske volitve, je pa sporočil dubrovniški zdravnik Marjetici na njeno največje veselje, da se ji je vrnilo popolnoma zdravje in da sedaj ni nobene ovire več, da ne bi pohitela s svojo prijateljico nazaj v svoj domači kraj. Deklici sta bili obe od veselja kar izven sebe ter sta veselo novico sporočili brzojavnim potom inženirju Stanku Kovaču in Ivanu Novaku, katerima sta zaeno tudi naznanili čas svojega odpotovanja iz Dubrovnika.

S pripravami za vrnitev v domovino sta bili deklici skoro gotovi. Ker jima je pa preostajalo še mnogo časa do vkrcanja na parnik, sta pa še enkrat obiskali vse one znamenitosti starega Dubrovnika, ki so s svojim veličanstvom napravile na nji poseben in neizbrisen vtisk; tudi sta še enkrat pohiteli na one lepe kraje med Dubrovnikom in Gružem, na katerih sta ure in ure presanjali, gledajoči po prostrani morski planjavi in spominjajoči se pri tem svojih ljubih in dragih v svoji domovini.

Prišel je čas odhoda. Ko se je začel parnik, ki je imel popeljati obe deklici proti severu, odmikati od čarne obali, je bilo obema deklicama nekako tesno in težko pri srcu, ker sta imeli zavest, da tako lepih in srečnih uric, kakor sta jih preživeli skupaj na solnčnem jugu, ne bode nikdar več vživali, čeprav jih čakate ob vrnitvi na rodno zemljo sreča in ljubezen.

Inženir Stanko je prihitel deklicama nasproti do Reke, kjer je hodil že ure in ure pred prihodom parnika po živahnih pomolih, kjer se je odigravalo pisano življenje južnega pomorskega mesta. Dasi se je komaj videl dimnik prihajajočega parnika izza morskih valov, je že hitel z robcem pozdravljati oni brod, ki je nosil vso njegovo življensko srečo. Nepotrpežljivi mladi ženin je pa moral še dolgo čakati, predno je mogel pritisniti na svoje srce svojo ljubljeno nevestico.

Ko je parnik pristal v reškem pristanišču in ko je iz njega stopila Marjetica, Stanko v rdečelični in zagoreli ponosni deklici skoro ni spoznal one blede in šibke Marjetice, ki jo je pred dolgimi meseci spremil do Reke na njenem potovanju na solnčni jug.

Se le besede: »Stanko! Ljubi Stanko! Moj Stanko!« so ga vzdramile in prešinitele kakor električni tok. Skočil je nasproti mladi deklici in v prisrčnem objemu sta se našli v tistem hipu dve ljubezni polni sorodni duši . . .

Mlada trojica si je do odhoda vlaka proti Ljubljani ogledala še nekoliko cvetočo Reko, potem pa se vsedla na vlak, da se popelje proti beli Ljubljani, kjer jih je ob prihodu vlaka hotel pričakati Ivan Novak. Dočim se Stanku in Marjetici ni zdelo vožnja proti Ljubljani prav nič dolgočasna, je bila pa mlada Lenica prepričana, da brzovlaki nič kaj hitro ne vozijo in da vožnje kar konca neče biti.

V Ljubljani na kolodvoru je sprejel došlo trojico Ivan Novak, kateremu je pohitela takoj nasproti njegova sestra, dočim je vsa zardelela Lenica ostala sramežljivo in skromno za Marjetico in Stankom. Še le, ko jo je Ivan krepko pozdravil in zaeno iskreno poljubil, se je vzdramila mlada deklica kakor iz težkih sanj in pogledala z ljubezni

polnimi očesi svojega milega in draga Ivana . . .

Nato sta se oba para podala v mesto, kjer so nameravali Ivan, Marjetica in Lenica prenočiti, da se lahko vse potrebno domenijo radi bodoče dvojne poroke. O tem so se tudi tisti večer do dobra pomenili, drugi dan popoldne pa odpotovali domov v lepe Orehovlje, ker so celo dopoldne porabili za nakupovanje raznih stvari za balo Marjetice Novakove.

Ko je pohitel Ivan Novak do Ljubljane nasproti svoji nevestici Lenici in svoji sestri Marjetici, je pa v Ljubljani znanemu odvetniku izročil kaplana Urha Čuka radi njegovega skrajno surovega izbruha na čast in pošteno ime njegovega pokojnega očeta, katerega si je mladi kaplan dovolil pred občinskimi volitvami na onem javnem shodu na dvorišču konsumnega društva v Orehovljah, ki se je za blagoslovljeno telo mladega kaplana tako občutno končal.

Vsi pristaši »Gospodarske stranke«, ki so bili skrajno ogorčeni radi tega brezstidnega in nesramnega, zaeno tudi krivičnega napada na pošteno ime pokojnega poštenjaka in največjega dobrotnika orehoveljske občine, so namreč od mladega Ivana Novaka zahtevali z vso odločnostjo, da mora od mladega kaplaneta tirjati in tudi doseči popolno zadostilo za to njegovo nesramno blatenje in obrekovanje. Ti občni zahtevi se je uklonil mladi Ivan Novak in je vsled tega tudi izročil duhovnega obrekovalca odvetniku. Ker je pa upal, da bode mladi kaplan sedaj, ko se bodo polagoma razburjeni duhovi pomirili, uvidel pokojnemu poštenjaku storjeno krivico in jo tudi brez hujšega pritiska popravil, naročil je odvetniku, da naj pred vsem pozove pismeno mladega kaplana, da naj svoj ostudni napad prekliče na prižnici kot krivičen in zaeno v znak svojega kesanja položi primerno vsoto v od-

vetnikove roke, ki bi se po enakih delih razdelila med orehoveljske reveže, gasilno društvo in bralno društvo. Šele, če bi tega mladi kaplan ne hotel storiti, naj se potem uvedo proti zakrknjencu sodni koraki. Naročeni pismeni poziv na kaplana Čuka je odvetnik še isti dan oddal priporočeno na pošto in v tem pozivu določil kaplanu rok osmih dni za mirno ureditev te zadeve.

XXXIV.

Slabi časi, hudi časi!

Aškerc: Akropolis in piramide.

Jekla ni v mišicah naših kar nič,
v naših kosteh je premalo kremen!

Aškerc: Mučeniki.

Drugo jutro potem, ko je Ivan Novak izročil mladega kaplana Urha Čuka ljubljanskemu odvetniku radinapada na pošteno ime svojega pokojnega očeta, prejel je mladi kaplan z jutranjo pošto priporočeno pismo ljubljanskega odvetnika. Mladi kaplan se je pred vsem začudil, kako mu more pisati njemu osebno neznan ljubljanski odvetnik; temu začudenju se je pa skoro pridružil pred vsebino pisma nekak strah, ki mu ga je narekovala njegova slaba vest.

Pismo je nato odprl s tresočo roko. Ko je pa pismo začel čitati, se mu je pa obraz zelo podaljšal in obledel. V tem pismu je zahteval namreč ljubljanski odvetnik kategorično od njega imenom mladega Ivana Novaka, da mora na prižnici preklicati svoje ostudne napade na pošteno ime pokojnega Blaža Novaka in sočasno poleg naznanjenih mu odvetniških stroškov še plačati za občinske reveže v Orehovljah in za orehoveljsko gasilno društvo ter za tamošnje bralno društvo po 50 K, ker se bode sicer vložila proti njemu pri sodišču tožba v 8 dneh.

Kaplana je to pismo vsega zbegalo. Premišljeval je, kaj mu je sto-

riti, ne da bi mogel priti do kakega sklepa. Imel je zavest, da se je ujel v lastno zanjko, iz katere se brez velike škode ne bode mogel izmotati. Čim dalj pa je premišljeval, kaj naj na to pismo ukrene, tem manj mu je prišlo na um kaj pametnega. Sicer tako bojeviti in naduti kaplanček je postal naenkrat silno krotek in ponižen, ker je imel zavest, da pri sodišču ne poznajo šale in da za sedaj pri sodiščih velja še načelo, da so pred postavo vsi ljudje enaki. Ko je dolgo tako semintje premišljeval, porajala se mu je v duši končno le rešilna misel. Sklenil je namreč zaupati se svojemu župniku dr. Juriju Podpečniku, katerega je do dobra spoznal, da je zvita in premetena buča in da bode le-ta v svoji premetenosti že znal izvohati zanj najboljši izhod iz te kočljive zadeve.

Čim mu je šinila v glavo misel na župnika dr. Podpečnika kot rešilnega angelja, se je s pismom ljubljanskega odvetnika tudi takoj podal k njemu. Župnika je srečno našel v njegovi uradni sobi, ko je ravno prešteval denar, ki je priznано najbolj priljubljeno opravilo našim župnikom. Mladi župnik je bil dobre volje in je mladega kaplana, ki se je danes nekam posebno ponižno in krotko obnašal, prav kolegijalno pozdravil in šaljivo ogovoril:

»No, ljubi prijatelj, ali ste prišli po arniko, da bodeva zacelila one rane in batine, ki sva jih oba dobila pri zadnjih občinskih volitvah, vi pa še posebej v podvojeni meri na javnem shodu. Nikar se ne držite tako kisko in čmerno, če nisva takoj pri prvem naskoku zavzela sovražne trdnjave. V tolažbo naj vam služi dejstvo, da naši ljubljanski generali naskakujejo že leta in leta belo Ljubljano, a da doslej tudi še niso nič drugega dosegli, kakor prav občutne batine. Če pa morajo odlični generali naše stranke spravljati mirno v žep poštene batine, bodeva pa še

midva sledila njihovemu vzgledu in pozabila na batine, katerih sva bila deležna pri teh občinskih volitvah.«

Tako se je s pogledi na nakopičene novce šalil mladi župnik. Ko pa na te svoje šaljive opazke le ni dobil nobenega odgovora od mladega kaplana, ki je nervozno vrtel v svojih rokah nesrečno pismo ljubljanskega odvetnika, je pa mladi župnik zelo nerad odtrgal svoje oči od mamljivega denarja ter pogledal mladega kaplana.

»Kaj pa vam je mladi moj prijatelj,« vprašal je z začudenjem, »da tako molčite, kakor grob. Ali je vašemu slabemu razpoloženju vzrok morda tisti-le papir, ki bo v vaših rokah skoro postal vreteno, če ga bode te še dalje s tako vnemo vrteli.«

Mladi kaplan je na to molče izročil svojemu župniku pismo ljubljanskega odvetnika, ki ga je žgalo v rokah kot žareče oglje.

Župnik je vzel iz rok svojega kaplana nesrečno pismo, je odprl in je začel brati. Pri čitanju ga je skoraj minila ona dobra volja, katero je kazal poprej, ko je štel denarce in kakor kaplanu se je tudi njemu pri čitanju tega pisma izdatno podaljšal njegov obraz.

»Tristo vragov,« vzkliknil je potem zelo ogorčeno, »tu ste si pa skuhali prav lepo kašo, katero bode te kaj težko prebavili. Če se ne pokorite zahtevi tega našega najbolj nevarnega sovražnika Ivana Novaka, bode te morali iti v luknjo. Če se prav spominjam, določa postava za take stvari zapor od enega do 6 mesecev.«

»Kaj, zaprt bom,« zaječal je obupno mladi kaplan. »Mene katoliškega duhovnika, Kristusovega namestnika, bodo gnali v sramotni zapor, kakor navadnega cigana. Ne, to se ne sme zgoditi, rajši storim vse, kar zahteva od mene ta liberalni ljubljanski odvetnik. Zaprt že ne bom!«

»Tako presojate vi to stvar, mladi moj prijatelj,« odvrnil je resno dr. Podpečnik. »Torej vi hočete kot katoliški duhovnik raz prižnico oznaniti svojim vernikom, da katoliški duhovniki lažejo in obrekujejo; s tem hočete dati vernikom največje pohujšanje, s tem hočete vzeti našemu vernemu ljudstvu doslej neomajano vero v prevzvišenost duhovnega stanu. Za večno hočete umazati svojo črno suknjo in za večno izpodkopati duhovniku ugled in spoštovanje v našem kraju. Iz te moke pa ne bode kruha, mladi moj prijatelj. To vam povem z vso resnobo kot vaš predstojnik. Potem pa bi vi še radi denarno podprli ono zalego, ki se nahaja v gasilnem društvu in v bralnem društvu, ono zalego, kateri je prvi in tudi končni smoter, da izpodkoplje ugled in veljavo svete katoliške cerkve, ugled in veljavo svete katoliške duhovščine. To vam pa kot vaš predstojnik naravnost prepovedujem, ker bi bilo to največje pohujšanje, pohujšanje, katerega bi vam nihče ne mogel odpustiti ali odvezati. Če ste ravnali proti svetopisemskemu izreku, da bodimo zviti kakor kače, morate prevzeti na se vse neprijetne posledice svojega ravnanja, pri tem si pa vzemite za vzgled one milijone mučnikov, ki so s svojo srčno krvjo izpričali paganskemu svetu, da je naša sveta cerkev postavljena na Petrovo skalo, katere peklenški duhovi ne bodo nikdar omajali. To vam govori vaš predstojnik, čegar besede morate nepogojno poslušati.«

Mladi kaplan je ob ti resni pridigi svojega predstojnika še bolj obledel in povetil svojo glavo, kakor ob suši cvet na polju. Nevedoč kaj dela, padel je na kolena pred svojim župnikom ter se začel trkati po prsih mrmrajoč: »Pater peccavi, pater peccavi! Bom pa zaprt, če je tako božja volja. Udam se v božjo voljo...«

Mladi župnik je gledal z začudenimi očmi ta precej nelepi in tudi smešni prizor. Na ustnicah mu je zaigral pomilovalen posmeh, ker se je čutil v svojem srcu visoko vzvišene-ga nad nesrečno kreaturo, ki se je valjala pred njim na kolenih. Prepričal se je, da je ugnal svojega kaplana popolnoma v kozji rog in da stori sedaj ž njim, kar hoče. Premislil je takoj na drugi strani, da je le-ta smešna kreatura, ki se valja pred njim na kolenih, vendarle katoliški duhovnik. V istem hipu je pa tudi sklenil v svojem srcu, da mora ravnati z ozirom na dejstvo, da se nahaja v hudih škripcih katoliški duhovnik, storiti vse, da ga reši iz nesrečne zagate, v katero je zablodil v svoji mladeniški lahkomišljenosti in pre-nagljenosti. Začel je vsled tega s pravim očetovskim glasom govoriti mlademu kaplanu:

»Smilite se mi mladi prijatelj in kot vaš župnik, ki sem odgovoren za vas, hočem z ozirom na vašo sveto obleko, ki jo nosite kot katoliški duhovnik, storiti in poskusiti vse, da izvlečem vaš zavoženi voz iz blata, v katerem tiči. Kakor razvidim iz odvetnikovega pisma, ima za predmet napade, ki so naperjeni proti dobremu imenu zamrle osebe, to je pokojnega Blaža Novaka. Pokojni Blaž Novak pa ni zapustil samo zakonskega sina Ivana Novaka, temveč tudi vdovo Nežo Novak. Po mojem skromnem prepričanju je pa v prvi vrsti poklicana zapustnikova vdova, da se izjavi, ali se čuti po teh napadih na pošteno ime njenega pokojnega moža žaljeno ali ne in ona je tudi v prvi vrsti poklicana, da odpusti vsako morebitno žalitev. Gotovo gre v tem pogledu prednost vdovi in materi pred zapustnikovim sinom in če ona izjavi, da se ne čuti žaljeno ali, da odpušča žalitve, potem ni več upravičen sin Ivan Novak, da nastopi za obrambo dobrega imena svojega očeta. Poklical bo-

dem vsled tega takoj k sebi vdovo Nežo Novak in ž njo poskusil to stvar vrediti. Opozarjam vas pa pri tem, da storim tukaj za vas nekaj, v kar nisem obvezan, samo da vam dokažem, kako dobrega in postrežljivega uradnega predstojnika imate v meni. Pustite mi torej odvetnikovo pismo in mi sočasno obljubite, da v ti stvari ne bodele storili nobenega nadaljnega koraka brez moje vednosti in izrecnega privoljenja. Upam, da bodele to stvar za vas dobro izvedel. Pošljite mi sem takoj cerkovnika Miho Šteblaja, da ga pošljem po vdovo Nežo Novak, da vredim ž njo to stvar še poprej, predno se vrne njen sin Ivan Novak iz Ljubljane.«

Mladi kaplan je med tolažilnimi besedami svojega župnika prihajal počasi k sebi in ko mu je mladi župnik zagotovil svojo pomoč, v znak hvaležnosti poljubil župnikovo roko. Nato je pa odhitel iz župnikove sobe po cerkovnika Šteblaja, da ga pošlje takoj k župniku.

XXXV.

Študiraj te ljudi! Poznaš katerega po pravem lici?
In veš li, kakšen je v resnici?
Ni vsak obraz očitna laž?

Aškerc: Pesnitve.

Cerkovnik Miha Šteblaj je prihitel takoj k svojemu župniku, ker je dobro vedel, da mladi župnik ni nič kaj prijatelj oni lastnosti, ki se imenuje potrpežljivost. Ko je vstopil v župnikovo sobo, mu je župnik naročil, da naj se nemudoma poda k županovi vdovi Neži Novak ter ji v župnikovem imenu sporoči prošnjo, da naj pride takoj k župniku na kratek razgovor; župnik je zaeno Šteblaju še ostro zabičil, da mora izposlovati, da bode prišla županova vdova brez odloga k njemu.

Cerkovnik Šteblaj se je takoj podal v Novakovo hišo, da bi izpol-

nil župnikovo povelje. Nežo Novakovo je dobil cerkovnik pri največjem delu, ker je pripravljala vse potrebno za prihod svoje hčerke Marjetice. Ko ji je cerkovnik sporočil, da jo prosi župnik dr. Podpečnik, da naj nemudoma pride k njemu na kratek razgovor, ji je prišla ta prošnja jako neprilичno. To je povedala tudi takoj cerkovniku Šteblaju, ki jo je pa prosil, da naj se brez odloga odzove župnikovi prošnji, ker mu je župnik še posebej naročil, da je stvar nujna. Ker se županova vdova nikakor ni hotela zameriti svojemu župniku, ker mu je bila dolžna največjo hvaležnost za njegovo uspešno posredovanje v neprijetni zadevi med sinom Ivanom in Rakovo Frančiško, je pa pustila vse delo v nemar, se takoj malo prepravila in pohitela k župniku.

Na njeno rahlo trkanje na vrata župnikove uradne sobe se je oglasil znotraj župnikov glas, da naj vstopi, kar je tudi takoj storila. Mladi župnik dr. Podpečnik jo je sprejel zelo prijazno, vendar pa zaeno tudi z zelo resnim obrazom ter ji dejal:

»Zelo mi je neprijetno, da sem vas moral danes prositi k sebi, ko vem, da imate polne roke dela, ker pričakujete svojo ljubljeno hčerko iz daljnega juga. Če ne bi bila zadeva, v kateri imam govoriti z vami kot vaš župnik in dušni pastir, tako zelo nujna, bi vas gotovo ne odtrgal od priprav, s katerimi hočete iznenaditi svojo okrevano hčerko. Toda dolžnost je prva in pred dolžnostjo se morajo umakniti vsi oziri. Prosim gospa, izvolite se vsesti, ker bodeva za najin razgovor porabila vendar nekoliko več časa.«

Mladi župnik je nato ponudil prostor županovi vdovi pri mizi, se tje tudi sam prisedel in potem nadaljeval:

»Stvar, v kateri želim z vami govoriti, je zelo kočljiva in zato mi ne bodele zamerili, ako napravim kra-

tek uvod. Ne da bi se hotel kaj hvalliti, smatram za umestno vas opozoriti na dejstvo, da sem vaši hiši zelo naklonjen in da sem imel tudi že priliko ti svoji naklonjenosti dati vidnega izraza tedaj, ko sem povoljno uredil zelo nevarno zadevo vašega sina Ivana s Frančiško Rakovo in odvrnil s storjenimi koraki od vaše hiše sramoto in nesrečo...«

»Iz dna srca,« posegla je županova vdova v besedo župniku, »sem vam hvaležna za veliko dobroto, ki ste jo izkazali dobremu in poštenemu imenu naše hiše. Tega vam, prečastiti gospod župnik, ne bodem nikdar pozabila, temveč se do svoje smrti z iskreno hvaležnostjo spominjala vas, ki ste obvarovali mojega sina in našo hišo pred sramoto in nesrečo. Samo hrepenim po tem, da bi vam na ta ali oni način dejansko pokazala, kako sem vam hvaležna za vašo brezmejno dobroto. Zatrjujem vas, da smete v vsakem oziru in vselej računati na me in mojo hvaležnost.«

»Veseli me gospa Novakova,« odvrnil ji je župnik, »da imate priznalne besede za one moje korake, katere sem z največjim veseljem storil v prid dobrega imena vaše hiše. To vaše priznanje mi olajšuje mojo današnjo kočljivo nalogo. Kakor dobro veste, sem odkrit prijatelj vaše hiše, katero zbog njene poštenosti tudi globoko spoštujem. Znano vam je pa nadalje tudi, da živimo danes v jako burnih in za sv. katoliško cerkev tudi zelo opasnih časih. Sv. katoliška cerkev je danes od vseh strani obdana od zagriženih sovražnikov, ki ne izbirajo orožja in sredstev, s katerimi strastno napadajo sv. katoliško cerkev in nas katoliške duhovnike, ki smo vidni nasledniki našega spasilca in izvrševalci njegove svete volje in njegovega kraljestva na zemlji. Očitni in skriti sovražniki sv. katoliške cerkve in njene duhovščine se pa najde-

jo žalibog danes že povsod. V naših mestih smo žalibog prišli že tako daleč, da so naše lepe cerkve prazne, da s paganskim duhom napolnjeni ljudje ne hodijo več tja poslušat božje besede, da zaničujejo nekrvavo daritev pri sv. maši in da po ulicah očitno zasmehujejo ubogo duhovščino. Nič bolje pa tudi ni na kmetih, kjer sovražniki svete vere trosijo s svojimi brezverskimi časopisi in brezverskimi knjigami že v zadnjo gorsko vasico strup brezverstva in sovraštva do svete katoliške cerkve. Seveda, da ne kažejo očitno svojega končnega smotra razrušiti sveto katoliško cerkev, temveč da ta svoj končni smoter kolikor moč prikrivajo, odevajoči se kot požrešni volkovi v ovčjo kožo. Pri tem pa seveda obračajo svoje hudobne naklepe in napade v prvi vrsti zoper katoliško duhovščino, ker dobro vedo, da je ravno katoliška duhovščina oni svitli ščit, ki s svojo srčno krvjo čuva zvesto sveto zapuščino našega spasilca. Vsaj se je celo pri zadnjih naših občinskih volitvah, v katere se pa jaz, kakor dobro veste, nisem prav nič vtikal, ker se v posvetne zadeve sploh nič ne umešavam, pokazalo, da je tudi že naš mirni in lepi kraj okužen po brezverskih zastrupljalcih in hudobnih sovražnikih svete katoliške cerkve. Na svojo največjo žalost sem moral slišati, da so se ljudje pri teh volitvah celo tako daleč pregrešili, da so se njihove pregrešne roke dotaknile v sovražnem namenu posvečenega telesa božjega namestnika, ki je v svoji verski gorečnosti skušal pokazati svojim vernikom pot, po kateri imajo vneti katoličani hoditi tudi v posvetnih stvareh. Pri vsem tem volilnem boju me je najbolj užalostilo ravno to, da se je brezverstvo že tako daleč razpaslo pri nas, da mu niti posvečeno telo božjega namestnika ni več sveto. Ali nimam prav gospa?«

»Gotovo gospod župnik,« odvrnila je županova vdova, »vsaj smo se vsi zgražali in pohujševali nad brezbožnim početjem onih podivjanih mož, ki so storili neodpustljiv greh, da so dejansko napadli svetega katoliškega duhovnika, ki jim je dobro hotel. Take sramote, takega greha še niso doživele Orehovlje in usmiljeni bog daj, da ga ne bi nikdar več.«

»Veseli me gospa,« nadaljeval je mladi župnik, »da ste z menoj kot s svojim dušnim pastirjem enih misli. Sedaj pa pridem k stvari sami. Odkriti vam hočem največjo hudobijo, katero kujejo sovražniki svete katoliške cerkve zoper onega božjega namestnika, s katerim so tako ravnali, kakor ob početku krščanstva hudobni pagani s sv. Štefanom. Ni jim dovolj, da so položili svojo roko na posvečeno telo božjega namestnika — no, oni hočejo božjega namestnika še spraviti pred posvetnega sodnika, kamor niti ne spada in mu nakopati sramotno kazen in drugo škodo. Iz zanesljivega vira sem namreč zvedel, da so nekateri možje podšuntali vašega sina, da naj tira mojega duhovnega pomočnika gospoda Urha pred kazensko sodišče radi nekih besedi, katere je baje, poudarjam besedo baje, spregovoril na javnem shodu pred občinskimi volitvami zoper pošteno ime vašega pokojnega moža. Meni se je stvar zdela sama po sebi neverjetna in sumljiva, ker si kar nisem mogel misliti, da bi se mogel moj duhovni pomočnik gospod Urh, katerega poznam kot gorečega in vnetega duhovnika, tako daleč spozabiti. Vsled tega sem ukrenil takoj potrebne poizvedbe, ki so me tudi prepričale, da se dela mojemu duhovnemu pomočniku največja krivica. Njegovi sovražniki so namreč začeli naenkrat govoriti, da je moj duhovni pomočnik napadel na javnem shodu pošteno ime vašega pokojnega moža s

tem, da je baje rekel, da je kot župan jemal in kradel denar iz občinske blagajnice. To je pa višek vse hudobije in naravnost peklenska izmišljotina. Kakor so dognale po meni ukrenjene poizvedbe, govoril je moj mladi duhovni pomočnik gospod Urh na tem javnem shodu le splošno zoper opravljivost in obrekljivost in svaril zbrane vernike, da naj vzlic vzbujenim strastem ne delajo hudega svojemu bližnjemu, bodisi na njegovem blagu, bodisi na njegovem poštenem imenu. Da bi ga ljudje lažje razumeli, si je za svoja svarila vzela za vzgled največjega poštenjaka in vzor — moža, katerega smo doslej imeli za župana v Orehovljah. Pri tem je ljudem dejal dobesedno: »Varujte se hudobnih jezikov in obrekovanja, ker bodedo sicer prišli še tako daleč, da bodedo pljuvali na grobove mož poštenjakov! Če se ne streznete, če se ne poboljšate, bom končno doživel na svojo največjo žalost morda še celo, da bodedo dolžili pokojnega svojega župana Blaža Novaka, da je kot župan jemal in kradel denar iz občinske blagajnice.« To so bile besede, katere je spregovoril moj mladi duhovni pomočnik ljudem v svarilo na javnem shodu. Da je res gospod Urh na shodu tako govoril, je pripravljenih 20 in še več poštenih in treznih mož potrditi pod svojo prisego. Iz tega resničnega opisa, ki ste ga čuli iz ust svojega župnika, morate preljuba gospa izprevideti, da sem imel prav, ko sem trdil, da so hudobni ljudje naravnost s satansko zvitostjo prevrgli popolnoma nedolžne besede mojega duhovnega pomočnika v namenu, da mu kot katoliškemu duhovniku naklonijo sramoto in škodo.«

Županova vdova je bila vsa izven sebe, ko je morala slišati strašno obtožbo svojega ljubljenega župnika, s katero je odkrival hudobne naklepe zoper kaplana Urha Čuka. Niti v sanjah ni dvomila, da je žup-

nikov opis popolnoma resničen in da je kaplan Čuk le nesrečna žrtev hudobnih ljudi, ki se poslužujejo osebe njenega zapeljanega sina Ivana.

»Ali bodele kot krščanska žena in mati,« nadaljeval je župnik, »trpeli, da bode vaš zaslepljeni sin še nadalje krivično orodje v rokah zakletih sovražnikov svete katoliške cerkve in katoliške duhovščine? Ali bodele kot katoliška žena mogli mirno gledati, da bode kri vaše krvi gnala sramotno katoliškega duhovnika pred posvetnega sodnika in ga skušala z obrekovanjem in krivimi prisegami spraviti v sramoto in škodo? Odgovorite mi na ta moja vprašanja odkrito kot katoličanka!«

»Ne, ne gospod župnik, tega greha ne bodem vzela na svojo dušo,« odgovorila je prepričevalno županova vdova. »Svetujte mi, ukažite mi, kaj naj storim, da preprečim strašni greh in strašno pohujšanje. Ravnala bodem po vašem nasvetu, po vašem ukazu in pri tem pozabila, da imam sina, ki hodi po krivičnih potih...«

»Hvala vam, gospa Novakova,« rekel je na to svečano mladi župnik. »da ste izrekli prave krščanske besede. Hvala pa še posebej bogu vse-mogočnemu, da vas je prav razsvetlil. Kot vaš župnik in zaeno največji prijatelj vaše hiše vam torej svetujem, da nastopite kot mati odločno pri svojem sinu z zahtevo, da ne sme storiti nobenega sodnega koraka proti gospodu Urhu Čuku. Če se bode pa upiral, mu pa pokličite v spomin četrto božjo zapoved. Če pa tudi to ne bode pomagalo, potem mu pa povejte, da on nima pravice do kake tožbe proti kaplanu Urhu Čuku, dokler ste še vi živa. Vi ste dvova po nepozabnem Blažu Novaku in vi edina imate tudi pravico, čuvati nad njegovim dobrim slovesom in ne vaš sin, ki bi zadobil to pravico šele potem, ko bi vas ponesli k večnemu počitku. Če bi pa tudi to ne pomagalo, potem mi pa pridite povedat, da se

bodeva posvetovala o onih korakih, katere ima in tudi mora v takem slučaju storiti katoliška žena. Ali mi to obljubite?«

Županova vdova je svojemu župniku svečano vse, kar je od nje zahteval in še več obljubila. Zatrdila mu je, da bode svojega sina zavrgla, če bi je ne ubogal, ker tak sin potem ni več njen sin, ni več kri njene krvi.

Mladi župnik je končno županovo vdovo prosil, da naj o tem njenem razgovoru molči proti vsakomur, kar mu je županova vdova tudi drage volje obljubila in potem odšla.

Mladi župnik je bil s svojim uspehom pri županovi vdovi popolnoma zadovoljen, ker je imel zavest, da je ta kočljiva zadeva s tem urejena in za kaplana Čuka srečno spravljena s sveta. Zaeno je pa tudi sklenil, da se bode mlademu Ivanu Novaku, katerega je začel smatrati za najbolj nevarno oviro svojemu stremljenju po neomejeni oblasti v Orehovljah, za tak korak proti kaplanu Čuku v pravem času primerno oddolžil.

XXXVI.

Kar njim se poljubi, to nam je ukaz.
Če nam je pogodu, kdaj prašajo nas?
Kdaj svojo smo voljo mi smeli imeti?
In kdaj smo svobodno mi smeli živeti?

Aškerc: Mučeniki.

Proti večeru se je vrnil mladi Ivan Novak s svojo ozdravelo sestro Marjetico in njeno prijateljico Lenico iz Ljubljane domov v Orehovlje. Sprejem ozdravljene hčere od strani matere je bil pa nepričakovano hladen in nikakor ne tak, kakršnega je bilo pričakovati po tako dolgi odsotnosti hčerke. Materi se je bralo raz obraz, da jo tarejo razne skrbi in da se te skrbi silnejše od radosti, da se je hčerka vrnila okrevana pod domači krov. Njeno spremljevalko je pa

odpravila mati županja naravnost na kratek način. Ko so ostali sami, je mati županja dala prinesiti večerjo, katero so vsi trije zavžili skoro molče. Ko je Marjetica videla čudno razpoloženje v svoji domači hiši, je pa po večerji z izgovorom, da je trudna in potrebna počitka, odšla v sobo.

Njenemu vzgledu je pa hotel slediti tudi sin Ivan, ker je smatral nocojšni večer kot neugoden, da bi svoji materi sporočil svoje srčnorazmerje do Lenice. Sklenil je to odložiti na enega prihodnjih dni, ko bode mati boljše razpoložena. Vstal je torej, da bi tudi odšel iz sobe.

Ko je županova vdova videla, da namerava sin oditi spat, mu je pa, ker je hotela še nocoj urediti zadevo radi kaplana Čuka, rekla, da naj še nekoliko ostane tukaj, ker ima ž njim govoriti v neki nujni in neodložljivi zadevi.

Sin Ivan je pogledal nekako začudeno svojo mater, ker si ni mogel misliti, v kakih nujni stvari hoče z njim govoriti; takoj mu je pa šinila v glavo misel, da je na katerikoli način zvedela kaj o njegovi nameri glede Lenice in je vsled tega nestrpnost čakal, da prične mati govoriti.

Mati županja je nekoliko premišljevala, predno je začela razpravljati o tožbi njenega sina proti kaplanu Čuku, ker je nekako instiktivno čutila, da stvar ne bode šla posebno gladko v očigled globokemu spoštovanju in veliki ljubezni, katero je gojil njen sin do svojega pokojnega očeta. Vsled tega je sklenila nastopiti posebno rahlo in obzirno, ker je upala tem potom doseči zaželjeni uspeh.

»Govoriti moram s teboj Ivan,« je po daljšem molku začela, »o neki zelo neprijetni zadevi. Od zanesljive strani sem namreč izvedela, da si izročil kaplana Urha ljubljanskemu odvetniku radi besedi, katere je govoril baje na javnem shodu pred občinskimi volitvami in s katerimi se je

dotaknil poštenega imena mojega pokojnega moža Blaža, tvojega očeta. Povej mi, če je moj vir zanesljiv in če si res kaj takega storil.«

»Res, mati,« je odgovoril Ivan »storil sem to in izročil kaplana Urha ljubljanskemu odvetniku, ki ima od mene naročilo, da naj prisili kaplana Urha do svečanega preklica, ker bi v nasprotnem slučaju sledila tožba. To sem pa moral storiti, ako nisem hotel sam grešiti zoper neomadeževani spomin svojega pokojnega in najboljšega očeta, ker je kaplan Urh na dotičnem javnem shodu na tako nesramen in na tako neodpustljiv način udaril po poštem imenu mojega očeta, da tega ne morem mirno utakniti v žep. Pomislite mati, da je imel ta mlečnozobi kaplan drzno čelo, da je obdolžil mojega pokojnega očeta, ki se ni nikdar spozabil nad tujim imetjem, ki ni nikdar spravil v svoj žep krivičnega krajcarja, pred nebrojno množico ljudi, da je jemal in kradel kot župan denar iz občinske blagajnice in da od tod izvira njegovo bogastvo. Kar tresem se od sramu in jeze, če pomislim, da se je s tako ostudnim obrekovanjem blatilo spomin moža, ki je storil toliko dobrega orehoveljski občini, ki ni nikdar prizadjal svojemu bližnjemu krivice, temveč jo rajši sam trpel in da je ta brezstidni napad veljal ravno mojemu očetu, katerega sem ljubil in spoštoval kot najboljšega očeta in vzor poštenjaka, od kar se zavedam. Takega nesramnega, brezstidnega in krivičnega napada na pošteno ime svojega pokojnega roditelja nisem mogel mirno prenesti, temveč sem moral iskati za to ostudno obrekovanje zadoščenja na pristojnem mestu. Mislim in sem prepričan, da sem ravnal tudi popolnoma v vašem smislu ljuba mati, ker vem, da je tudi vam spomin na vašega pokojnega moža enako svet, kakor meni na mojega pokojnega očeta.«

»Umevam tvoje čustvovanje Ivan,« povzela je na te besede mati županja, »ne odobrujem pa tvojega koraka. Pošteno ime mojega pokojnega moža in zaeno tvojega očeta je v naši občini in izven nje tako vzvišeno nad vsako obrekovanje, da nobena grda beseda ne more oblatiti njegovega častnega spomina. Če bi bilo tudi resnično na javnem shodu izrečeno ono grdo obrekovanje, je ono takoj izgrešilo svoj cilj, ker so bil vsi poslušalci takoj na jasnem, da so te obdolžitve krivične. Kot mati te vsled tega prosim, da ne drezaš dalje v to stvar in da je ne goniš naprej, temveč da se ravnajoč po besedah našega križanega izveličarja, da naj odpustimo svojim sovražnikom, to zadevo pustiš pri miru in to tudi sporočiš svojemu ljubljanskemu zastopniku. S tem bodeš dal najlepši vzgled krščanske spravljalivosti in se pri tem točno ravnal po vzgledu svojega pokojnega očeta, ki je tudi vedno odpuščal svojim sovražnikom in ki ni nikdar tiral pred sodišče onega, ki mu je delal krivico. Obljubi mi moj sin, da bodeš storil tudi ti enako.«

»Ne morem, ljuba mati,« je odvrnil županji Ivan. »Mladi kaplan je iz gole hudobije metal umazano in smrdljivo blato na čisti grob mojega očeta poštenjaka. Storil je to iz hudobije in namenoma, da bi s tem zadel v naši občini vse one poštene ljudi, ki so si ohranili še nekoliko samostojnosti in ki še niso zlezli pod njegovo črno suktnjo. Če je obrekoval in blatil pošteno ime mojega očeta namenoma in iz hudobije, potem je njegova prokleta dolžnost, da kot katoliški duhovnik popravi storjeno krivico in v to ima priliko, ako sploh hoče popraviti storjeno krivico. Prekliče naj svoje ostudno obrekovanje na javnem kraju in plača v znak svojega kesanja in obžalovanja one malenkostne globe, katerih plačilo je odvetnik zahteval od njega, pa bode mirna Bosna. Brez tega zadoščenja

pa ne odneham in ne odpustim mlademu kaplanu. V tem oziru sem neomahljiv, ker bi me vsi pošteni ljudje v naši občini naravnost zaničevali in me zasmehovali, če bi mirno požrl od mladega prihajajoča tako brezstiden napad na poštenega svojega očeta. Vsaj so tudi vsi trezno in pošteno misleči ljudje naravnost zahtevali od mene, da naj črnemu obrekovalcu napnem ušesa in ga podučim, da ne sme brez kazni pljuvati na čisti grob moža poštenjaka.«

»Torej drugi ljudje so te podkurili in nahujskali in nahujskan od drugih ljudi si se zatekel k odvetniku, ne da bi poprej kaj vprašal za svet svojo mater, ki je vendar tudi prizadeta. Če bi bil to storil, bi ti bila jaz to odločno odsvetovala, ker kot krščanska žena ne služim sovražstvu, temveč ljubezni in spravi. Ravnam se tu po vzgledu našega izveličarja, ki nas je učil, da moramo ponuditi še drugo lice, ako smo prejeli udarec na desno lice. Malo imaš zaupanja do svoje matere, da tega nisi storil. Zato ti pa danes kot mati, ki te je nosila 9 mesecev pod svojim srcem in ki te je v bolečinah porodila, velevam, da moraš opustiti vse nadaljne korake proti kaplanu Urhu in pri ljubljanskem odvetniku preklicali dano naročilo. Ako še nisi popolnoma zavrgel četrte božje zapovedi, bodeš izpolnil ta ukaz svoje matere, ki to tudi od tebe pričakuje.«

»Ne morem, ljuba mati. Kakor bi vam rad ustregel in kakor sem vas vedno rad ubogal, v ti stvari vas pa ne morem. Če bi se bil mladi kaplan spravil samo na mojo čast in poštenje, bi vas ubogal in mu blagodušno odpustil. Toda ta mlečnozobi fante se je kakor smrdljiva hijena spravil na neomadeževani grob mojega očeta in ga z brezstidnim obrekovanjem opljuval. Tega mu pa kot sin očeta, ki je bil vedno in vseskozi poštenjak, ne morem odpustiti, ker bi sicer po-

stal nevreden sin svojega pokojnega očeta poštenjaka. Krivični napad na poštenje mojega pokojnega očeta mora dobiti zadoščenje in je bode tudi dobilo. V tem ne odneham, ker bi grešil ravno zoper ono četrto božjo zapoved, na katero ste se vi sklicevali, ker bi potem več ne spoštoval svojega pokojnega očeta.«

»Ti si hočeš pomagati z neka-košnim zavijanem in krivim tolmačenjem četrte božje zapovedi, da opravičiš svojo trmo?« začela je jezno mati županja. »Pri tem pa nisi niti premislil, da niti poklican nisi, da bi branil pošteno ime pokojnega Blaža Novaka, ki je bil poprej moj mož in potem šele tvoj oče. Kot njegova vdova imam pred teboj pravico, da se poženem za njegovo pošteno ime in da tudi odpustim morebitne žalitve. Kot vdova se bodem pa tudi poslužila te pravice, ako moj lastni sin ne bode ubogal in poslušal svoje matere. To sem pa tudi dolžna storiti, ker sem od zanesljive strani zvedela, da si ti le nahujskan in da se tudi krivično podtikuje mlademu kaplanu, da je na javnem shodu blatil in črnil pošteno ime mojega moža. Ako hočeš torej, da ne bode svet doživel, da bode morala pred sodiščem lastna mati odrekati sinu pravico do tožbe, potem se spametuj in mi obljubi, da bodeš pri svojem odvetniku takoj umaknil svoje naročilo za tožbo proti kaplanu Čuku. Če pa tega ne storiš, potem ti danes povem, da bodem, čim se vloži tožba, šla k sodišču in le-tam izjavila, da kot vdova po pokojnem Blažu Novaku tebi ne priznavam pravice za obrambo njegovega poštenega imena, ker pristoja ta pravica edino le meni kot njegovi vdovi, dokler sem živa in bodem sočasno tudi izrekla, da kot vdova odpuščam toženemu kaplanu Čuku vse morebitne žalitve, čeprav sem prepričana, da obtoženi kaplan ni kaj takega nikdar zagrešil. Voli torej in se odloči, ako hočeš

ubogati in poslušati svojo mater, ki ti nikdar ni storila kaj žalega, temveč samo dobro, ali ako se hočeš ravnati po sebičnih nasvetih tujih podpihovalcev.«

»Pustil sem vas izgovoriti ljuba mati, da iz tega izprevidite, da ne zametujem nobene materinske besede. Toda vzlic temu ne bodem preklical odvetniku danega naročila, ker sem na lastna ušesa slišal mladega kaplana, kako je na shodu trgal pošteno ime mojega pokojnega očeta, poleg mene je pa slišalo to tudi nešteto drugih ljudi. Če danes ta poštenjak to svoje dejanje taji, potem je še bolj moja dolžnost, da mu navijem uro, ker vidim, da ni samo hudoben, temveč tudi strahopetec. Če bi bil mož, bi bil svojo krivdo priznal in popravil, če se pa hoče zmuzati iz te stvari na ta način, da se zateka k lažem, potem je pa še bolj moja dolžnost, da spravim to stvar pred sodišče, kjer se bode izkazalo, da mladi kaplan ni samo obrekovalec, temveč tudi čisto navaden lažnjivec.«

»Ali je to tvoja zadnja beseda?« vprašala je razburjeno županja svojega sina. »Ali so ti drugi ljudje več, kakor tvoja rodna mati. Ali bodeš raje ubogal tuje ljudi, kakor svojo mater?«

»V ti zadevi vam ne morem ustreči ljuba mati, ker bi bil nevreden sin svojega poštenega očeta —«

»Tako torej, tako govori sin proti svoji materi, to bodeš še pomnil in bridko obžaloval.«

S temi besedami je končala mati županja razgovor s svojim sinom, odšla iz sobe brez pozdrava in zaloputnila za seboj vrata.

XXXVII.

Nazaj obrni zopet svoj korak —

Aškerc : Atila v Emoni.

Ko je njegova mati odšla iz so-be in jezno za seboj zaloputnila vrata, ostal je Ivan Novak še nekaj časa sam v sobi in se vdal premišljevanju. Iz nepričakovanega nastopa svoje matere je sklepal, da so dobili na njegovo mater tuji ljudje vpliv in da ji je bilo njeno postopanje narekivano najbrž iz župnišča. Že dalj časa je opazal Ivan Novak, da njegova mati kar prehaliti ne more mladega župnika dr. Podpečnika in da vidi v njem skoro boljšega hišnega prijatelja, kakor je bil stari župnik Matija Koren. Pri vsaki priliki je omenjala njegova mati župnikovo ime in pristavila, kako blagodušen človek je in kako je naklonjen njeni hiši. Z ozirom na te slavospeve je prišel Ivan Novak do prepričanja, da je njegova mati poskusila uravnati njegovo zadevo s kaplanom Čukom najbrž po nasvetu in pod vplivom mladega župnika. Posebno ga je v tem prepričanju še utrjevala po njegovi materi izrečena grožnja, da se bode, če ne ustreže njeni zahtevi, obrnila kar sama na sodišče in kot vdova le-tam izjavila, da odpušča mlademu kaplanu njegove brezstidne napade na pošteno ime njegovega pokojnega očeta, ker je ta grožnja zrasla nedvomno na župnikovem zelniku, ker bi njegova mati kot priprosta kmet-ska ženica sama nikdar ne prišla na tako misel.

Današnji poskus svoje matere je sicer Ivan Novak odbil, ker je bil to kot mož, ki je nad vse ljubil in spoštoval svojega pokojnega očeta, tudi storiti dolžan. Vedel je pa zaeno, da mu njegova mati, ki je bila vedno precej svojeglava in trmasta, tega ne bode tako hitro odpustila ali celo nikoli, če bode še nadalje ostala v mrežah mladega župnika, pri katerem je Ivan vedno bolj spoznaval

njegovo hinavsko naravo in zahrbtnost. Popolnoma si je bil na jasnem, da mu mladi župnik poraza takozvane »Samostalne stranke« pri občinskih volitvah, dasi se župnik vsaj navidezno ni vtikal skoro nič ali vsaj ne dosti v te volitve, ne bode z lepa odpustil, ker zna katoliški duhovnik temeljito sovražiti in to še čez grob.

Instinktivno je tudi Ivan čutil, da utegnejo iz te njegove zadeve proti kaplanu Čuku, ako se ne vda zahtevi svoje matere, nastati še velike zapreke njegovemu srčnemu razmerju s cerkovnikovo Lenico in posebno njegovi nameri, da jo pripelje kot gosposinjo k svoji hiši. Ker je bila Lenica kot hči ubogega cerkovnika brez vsakega imetja, je bila že ta okolnost sama po sebi zelo velika zapreka in ovira nameravane možitve. Naš kmet je po svojem čudu in naravi skrajno praktičen in prisega neomajano na besede našega nesmrtnega dr. Prešerna, da človek le toliko velja, kar plača. Zato je tudi pričakoval od svoje matere, ki je bila tudi skozi in skozi praktična kmet-ska ženska, v tem oziru ugovorov, če ne celo odpora proti njegovi ženitvi s cerkovnikovo Lenico, vendar je pa upal te ugovore in odpore premagati z opozoritvijo na iskreno prijateljstvo med Marjetico in Lenico, na izvanredno požrtvovalnost Lenice nasproti Marjetici in na njeno neomadeževano ime.

Sedaj je pa prišla vmes ta nesrečna zadeva s kaplanom Čukom. Ivan je bil prepričan, da bode gotovo le-ta zadeva s kaplanom zelo neugodno vplivala na njegovo mater in jo naravnost vzbudila k odporu zoper Lenico kot nevesto. Čeprav je imel svojo mater zelo rad, čeprav jo je ljubil in spoštoval, je bila pa njegova ljubezen do Lenice vendar močnejša, ker je bil v dno svoje duše prepričan, da bi tako nežne, nedolžne in ljubeče neveste ne mogel najti, čeprav bi jo iskal z lučjo po

dnevu. Ker je svojo Lenico iskreno ljubil in ker je vedel, da more samo ob strani ljubljene Lenice najti svojo življensko srečo, je pa Ivan trdno sklenil, da bode svojo namero, pripeljati na dom Lenico kot svojo ljubljeno nevesto in ženico, izvedel, če bi tudi prišlo do nepremostljivega prepada med njim in njegovo materjo.

Ker je pa vedel, da v takih nežnih razmerah ni boljših posredovalk nego so ženske, sklenil je pa takoj naprositi svojo sestrico Marjetico, da naj materi odkrije njegovo srčno razmerje do cerkvnikove Lenice in njegovo misel, da jo privede na dom svojega očeta kot nevesto.

Ko je šel v zgornje prostore, da bi se podal k počitku, je gredoč mimo Marjetičine sobice še videl v nji luč; vsled tega je na rahlo potrkal na vrata in vprašal, če Marjetica še ne spi. Ko mu je Marjetica odvrnila, da še ne, ker je še zaposlena pri pospravljanju svoje obleke in perila in da naj le vstopi, če ji ima kaj povedati, je pa mladi Ivan šel v sobo svoje sestre in poslednji potožil svoje srčne bolečine s prošnjo, da naj njegovo razmerje do Lenice odkrije materi in da naj se pri materi tudi zavzame za to, da bi dala svoje privoljenje za zakon med njim in Lenico.

Sestra Marjetica je svojemu bratu Ivanu drage volje obljubila svojo pomoč pri materi ter mu zaeno zagotovila, da bode napela vso svojo zgovornost, da doseže od svoje matere privoljenje za zakon ter tako osreči svojega porednega bratca in svojo pridno prijateljico Lenico.

* * *

Marjetica je bratu dano besedo izpolnila takoj drugo jutro in povedala svoji materi, da se vidita rada Ivan in cerkvnikova Lenica ter da misli Ivan poročiti Lenico. Župano-

va vdova je bila radi te popolnoma nepričakovane novice zelo presenečena, vendar pa ni odgovorila nobene besede svoji hčeri, ki ji je pripovedovala, kako je Lenica dobra in pridna in da bi si Ivan ne mogel izbrati boljše neveste od nje. Marjetica je porabila vso svojo zgovornost, da bi svoji materi pokazala svojo prijateljico v najboljši luči in da bi izposlovala od svoje matere dovoljenje, da privoli v ženitev.

Mati županja je molče poslušala svojo hčer, ko ji je pojasnjevala razmerje brata Ivana do cerkvnikove Lenice in ko je hčerka končala, je odšla molče iz sobe, se prepravila in se podala takoj k župniku dr. Podpečniku, da mu pove, da pri sinu s svojim posredovanjem v kaplanovi zadevi ni imela uspeha in da ga sočasno vpraša za svet, kako stališče naj bi zavzela proti sinovi nameri, da pripelje cerkvnikovo Lenico kot nevesto k hiši.

XXXVIII.

Vse v moji je oblasti
odslej, vse v moji lasti!

Aškerc: Jadranski biseri.

Ko je županova vdova kmalu nato vstopila v župnikovo uradno sobo, je smatral župnik to za dobro znamenje in bil prepričan, da je županova vdova popolnoma v njegovem smislu uredila zadevo kaplana Čuka z njenim sinom Ivanom.

Ko je pa županova vdova povedala župniku dr. Podpečniku, da sina ni mogla niti z lepa, niti z grda pregovoriti, da bi opustil sodne korake proti kaplanu Urhu Čuku brez svečanega preklica, čeprav je ravnajoča se po njegovem nasvetu vse poskusila in sinu celo grozila, se je župniku znatno podaljšal njegov obraz, ker je pričakoval vse drugačen uspeh od posredovanja županove vdove. To mu je bilo zelo neprijetno, ker je zatrdno upal na uspeh.

Ko mu je županova vdova sporočila svojo slabo novico, je pa takoj začela pripovedovati župniku dr. Podpečniku ono novico, katero je malo poprej slišala od svoje hčerke Marjetice, da namerava namreč njen sin poročiti cerkovnikovo Lenico in da je njo po svoji sestri Marjetici že prosil za privoljenje.

Ta nepričakovana novica je mladega župnika zelo iznenadila, ker se mu je kot praktičnemu človeku zelo čudno zdelo, da bi tako bogata hiša, kakršna je Novakova, izbirala neveste v hiši siromašnega cerkovnika, v kateri velikokrat celo za sol potrebnega drobiža ni pri rokah. Kot človek, ki ne izgubi tudi v najbolj neprijetni situaciji svoje glave, je pa župnik takoj začel preudarjati, če ne bi kazalo Ivanove ljubezni do cerkovnikove hčere izkoristiti v prilog kaplanove zadeve. Ker je vedel, da ima županovo vdovo popolnoma na svoji strani in da se bode ona odločila edino za to, kar ji bode on nasvetoval, sklenil je takoj uporabiti razmerje med Ivanom in cerkovnikovo Lenico v to svrhu, da še enkrat poskusi z lepa urediti neprijetno zadevo med kaplanom Čukom in Ivanom Novakom. Pri tem je pa imel zavest, da bode moral postopati zelo previdno in premeteno, da ne pokvari vsega s kako nepremišljeno besedo. Vsled tega se je odločil pred vsem, potrkatati nekoliko pri županovi vdovi, da poizve poprej njene misli in njeno stališče proti nameri sina Ivana in da potem šele začne vodo napeljavati na svoj mlin.

»Danes ste pa prinesli cel koš novic, gospa Novakova,« pričel je mladi župnik. »nekaj žalostnih in nekaj tudi veselih. Žalostna novica je gotovo, da vaš sin Ivan ni hotel poslušati dobrohotnega sveta svoje matere, da se ni hotel ravnati po vzgledu svojega pokojnega očeta, ki je bil znan kot vzor miroljubnosti, ter da hoče nahujskan po hudobnih ljudeh

zoper vaš materinski svet tirati zadevo s kaplanom Čukom pred sodišče. Odkrito vam povem, da sem imel doslej v vašem sinu boljše mnenje, ker sem ga smatral za človeka, ki spoštuje, ljubi in tudi uboga svojo mater. Naravnost v srce me žalosti, da sem se v vašem sinu tako globoko zmotil. Na drugi strani me pa veseli, da vi kot odločna krščanska ženska niste dostopni takim podpihovanjem od strani tujih hujškačev, s katerimi naj bi se delala komu krivica. V tem oziru me res srčno veseli, da najdem v vas pravo krščansko ženo, kakoršne so danes že bolj redke. Glede zadeve med sinom in kaplanom Čukom bodeva še govorila, in kar verjeti ne morem, da bi se vaš sin še ob enajsti uri ne spametoval in odprl svojega zakrknjenega srca dobremu svetu ljubeče matere. To upam tembolj trdno, ker človek, čegar srce je polno ljubezni, ne more in ne sme poznati sovraštva in maščevanja. Vaša druga novica je pa zelo zanimiva in presenetljiva. Doslej nisem namreč še prav nič slišal o tem, da bi se hotel vaš sin ženiti, kar se mi zdi tembolj čudno, ker ima v svoji hiši še dobro, pridno in skrbečo mater, ki mu opravi vse gospodinjstvo, vsled česar bi vaša hiša mlade gospodinje za sedaj pač še ne potrebovala. Ali ni res?«

»Prav imate, gospod župnik,« odvrnila je županova vdova. »Tudi po mojem mnenju se mojemu sinu prav nič ne mudi do ženitve in bi prav lahko še par let počakal, ker je še mlad in ker mu itak opravi jaz vse gospodinjstvo. Vendar bi proti ženitvi nič ne imela, ako bi si sin izbral nevesto v hiši, ki je vsaj kolikor toliko enakovredna z našo hišo, ker vem da bi potem prišla k hiši nevesta, ki se kaj razume na gospodinjstvo in ki bi tudi nekaj k hiši prinesla. Ivan bode moral šteti svoji sestri, ki se bode skoro omožila precejšnjo svoto, poleg tega imam pa tudi jaz še v hiši svojih desetisoč

kron, katere mi je volil moj pokojni mož. Končno imam pa še izgovorjen dnevni poboljšek ene krone, katerega do danes še nisem terjala in tudi ne dobila. Že iz vseh teh razlogov bi moral moj sin gledati na to, da bi k hiši privedel tako ženo, ki bi ne prišla praznih rok. O cerkovnikovi Lenici ne morem sicer nič slabega reči, ona je prav pridna, delavna deklica in na najboljšem glasu, toda k hiši bi ne prinesla niti počenega groša in bi ji Ivan moral nakupiti še vso balo. Radi tega nisem posebno vesela Lenice kot neveste, čeprav bi se ji sicer ne upirala. ako bi me Ivan v ostalem uhogal in poslušal.»

»Vaše besede, ljuba gospa, kažejo, da ste prosti onih predsodkov, katere najdemo navadno pri kmet-skem ljudstvu, in dokazujejo tudi, da ste pripravljeni veliko in skoro vse žrtvovati, samo da osrečite svojega otroka. Tako blagodušnost mora vsakdo spoštovati in se ji ukloniti. Ker pa ste omenili popolnoma pravilno, da bi za svoje blagodušno postopanje pač zaslužili, da vas sin uboga in poslušna, na primer tudi vaš svet v znani zadevi proti gospodu Urhu, bi pa po mojem mnenju, katerega vam pa seveda prav nič ne vsiljujem, kazalo, da bi se Ivana ženitev s cerkovnikovo Lenico napravila zavisna od tega, če vas uboga in poslušna vaš svet v zadevi proti gospodu Urhu. S tem bodele dobili najlepšo priliko preskusiti vašega sina, ako res toliko spoštuje svojo mater in ako res toliko ljubi svojo bodočo ženo, da je pripravljen napraviti prav malenkostno žrtev in brez sodišča urediti zadevo s krivično preganjanim kaplanom Čukom, katero je sprožil edino vsled hujskanja drugih ljudi. Ako res ljubi svojo bodočo ženo in ako ima le še količkaj spoštovanja do svoje matere, mu bode ta žrtev lahka, ker je tako malenkostna, da bi ne bila prav nič na škodo njegovemu samoljubju. Ker mu ženitve, ker je polnoleten in sam svoj gospo-

dar, sicer ne morete ubraniti, lahko kot mati zahtevate od njega to malenkost, ker mora vašemu sinu biti na tem ležeče, da ostane z vami v dobrih razmerah, ker sicer lahko zahtevate od njega izplačilo voljenih desetisoč kron in pa redno izplačevanje izgovorjenega poboljška po eno krono na dan.«

Županova vdova, ki je videla v župniku najboljšega prijatelja svoje hiše in ki je kar koprnela, da bi mu mogla ustreči, se ni niti z besedico več obotavljala proti Lenici kot sinovi nevesti, če bode Ivan opustil vse nadaljne korake proti kaplanu Čuku. To je tudi takaj povedala župniku dr. Podpečniku in mu zatrdila, da bode še danes govorila s svojim sinom in da mu bode popolnoma odkrito in jasno povedala, da nima prav nič proti cerkovnikovi Lenici kot nevesti in da jo bode smel Ivan z njenim dovoljenjem izbrati za družico za svoje življenje, toda le pod pogojem, da opusti vsak nadaljni korak proti kaplanu Čuku in da prekliče ljubljanskemu odvetniku izdano naročilo.

Župnik je bil s poslušno in ubogljivo županovo vdovo zelo zadovoljen in jo je še potrdil v njenem sklepu, da hoče v ravnokar označenem zmislu govoriti z njenim sinom, zaeno ji je pa naročil, da naj mu pride takoj povedat, kako je opravila pri svojem sinu, nakar je županova vdova odšla proti svojemu domu.

XXXIX.

Ne! Z vami skupaj možno ni živeti.

Aškerc: Atila v Emoni.

Marjetica je takoj povedala svojemu bratu Ivanu, da je materi odkrila njegovo razmerje do cerkovnikove Lenice in da jo je na vse mo-goče načine prosila in nagovarjala, da bi mati dala privoljenje k ženitvi z Lenico, da pa mati na njena odkritja ni rekla prav nobene besede.

Marjetica je bratu tudi še povedala, da se je mati takoj nato napravila in odšla iz hiše, najbrž v župnišče, da se z župnikom posvetujeta v ti stvari.

Ivan je bil zelo neprijetno presečen, ko je iz ust svoje sestrice slišal, da se je njegova mati zopet zatekla v župnišče, ker je bil v dno svoje duše prepričan, da se v župnišču zanj ne bode zvarilo nič dobrega. Bal se je celo, da bode mladi župnik, čegar zavratnost je vedno bolj spoznaval, še bolj podkuril in nahujskal njegovo že itak dovolj zaslepljeno mater in da bode moral v posledici župnikovega hujskanja s materjo imeti še boje in nastope, predno bode dosegel svoj končni cilj, da pripelje svojo ljubljeno Lenico na svoj dom kot ženico in gospodinjo. Popolnoma se je zavedal, da njegova mati ne bode kar meni nič tebi nič privolila v njegove ženitev, ker je kot ponosna kmetška žena iz boljše hiše zastopala stališče, da mora nevesta, ki bo prišla k Novakovim, prinesiti k hiši tudi precejšnjo doto. V tem oziru je poznal svojo mater in je vsled tega pričakoval tudi od njene strani odpora proti njegovi nevesti Lenici, čeprav je pri vseh ljudeh poznana kot marljivo in pridno dekle, katera bi v svojih pridnih rokah prinesla pač najlepšo in tudi največjo doto k hiši. Zadeva s kaplanom Čukom, v katero se je njegova mati že tako strastno zagrizla, je pa nedvomno zelo poslabšala Ivanov up, da bode svojo mater pripravil do tega, da bode privolila v njegovo ženitev z Lenico. Prepričan je bil, da ga čakajo v tem pogledu še težki boji z materjo, ki bode hotela tirati kaplanovo zadevo do skrajnosti in ki bode radi nesrečnega kaplana morda tudi odrekla svoje privoljenje, da vzame Ivan v zakon Lenico. Vzlic vsemu spoštovanju in ljubezni do svoje matere je pa mladi gospodar sklenil, da bode nasproti svoji materi tako v kaplanovi zadevi ostal neomajan, ker bi sicer grdo gre-

šil zoper pošteno ime svojega pokojnega vzor-očeta, kakor tudi v zadevi svoje neveste Lenice, ker bi bil sicer nevreden tako poštenega dekleta. Nikakor se ni veselil bodočih bojev s svojo materjo za pošteno ime svojega očeta in za svojo življensko srečo, vendar je bil trdno odločen, da hoče v obeh zadevah postopati kot mož in kot mož tudi te boje dokončati, čeprav bi prišlo do žrtev.

Zelo se je pa začudil mladi gospodar, ko ga je njegova mati takoj po povratku iz župnišča poklicala v svojo sobo, češ, da mora nujno z njim govoriti. Še bolj se je pa Ivan začudil, ko ga je mati sprejela precej prijazno, ker je pričakoval vse drugačnega sprejema. Po vstopu Ivana je mati takoj rekla svojemu sinu:

»Marjetica mi je danes jutraj povedala, da si za mojim hrbtom že izbral novo gospodinjo in da si izvolil za to cerkovnikovo Lenico. Ne rečem, da bi cerkovnikova Lenica ne bilo pošteno in pridno dekle, vem pa, da ji cerkovnik ne bode mogel šteti nobene dote in dati nobene bale, ko bode odhajala od njegove hiše. Naša hiša, h kateri misliš pripeljati Lenico, je sicer trdna hiša; ta trdnost bode pa precej trpela, ko bodeš moral šteti očetovski odpravek svoji sestri Marjetici, kar se bode skoro zgodilo, kakor veš, ker se bode Marjetica v najkrajšem času poročila s Stankom. Ker ni toliko gotovine pri hiši, bodeš moral tedaj iskati denar na posodo. Nadalje tudi veš, da imam dobiti od tebe kot prevzemnika zapuščine tudi še jaz voljenih 10.000 K, da ne govorim o izgovorjenem svojem poboljšku. Danes te ne tirjam za to volilo in poboljšek, vendar za bodočnost ne moreva ne ti, ne jaz vedeti, če se to ne bode zgodilo. V tem slučaju si bodeš moral preskrbeti novo posojilo, da bodeš mogel mene izplačati. To so suha dejstva, s katerimi bi moral kot trezen in razumen gospodar računati.

Na ta dejstva gotovo nisi mislil, ko si izbiral svojo nevesto. Želim ti le kot mati, da bi se nikdar ne kesal, ko si volil nevesto samo po svojem srcu in prav nič po svoji pameti. Sedaj seveda hočeš od mene, da naj naknadno brez ugovora odobrim tvojo izbiro. Pripravljena sem tudi to storiti, toda pod nekim pogojem, od katerega je zavisna moja privolitev in katerega bodeš moral izpolniti, ako hočeš, da bodeš stopil v nameravani zakon z blagoslovom svoje matere. Moj pogoj je pa kratko ta, da moraš, če hočeš doseči moje privoljenje za zakon z Lenico, odstopiti nepogojno od vseh kazenskih in drugih korakov proti kaplanu Urhu Čuku. To malenkostno žrtev zahtevam od tebe kot mati.«

Ivan se je kar stresnil, ko je slišal te materine besede, ker se je zavedal, da pride sedaj odločilni boj med njim in njegovo materjo. Misel na ljubljeno Lenico je govorila za to, da bi ustregel svoji materi, ker bi potem brez nadaljnega ugovora in odpora lahko prišel s pripravami za ženitev in z materinim sporazumom privedel na svoj dom Lenico kot nevesto. To bi bil zanj najkomodnejši izhod iz vseh teh neprilik. V isteni hipu je pa vstala pred njegovimi dušnimi očmi častitljiva podoba njegovega ljubljene in spoštovanega očeta, čegar brezmadežni spomin je mladi kaplan tako grdo opljuval na javnem shodu pred občinskimi volitvami. Ivanu se je zdelo, da ga opazuje njegov oče z žalostnimi očmi... Vnel se je v srcu Ivana Novaka silen boj med ljubeznijo do Lenice in med njegovo možatostjo, ki mu ni dopuščala, da bi za ceno dobrega imena svojega očeta dosegel privoljenje za ženitev z Lenico od strani matere, ki je bila nahujskana od strani tretje osebe, ki se je brez vsakega poklica in pravice vmešavala v njegove rodbinske razmere. Ivan je imel občutek, da bi ne imel, če se vda za-

htevi svoje matere, nobene mirne ure več in da bi si celo življenje očital, da je zatajil in izdal svojega očeta. Prepričan pa je bil tudi, da bode Lenica, čim ji razloži svoje duševno razpoloženje, stopila odločno na njegovo stran.

Mati je molče opazovala svojega zamišljenega sina, kateremu se je bralo na obrazu, da bide hude duševne boje ter mirno čakala, da se sin odloči. Prepričana je bila tudi za trdno, da mora odločba izpasti v njenem smislu.

Na njeno največje presenečenje in ogorčenje so se pa po dolgem notranjem boju izvile iz Ivanovih prsi besede: »Ne morem mati, ne morem. Zatajil in izdal bi očeta, ako bi vam ustregel; izdal bi pa tudi Lenico, ker bi bil v istem hipu nevreden tega čistega bitja...«

»Torej nočeš ustreči mali želji svoje matere in vztrajati hočeš pri svoji trmi. S tem si prerezal prt med nama, od danes naprej nisi več moj sin in jaz ne tvoja mati. Ti si sam pahnil svojo mater od sebe in se grdo pregrešil zoper četrto božjo zapoved. Pri takem sinu nima mati nič več opraviti.«

Na te v največji jezi izgovorjene besede je odšla Neža Novakova iz sobe.

LX.

Ne samo ljubiti iz dna srca,
sovražiti, črtiti tudi zna!

Aškerc: Pesnitve.

Dr. Juri Podpečnik bi bil od silne jeze, ki ga je pograbila, ko mu je županova vdova prišla povedat, da je ostal tudi novi poskus pri sinu brezuspešen, najrajše zaškripal z zobmi. Da se nekoliko pomiri in da prikrije svoji vdani prijateljici silno jezo, ki ga je stresala, pokleknil je pred razpelo, sklenil roki in se delal, kakor da se je vtopil v molitev. Ni pa tedaj mladi župnik molil, temveč

je samo premišljeval, kako bi se posebno kruto maščeval nad Ivanom Novakom, ki mu je že parkrat prekrizal njegove račune ter mu bil sploh na potu do neomejene oblasti v njegovi župniji in občini. Da se pošteno maščuje nad Ivanom Novakom, odločil se je poslužiti se pred vsem kot sredstva njegove matere, ki mu je bila slepo vdana in ki je šla zanj skozi drn in strn. Ker je županova vdova omenila, da je sinu povedala, da je prerezal prt med njo in seboj in da pri takem sinu nima nič več opraviti, se je namenil županovo vdovo v tem njenem sklepu podkrepiti in jo nadalje še pregovoriti, da bode šla sploh od sina stran in zaeno od njega zahtevala takojšno izplačilo volila 10.000 K in vsega, doslej v plačilo dosepelega poboljška. Prepričan je bil, da bode s tem prav občutno zadel svojega sovražnika Ivana Novaka, ker mu bode na eni strani s tem korakom popolnoma odtujil mater, do katere je gojil Ivan pravo otroško ljubezen; na drugi strani mu bode pa nakopal prav neprijetne gmotne neprilike in skrbi, ker se bode moral za svojo sestro in mater izdati zadolžiti. Vse to pa še ni zadostovalo osveteželjnemu dr. Podpečniku, ki je hotel svojega nasprotnika zadeti naravnost v srce . . . Navidezno vtopljen v molitev, je na vse strani premišljeval, kaj bi še ukrenil proti Ivanu Novaku, vendar mu vzlic vsemu duševnemu naporu dosedaj ni prišla na um nobena izvedljiva misel. Zaradi tega se je za enkrat odločil, da bode čim hujše nahujskal proti Ivanu Novaku njegovo mater in tako med sinom in materjo ustvaril nepremostljiv prepad. Ko je bil ta njegov sklep gotov, se je trikrat prekrizal, vstal in z nekakim žalostnim glasom spregovoril proti županovi vdovi:

»Naravnost smilite se mi gospa Novakova, da imate tako upornega in neposlušnega sina. S svojim

vzglednim krščanskim življenjem pač niste zaslužili take pokore, kakršno imate s svojim sinom. Vendar pa naj vas to potolaži, da bog tepe onega, ki ga ljubi. Užaloščen sem tudi slišal iz vaših ust, da mislite svojega sina zapustiti in se od njega preseliti. Če pa pomislim, da bi nadaljno skupno bivanje pod eno streho rodilo med vama le nove prepire in še večalo sovraštvo, pa vam vašega sklepa ne morem in ne smem zameriti. Ako ste zatrdno odločeni, da greste od sina stran, potem bi vam svetoval, da se preselite v hišo, v kateri je konsumno društvo, ker ima lastnica te hiše v zgornjih prostorih še dve prazni sobi, ki bi bili kot nalašč za vas.«

»Hvala vam lepa za vaš nasvet, katerega bodem ubogala in se še danes oglasila pri lastnici te hiše, da mi da v najem sobo. Ker imam nekaj prihrankov naloženih v hranilnici in ker bodem skromno živela, upam, da bom lahko izhajala tudi, če si moram sem in tje kaj utrgati.«

»Da bi vi, ki ste doma iz tako imovite hiše na svoja stara leta moralali celo stradati, tega pa ne morem pripustiti. Vi ste se celo svoje življenje dovolj trudili in mučili, zato tudi ne zaslužite, da bi na svoja stara leta trpeli pomankanje. Vsaj imate dobiti še iz posestva 10.000 K in doslej v plačilo dospeli poboljšek. Volilo 10.000 K in pa poboljšek vam mora sin izplačati, ker ne zasluži, da bi mu ta denar še naprej zastonj pustili v posestvu. Če bi bil vaš sin drugačen proti svoji materi, bi nič ne rekel, če bi mu ta denar še nadalje pustili; ker se je pa tako nepokorno obnašal proti svoji materi in ker je pokazal skrajno trmoglavost in neposlušnost, pa ne zasluži te dobrote in naj le leži tako, kakor si je sam hotel postlati.«

»Vem gospod župnik, da moj sin ne zasluži nobene obzirnosti, vendar bi mi bilo zelo težko, če bi ga tirjala, ker nisem tega navajena.«

»V tem oziru sem vam pa drage volje na razpolago in uredim, če vam je to prav, to zadevo prav lahko tako, da vi ne bodete prišli prav nič v dotiko s svojim nepokornim sinom. Podpisali bodete samo pooblastilo in jaz bodem potem to stvar že tako vpeljal, da bodete brez stroškov in sitnosti prišli do svojega denarja.« Županova vdova je bila s tem sladkim nasvetom svojega župnika takoj zadovoljna in se je podpisala na prazno polo, ki se je imela pozneje izpolniti kot pooblastilo. Ker je župnik videl, da stori županova vdova vse, kar si le on izmisli, sklenil je pa to ugodno priliko porabiti tudi v to, da doseže od nje primerno izjavo v prilog kaplana Urha Čuka v njegovi zadevi proti Ivanu Novaku. Diplomatično je nato napeljal pogovor nemudoma na to zadevo, še enkrat zatrdil županovi vdovi popolno nedolžnost kaplana Urha Čuka, ki je postal le nesrečna žrtev nahujskanih ljudi in potem, ko je županova vdova vsemu pritrčila, kar je mladi župnik od nje zahteval, tudi takoj spisal to izjavo, kateri je dal sledečo vsebino:

»Jaz podpisana Neža Novak, vdova po pokojnem Blažu Novaku, posestniku in županu v Orehovljah, izjavljam in potrjujem s tem iz svoje proste volje, da odpuščam gospodu Urhu Čuku, kaplanu v Orehovljah, če bi bil on na volilnem shodu pred občinskimi volitvami v Orehovljah v svoji razburjenosti ali nepremišljenosti sploh izgovoril, česar pa nikakor ne verujem, temveč smatram kot hudobno obrekovanje njemu sovražnih ljudi, kake žaljive besede ali obdolžitve zoper čast in pošteno ime mojega pokojnega moža Blaža Novaka. To storim v svoji lastnosti kot vdova po Blažu Novaku, ki sem v prvi vrsti in tudi edina poklicana in upravičena skrbeti za njegovo dobro ime. Odpu-

ščam gospodu Urhu Čuku v svoji lastnosti kot vdova po Blažu Novaku v polnem obsegu in brez vsakega pridržka vse morebitne proti mojemu pokojnemu možu Blažu Novaku naperjene žalitve in obdolžitve, zaeno pa odrekam tudi vsaki drugi osebi pravico, da bi se smela potegniti za čast in pošteno ime mojega pokojnega moža Blaža Novaka, ker je le-ta pravica, dotlej dokler jaz živim, pridržana edino-le meni kot njegovi vdovi. Končno pa še svečano izjavljam in potrjujem, da so si izmislili le hudobni ljudje v svojem skrajnem sovraštvu do kaplana gospoda Urha Čuka, čegar vse pohvale vredna vnema za časni in večni blagor njegovih ovčic jim je na potu, vse take neutemeljene žalitve in obdolžitve proti mojemu pokojnemu možu Blažu Novaku in da sem se sama na najbolj verodostojnih krajih prepričala, da so vse te gospodu Urhu Čuku iz same hudobije podtaknjene žalitve in obdolžitve iz trte izvite in neresnične. Ker nočem nikdar trpeti, da bi se na račun mojega pokojnega moža Blaža Novaka komu le za las delala krivica, privoljujem pa končno še, da se sme ta moja izjava vporabiti tudi v sodni dvorani v to svrhu, da se odbijejo krivični napadi in obrekovanja proti kaplanu gospodu Urhu Čuku, katerega globoko spoštujem.«

Ko je mladi župnik to izjavo spisal, jo je prečital županovi vdovi, ki jo je potem tudi brez obojavljanja podpisala in se pri župniku poslovila.

Ko je imel mladi župnik v rokah to izjavo županove vdove, pozval je takoj k sebi kaplana Urha Čuka, ki je tudi takoj prihitel iz konsumnega društva k svojemu župniku.

Dr. Jurij Podpečnik je potem mlademu kaplanu na njegovo veliko žalost pojasnil, da so vsi njegovi po-

izkusil, pripraviti Ivana Novaka do tega, da bi opustil sodni pogon, ostali brezuspešni, čeprav je župnik vse poskusil, da bi izmotal mladega kaplana iz te zanjke, v katero se je ujel. Edino kar je dosegel, je bila izjava županove vdove, katere vsebino je župnik sočasno predočil svojemu kaplanu, zaeno mu pa svetoval, da naj skrbi sedaj za svojo obrambo. Pri tem mu je dal več jako praktičnih svetov, kje mu je iskati obrambnih sredstev in kako mu je sploh urediti njegovo obrambo. Mladi kaplan je vestno poslušal svojega premetenega župnika in njegove praktične svete ter sklenil, da se bode v tem pogledu vestno ravnal po navodilih, katera mu je dal njegov predstojnik.

XLI.

In mlada točajka in živa se smeje, kozarce naliva.

Aškerc: Mučeniki,

Da si preskrbi uspešno obrambo proti preteči obtožbi Ivana Novaka, sklenil je mladi kaplan Urh Čuk poslužiti se v prvi vrsti lesnega trgovca Franceta Srebrot, s katerim sta postala med tem prav debela prijatelja, ko sta posedala po onih dolgoletnih sejah, ki so se vršile v posebni sobici konsumnega društva, še ure in ure sama v prijetni družbi obeh mladih prodajalk ter vživala vse dobrote živega in mrtvega inventarja konsumnega društva.

France Srebrot je pri teh prilikah zaupno odkril mlademu kaplanu vse svoje križe in težave, ki so ga težile in teh križev in težav ni bilo ravno malo. Pred vsem je bilo razmerje z njegovo ženo Frančiško vse kaj drugega, kakor nasladno ljubezensko življenje mladega zakonskega para, ker je mlada njegova žena takoj po sklenjenem zakonu pokazala svoje prave rožičke in svojemu

ljubemu možu, če je le pokazal kako samostojno nagnenje, metala v obraz »berača« in še razne druge ljubeznjivosti. Na drugi strani je pa imel France Srebrot velike skrbi in neprijetnosti radi nezakonskih otrok, ki jih je zaplodil za svojih lepih vojaških let v beli Ljubljani, ker so ga varuhi, nezakonske matere in nadvarstvena sodišča kar naprej preganjala radi očetovstva in plačevanja preživnine. Doživeti je moral celo to veliko sramoto, da so ga parkrat rubili, ne da bi seveda dosegli kak uspeh. Najneprijetnejši udarec ga je pa zadel tedaj, ko je moral iti pred kratkim k okrajnemu sodišču, da je s prisego potrdil, da nima nobenega imetja, ker je vse last njegove žene. Ko je dotični večer, ko je v mestu storil s težkim srcem razodetno prisego, sedel v konsumnem društvu, mu ni dišala ne jed ne pijača in je cel večer molčal kot grob. Tisti večer je potem v pozni uri tudi odkril svoje srce mlademu kaplanu, ki ga je pa znal potolažiti in mu olajšati njegovo vzbujajočo se vest. Od tega časa naprej je bil France Srebrot slepo vdan mlademu kaplanu in pripravljen iti zanj tudi v ogenj. Na to pasjo vdanost Franceta Srebrot se je spomnil mladi kaplan, ko mu je bilo zbirati obrambna sredstva proti obtožbi Ivana Novaka, vsled česar je tudi takoj sklenil, da bode svojo obrambo v prvi vrsti in pred vsem zgradil na zvesto pomoč svojega prijatelja Franceta Srebrot.

Ko sta še istega dne, ko je govoril župnik s kaplanom Čukom, popoldne sedela kaplan Čuk in France Srebrot v posebni sobici konsumnega društva ter se krepila s kapljico vina, začel je mladi kaplan svojemu prijatelju pripovedovati, da ga misli Ivan Novak tožiti radi nekih besedi, katere je baje govoril na znanem javnem shodu zoper čast njegovega pokojnega očeta in da je stvar že izročil odvetniku, ki zahteva od njega

svečan preklic raz prižnico in plačilo glob, ako se hoče preprečiti sodne korake. Kaplan je povedal Srebrotu tudi natančno, katerih besedi se ga dolži in mu zaeno svečano zatrdil, da teh besedi sploh ni govoril, temveč le zbrane poslušalce svaril, da naj se varujejo obrekovanja, ker bi sicer še tako daleč prišlo, da bi se spravili na mrtve v grobovih in na primer še obdolžili pokojnega župana Novaka, da je kot župan jemal in kradel denar iz občinske blagajnice.

»To so bile moje besede,« zatrjeval je mladi kaplan svojemu prijatelju. »To in nič drugega sem govoril na javnem shodu in na to lahko z mirno vestjo prisežem. Saj si tudi ti mene slišal tako govoriti, kakor sem ti sedaj povedal.«

»Če ti prav odkrito povem, gospod Urh,« odgovoril je Srebrot, »nisem natanko slišal zadevnih besedi, ker se je ravno takrat vzdignil tak krič in šunder, da bi se še grmečega boga ne moglo slišati. Dozdeva se mi pa nekoliko, da sem te vendar slišal nekako tako govoriti, kakor ti praviš.«

»Ako se bodeš malo bolj zamislil v to stvar,« pričel je zopet kaplan, »se bodeš gotovo domislil, da sem tako govoril, kakor sem ti prej povedal. Upam tudi, da se bodo spominjali mojih resnično izgovorjenih besed tudi drugi naši pristaši. Preneumno bi bilo namreč in bi silno škodovalo naši stranki, če bi se jaz moral udati zahtevi Ivana Novaka ali v pravdi podleči. Do tega v interesu naše stranke ne sme priti.«

»In tudi ne bode prišlo,« pritrdil je kaplanu France Srebrot in udaril po mizi. »Dokler bodem gibal z mazincem, se to ne bode zgodilo, da bi tebe spravil v kozji rog Ivan Novak. Tega veselja ne bode Ivan Novak doživel. Ta bi bila lepa, da bi se moralo vse ukloniti pred Ivanom Novakom, ki ne dela drugega v naši občini, kakor same zdražbe. Sicer imam

pa še jaz osebno tudi neko stvar izravnati s tem lepim svojim bratrancom Ivanom Novakom. Njemu edino se imam zahvaliti, da me je bog udaril z mojo preljubeznjivo ženico, ki je za me že danes največja pokora, bojim se pa, da bo še vsa hujša v bodočnosti. Že z ozirom na to sem iz dna duše gorak Ivanu Novaku in sem iz tega razloga z veseljem pripravljen pomagati tebi v tvoji zadevi z Novakom z vsemi sredstvi.«

»Hvala ti lepa prijatelj France,« dejal je nato vesel kaplan, »za tvoje res prijateljske besede in obljube. Upam tudi, da ne bode ostalo samo pri besedah in obljubah, temveč da mi bodeš še pomagal iskati razne priče, ki bodo mogle pod prisego potrditi resničnost mojega zagovora.«

»Gotovo, gospod Urh,« odvrnil je Srebrot. »Ravno sedaj sem bolj natančno premislil, kaj si govoril na shodu o pokojnem županu Blažu Novaku in sem se srečno domislil, da si resnično tako govoril, kakor si mi prej pravil. To sem pripravljen tudi s prisego pred sodiščem potrditi. Prepričan sem pa, da so morali to slišati tudi drugi naši pristaši, ki so bili na shodu. Še danes zvečer jih bodem vprašal, ko bodedo imeli sejo in bodeš videl, da bodeva imela še danes 10 in še več prič, ki bodo potrdile ves tvoj zagovor.«

V tem hipu je stopila v posebno sobico mlada prodajalka Rezika in se k njima prisedla, ker v prodajalnici ravno ni bilo nič opravila. Na željo kaplana Čuka je pa poklicala v sobo še svojo tovaršico Ančiko, na kar sta dobila kaplan in Srebrot prijetno družbo, ki jima je več ur krajšala čas.

Pri seji, ki se je vršila še isti večer v konsumnem društvu, je France Srebrot spravil takoj na razgovor med zbranimi možakarji zadevo kaplana Čuka z Ivanom Novakom ter pri ti priliki udrihal po No-

vaku, da je kar pokalo, češ, da si je izmislil proti gospodu kaplanu Urhu najhudobnejše obdolžitve, da bi ga pripravil in sramoto in stroške. Srebrot je zbranim možakarjem tudi povedal, česa dolži Novak mladega kaplana in jim krepko pridušaje se, da stokrat na to priseže, sočasno pojasnjal, kaj je kaplan v resnici govoril.

Zbrani možakarji so se, dokler jim ni zlezlo vino v lase, izgovarjali, da je bil na shodu tak šunder, da niso mogli razumeti vseh besedi mladega kaplana Urha. Ko jim je pa začelo lezti vino v glavo in ker jim je Srebrot venomer zabičeval, da so gospod kaplan Urh le tako govorili, kakor sami pravijo, čemur je navzoči kaplan s povzdignjenimi očmi pritrjeval, so se pa zbrani možakarji polagoma začeli spominjati na kaplanove besede in sicer v onem smislu, kakor sta to želela Srebrot in kaplan.

France Srebrot pa le ni odnehal zbranim možakarjem toliko časa pripovedovati, kako je na shodu govoril kaplan, dokler ni vseh do dobra prepričal, da so gospod kaplan res tako govorili, kakor navaja Srebrot. Ko je pa vino storilo svojo dolžnost, se je pa oglasil sedaj in sedaj kak možakar in izjavil, da je pripravljen povsod storiti resnico, da je kaplan na shodu izgovoril res samo one nedolžne besede, katere on sam zatrjuje.

Ko so bili enkrat možakarji tako daleč obdelani, je pa France Srebrot vzel pred se polo papirja in zapisal vse zbrane može in njihove izjave, kaj je kaplan govoril na shodu in da so pripravljeno potrditi pod prisego. Na to so se zbrani možakarji podpisali, oziroma podkrižali pod izjavo, ki je hitro izginila v kaplanovi listnici. Na to je pa romal na mizo štefan za štefanom, kar je imelo za posledico, da je bila nocojšnja seja ena najdaljših, kar jih je bilo doslej pri konsumnem društvu.

XLII.

Sovraštvo vlada zemljo in sebičnost
in srca je zastupila krivičnost . . .

Aškerc: Pesnitve.

Mladi Ivan Novak in njegova sestra Marjetica sta bila oba izven sebe, ko sta zaznala, da je njuna mati zapustila hipoma domačo hišo in se preselila v hišo konsumnega društva, kamor je dala prepeljati tudi svoje stvari. Oba sta v dno svoje duše občutila silno sramoto, katera je s tem nepremišljenim korakom njune matere zadela staro in pošteno Novakovo hišo, ker sta dobro vedela, da se ljudje daleč na okrog in dalj časa ne bodo o nobeni drugi stvari menili kakor o tem dogodku in pri tem seveda pošteno obirali Novakovo hišo in vse Novakove ljudi. Poleg tega jima pa je polnila dušo žalost, da je mogla rodna mati radi vpliva tuje osebe zapustiti domačo hišo in svoja lastna dva otroka. Nikdar nista pričakovala od svoje matere, katera je bila za življenje pokojnega predobrega očeta vedno polna skrbi in ljubezni za svojo rodino in domačo hišo, da bi mogla storiti iz tako malenkostnega razloga in naravnost iz trme tako usedoln korak. Ivana je ta korak tembolj bolel, ker je uvidel, da je njegova mati popolnoma izgubila svoje srce za svoja otroka in domačo hišo ter da tiči popolnoma v mrežah premetenega župnika. Brat in sestra sta ugibala sem in tje, kako bi spravila svojo mater nazaj domu.

Posebno Marjetici je bilo na tem ležeče, da se vrne mati zopet nazaj, ker se je imela v kratkem vršiti njena poroka s Stankom. Da bi se pa poročila s Stankom, ne da bi bila tedaj njena mati zopet doma, si niti misliti ni upala, ker bi to smatrala za svojo največjo nepriliko in za najslabše poročstvo za srečo svojega bodočega zakona. Radi tega je rekla bratu Ivanu, da se bode napotila k

svoji materi in jo na kolenih toliko časa prosila, dokler je ne preprosi, da se bode zopet vrnila domov. Dasi Ivan ni imel mnogo upanja, da bode Marjetica s svojimi prošnjami dosegla pri materi dovoljen uspeh, vendar sestrici ni odgovarjal tega koraka.

Marjetica je takoj uresničila svojo namero in pohitela k svoji materi, katero je dobila v najeti sobici, ko je ravno urejevala in pospravljala svoje stvari.

Čim je Marjetica vstopila v sobico svoje matere, začela jo je z milimi besedami prositi, da naj se vrne na svoj dom. Milo prošnjo svoje hčerke je županova vdova nemo poslušala ter nemo in srepo gledala, ko je padla njena hčerka pred njo na kolena in ihte in s povzdignjenimi rokami ponavljala svojo srčno prošnjo, da naj pride nazaj k svojemu sinu in hčerki.

Dasi pa Marjetica od svoje matere ni dobila nobenega odgovora, vendar ni nehala s svojimi prošnjami, temveč je svojo mater toliko časa prosila in rotila, da bi se moral omehčati celo kamen.

Končno je županova vdova z rezkim glasom vendar izpregovorila na kratko, da naj se hčerka poda domov in pove svojemu bratu Ivanu, da se bode njegova mati zopet vrnila v domačo hišo le tedaj, če izpolni Ivan njeno prošnjo in nepogojno umakne vse svoje krivične korake proti tako grdo obrekovanemu kaplanu gospodu Urhu. To je pogoj, pod katerim se vrne, je odločno izjavila mati in še pristavila, da od tega pogoja ne odstopi za cel svet.

Marjetica pa vzlic kategorični izjavi svoje matere ni odnehala z nadaljnjimi prošnjami, ker je še vedno upala, da bode svojo mater omehčala in preprosila, da se bode kar z njo domov vrnila. Toda vse njene mile prošnje so ostale bob ob steno,

ker se mati ni dala preprositi, temveč je trdovratno vztrajala pri svoji prej navedeni izjavi.

Ko je po skoro večurnem mole-dovanju in milih prošnjah prišla Marjetica do prepričanja, da rodne matere, ki se je popolnoma izpremenila, nikakor ne more preprositi, vrnila se je žalostna zopet k svojemu bratu.

Iz poročila svoje sestre Marjetice se je uveril Ivan, da trdovratnost njegove matere ni mogoče zlo-miti drugače in da se bode resnično le tedaj vrnila pod svojo domačo streho, ako se ji sin uda nepogojno in da brez vsakega najmanjšega zadoščenja opusti nadaljne korake proti onemu obrekovalcu, ki je na tako brezstiden način opljuval pošteno ime in grob njegovega pokojnega očeta. Znova se je vnel v duši mlade-ga gospodarja silovit boj med ljubez-nijo in spoštovanjem do pokojnega očeta na eni strani in med ljubeznijo in spoštovanjem do matere na drugi strani. Mladi Ivan je dobro vedel, da se bode mati, ako ustreže njeni za-htevi, takoj vrnila na dom in da se bode vse zopet obrnilo v stari tir, da bode lahko tudi brez zaprek prive-del v hišo svojo Lenico. Toda vstala mu je pred dušo častitljiva podoba njegovega pokojnega očeta, tega vzor moža, videl je njegov žalostni obraz in tedaj je bil ta duševni boj že končan z zmago ljubezni in spo-štovanja do pokojnega očeta.

Ivan je svoji sestrici tudi natanč-no opisal cel spor z materjo radi mlade-ga kaplana Čuka ter ji natančno pojasnil razloge, ki mu branijo, da ne more ustreči njeni zahtevi, da naj brez najmanjšega zadoščenja ustavi vse korake proti nesramnemu obre-kovalcu. Marjetica na bratova pojas-nila ni rekla nobene besede, ali odo-bruje bratovo postopanje ali ne, temveč je brata le prosila, da naj poskusi vsa sredstva, da pregovori svojo mater k vrnitvi. K temu je bil Ivan pripravljen.

Brat in sestra sta nato na vse strani premišljevala, kaj naj bi se ukrenilo, da bi mati prišla nazaj. Ko sta tako na vse strani stvar preudarjala, se je pa Marjetica spomnila siivolasega župnika Matije Korena, ki bi edini mogel pripraviti mater do tega, da bi prišla zopet nazaj k svojima otrokoma, ker je kot stari hišni prijatelj poprej imel silen vpliv na njeno mater, ki je tudi visoko spoštovala in cenila tega najboljšega hišnega prijatelja. Sklenila sta torej, da naj se Ivan pelje k župniku Matiji Korenu in ga naprosi, da bi prišel za nekaj dni v Orehovlje na obisk in da bi to priliko vporabil za to, da pregovori mater, da se zopet vrne v svojo domačo hišo. Domenila sta se zaeno, da boče Ivan šel čim preje k župniku Matiji Korenu.

Drugo jutro je pa prejel Ivan Novak od svojega ljubljanskega odvetnika obvestilo, da se mladi kaplan v sporočenem mu roku ni zglašil prav nič pri njem, niti mu sploh odgovoril na njegovo pismo, vsled česar je vložil pri sodišču obtožbo proti kaplanu Urhu Čuku. Zaeno s tem pismom je pa prejel Ivan od svojega okrajnega sodišča tudi obvestilo, da se boče vršila v njegovi kazenski zadevi proti kaplanu Urhu Čuku glavna razprava čez 14 dni. Končno mu je pa s to pošto prišlo še pismo nekega zelo razupitega klerikalnega odvetnika iz Ljubljane, v katerem je kot zastopnik njegove matere tirjal od njega v 8 dneh plačilo volila 10.000 K iz oporoke po njegovem pokojnem očetu in pa poravnavo doslej že v plačilo dospelega poboljška ene krone na dan — vse to z zagro-zitvijo sodnih korakov in z nadaljno zahtevo, da mora Ivan imenovane-mu odvetniku v istem roku plačati tudi doslej že narasle stroške za obširno informacijo, poizvedovanje pri zapuščinskem sodišču itd. itd. v skupnem znesku 135 K 86 v.

Iz poslednjega dopisa, čegar provzročitelj je bil nedvomno zopet mladi župnik dr. Juri Podpečnik, je Ivan prišel do prepričanja, da se boče sedaj začel med njim in mladim župnikom boj na nož in da se boče mladi župnik v tem boju brezobzirno posluževal vseh dovoljenih in nedovoljenih sredstev, pri tem pa previdno streljal proti njemu izza zase-de, ne da bi se sam izpostavljai kaki nevarnosti, ker je v Ivanovi materi pridobil poslušno in slepo vdano orodje, katero mu je bilo vsaki hip na razpolago proti Ivanu.

V ti sili se je spomnil Ivan svojega očetovskega prijatelja siivolasega župnika Matije Korena, ki je edini mogel razvozljati le-ta gordijski voz in dovesti njegovo mater do tega, da bi se iztrgala iz zanj mla-dega župnika. Ker je bila stvar zelo nujna in bi mu vsako odlašanje lahko provzročilo zelo občutno in nepovračljivo škodo, je Ivan vse pustil v nemar in se takoj peljal k župniku Matiji Korenu, da ga naprosi za njegovo pomoč v svoji stiski.

XLIII.

Vse, vse so vzeli nam!

In zemljo
in hišo nam prodali so,
pa iz dežele naše drage
nas v mrak in mraz izgnali so...

Aškerc : Mučeniki.

Mladega Ivana Novaka so na vožnji v vas Zapotok, kjer je sedaj prebival v svojem pregnanstvu stari župnik Matija Koren, obhajali dokaj neprijetni občutki, ker si kot pamen in razumen gospodar nikakor ni prikrival, da ga čakajo v najbližji bodočnosti velike skrbi in težave. Vendar je trdno upal, da boče našel pri svojem očetovskem prijatelju Korenu v svojih stiskah najboljši svet in tudi dejansko pomoč, ker je dobro poznal zlato srce in izredno požtvo-valnost svojega poprejšnega župnika.

Ko je Ivan Novak došel v Zapotok, je vprašal v gostilni, kjer se je ustavil, po vpokojenem župniku Matiji Korenu. Prijazna krčmarica mu je na to začela hvaliti vpokojenega župnika, češ da izdaja vse svoje pičle dohodke revežem in da njegovo dobro srce često popolnoma pozabi na se. Ljudje pripovedujejo celo, da je siromakom razdal že svoje zadnje krajcarje in da si je te krajcarje odtrgal naravnost od ust, ker potem ni imel denarja še za svoje najnujnejše potrebe in je moral trpeti celo glad.

Mladi gostilničarjev sinček je na to pokazal Ivanu Novaku siromašno hišico na koncu vasi, kjer je imel svojo borno stanovanje stari župnik Koren.

Ko je Ivan vstopil v župnikovo stanovanje, se je naravnost ustrašil, ko je opazil svojega očetovskega prijatelja zelo shujšanega sedeti pri navadni kmetijski mizi, ki je poleg siromašne postelje in dveh priprostih stolov tvorila edino pohištvo vpokojenega župnika.

Ko je stari župnik spoznal v došlecju svojega mladega prijatelja Ivana Novaka, se je ves v veselju dvignil od mize in pohitel nasproti svojemu mlademu prijatelju, pozdravil ga s pristrčnimi besedami in ga povedel k mizi. Začel ga je takoj izpraševati, kaj ga je privedlo k njemu in če so doma vsi zdravi.

Mladega Ivana sta siromašnost župnikove sobe in njegova shujšana zunanost tako prevzeli, da župniku v prvem hipu na njegova vprašanja niti odgovoril ni, temveč samo z nekim strahom vprašal: »Ali je to vaše stanovanje?«

»Da, moj mladi prijatelj,« odvrnil je župnik Koren. »To je palača, v kateri prebivam in to je ona dvorana, ki mi služi kot spalnica, obednica, sprejemnica in kot opravilnica vse h kratu. Moja palača na zunaj sicer ne dela posebnega vtisa, vendar

pa more biti človek še hvaležen usodi, da ima kam iti pod streho. S svojo borno pokojnino, katero uživam kot duhovnik v pokoju, nisem mogel in smel mnogo izbirati, temveč se z ozirom na svoje skromne dohodke zadovoljiti z najcenejšim, kar se mi je nudilo. Presežek mojih skromnih dohodkov, ki mi preostaja po odbitku stanarine, komaj zadostuje za najskromnejšo hrano, dočim za obleko, obutev in druge potrebščine prav nič ne ostane. Če bi ne imel pomoči od svojega iskrenega prijatelja Antona Babnika, moral bi na svoja stara leta nezasluženo hoditi okrog v raztrganih capah ali pa stradati. Najhujšega me varuje ravno Anton Babnik, ki mi je ostal v moji nesreči kot prijatelj zvest zaščitnik, od katerega dobivam od časa do časa redne podpore. Brez teh podpor, katerih se pa ne sramujem, ker prihajajo iz rok starega in zvestega prijatelja, bi pa moral na svoja stara leta stradati ali pa vbogajme prositi. Tukajšni župnik me smatra namreč nekako za svojega jetnika in ne za stanovskega tovariša. Ko sem se mu po svojem prihodu poklonil v župnišču, mi ni ponudil niti stola, temveč mi z rezkim glasom povedal, kako se mi je vesti v Zapotoku, da ne bodem dajal ljudem javnega pohujšanja, njemu pa provzočal sitnosti in nepotrebne pisarije s knezoškofijskim uradom, od katerega je dobil glede mene najstrožja navodila. Zatrnil mi je, da bodeva, če se bodem ravnal točno in vestno po njegovih prijateljskih nasvetih, prav dobro izhajala, da pa bodem v nasprotnem slučaju na svojo škodo spoznal, kako dalekosežno oblast mu je knezoškofijski ordinarijat nad menoj podelil. Tudi mi je zabičil, da brez njegovega izrecnega privoljenja ne smem prevzeti nobene plačane maše, temveč da ga moram priti vselej poprej vprašat za njegovo dovoljenje, če smem sprejeti kak denar za mašo ali ne. Ko sem v prvih

časih svojega tukajšnega bivanja bil proščen od par ljudi, da naj darujem v ta ali oni namen sveto mašo, sem se seveda ravnal po zgoraj navedenem ukazu, šel k župniku in ga vprašal, če smem brati naročeno mašo in sprejeti denar zato. Moj stanovski tovariš mi je pa kratkomalo prepovedal sprejeti denar in darovati naprošeno mašo. Ljudem sem seveda vrnil denar, a potem neodplatno pri onih tihih mašah, katere darujem ob 5. zjutraj, opravil sveto daritev brezplačno v oni namen, za katerega so me ljudje prosili. Ta prva prepoved me je pa tako oplašila, da sem poznejšim prošnjikom, ki so prišli k meni zavoljo maš, kar odkritosrčno povedal, da za denar sploh ne berem nobene maše. To pa zopet ni bilo prav mojemu ječarju, ker me je poklical pred se in ozmerjal kot psa, češ da rujem s svojim postopanjem zoper katoliško cerkev in ves duhovski stan in da bodem skoro okusil vse strašne posledice svoje nepokorščine, če bodem še naprej tako ruval. Od tega časa naprej pa sploh nisem več prišel v položaj, da bi mogel pokazati svojo nepokorščino in ruvarsko naravo, ker nihče ni prišel več k meni radi maš. Po strani sem namreč slišal od ljudi, da je moj stanovski tovariš prepovedal ljudem hoditi k meni radi maš, češ da sem se tako silno pregrešil zoper svoj sveti poklic in stan, da so me morali čez noč upokojiti in me za kazen poslati v Zapotok, ker mi je prepovedano brati svete maše proti odškodnini, vsled česar bi taka sveta maša, ker je zadeta s prepovedjo, tudi nič ne zalegla pri vsemogočnem bogu. Tako je z menoj, mladi moj prijatelj in v takih razmerah moram kot jetnik živeti v Zapotoku. Sedaj mi pa ti povej, kaj te je privedlo v moje preganstvo in kako se imate v mojih nepozabljenih Orehovljah.»

Mladi Ivan Novak, katerega je bridka usoda njegovega očetovskega

prijatelja do solz ganila, je nato začel popisovati razmere, ki so nastale v Orehovljah po odhodu starega dobrega žunika in prešel nato na svoje osebne razmere, katere je odkrito pojasnil sivolasemu župniku s prošnjo, da naj mu svetuje v njegovi stiski in, če mu je mogoče, tudi dejansko priskoči na pomoč.

Župnik Koren je ves začuden poslušal neprijetne novice, ki mu jih je pripovedoval mladi Ivan Novak in kar verjeti ni mogel, da se je moglo v tako kratkem času zgoditi toliko slabih izprememb in nesrečnih dogodkov v Orehovljah. Svojemu mlademu prijatelju je takoj obljubil, da se bode ž njim vrnil v Orehovlje in da bode le-tam zastavil vse svoje moči, da spravi županovo vdovo zopet na pravo pot in jo privede do tega, da se izmota iz spretno zastavljenih zanj njegovega naslednika in postane zopet pametna ženska.

»Sicer bi moral prositi svojega ječarja za dovoljenje, če se smem odstraniti za nekaj časa iz Zapotoka,« pristavil je še Matija Koren, »vendar bodem vzel rajši na svojo vest malo nepokorščino, kakor da bi se izpostavil nevarnosti, da mi moj ječar še prepove potovanje v Orehovlje.«

Župnik Matija Koren je nato pripravil vse potrebno za potovanje ter potem odšel s svojim mladim prijateljem Ivanom Novakom v gostilnico, da sta se malo pokrepčala in potem odpeljala v Orehovlje.

XLIV.

Le mi imamo pravo vero,
le mi častimo prav boga!

Aškerc. Mučniki.

Od kar se je županova vdova Neža Novak preselila v hišo, kjer je nastanjeno konsumno društvo, bil je župnik dr. Podpečnik vsaki dan, včasih še tudi dvakrat na dan pri njej na daljšem obisku. Pri teh svo-

jih obiskih je mladi župnik obdelaval v svojem smislu županovo vdovo in jo na vse mogoče načine in posebno še z zagrožitvijo peklenškega ognja in muk hujskal proti njeni domači hiši, v prvi vrsti seveda proti sinu Ivanu, katerega ji je slikal kot največjega sovražnika katoliške cerkve in katoliške duhovščine. Dan za dnem se ponavljajoča beganja, hujskanja in ščuvanja mladega župnika so provzročila, da je županova vdova izgubila zadnji košček svoje lastne razsodnosti, pameti in samostojnosti in da se je sprevrgla popolnoma v slepo orodje mladega župnika, ki je ž njo sedaj lahko delal, kar je hotel, ker ni imela več njemu nasprotni nobene volje, nobene samostojnosti.

Ko je pa mladi župnik slišal po ljudeh, da se je njegov nasprotnik Ivan Novak odpeljal v Zapotok, da naprosi poprejšnjega župnika Matijo Korena, da bi prišel v Orehovlje posredovati med Ivanom in njegovo materjo, je bil od jeze ves iz sebe, ker se je bal, da bi njegov prednik Matija Koren, kateremu je bila županova vdova Neža Novak poprejšnje čase zelo vdana, prekrižal njegove račune z županovo vdovo in poslednjo iztrgal iz njegovih, spretno nastavljenih mrež, s tem ga pa oropal tudi onih lepih tisočakov, katere je imela dobiti županova vdova od svojega sina. Vsled tega je sklenil županovo vdovo pripraviti do tega, da njegovega prednika Matije Korena ne bo pustila niti k sebi in v to svrhu porabiti vso svojo zgovornost, ves svoj mogočni vpliv nad županovo vdovo z eno besedo poslužiti se vseh onih izvrstnih sredstev, katere ima za take slučaje na razpolago katoliška duhovščina.

Takoj, ko je zvedel to novico, pohitel je mladi župnik k županovi vdovi ter jo žugajoč ji s peklenkim ognjem toliko časa pestil, rotil, hujskal in ščuval, dokler mu ni svečano

obljubila, da župnika Matijo Korena, če bi hotel govoriti z njo, sploh ne bode pustila k sebi, če bi pa le prišel s silo ali zvijačo do nje, pa z glasno molitvijo preprečila vse poskuse tega izkušnjavca. Mladi župnik ji je namreč s sklicevanjem na svoj svečeniški stan zatrdil, da se je Matija Koren tako strašno pregrešil zoper katoliško vero in zoper svoj duhovski stan in poklic, da ga je moral sam premilostljivi vladika takoj pognati iz službe v pokoj in poslati v pregnanstvo v Zapotok. V svojem pregnanstvu se pa Matija Koren ni prav nič poboljšal, kakor se je mlademu župniku sporočilo od najvišje strani, temveč je ostal stari grešnik, ki še vedno noč in dan ruje zoper katoliško cerkev in njeno duhovščino in ki bode tudi sedaj zoper prepoved svojih cerkvenih predstojnikov morda prišel v Orehovlje, da nastopi tu kot izkušnjavec, da bi njo, županovo vdovo, kot verno dušo odtrgal iz okrilja za njo skrbečega domačega župnika in jo izvabil, da bi postala dobrodošlo orodje v rokah sovražnikov katoliške cerkve in njene duhovščine, obenem pa zaigrala svojo večno srečo. Ko je mladi župnik z opetovanimi opozoritvami na peklenške muke tako obdelal županovo vdovo, se je z zadovoljstvom vrnil v svoje župnišče, ker je bil prepričan, da je svojemu protivniku Ivanu Novaku temeljito prekrižal njegovo namero, da bi s pomočjo njegovega prednika Matije Korena zopet spravil nazaj svojo mater in se ž njo pobotal.

Čeprav je bil mladi župnik s svojimi uspehi pri županovi vdovi popolnoma zadovoljen in čeprav je svojega neprijatelja Ivana Novaka, v katerem je videl edino oviro proti svoji neomejeni oblasti v orehovljski občini, občutno zadel s preselitvijo njegove matere in ga vrhu tega tudi zelo občutno oškodoval v gmotnem oziru s tem, da bode moral ne-

nadoma šteti oporočno volilo 10.000 kron in zraven še plačati ves v plačilo dospeli poboljšek, mu vendar to še ni zadostovalo. Vpošteval je namreč pri tem, da je Novakova hiša zelo imovita, ki bode izplačilo sicer znatne vsote nekaj nad 10.000 K prav lahko zmagala, ne da bi prišel mladi gospodar v kake posebne gmotne neprijetnosti. Radi tega je mladi župnik premišljeval in v svoji duši koval načrte, kako bi mogel mladega gospodarja Novaka zadeti naravnost v živo in tako, da bi bila njegovo zaščenenje in maščevanje popolna.

Pri tem premišljevanju spomnil se je mladi župnik, da mu je njegova zvesto vdana pomočnica županova vdova povedala, da se misli Ivan Novak oženiti in da si je izbral nevesto v osebi cerkvnikove Lenice. Mladi župnik je takoj, ko mu je prišla na misel namera Ivana Novaka poročiti cerkvnikovo hčer, začel preudarjati in premišljevati, ako se mu tukaj ne nudi ugodna prilika, da more zadeti v živo svojega neprijatelja s tem, da mu razruši njegovo življenjsko srečo.

Za cerkvnikovo Lenico se do slej mladi župnik ni niti toliko brigal, da bi jo bil primoral, da pristopi kot članica k njegovi Marijini družbi.

Ker je pa sedaj sklenil poseči tudi med to ljubezensko razmerje med Ivanom Novakom in cerkvnikovo Lenico, se je pa takoj odločil, da bode pozval k sebi Lenico in od nje zahteval, da mora brez odloga pristopiti k Mariji družbi. To naj bi bil prvi korak, drugo bode pa itak prišlo potem samo po sebi, ker bo kot vodnik Marijine družbe lahko porabil svoj veliki vpliv tudi pri Lenici in jo pregovoril, da bode proti Ivanu Novaku postopala tako, kakor bo njemu prav in všečno.

Ko je še istega dne prišel skupaj s cerkvnikom Šteblajem, je pa mladi župnik zelo nemilostno opozoril cerkvnika Šteblaja, da je na svoje ne-

malo začudenje opazil, da njegova hči Lenica, čeprav je cerkvnikova hčer, ne kaže niti toliko vernosti, da bi postala članica prekornostne Marijine družbe. Ti jako nevljudni opozoritvi je pa mladi župnik še pristavil, da sicer nobene deklice ne sili k vstopu v Marijino družbo, da pa vendar ne bi imel rad v svoji župniji javnega pohujšanja, da bi ravno cerkvnikova hči ostala izven prekornostne Marijine družbe. Svoje nemilostne besede je končal mladi župnik s prikrito grožnjo, da pričakuje od cerkvnika Šteblaja z ozirom na njegovo službo, da bode poznal svoje očetovske dolžnosti in da bode kot oče pač sam vedel, kaj mu je ukreniti glede njegove hčere Lenice.

Ko je cerkvnik Šteblaj odhajal od svojega župnika, vedel je prav dobro, da mu ne preostaja nič drugega, kakor da takoj zapove svoji hčeri Lenici, da se mora vpisati v Marijino družbo. Tekom tega časa, odkar je mladi župnik dr. Jurij Podpečnik župnikoval v Orehovljah, je cerkvnik Šteblaj do dobra spoznal oblastno in osveteželjno naravo svojega mladega župnika, ki v vsem svojem ravnanju in nehanju ni poznal druge volje, kakor svojo lastno. Cerkvnik Šteblaj bil je v dno svoje duše prepričan, da bi postavil v nevarnost svojo siromašno cerkvniško službo in ž njo združene pičle dohodke, čim bi ne ustregel takoj župnikovi dovolj jasno izraženi volji in da ne bi svojo hčer pripravil do tega, da postane članica Marijine družbe. Z grozo se je pri tem spomnil onih trenotkov, ko je moral proti svoji volji in proti svoji vesti na strašni pritisk svojega današnjega župnika podpisati zlobno zaviti zapisnik, katerega je potem njegov današnji župnik porabil v to svrhu, da je strmoglavil in obglavil blagega in nad vse dobrosrčnega svojega prednika sivolasega župnika Matijo Korena in da se z grabežljivo roko po-

lastil njegove bogate dedščine. Ravno z ozirom na zavratno postopanje mladega župnika proti njegovemu blagemu predniku je vedel cerkovnik Šteblaj prav dobro, da bi si podpisal svojo smrtno obsodbo, čim se ne zgodi po župnikovi volji in da bi moral v tem slučaju brez odloga s svojimi številnimi otroci po svetu s trebuhom za kruhom...

Radi tega je cerkovnik Šteblaj, čim je prišel v svoje borno stanovanje, zaukazal takoj svoji hčeri Lenici, da mora pristopiti k Marijini družbi, in da mora svoj pristop takoj tudi prijaviti gospodu župniku.

Lenica na ta očetov ukaz ni nič odgovorila; v svojem srcu se je pa odločila poprej vprašati svojega Ivana in se potem ravnati po njegovem nasvetu. Skočila je vsled tega takoj k svoji prijateljici Marjetici, od katere je pa izvedela, da Ivana ni doma, ker se je odpeljal v Zapotok k staremu župniku Korenu. Lenica je vsled tega sklenila počakati Ivanovo vrnitve.

XLV.

Brezvesten hlapec vsak
enakega je vreden gospodarja!

Aškerc: Junaki.

On pa sam sedi
v palači svoji krasni kameniti,
pa mora pri računih se potiti,
preštevati in misliti vsak dan...

Aškerc: Jadranski biseri.

Mladi kaplan Urh Čuk je med tem s svojim prijateljem Francetom Srebrotom pridno skrbel za svojo obrambo in vsaki večer pri običajnih sejah konsumnega društva obdelaval svoje verne ovčice v tem smislu, da pridobi dobre priče proti obtožbi Ivana Novaka. Pri teh sejah se je tudi pridno močilo grlo, kar je znatno pomagalo, da seje niso bile suhoparne in da se je pričam vedno bolj svežil njihov spomin. Po sejah sta pa ostala običajno kaplan in Srebrot

vedno še nekaj časa v posebni sobi konsumnega društva ter se pogovarjala o zadevah konsumnega društva in o drugih perečih vprašanjih, pri čemur jima je delala družbo vedno mlada prodajalka Rezika, včasih pa tudi njena tovaršica Anica.

Prihajal je namreč čas, ko je bilo treba sestaviti prvo bilanco konsumnega društva, ker se je bližal čas revizije od strani revizorja one zveze, pri kateri je bilo včlanjeno orehoveljsko konsumno društvo.

Naprava bilance konsumnega društva in predhodnja izvršitev natančnega inventarja je delala mlademu kaplanu velike skrbi, ker si nikakor ni mogel prikrivati, da se je pri teh dan za dnevom sledečih sejah konsumnega društva popilo neodplatno, torej zastoj, naravnost ogromne množine pijače in pojedlo ravnotako zastoj silno veliko raznih dobrih stvari, kar je nedvomno napravilo globoko luknjo v blagajnici konsumnega društva. Na drugi strani se je pa tudi že poznalo, da je mladi kaplan v svoji neizkušenosti nakupil mnogo takega blaga, za katero ni bilo dobiti kupca in o katerem se je že danes lahko vedelo, da bo obležalo v skladiščih. Nadalje je mladi kaplan polagoma prihajal do zavesti, da je marsikatero naročeno blago silno preplačal in da vzlic visokim cenam ni dobil blaga boljše kakovosti, temveč preležano blago najslabše baže. Nadalje si mladi kaplan tudi ni mogel prikrivati, da ljudje pač radi jemlje na up razno blago iz konsumnega društva, da pa vzetega blaga nič kaj radi ne plačujejo in posebno še ne redno. Med kupci so bili pa celo taki ljudje, ki so vzeli na up toliko blaga, kolikor se jim ga je dalo, dasi je bilo danes že jasno, da od teh kupcev ne bode mogoče izfirjati niti vinarja dolžne kupnine. Končno se je pa začelo tudi že kazati, da so tudi v ostalem obratni stroški pri konsumnem društvu nedvom-

no previsoki. Vsa ta dejstva so napolnjevala dušo mladega kaplana z morečimi skrbmi, katerih pa ni zapal niti svojemu najboljšemu prijatelju Francetu Srebrotu, temveč edino le svoji prijateljici prodajalki Reziki, če sta po odhodu Franceta Srebrotu sama v poznih nočnih urah urejevala še razne zadeve in račune konsumnega društva.

Mlada prodajalka Rezika, ki je v zadnjih časih postajala nekam sumljivo okrogla, je pa znala pregnati mlademu kaplanu vse te mučne skrbi in bojazen pred bodočnostjo. Pred vsem je opozorila svojega ljubega Urha, da se mu za svoje konsumno društvo ni treba toliko časa prav nič bati, dokler ima v rokah svojo posojilnico za Orehovlje in orehoveljski kot, ker poslednja svojo preostalo gotovino pač ne more nikjer nalagati na boljše obresti, kakor ravno pri konsumnem društvu. Dokler pa ima na razpolago denar svoje posojilnice, dotlej bode pa tudi na konju konsumno društvo, ki ima vsled tega pred seboj še za dalj časa najsijajnejšo prihodnost.

Skrbi mladega kaplana radi bilance in revizije je pa tudi znala mlada prodajalka spretno potolažiti, češ, da je pri vsaki bilanci glavna in bistvena stvar edino ta, da se številke ujemajo. To se pa prav lahko doseže, ker to ni prav nobena umetnost. Če bi se tudi izkazalo, da dolgovi presegajo za kaj malega vrednost blaga in pa tirjatve pri raznih dolžnikih, potem se bode pa začasna vrednost blaga postavila nekoliko večja v bilanco, da se tako doseže skladno soglasje med imovino in dolgovi...

»Brez izkazanega dobička pa ne smemo predložiti bilance,« opomnil je že na pol potolaženi kaplan svoji prijateljici, »ker bi potem ljudje izgubili zaupanje v konsumno društvo, kar bi znalo društvu neizmerno škodovati in to bi bila samo voda na

mlin mojih političnih in drugih sovražnikov v Orehovljah.«

»Najmanjša skrb to,« odvrne Rezika, »če se lahko prikrije umetno v vsaki bilanci primankljaj, se ravnotako lahko umetno tudi izkaže dobiček v katerikoli visokosti. S tem si ne delaj, preljubi moj Urh, prav nobenih skrbi, temveč imej pri tem vedno pred očmi, da je papir potrpežljiv in da se lahko na papir zapiše, kar se hoče. Sicer ti bodem pa jaz pomagala sestaviti inventar in prvo bilanco ter se bodeš prepričal, da bodeta inventar in bilanca imela tako ugodno obliko, da se ti bode kar srce smejalo.«

»Kaj pa bode rekel k temu revizor?« vpraša plaho mladi kaplan. »To so zelo učeni gospodje, ki prebrskajo vse in ki najdejo celo v jajcu najmanjšo dlačico. Kaj pa potem, če revizor zasledi, da inventar in bilanca ne odgovarjata dejanskemu stanju konsumnega društva, da sta umetno sestavljena?«

»Revizorja se pa kar nič ne boj,« odvrne Rezika, »ker je revizor podoben strahu, ki je v sredi votel, okrog ga pa nič ni. Ko sem nekaj časa službovala pri nekem konsumnem društvu na Notranjskem, sem spoznala delovanje revizorja one zveze, ki bo opravil revizijo tudi pri našem konsumnem društvu. Dotični revizor je veseljak prve vrste, ki v pičlih par urah natančno pregleda poslovanje največjega zavoda, prouči knjige, preišče pravilnost inventarja in sestavi najsijajnejše revizijsko poročilo, če se ga zna ona dva ali tri dni, ko vrši revizijo, dobro zabavati in mu tako omogočiti, da s pošteno zabavo zasluži svoj precej opoprani račun za izgotovljeno revizijo. V tem pogledu ne imej prav nobenih skrbi, ker bodeva že midva skrbela, da se bode revizor pri nas dobro zabaval in da mu bode ostalo prav malo časa za njegove uradne posle. Nič

se ne boj, vse se bode tako izvedlo, da bode volk sit in ovca cela.«

Mladi kaplan je bil hvaležen svoji prijateljici Reziki, da ga je znala tako lepo potolažiti in mu razvedriti čelo, za katerim so se nabirali črni oblaki morečih skrbi. Svojo hvaležnost je pokazal tudi takoj mladi prodajalki s tem, da jo je krepko privil k sebi.

»Ne smeš biti tako ognjen,« ga je pokarala mlada deklica »in me tako stiskati, da ne bi škodovalo mlademu spominu, katerega nosim od tebe pod svojim srcem. Najino pristrčno razmerje, preljubi moj Urh, bode postalo kmalu tudi drugim očitno, ako se ne bodem pravočasno umaknila hudobnim jezikom. Kakor vidiš sam, postajam vedno bolj okrogla, vsled česar ni čuda, da me ženske, ki prihajajo v prodajalno konsumnega društva, nekam sumljivo gledajo. Ker se mi pa bode vedno bolj poznalo, da sem zanosila, bodem pa morala v par tednih zanesljivo odpotovati k svojim sorodnikom na daljši dopust. Ti ne veš, preljubi moj Urh, kako se bodem težko ločila od tebe in kako mi bode po tebi dolgčas. Ali se bode tudi tebi kaj tožilo po svoji Reziki?«

Namesto odgovora je mladi kaplan zopet privil k sebi gorko telo mlade prodajalke in ji šepnil na uho, da bi najrajši šel z njo še veliko bolj daleč, če tudi v Ameriko, kjer bi lahko živela očitno kot mož in žena.

»Toda od česa moj preljubi Urh?« ga je prekinila mlada deklica. »Ti nimaš nič, jaz revica, razun onega posojila, ki pa ni moje, temveč last mojega bodočega otroka, pa tudi nič. Od same ljubezni bi pa v Ameriki tudi ne mogla živeti. Kaj drugega bi bilo, če bi imela denarja na kupa, potem bi že lahko veselo potovala v Ameriko in tam živela kot dva ptička. Preskrbi denar in potem grem takoj s teboj, če treba tudi čez veliko lužo. Za enkrat pa mora-

va misliti na to, da sestaviva inventar konsumnega društva in njegovo bilanco, na kar bi se lahko tudi takoj napravila bilanca pri posojilnici za Orehovlje in orehoveljski kot. Ker bodem morala čez par tednov oditi na dopust, je najbolje, da se takoj lotiva tega dela in da ti sočasno tudi izposluješ, da pride revizor še pred mojim odhodom.«

Mladi kaplan je bil s tem nasvetom svoje modre prijateljice zadovoljen, na kar sta takoj drugi dan začela sestavljati natančen inventar v svrhu sestave bilance pri konsumnem društvu. Ko je bil inventar dogotovljen in sestavljena tudi sirova bilanca konsumnega društva, se je mladi kaplan prestrašil, ker je prišel do zaključka, da je konsumno društvo ne glede na razne dvomljive, oziroma celo neiztirjljive tirjatve prezadolženo za lepo število tisočakov. Ko je svoji prijateljici Reziki to skrivno zaupal, se mu je v obraz smejala, češ, da to ni prav nič strašnega, temveč čisto naravno, ker se dela začetkoma pri vsakem podjetju z izgubami. Pristavila je pa takoj, da bo na čisto spisala ona sama vso bilanco in potem se bode njen preljubi Urh prepričal, da ne zna prav seštevati, ker bode ona dobila in izkazala pri čisto spisani bilanci najmanj dva tisočaka čistega dobička.

Mladi Urh Čuk je v zaupanju do svoje prijateljice nji prepustil, da je spisala inventar in bilanco na čisto. To zaupanje se mu je pa tudi lepo izplačalo, ker se je iz inventarja in bilance, katere je spisala na čisto Rezika, na svoje največje veselje tudi res prepričal, da je napravilo konsumno društvo do sedaj že prav lep dobiček v znesku 1999 K 99 v, katera vsota je bila z rudečilom v bilanci izkazana kot čisti dobiček.

Sočasno se je lotil mladi kaplan tudi bilance pri posojilnici za Orehovlje in orehoveljski kot in tudi to bilanco s pomočjo svoje Rezike do-

končal v najkrajšem času z najboljšim uspehom, ker je tudi le-ta bilanca izkazala na papirju prav lep čisti dobiček in to vzlic precej visokim ustanovnim stroškom.

Za vse to delo sta porabila mladi kaplan in njegova spretna pomočnica samo pičlih 5 dni, na kar je kaplan takoj sklical združeni seji odbora konsumnega društva in odbora posojilnice za Orehovlje in orehoveljski kot in pri ti priliki predložil zbranim možakarjem sijajni bilanci obeh podjetij, kar so člani načelstva in nadzorništva z zadovoljnimi obrazi vzeli na znanje in na to z zadoščenjem tudi podpisali, oziroma večinoma podkrižali obe bilanci kot pravilni in skladni s knjigami in inventarjem, ne da bi se kdo brigal za to, ako res soglašata bilanci z inventarjem in knjigami. Kdo bi si belil glavo radi takih malenkosti! V znak izredne zadovoljnosti nad ugodnim uspehom obeh bilanc so potem zbrani možakarji na stroške konsumnega društva in posojilnice za Orehovlje in orehoveljski kot izpraznili marsikak štefan in pri tem mladega kaplana Urha kot nekakega odrešenika iz spon revščine in betežnosti ter vodnika k boljši bodočnosti povzdigovali do nebes. Z ozirom na izborni uspeh obeh podjetij takoj v prvi poslovni dobi se ni čuditi, da se zbrani možakarji niso mogli tako hitro ločiti in da sta bili ti dve združeni seji daljši kot vse dosedanje.

Na nasvet svoje prijateljice Rezike je mladi kaplan Urh Čuk pisal takoj drugi dan nujno pismo oni zvezi, ki je imela po svojem revizorju izvršiti revizijo pri konsumnem društvu in posojilnici v Orehovljah ter v tem pismu prosil, da naj se takoj odpošlje v Orehovlje revizorja, da revidira konsumno društvo in posojilnico. V tem svojem pismu je tudi pristavil, da bode čez dva dneva poslal k jutranjemu vlaku v okrajno mesto svojega voznika, s katerim se

bode gospod revizor lahko pripeljal v Orehovlje.

Čez dva dni je res poslal mladi kaplan v okrajno mesto k jutranjemu vlaku z vozom Franceta Srebrot, da od tam pripelje v Orehovlje revizorja. France Srebrot ni prišel zastonj k vlaku, ker se je z vlakom res pripeljal kot revizor še ne 24leten mož z veliko usnjato taško za spise in z zelo mogočnim nastopom. Komaj je mladi revizor izstopil iz vlaka in prišel pred kolodvor, kjer je čakalo več voznikov, zarjul se je mogočno nad vozniki: »Kateri je iz Orehovelj?« Mlademu Francetu Srebrotu je oblastni nastop gospoda revizorja tako imponiral, da je ponižno snel raz glavo svoj klobuk in se ponižno približal mogočnemu mlademu gospodu z besedami, da je on poslan iz Orehovelj na kolodvor po gospoda revizorja iz Ljubljane.

»To sem jaz!« zadril se je mladi gospod in se vsedel na voz Franceta Srebrot, ki je takoj pognal konja, da sta oddrdrala proti Orehovljam.

Ko je prišel gospod revizor v Orehovlje, pričakoval ga je mladi kaplan v posebni sobi konsumnega društva. Ko sta si stala nasproti mlademu gospodu kaplan in gospod revizor, sta se nekaj časa debelo gledala, nato se pa spoznala kot nekdanja sošolca iz nižje gimnazije. Seveda tako nepričakovan in nenaden sestanek po tolikih letih ni smel ostati brez malega slavlja. Priti je moral takoj na mizo štefan najboljšega in primeren prigrizek, katerim sta delala mlada prijatelja vso čast ob pripomoči Franceta Srebrot, katerega kot načelnika posojilnice nista mogla prezreti. Mlada prijatelja sta si prvi dan imela toliko zanimivega pripovedovati izza svojih mladih let, da niti nista utegnila misliti na revizijo pri konsumnem društvu in posojilnici. Drugi dan so pa oba boleli lasje, vsled česar je bilo treba dreti piko. Ko sta pa pregnala bolezen v laseh,

se jima pa ni ljubilo iti na uradne posle, temveč sta rajše nadaljevala delo od prejšnjega dne pri čemur jima je hodil pridno pomagat France Srebrot.

Mladi gospod revizor je pri ti priliki pripovedoval svojemu prijatelju in sošolcu Urhu Čuku svoje zelo zanimivo življenje. Povedal mu je, da je nezakonski sin matere, ki je dolgo vrsto let služila pri nekem župniku, ki zavzema danes visoko mesto med cerkvenimi dostojanstveniki v deželi in ki je doslej zanj skrbel prav po očetovsko. Ko je moral gospod revizor radi slabih uspehov zapustiti nižjo gimnazijo, poskusil je svojo srečo kot vajenec v več poklicih, a vse poklice zopet zapustil, ker je nosil v svojem srcu prepričanje, da je namenjen za kaj boljšega in višjega. Ker pa svojega življenjskega poklica ni mogel takoj najti, je šel z 18 leti prostovoljno k vojakom, kjer je tekom svoje triletne službe tudi res dosegel visoko dostojanstvo poddesetnika. Po končanih vojaških letih ga je pa mati spravila za pisarja v neko odvetniško pisarno, iz katere si je pa po kratkih mesecih ne preveč napornega službovanja s pomočjo prej omenjenega duhovnika pomagal k oni zvezi, kjer zavzema danes že odlično mesto revizorja. Pri zvezi so spoznali kaj hitro njegove odlične zmožnosti in ga vsled tega skoro tudi nastavili za uradnika. Ko je pa v svoji lastnosti kot uradnik pokazal naravnost izredne zmožnosti, so mu pa skoro poverili odgovornost, a tudi odlično mesto revizorja.

»Da sem postal revizor, dragi prijatelj,« omenil je v pogovoru s kaplanom mladi gospod revizor, »se imam zahvaliti edino svoji bistroumnosti in ne kaki protekciji. Mojo bistroumnost je pa prvi spoznal oni cerkveni dostojanstvenik, pri katerem je moja mati svoje dni službovala kot kuharica in to dejstvo dokazuje le, da je moj očetovski prijatelj

sam jako bistre in prebrisane glave. Kot revizor sem se pa obnesel naravnost sijajno. To je pa tudi naravno. Jaz imam bistre oči kakor jastreb. Vse vidim takoj in meni ni mogoče prikriti nobene stvari. V tem so se prepričali tudi moji predstojniki tekom teh dveh let, od kar izvršujem težke revizorske posle. Sicer pa uživam tudi pri nas brezmejno zaupanje, ker se v pisarni valjajo okrog že izpolnjeni čeki, pa se še vendar nisem doslej nobenega poslužil. Vzlic svojim bistrim očem in znani svoji strogosti sem pa ostal v pravih mejah in cenim v polni meri izredno požrtvovalnost naše odlične duhovščine po deželi, ki postavlja vse svoje izredne moči v službo javnega blagra. Da bi tako požrtvovalni duhovščini nasproti kazal nezaupanje, mi ni ti na mar ne pride. Iz svojih bogatih skušenj vem, da so zavodi, katere vodijo duhovniki, vedno v najboljšem redu, ker je njih poslovanje naravnost vzorno. Radi tega bi se po pravici smelo smatrati za znak krivične nezaupnosti proti naši požrtvovalni duhovščini, če bi take zavode, katerim stoje na čelu duhovniki, ali so jim vsaj duša, sekiral z nepotrebnimi formalnostmi in malenkostnim dlakocepstvom. Nasprotno postopam pri takih zavodih vedno po načelu: kjer vodi zavod duhovnik, tam je najlepši red, tam je vzorno poslovanje, vsled česar bi bila moja revizorska poročila krivična, če bi ne odgovarjala temu temeljnemu načelu. S tem mojim doslednim postopanjem je pa ustrezno tudi v polni meri onim gospodom, ki tako nesebično in požrtvovalno sodelujejo pri naši zvezi.«

Tako je modroval mladi revizor in resnici na ljubo se mora priznati, da se je mlademu kaplanu pri tem modrovanju odvalil od srca težak kamen, kar ga je zaeno spravilo v tako dobro voljo, da se do pozne

nočne ure ni mogel ločiti od svojega nekdanjega sošolca.

Šele tretji dan po krepkem zajtrku se je spomnil mladi gospod revizor svojih uradnih poslov, si dal predložiti inventar, obe bilanci in vse knjige, malo brskal po knjigah, malo pogledal med blagom in seštel številke v bilanci, s čemur je bil gotov v pičli uri, nato pa potrdil vse poslovanje kot vzorno in obe bilanci kot pravilni in soglasujoči s knjigami in drugimi pripomočki. Sijajni izid izvršene revizije pri konsumnem društvu in posojilnici sta mlada dva prijatelja v družbi Franceta Srebrotta kot dostojanstvenika zalila pošteno z dobro kapljico, na kar se je kmalu po kosilu tretjidan odpeljal gospod revizor zopet na vlak, poprej se pa prav pristrčno poslovil od svojega prijatelja Urha Čuka in od prodajalke Ančike, s katero sta se v tem kratkem času prav zelo sprijaznila.

XLVI.

V možganih tu nekaj mi kljuje,
nekaj za čelom mi kuje huje in huje...

Aškerc: Pesnitve.

Poberi se čez prag mi,
zapeljivec ti nesramni!

Aškerc: Mučeniki.

Ko se je mladi Ivan Novak pripeljal z župnikom Matijo Korenom v Orehovlje in zapeljal z vozom na dvorišče, prihitela je iz hiše Marjetica svojemu sivolasemu prijatelju spoštljivo poljubit roko in ga pristrčno pozdravit. Ko je župnik Koren zagledal mlado deklico, kako rudeča in čvrsta je, bil je iskreno vesel njenega popolnega okrevanja ter je šaljivo pripomnil:

»Sedaj sem se pa na svoje oči prepričal, da ni nobenega zadržka več proti možitvi s Stankom, ki se tako čvrste in zale neveste menda tudi ne bo branil. Nasprotno se bo

moral Stanko še požuriti z možitvijo, da mu ne bode kak tekmeec ugrabil njegove zale neveste.«

S temi šaljivimi besedami prestopil je sivolasi župnik Koren prag one hiše, v katero je svojedobno skozi dolgo, dolgo vrsto let tako rad zahajal, ker ga je vezalo s pokojnim Blažem Novakom najsrčnejše prijateljstvo, ki je rodilo marsikatero blagotvorno ustanovo za prijazne Orehovlje. V ti hiši, v kateri se mu je takoj po vstopu vzbudilo nebroj najlepših spominov na ona davna leta srčne zadovoljnosti, mirnega in plodonosnega delovanja za vdane mu ovčice in s tem delom združene tihe sreče, se je čutil stari naš župnik v hipu tako domačega, da svoji nekdanji ljubljenci Marjetici, ko ga je takoj, ko se je vsedel za mizo, začela prositi, da mora za dalj časa ostati pri Novakovih, ni mogel odreči te prošnje.

»Kam me pa bode te spravili,« opomnil je stari župnik na prošnjo Marjetice, »mene starega, betežnega človeka, ki je na potu vsem ljudem in tudi že sam sebi?«

»Od zgoraj imamo prav lepo opravljeno sobico«, vzkliknila je Marjetica, »katera je služila kot prenočišče, če se je pri nas zglasil kak boljši človek in prenočil pri nas. Ta sobica je kakor nalašč za vas, ker je svetla in prostorna in ima prav lep razgled na naš vrt, ki je ravno sedaj ves v cvetju. Tukaj notri vas bode mo spravili gospod župnik, jaz vam bodem pa stregla in sem tudi prepričana, da mi bode te kot svoji postrežnici potem izstavili najboljše izpričevalo, da se bodem ž njim lahko postavila pri svojem Stanku, če bode kaj godrnjal čez svojo mlado gospodinjo.«

Župnik Koren je ganjen od prijaznih besed, katerih toliko časa ni več slišal, drage volje obljubil mladi deklici in mlademu gospodarju Ivanu, ki je toplo podpiral prošnje svoje

sestrice, da bode ostal kot gost nekaj časa pri Novakovih.

Ko so tako na vsestransko zadovoljnost rešili to vprašanje, prešli so pa na neprijetnejše stvari, in sicer na vprašanje, kako bi poskusili pripraviti do vrnitve županovo vdovo. Ko sta župniku Ivan in Marjetica odkritosrčno povedala, kako se je njuna mati po očetovi smrti polagoma čudno izpremenila in kako jo je dobil njegov naslednik pri cerkvi sv. Petra popolnoma v svoje mreže ter tako preslepil, da je izgubila popolnoma svojo lastno voljo in samostojnost, se je uveril stari župnik, da se je podstopil zelo težavne naloge. Poznjal je dobro globoko vernost slovenskega naroda vobče, poznal je pa tudi še posebej njegovo naravnost slepo vdanost in pokorščino duhovskemu stanu. Vedel je pa tudi dobro, da se v obojnem oziru odlikujejo posebno ženske, ki tirajo svojo vernost ter spoštovanje in pokorščino do duhovščine često celo tako daleč, da meje že na versko blaznost. Zavedal se je torej popolnoma svoje težavne naloge, a zaeno iz ljubezni do Ivana in Marjetice, katera je ljubil, kakor bi bila njegova rodna otroka, sklenil ne glede na levo in desno, poskusiti vse, da bi iztrgal zasljepljeno županovo vdovo iz mrež njegovega pretkanega in tudi precej malovestnega naslednika. Poleg ljubezni do Ivana in Marjetice je bila prevzeta naloga tudi soodločilna, da je ustregel sivolasi župnik Marjetičini prošnji.

Ko so se vsi skupaj nekoliko okrepčali in ko se je stari župnik tudi nekoliko odpočil od dolge vožnje, napotila sta se župnik Koren in Marjetica takoj v hišo konsumnega društva, da bi z združenimi močmi poskusila svojo srečo pri županovi vdovi.

Po potu od Novakove hiše do hiše, v kateri je nastanjeno konsumno društvo, je župnika in Marjetico srečalo več ljudi, ki so vsi začudeni spoznali v Marjetičinem spremlje-

valcu svojega poprejšnjega župnika Korena. Nekateri ljudje, katerih mladi župnik dr. Podpečnik in njegov oproda kaplan Čuk še nista pridobila na svojo stran, so sivolasega župnika spoštljivo pozdravili in se mu tudi spoštljivo približali, poljubili mu roko ter ga veselo izpraševali, če se je vrnil zopet nazaj med svoje zveste ovčice in prijatelje. Župnik Koren je bil po teh očitnih dokazih spoštovanja in ljubezni do solz ganjen in je molče stiskal roke onim svojim zvestim ovčicam, katerih še ni ugrabil volk v podobi njegovega naslednika in jih speljal na polje nespravljivosti, nestrpljivosti in medsebojnega sovraštva. Na svoje srčno veselje je sivolasi župnik opazil, da se je še v njegovih lepih Orehovljah ohranilo ono blagotvorno seme, katero je on svojedobno tu sejal in da pozneje zasejana ljulika še ni razjedla vsega dobrega semena.

Srečavali pa so poprejšnjega župnika in Marjetico tudi ljudje, ki so se prištevali pristašem one »Samostalne stranke«, ki sta jo poklicala v življenje dr. Jurij Podpečnik in njegov kaplan Urh Čuk. Ko so pa ti ljudje v spremljevalcu Novakove Marjetice spoznali svojega bivšega župnika, so pa brez pozdrava izginjivali potuhnjeno za prvim oglom ter hiteli raznašat nepričakovano novico o obisku starega župnika med svojimi ožjimi somišljeniki. Na ta način je prišla ta novica tudi hitro na uho župnika dr. Podpečnika, ki je ravno tedaj imel posebne duhovne vaje z neko zalo članico Marijine družbe in pa mlademu kaplanu Čuku, ki je ravno tedaj na žive in mrtve koval s svojo Reziko v konsumnem društvu inventar in bilanco.

Kakor je župnika Korena v dno duše veselila vdanost v prvo navedenih ljudi, ravnotako ga je pa žalostila potuhnjenost onih ljudi, ki so brez pozdrava izginjivali za oglom, ker ga je poslednje dejstvo uverilo, da so se razmere v Orehovljah od

njegovega odhoda silno izpremenile in poslabšale.

Ko sta dospela župnik Koren in Marjetica v hišo, kjer je nastanjeno konsumno društvo in kjer je sedaj stanovala tudi županova vdova, sta pa v prvem nadstropju srečala slučajno lastnico hiše, ki jima je na vprašanje, če je županova vdova doma, to potrdila in jima sočasno pokazala vrata njenega stanovanja.

Župnik Koren je nato potrkal na vrata in ko ni bilo nobenega odgovora, ponovil trkanje. Ko se pa tudi na ponovno trkanje ni oglasila županova vdova, je pa prijel za kljuko, da bi odprl vrata. Tu se je pa na svoje neprijetno presenečenje prepričal, da so vrata zaklenjena in da je torej županova vdova poskusila na ta način ubraniti se gotovo že sporočenega ji obiska.

Župnik Koren pa ni obupal, temveč je ponovil svoje trkanje in ko tudi to ni nič izdalo, je pa pred zaprtimi vrati začel prositi županovo vdovo, da bi mu odprla, ker je prišel v Orehovlje na kratek obisk in bi čez toliko časa rad pozdravil tudi njo kot staro dobro znanko. Tudi na te besede sivolasega župnika se niso odprla vrata, pač pa se je slišal znotraj v sobi ropot in hoja, kar je župnika in Marjetico uverilo, da je županova vdova res doma in da je slišala župnikove besede, da pa le noče odpreti.

Župnik Koren je vsled tega ponovil svojo prošnjo, da naj mu županova vdova odpre in je to svojo prošnjo podpiral tudi še s pristavkom, da je ž njim tudi Marjetica, ki bi rada pozdravila svojo mater. Ker tudi na te besede ni bilo čuti nobenega glasu iz sobe, je pa začela še Marjetica milo prositi svojo mater, da naj odpre vrata dobremu župniku Korenu in njej. Toda tudi prošnje rodne hčere so ostale brezuspešne.

Župnik in Marjetica pa vzlic temu še nista odnehala, temveč sta

pred zaprtimi vrati ponavljala svoje prošnje na županovo vdovo, da bi jima odprla. Sele potem, ko sta mor-da že več kakor eno uro trkala na vrata in prosila županovo vdovo, da bi jima odprla, začula sta iz notranjščine prav tihe glasove. Ti tihi glasovi so pa polagoma postajali glasnejši in župnik ter Marjetica sta skoro spoznala, da moli županova vdova neke posebne vrste molitev. Slišala sta namreč skozi zaprta vrata sledečo molitev:

»O Jezus Kristus, odrešenik sveta, na tebe se obrača nevredna stvar z gorečo prošnjo, da bi jo varoval vseh izkušnjav. O Jezus Kristus, obrni svoje sladke oči na nevredno stvar in jo reši izkušnjavcev, ki jo skušajo odvrniti od prave poti. O Jezus Kristus, kleče te prosim, ne pelji me v izkušnjavo, temveč podeli mi milost, da bom premagala zapeljivca in izkušnjavca, kakor si ga ti premagal na gori...«

Župnik Koren in Marjetica sta molče poslušala to molitev, ki je bila brezkončna, ker je županova vdova ponavljala z malimi izpremembami zgoraj navedene besede. Izkušeni župnik je začel majati z glavo, ker mu to čudno obnašanje županove vdove nikakor ni ugajalo, temveč ga je celo napolnjevalo s strahom, da je županova vdova že celo tako daleč prišla, da ni več pri polni razsodnosti. Ne da bi o svoji bojazni kaj omenil proti Marjetici, je tiho dejal Marjetici, da naj za danes opustita nadalje poskuse, na kar sta s potrjim srcem odšla iz hiše nesreče in se vrnila domov.

Sivolasi župnik pa nikakor ni obupal radi svojega prvega ponesrečenega poskusa priti do županove vdove, temveč je te svoje poskuse prihodnje dni bodisi sam, bodisi v družbi Marjetice še večkrat ponovil, toda vedno z istim nepovoljnim uspehom. Župnik Koren pa svoje poskuse ni ponavljal vedno ob isti uri,

temveč je za svoje poskuse izbiral razne dnevne čase, ker je tiho upal, da bode enkrat morda le presenetil županovo vdovo in tako prišel do nje. Toda dobrosrčni župnik se je bridko varal v svojih nadah, ker mu je znal pretkani dr. Podpečnik prekrizati vse njegove upe. Čim je župnik Koren odšel brezuspešno od županove vdove, je bilo to takoj sporočeno dr. Podpečniku, ki se je nato vselej takoj podal k županovi vdovi, da jo je potrdil v njeni dobri stvari in jo seveda s temi svojimi rednimi obiski tako zbegal in zmešal, da je prišla uboga reva ob zadnjo trohico svoje pameti. Po odhodu mladega župnika in ves drug svoj prosti čas, kakor tudi cele noči ni županova vdova sedaj nič drugega več delala, kakor goreče molila in molila.

Tako je ginil čas z brezuspešnimi poskusi župniku Matiji Korenu do onega dneva, ko se je imela vršiti v okrajnem mestu na tožbo Ivana Novaka proti kaplanu Čuku pri sodišču glavna razprava. Dan pred glavno razpravo je doživel mladi gospodar še neko jako neprijetno presenečenje, ker se mu je vročila po nekem znanem ljubljanskem odvetniku proti njemu vložena tožba njegove matere radi plačila oporočnega volila 10.000 K.

XLVII.

Na Ribniškem gradu dvor sodni je zbran.

Aškerc: Pesnitve.

Veter zapihal je z druge strani —
hitro ste plašče po njem obrnili . . .
Svoje prepričanje, ves svoj značaj
kar na povelje ste brž spremenili.

Aškerc: Mučeniki.

Prišel je dan glavne razprave pred okrajnim sodiščem na obtožbo Ivana Novaka proti kaplanu Urhu Čuku.

Kaplana Urha Čuka in njegovih 10 prič je peljal k razpravi France

Srebrot na novem breku, katerega je ravno dobil iz Ljubljane. Može so bili jako dobre volje, ker so morali na potu do sodišča ustaviti v par gostilnah, da so drli piko, ker se je prejšnji večer vršila v konsumnem društvu ob polnih štefanah jako dolga glavna skušnja za nastop pri glavni razpravi. Da so se možakarji ustavljali na potu k sodišču po gostilnah, se jim je pa tudi poznalo. Ko je okrajni sodnik oklical kazensko zadevo Novak - Čuk, prišli so v sodno dvorano obtožitelj Ivan Novak s svojim ljubljanskim zastopnikom in pa obdolženi kaplan Čuk s svojim zagovornikom, ki je vstopil naravnost zmagoslavno v one svete prostore, kjer se ljudem reže kruh pravice.

Prijazni okrajni sodnik, ki je sam obravnaval v ti kazenski zadevi, je pred vsem vprašal obtožitelja in obdolženca, če ni mogoče te zadeve urediti s primerno poravnavo. Na te prijazne besede okrajnega sodnika odgovoril je Ivan Novak, da se je pripravljen poravnati pod onimi pogoji, katere je njegov zastopnik že pisмено naznanil obtoženemu kaplanu in da mu radi ljubega miru rad pod temi pogoji odpusti.

Namesto kaplana se je pa na sodnikovo vprašanje zadril njegov zastopnik, da odklanja vsako drugo poravnavo razun one, da obtožitelj nepogojno umakne svojo krivično obtožbo, plača dosedanje njegove obrambene stroške v ti zadevi v znesku 400 K in da žrtvuje za Slovensko stražo 200 K; to protiponudbo je pa zastopnik Ivana Novaka označil kot nesramno in jo z ogorčenjem odklonil.

Ko je sodnik videl, da je pri takem položaju poravnava izključena, začel je razpravo. Predočil je kaplanu Čuku pred vsem vsebino proti njemu sprožene obtožbe in ga pozval, da naj pove, kaj ima v svojo obrambo odgovoriti na to obtožbo.

Namesto kaplana je pa hotel takoj njegov zagovornik v obširnem govoru pojasniti kaplanovo stališče, česar mu pa sodnik ni dopustil, češ, da je obdolženec sam navzoč in da naj pred vsem on pove, če se čuti krivega ali ne in kaj ima navesti v svojo obrambo.

Kaplanov zagovornik je proti temu postopanju ogorčeno protestiral in prijavil ničnost, kar je sodnik mirno sprejel v razpravni zapisnik.

Od sodnika ponovno pozvan je mladi kaplan Čuk zelo bled stopil naprej in s tresočim glasom navedel, da se ne čuti krivega, ker v obtožbi navedenih obdolžitev ni nikdar spregovoril, temveč na dotičnem javnem shodu le ljudi svaril pred obrekovanjem in jim za svarilen vzgled navedel, da bi, če ne prenehajo s sovraštvom in obrekovanjem, celo tako daleč moglo priti, da bi se spravili nad dobro ime pokojnega obtožiteljevega očeta in ga začeli morda celo dolžiti, da je kradel denar iz občinske blagajnice. Da je izrekel to svarilo na shodu, je storil le v izvrševanju onih dolžnosti, katere ima kot katoliški duhovnik; s tem pa ni delal nikomur krivice. Da je res vse tako, kakor je povedal, pa tudi lahko takoj potrdi s prisego. Njegova obrambena sredstva bode pa že navedel njegov zagovornik.

Ko je sodnik dal zapisati zagovor mladega kaplana, je pa vstal takoj njegov zagovornik ter v daljšem in zelo bojevitim govoru še bolj natančno popisal, katere besede je kaplan rabil na javnem shodu in tudi naštel 10 prič, v prvi vrsti Franceta Srebrot, ki bodo potrdile resnico tega zagovora. Sodnik je ta dokazni predlog sprejel v zapisnik in potem prešel k dokazovanju.

Od Ivana Novaka v njegovi pismeni obtožbi navedene 3 priče so pod prisego soglasno potrdile, da je mladi kaplan na shodu izrekel o pokojnem županu Blažu Novaku ob-

dolžitev, da je pokojnik kot dolgoleten župan iz občinske blagajnice jemal in kradel denar in tako na škodo nesrečne orehoveljske občine množil svoje bogastvo. Pri teh svojih zapriseženih izpovedbah so pa vse tri priče vztrajale odločno, čeprav jih je kaplanov zagovornik skušal z raznimi vprašanji spraviti v zadrego in čeprav jim je celo žugal z ovadbo radi krive prisega, za kar ga je pa sodnik odločno posvaril.

Ko so se izpovedbe teh prič zapisale v razpravni zapisnik, je pa sodnik sklenil zaslišati tudi nekaj razbremenilnih prič. Ker je zagovornik v prvi vrsti poudarjal, da je najbolj natančno slišal od kaplana resnično izgovorjene nedolžne besede trgovec France Srebrot, je pa sodnik poklical pred vsem Franceta Srebrot, ki je pričoval v sodno dvorano. Predno je pa sodnik Franceta Srebrot zaslišal kot pričo, ga je pa posebno resno in ostro opozoril na važnost pričevanja v obče in pa na zelo neprijetne posledice krivega pričevanja ter potem proglasil takoj sklep, da se Franceta Srebrot v smislu § 170. šte. 2, kaz. pravd. reda ne bode zaslišalo pod prisego, ker se vrše proti njemu poizvedbe radi zločina.

Zagovornik mladega kaplana je ogorčeno protestiral proti temu sklepu, prijavil ničnost in zahteval podrobnejša pojasnila za to težko obdolžitev, katere niti sodnik brez dejanske podlage ne sme izreči.

Na ta ogorčeni protest kaplanovega zagovornika je pa sodnik vzel v roke sodni akt v rdečem ovitku in iz tega akta ugotovil, da je državno pravdnishstvo uvedlo proti Francetu Srebrotu uvodne poizvedbe, ker je osumljen zločina goljufije, storjenega s tem, da je v izvršilni zadevi nedol. Frana Kisovca radi 160 K, katera je tekla pri tem sodišču zoper Franceta Srebrot, predložil izkaz svoje imovine in resničnost tega izkaza

potrdil tudi z razodetno prisego, čeprav je utemeljena domneva, da se vsebina s prisego potrjenega spiska imovine ne strinja z resnico.

France Srebrot je obledel in se začel tresti kakor šiba, ko je iz ust resnega sodnika slišal to, zanj zelo neprijetno, a tudi zelo nevarno novice, ki je zaeno tudi za nekaj časa zaprla usta sicer zelo zgovornemu in bojevitemu kaplanovemu zagovorniku.

Sodnik je nato pozval Franceta Srebrotu, da naj po resnici izpove, kaj je obdolženi kaplan Urh Čuk govoril na znanem javnem shodu o Blažu Novaku. Na največje presenečenje mladega kaplana je pa France Srebrot skoraj jecljaje odgovoril, da je bil na shodu sploh velik šunder in da je on stal preveč oddaljen od govorniškega odra, vsled česar ni razumel, kaj je kaplan govoril o Blažu Novaku. Pri ti svoji izpovedbi je pa ostal France Srebrot, čeprav sta mu kaplan in njegov zagovornik skušala osvežiti spomin s tem, da sta mu polagala na usta kaplanov zagovor in mu pretila z neko, po njem samem napisano izjavo.

Ko je sodnik zapisal Srebrotovo izjavo, je pa ta urnih krač, kakor bi za njim gorelo, odhitel iz sodne dvorane, kjer je pred dvorano enemu izmed zbranih možakarjev pošepnil na uho, kaj je doživel pri razpravi, kar je le-ta hitro povedal svojim tovarišem.

Sodnik je pa na to vprašal kaplana in njegovega zagovornika, če v očigled izpovedbi Franceta Srebrotu še vztrajata pri tem, da se zaslišijo tudi ostale razbremenilne priče, kar sta ta dva odločno potrdila, Sodnik je vsled tega dal poklicati v dvorano kot drugo pričo nekega kmeta, ki je skoro tudi vstopil v dvorano v vidni zadregi vrteč svoj klub v rokah. Tudi ti priči je sodnik z vso resnobo in strogostjo ponovil oni opomin, katerega je prej napra-

vil Francetu Srebrotu in ga še posebej ostro pozval, da mora ne glede na desno in levo govoriti edino-le čisto resnico. Nato je sodnik pričo zaprisegel in jo izprašal o stvari. Toda tudi ta priča je nesrečnega kaplana pustil na cedilu, ker je enako kot France Srebrot navedel, da je stal zelo oddaljen od odra in da radi oddaljenosti in šundra ni slišal natančno izgovorjenih besedi. Pri ti svoji izpovedbi je pa ostal vzlic poskusom kaplanovega zagovornika, da bi iz njega izsilil za kaplana ugodnejše pričevanje. Sodnik je potem zaslišal po vrsti še vse druge kaplanove razbremenilne priče, ki so pa na kaplanovo največje začudenje izpovedale vse tako, kakor France Srebrot, da torej nič ne vedo; le nekaterniki so še pristavili, da so bolj slabega spomina. Kaplanu je prihajalo vedno bolj vroče, ker je opažal, da se lušči kamen za kamnom od one ponosne zgradbe, ki sta jo gradila s Francetom Srebrotom skozi dobrih 14 dni v prostorih konsumnega društva in ki naj bi mu izvojevala zmago proti Ivanu Novaku. Navdajati ga je pa začela tudi skrb nad izidom te kazenske zadeve, ker mu je bilo pričakovati obsodbe in to še celo zelo stroge obsodbe. Z bojznijo v očeh se je ozrl, ko je bila zaslišana zadnja priča, v svojega zagovornika, ki je pa med tem časom tudi že izgubil znatni del svoje poprejšnje ognjevitosti, bojevitosti in zgovornosti ter postal precej nervozen.

Razpravni sodnik je nato vprašal obe stranki, ako imata še kak predlog, ker misli sicer zaključiti dokazovanje in razpravo. Tem svojim besedam je pa podal še vprašanje, če se ne bi stranki hoteli sedaj poravnati, ko je ves položaj popolnoma razjasnjen. Na to sodnikovo vprašanje je zastopnik Ivana Novaka po kratkem posvetovanju s svojim pooblastiteljem omenil sodniku, da je še vedno pripravljen k poravnavi, vendar zahteva sedaj, da mora poleg

vseh obtožiteljevih stroškov in že znanih glob prevzeti obtoženi kaplan nase še podpis primerne izjave pred sodiščem in prečitanje te izjave raz leco in pred občinsko hišo.

Temu predlogu se je pa kaplanov zagovornik uprl z vso odločnostjo in napravil protipredlog, da se imenom kaplana poravnata le tako, da se tožba umakne proti izjavi, ki jo bode on narekoval in proti temu, da trpi vsaka stranka svoje stroške. To svojo protiponudbo je pa podprl s plamtečim govorom, v katerem je odrekel obtožitelju Ivanu Novaku sploh vsako pravico do obtožbe in to svojo trditev takoj podprl s tem, da je predložil ono izjavo obtožiteljeve matere županove vdove Neže Novak, katero je sestavil svojedobno župnik dr. Jurij Podpečnik in v kateri je županova vdova izrecno odpustila obrekovanemu kaplanu vsako, proti njenemu pokojnemu možu izrečeno razžalitev in sočasno odrekla tudi svojemu sinu pravico do obtožbe, češ, da pristoja taka pravica edinole nji, kot preživeči vdovi.

Sodnik je priklopil od kaplanovega zagovornika predloženo izjavo Neže Novak k zapisniku, sočasno pa kolegijalno omenil proti kaplanovemu zagovorniku, da po njegovem pravnem mnenju le - ta izjava ne more oropati zasebnega obtožitelja kot sina njegove samostojne pravice, da se iz pietetnih razlogov požene za napadeno čast svojega pokojnega očeta, ker ima tako pravico tudi vsak zapustnikov otrok in ne samo zapustnikova vdova, vsled česar bi bilo za obtoženega kaplana gotovo najboljšje, ako sprejme poravnalni predlog zasebnega obtožitelja, ker bi utegnila z ozirom na posebno občutnost izrečenih žalitev in na vse druge okoliščine kazni izpasti zelo strogo, ker določa zakon za take kaznive čine kazni od enega do šest mesecev.

Ko je pa kaplan Čuk slišal sodnikove besede o kazni od enega do šest mesecev, je pa prebledel in s tresočim glasom zaklical, da sprejme vse pogoje obtožiteljeve. Ker je ostal tudi Ivan Novak mož beseda, je nato njegov zastopnik narekoval z dovoljenjem sodnika v zapisnik sledečo izjavo:

»Jaz Urh Čuk, kaplan v Orehovljah

a) priznavam, da sem na javnem shodu v Orehovljah napadel lažnjivo, krivično, nesramno in neotesano neomadeževano ime pokojnega župana Blaža Novaka in da sem se kakor divja hijena spravil na grob moža poštenjaka, kateremu ne morem očitati niti najmanjšega nepoštenega dejanja;

b) se z ozirom na dejstvo, da sem svoje obrekovanje izustil zgolj iz neodpustljive hudobije in s preudarkom, zavežem prečitati s svečanim in povzdignjenim glasom le - to svojo današnje izjavo raz leco v cerkvi sv. Petra v Orehovljah najkasneje v treh tednih, in sicer, ne da bi izpustil ali pridejal kako besedo k izjavi in ne da bi pristavil kako upravičbo ali kak drug dodatek.

c) zavežem se nadalje v istem roku preskrbeti, da se bode le - ta izjava brez vsakega pristavka in izpremembe prečitala na moje stroške pred občinsko hišo v Orehovljah;

č) zavežem se nadalje v zahvalo, da se mi je odpustilo, plačati v roku dveh mesecev na roke zasebnega obtožitelja Ivana Novaka za občinske reveže v Orehovljah 50 K, za orehoveljsko gasilno društvo 50 K in za tamošnje bralno društvo 50 K, torej vsem skupaj 150 K;

d) zavežem se nadalje plačati na roke zastopnika zasebnega obtožitelja v roku treh mesecev za-

stopniške stroške v sporazumno določenem znesku 140 K;

e) končno se iz dna srca zahvaljujem zasebnemu obtožitelju, da mi je na mojo milo prošnjo zgolj iz velikodušnosti odpustil moje hudobne, krivične, lažnjive in nesramne žalitve, ter me tako v svoji velikodušnosti rešil sramotnega zapora, katerega sem za svojo brezkončno hudobijo pošteno zaslužil.«

Kaplanov zagovornik se je najodločnejše protivil narekovani poravnavi, mladi kaplan ga pa v svojem strahu niti poslušal ni, temveč preko njega pristopil k mizi, podpisal poravnavo, potem jo pa, ne da bi rekel bev ali mev odkuril kakor polit pes iz sodne dvorane. Veliko manj ošabno, kakor je vstopil, mu je pa sledil kmalu nato njegov zagovornik.

XLVIII.

Pa prinesi
tistega iz kota v kleti!

Aškerc: Mučeniki.

Pogoreli mladi kaplan Urh Čuk je bil po kazenski razpravi tako razkačen in divji, da si je v mestu najel takoj svoj voz in se odpeljal proti Orehovljam, ne da bi se še kaj brigal za Franceta Srebrotu in ostale svoje priče, ki so ga danes tako sramotno pustile na cedilu.

Ko se je kaplan pripeljal v Orehovlje, dobil je takoj od svojega župnika poziv, da naj mu pride poročat o izidu razprave. S težkim srcem se je ubogi kaplan odzval župnikovemu poročilu, ker je slutil, da se župnik ne bode nič kaj razveselil njegovega neugodnega poročila in da mu utegne celo pošteno izmiti glavo.

Župnik dr. Jurij Podpečnik je takoj po vstopu mladega kaplana razbral raz njegov bleđi in prepadli

obraz, da se kazenska razprava z Ivanom Novakom ni iztekla ugodno za kaplana. Neprijazno in skoraj osorno mu je vsled tega velel, da naj mu poroča, kaj se je zgodilo danes pri sodišču.

Ubogi kaplan je začel s tresočim glasom nato pripovedovati svojemu župniku, kako so izpovedale zanj neugodno Novakove priče in kako sramotno so ga zapustile njegove razbremenilne priče, kako je tudi sodnik kot neodločilno zavrgel izjavo županove vdove Neže Novakove z grožnjo, da bode sodil po postavi z zaporom od enega do 6 mesecev, če kaplan ne sprejme Novakove poravnalne ponudbe ter da je nato iz strahu pred sramotnim zaporom pristopil naporavnalno ponudbo obtožitelja Novaka.

»In vsebina te poravnave?« vprašal je rezko župnik svojega kaplana.

Na to vprašanje je nesrečni kaplan z jecljajočim glasom začel pripovedovati svojemu župniku vsebino od njega podpisane izjave. Ko je župnik slišal iz ust svojega kaplana pod kako ponižujočimi in naravnost sramotnimi pogoji se je poravnal pred sodiščem ž njegovim protivnikom Ivanom Novakom, je zdivil in peneč se od jeze začel rohneti nad ubogim kaplanom, katerega je obkladal z najraznovrstnejšimi psovkami, med katerimi besede kakor smrkovec, škodljivec duhovskega ugleda, paglavec itd. niso bile najostrejše. Zaveno je kaplanu kategorično izjavil, da se danes pred sodiščem podpisana izjava ne bode nikdar prečitala raz prižnico, dokler je on župnik pri cerkvi sv. Petra v Orehovljah in da bode o tem tudi še danes službeno poročal visokemu knezoškofijskemu ordinarijatu v Ljubljani, da od tod dobi strogo naročilo, da ne sme dopustiti po kaplanu nameravanega javnega pohujšanja raz prižnico. Očital je nadalje kaplanu, da nima v

sebi niti trohice mučeniškega zanaša, ker bi bil sicer rajši prevzel nase najstrožjo kazen, kakor pa podpisal za katoliškega duhovnika toli sramotno poravnavo, katere vsebina je taka, da mladi kaplan ni več mogoč na svojem mestu, ker bi se sicer vsi pošteno misleči katoliški ljudje v župniji morali venomer nad njim zgražati in pohujševati. Svoje ostre besede je zaključil župnik dr. Jurij Podpečnik s tem, da je še povedal svojemu kaplanu, da bode v svojem poročilu na visoki knezoškofijski ordinarijat najodločnejše zahteval, da se mora kamen pohujšanja nemudoma odstraniti iz Orehovelj, to je, da se mora grešnega kaplana takoj premestiti na drug kraj. S temi osornimi besedami je odpustil razkačeni župnik svojega nesrečnega kaplana, ki je z obupanim srcem zapustil župnikovo sobo in se podal iskat tolažbe k svoji edini prijateljici Reziki v konsumno društvo.

Ko je zazrla Rezika prepadli obraz svojega ljubega Urha, je takoj uganila, da je njen ljubi Urh danes pri sodišču prav pošteno pogorel. Vsled tega ga niti ni vprašala po izidu kazenske razprave, temveč takoj pohitela v klet po par steklenic najboljšega butiljskega vina in mu prinesla butiljke s primernim prigrizkom v posebno sobico konsumnega društva, kjer je sedel za mizo obupani kaplan podpirajoč svojo nesrečno glavo z obema rokama.

Ne da bi kaj spregovorila odprla je Rezika butiljko, natočila dva kozarca in potem rahlo prijela kaplana za roko ter mu potisnila v njo kozarec, katerega je kaplan izpil na dušek. Rezika mu je takoj napolnila do vrha kozarec, katerega je kaplan zopet izpraznil do dna. To se je ponovilo še dvakrat, na kar je mlada deklica začela obupanega kaplana gledati z roko po čelu in se k njemu pritiskati toliko časa, dokler ni začel govoriti.

Z obupanim glasom je nato povedal mladi kaplan svoji Reziki, da je mogel danes pri sodišču uteči sramotnemu zaporu le na ta način, da je podpisal zanj naravnost usodepolno izjavo. Ko je pa moral svojemu župniku na njegov poziv poročati o nesrečnem izidu svoje kazenske zadeve in ko je slišal župnik vsebinsko usodepolne izjave, so pa začele kakor toča na njega nesrečnika leteti najgrše psovke in konec je bil ta, da je župnik odločno izjavil, da ne bode nikdar dopustil, da bi se razprižnico prečitala ta usodepolna izjava, temveč da bode o tem poročal knezoškofijskemu uradu s predlogom, da naj se nesrečnega kaplana nemudoma premesti drugam.

»Tako se je iztekel ta dan nesreče za me,« je končal obupani kaplan svojo žalostno povest, »ne samo, da sem pri sodišču sramotno pogorel, moral bodem sedaj sramotno oditi tudi iz Orehovelj in zapustiti tebe in svoje nesrečne in zavožene zavode, pri katerih se bode nedvomno izvršil takoj polom, čim pride vodstvo v druge roke. Vsega tega je kriv edinole ošabni dr. Podpečnik, ki ni niti z eno svarilno besedo skušal brzdati mojega mladostnega ognja in moje mladeniške neizkušenosti, temveč me je še s pretkanimi sveti bodril k nepremišljenim dejanjem.«

Ubogi kaplan se je nato ob prsah svoje Rezike zjokal kakor otrok.

»Nikar ne obupaj moj ljubi Urh,« začela je deklica tolažiti mladega kaplana, »vsaj še ni vseh dni konec. Ta ošabna pošast dr. Podpečnik pa nima niti najmanjše pravice, da se je nad teboj tako znosil. Pometa naj rajši pred svojim pragom, ker je tam več kot dovolj smeti in nesnage. Pomisli naj samo, kaj dela z županovo vdovo, ki je prišla po njegovi zaslugi že ob vso pamet in katero bodo danes ali jutri morali odpeljati na Studenec. Pa to ni edina njegova žr-

tev v Orehovljah. Pomisli naj le malo, kaj je vse počel s članicami svoje presvete Marijine družbe in potem mu bode skoro padla raz glavo ona svetla krona, s katero se diči pred ljudmi. Njegova neizpodbojna zasluga je namreč, da bodo najmanje 4 marinarice v kratkem okušale neskončno veselje nezakonskega materinstva in to štiri dekleta iz najboljših orehoveljskih hiš. Zato pa naj bo le lepo tiho in ponižen, ker nima prav nobenega povoda, da bi nastopal kot brezmadežni svetnik in da bi krivično sodil svojega duhovnega sobrata, ki je le vsled svoje mladeniške neizkušenosti zabredel v nesrečo. Le potolaži se moj preljubi Urh, še jutri grem k ti pošasti in mu bodem povedala take, da bode postal pred menoj majhen, kakor ponižen kužek.«

Mladega kaplana so odločne besede njegove prijateljice tako potolažile, da se je spomnil, da je odšel iz okrajnega mesta brez obeda in da je danes še takorekoč tešč. Na prijazno povabilo mlade deklice segel je po prigrizku in si potolažil svoj glad, pričemur mu je Rezika pridno pomagala. Ko si je kaplan Urh potolažil svoj glad in ugasil svojo žejo, ga je pa Rezika opozorila, da je postal obseg njenega telesa tak, da svojega stanja ne bode mogla več prikrivati ljudem.

»Preljubi moj Urh,« nadaljevala je Rezika, »sedaj je prišel čas, ko moram radi hudobnih jezikov zapustiti Orehovlje, da ne bo prišlo še to na dan, ker bi vsi ljudje gotovo uganili, da se imam tebi zahvaliti za svojo obsežnost. Danes bova torej praznovala slovo, ker mislim že jutri oditi takoj potem, ko bodem župniku jasno in odkrito povedala svoje mnenje. Odšla bodem pa najpreje k svojim staršem v Ljubljano, kjer pa ne bodem mogla dolgo ostati. Za naju oba bi bilo najbolje, ako sploh zapustim domači kraj in se preselim —

ne čudi se moj ljubi Urh — v Ameriko, kjer imam prav dobro omoženo svojo sestrično, ki me je že večkrat vabila k sebi. Pri svoji sestrični bi bila prav dobro spravljena. Moja sreča bi bila pa popolna, če bi prišel ti za menoj v Ameriko, kjer gre za slovenske duhovnike jako trdo, vsled česar sprejmo z odprtimi rokami vsakega slovenskega duhovnika, ki pride k njim. Še iz Ljubljane ti bom takoj poročala, kdaj se odpeljem k svoji sestrični v Ameriko in ti bodem tudi poslala svoj natančen ameriški naslov, da bodeš lahko prišel za menoj, če bodeš hotel. Seveda praznih rok pa ne smem iti iz Orehovelj, ker bodo prihodnji časi zame združeni z velikimi izdatki, katerih pa ne smem pokrivati iz nedotakljive glavnice svojega bodočega otroka. Prosim te radi tega, moj ljubi Urh, da bi me nekoliko preskrbel z denarjem za bližnjo bodočnost in za dolgo pot v Ameriko in upam, da ne bodeš tako neusmiljenega srca, da bi svojo Reziko prepustil trdosrčno preteči bedi in pomanjkanju.«

S takimi in podobnimi besedami je pregovarjala mlada deklica svojega ljubega Urha, da bi ji znova priskočil na pomoč z izdatnim denarnim prispevkom. Pri tem je mlademu kaplanu pridno nalivala in ga polagoma s pijačo in sladkimi besedami tako omamila, da je še tisti večer izpraznil popolnoma blagajnico konsumnega društva ter dotični denar izročil mladi deklici, izročeno vsoto pa svojeručno vknjižil v knjigah konsumnega društva kot sebi izplačano posojilo. Drugi dan zjutraj je pa vzel še večjo vsoto iz blagajne posojilnice za Orehovlje in orehoveljski kot ter to vsoto ravnotako vknjižil v knjigah in jo potem izročil svoji Reziki.

Ko je bila Rezika s pomočjo svojega ljubega Urha bogato preskrbljena za bližnjo bodočnost in za nameravano pot v Ameriko, je pa

spravila drugi dan skupaj svojo precej skromno prtljago in naročila voz, da jo pelje do kolodvora. Pred svojim odhodom iz Orehovelj se je pa šla mlada prodajalka posloviti tudi k župniku dr. Juriju Podpečniku, katerega je tudi res tako izpovedala, kakor je to poprejšnji dan obljubila svojemu Urhu. Mladi župnik je peneč se od jeze moral poslušati bridke resnice, ki mu jih je metala v obraz mlada prodajalka, ne da bi vedel razkačeni prodajalki kaj primernege odgovoriti. Ko je pa prodajalka povedala mlademu župniku to, kar se je namenila, je pa odšla in zaloputnila trdo za seboj vrata.

XLIX.

Moj oče in jaz sam sva zdaj blago, ki naju za bleščeče se zlato prodajajo kristjani po svetiščih, ko lakomni trgovci po sejmiščih.

Aškerc: Pesnitve.

Ej, kako pri nas se meša vera!

Aškerc: Mučeniki.

Ko se je Ivan Novak peljal v okrajno mesto k svoji kazenski razpravi s kaplanom Čukom, peljal se je pa z njim v mesto tudi sivolasi župnik Matija Koren, da se sestane v mestu s svojim starim prijateljem župnikom Antonom Babnikom, s katerim se že skoro leto dni nista videla. Matija Koren se je srčno veselil, da bode mogel zopet seči v roko svojemu iskrenemu prijatelju, ki ga v nesreči ni zapustil, kakor to tako radi delajo dobri prijatelji, temveč mu ostal zvesta opora tudi ob času nesreče.

V okrajnem mestu sta se sešla stara prijatelja v prijazni gostilnici, v kateri so se shajali tudi mestni omikanci, katere so se pa duhovniki nove struje ogibali kot brezverske. Pri kupici dobrega vina, katerega je postavila na mizo prijazna gostilničarica, sta se potem stara prijatelja

pogovorila o starih dobrih časih, ko je še vladalo najlepše razmerje med posvetnimi omikanci in med duhovščino, ko poslednja še ni bila prepovena z onim nekrščanskim duhom nestrpljivosti in sovraštva, kakoršnega je polna današnja novostrujarska duhovščina, ki se briga zgolj za posvetne stvari, pušča pa v nemar cerkev in oltar! Stara prijatelja sta z odkrito in možato besedo obsojala ruvanje in hujskanje in lakomnost sedanje politikujoče duhovščine ter te vrste duhovščino primerjala cerkvenim mišim, ki izpodjedajo in bodo izpodjedle temelj petrove skale, če ne bode posegla vmes železna roka. Obžalovala sta posebno, da na stolico sv. Nikolaja ni prišel visoko naobraženi mož resnično krščanskega in strpljivega naziranja, kakoršnega ima n. pr. kremonska škofijska prestolnica na Laškem v vzvišeni osebi svojega vladiké. Oba sta bila edina v tem, da bi potem, če bi prišel na stolico sv. Nikolaja tak mož, kakor je sedanji škof v Kremeni, ta mož našel tudi hitro dovolj uspešnih sredstev zoper te škodljive cerkvene miši, kar bi imelo za posledico, da bi se duhovščina zopet vrnila v cerkev in k altariju, oskrbo posvetnih stvari pa prepustila posvetnjakom. Če bi se to zgodilo, bi pa zavladała zopet stari mir in medsebojna ljubezen v naši prelepi deželi.

Med takimi pogovori je potekal starima župnikoma hitro čas. Proti 12. uri je prišel v to gostilno tudi Ivan Novak s svojim ljubljanskim odvetnikom ter potem, ko je seznanil oba župnika s svojim odvetnikom, prisedel k mizi. Na vprašanje svojega očetovskega prijatelja Matije Korena je moral potem Ivan Novak povedati, kako je opravil pri sodišču. Ko sta oba župnika slišala iz njegovih ust, da se je brezstidni blatitelj poštnega imena pokojnega Blaža Novaka danes moral spokoriti in

podpisati zelo ostro izjavo, sta oba župnika soglasno odobravalata Ivanovo postopanje s pripombo, da je naduti mladi kaplan to svojo lekcijo prav pošteno zaslužil.

Po kosilu, katero so župnik Koren, župnik Babnik, Ivan Novak in njegov ljubljanski zastopnik med prijaznimi razgovori skupaj zavžili, je pa prišel v gostilno še okrajni sodnik, da pozdravi svojega dobrega znanca Matijo Korena, ker je od Ivana slišal, da je prišel ž njim v mesto tudi Matija Koren. Pozdrav med posvetnim sodnikom in sivolasim župnikom je bil nad vse iskren in je jasno kazal, da oba resnobna moža drug drugega spoštujeta.

Menili so se potem o raznih stvarih, pri čemur je Ivan Novak omenil svojemu ljubljanskemu zastopniku, da ga toži njegova mati Neža Novak, nedvomno nahujskana od sedanjega župnika dr. Jurija Podpečnika, za oporočno volilo 10.000 K ter mu izročil sočasno s seboj prineseno tožbo s prošnjo, da naj zanj opravi prvi narok in pri tem prvem naroku izplača materinemu zastopniku utoženo volilo 10.000 K in pa stroške po sodni odmeri, ker mu bode denar že pravočasno nakazal.

Okrajni sodnik je ves začuden poslušal ta razgovor med Ivanom Novakom in njegovim zastopnikom in potem vprašal Ivana Novaka, kako je moglo priti do tega, da ga je šla mati izročiti odvetniku in da je celo vložila proti njemu tožbo.

Na to sodnikovo vprašanje je pa poprišel za besedo sivolasi župnik Matija Koren ter sodniku natančno opisal, da je šla županova vdova Neža Novak od sina stran in da se je preselila v hišo konsumnega društva, kjer je sedaj popolnoma pod škodljivim in strupenim vplivom njegovega naslednika dr. Podpečnika. Župnik Koren je tudi potem pripovedoval sodniku o svojih opetovanih in po Marjetici podpiranih poskusih,

da bi prišel do županove vdove in da bi jo z lepa pripravil do tega, da bi se zopet vrnila k sinu in hčeri, pri čemur je nad vse začudenemu sodniku natančno tudi povedal, s kakimi molitvami je županova vdova preprečila njegove in hčérine poskuse, da bi prišla do nje in končno izrekel bojazen, da županova vdova sedaj ni več pri pravi pameti.

Sodnik je navedbe župnika Korena, katerih popolno resničnost je potrdil Ivan Novak, z glavo majaje pozorno poslušal in potem prosil župnika Korena, da bi prišel pred odhodom iz mesta za malo časa k njemu v urad, kjer bode izvršujoč svojo uradno dolžnost o čudnem vedenju županove vdove zapisal kratek zapisnik.

Zbrani znanci so nato prešli na druge razgovore in se pri tem tudi dotaknili onih obupnih razmer v naši deželi, katere ima v prvi vrsti na vesti ravno ona novostrujarska duhovščina, katere pogubonosno delovanje sta že poprej obsojala oba župnika.

Ko je prišel čas, da je moral iti okrajni sodnik v svoj urad, ga je tje spremlil župnik Koren. V uradu je okrajni sodnik vpričo poklicanega zapisničarja župnika Korena prijazno opomnil, da mora pred sodiščem govoriti samo in čisto resnico ter ga nato prosil, da naj mu pove natančno vse, kar mu je znano o čudnem vedenju županove vdove Neže Novakove.

Župnik Matija Koren je nato okrajnemu sodniku natančno popisal znane mu razmere pri Novakovih in mu tudi natančno povedal, zakaj je nedvomno pod vplivom sedanjega orehoveljskega župnika odšla županova vdova proč od sina, kje sedaj prebiva, kaj počne in s kakšnimi molitvami je odganjala njega in svojo rodno hčer, ko sta skušala priti do nje, da bi jo preprosila, da bi se vrnila nazaj k sinu. Končno je župnik

tudi še pripomnil, da se je bati, da županova vdova ni več pri pravi razsodnosti.

Okrajni sodnik je vse navedbe župnika Korena natančno sprejel v zapisnik, dal zapisati posebno tudi one molitve, s katerimi je županova vdova odganjala izkušnjavca ter potem župnika prosil, da je zapisnik podpisal.

Ko sta se župnik Koren in okrajni sodnik prijazno poslovila, je pa sodnik takoj rešil ta zapisnik s tem, da je povabil županovo vdovo za drugi dan k sodišču na zaslišanje ter to povabilo vročil sodnemu slugi z nalogom, da je mora vročiti nemudoma Neži Novakovi, katera naj se tudi kar ž njim napoti k sodišču.

Sodni sluga se je napotil drugo jutro na vse zgodaj v Orehovlje, da vroči to povabilo Neži Novakovi in da jo h kratu pripravi do tega, da bode še isti dan prišla k sodišču na zaslišanje. Sodni sluga je dobil po sreči županovo vdovo doma. Ko ji je pa vročil povabilo in pristavil, da mora še danes k sodišču, da bode zaslišana, ga je pa začela nekako čudno plašno gledati. Naenkrat je pa vzkliknila z nekim čudnim glasom: »Brezverec, izkušnjavec, odposlanec satana, poberi se stran izpred mojih oči.«

Te besede je še večkrat ponovila, potem pa naenkrat sredi sobe pokleknila ter začela goreče moliti. Njena molitev je bila pa neke posebne vrste, ker je mešala besede iz očenaša »Ne pelji nas v izkušnjavo« z raznimi drugimi molitvami podobne vsebine.

Sodni sluga je nekaj časa gledal začuden klečečo žensko, nato pa mamaje z glavo odšel proč in se po kratkem odpočitku vrnil nazaj v okrajno mesto, kjer je o svojih čudnih doživljajih pri županovi vdovi takoj uradno poročal svojemu okrajnemu sodniku, ki je tudi ž njim sestavil zapisnik in potem poslal sod-

nega slugo k okrajnemu zdravniku s prošnjo, da bi se za par trenutkov potrudil k sodišču na kratko uradno posvetovanje.

Okrajni zdravnik je tudi kmalu nato prišel k sodniku, ki mu je na to predočil zapisnik z Matijo Korenom in zapisnik s sodnim slugo ter ga kot izvedenca vprašal informativno, kaj je njegovo mnenje o duševnem stanju Neže Novakove.

Okrajni zdravnik, o katerem je bilo med ljudmi znano, da ljubi jako krepke izraze, je pa sodniku na to odgovoril, da baba že nori in da vse kaže, da bo skoro začela tudi besneti, vsled česar bi bilo potrebno, da se jo nemudoma zdravniško preišče in potem, če se dožene njena blaznost, prepelje takoj v blaznico.

Sodnik je nato sestavil kratek zapisnik z okrajnim zdravnikom in odredil takoj za drugi dan sodno komisijo v Orehovljah, da se po izvedencu preišče duševno stanje Neže Novakove.

Ta komisija se je drugi dan tudi vršila; vedenje Neže Novakove proti sodni komisiji je bilo pa popolnoma podobno njenemu vedenju proti župniku Korenu in proti sodnemu slugi, vsled česar je ugotovil po izvršeni preiskavi okrajni zdravnik, da je Neža Novakova obnorela in da jo je z ozirom na pretečo nevarnost, da zbesni, takoj oddati v blaznico, kar se je tudi drugi dan zgodilo.

Ivan Novak in njegova sestra Marjetica sta bila silno žalostna radi nesrečne usode svoje matere; Ivan si tudi ni dal vzeti prilike, da ne bi svoje nesrečne matere spremil do Ljubliane.

Sodišče je nato postavilo županovo vdovo Nežo Novakovo radi blaznosti pod skrbstvo in ji določilo skrbnika v osebi njenega sina Ivana Novaka. Zaeno. je pa nadskrbstveno sodišče tudi potrebno ukrenilo, da se ni več nadaljevala tožba Neže Novakove proti sinu Ivanu.

L.

In kdor udari tebe enkrat
po licu levem, njega ti
po licu desnem mahni dvakrat —
in še pripravljen stoj s pestmi!

Aškerc: Mučeniki.

Naš stari znanec France Srebrot se je vrnil iz okrajnega mesta od kazenske razprave med Ivanom Novakom in kaplanom Čukom z zelo neprijetnimi čutili, ker je vedel, da bo še sedaj konec njegovemu prijateljskemu razmerju, s tem pa tudi konec onim prijetnim uricam in zabavam, katere je s kaplanom preživel v posebni sobi konsumnega društva. Tudi ostalih 10 možakarjev, ki so bili pri kazenski razpravi kaplanove priče, in ki so se s Srebrotom peljali nazaj iz mesta, niso kazali prav nobenega dobrega razpoloženja, ker so se vsi bali maščevanja od strani kaplana, katerega so danes pustili pri sodišču na ceditlu. Vožnja iz mesta nazaj v Orehovlje je bila torej zelo tiha in dolgočasna.

Pri vходу v vas Orehovlje je France Srebrot vstavil svoj voz, raz katerega so izstopili možakarji ter se drug za drugim kakor ščurki, če prižgeš luč, porazgubili potuhnjeno po Orehovljah. France Srebrot se je pa peljal z vozom do svoje hiše in ker ni bilo nikjer hlapca, voz sam spregel in oba konja dejal v hlev.

Ko je pa stopil v hlev, zapazil je na svoje največje začudenje svojo ženo Frančiško, ko je odskočila od postelje mladega hlapca, dočim je hlapec prav neumno gledal in si hitel popravljati svoje hlače. Položaj je bil tako jasen, da France Srebrot ni mogel več dvomiti, da deli svojo zakonsko srečo z mladim hlapcem. Ker je prišel iz mesta že itak najslabše volje, pograbila ga je pri tem pogledu naravnost divja jeza. Izpustil je oba konja ter zavihnel bič, katerega je imel še v rokah in tedaj so kakor to-

ča začeli padati udarci po hlapcu in ženi. Morebiti bi bil oba ubil, ko bi mu ne utekla najprvo žena, potem pa še hlapec.

V svoji silni jezi se je zatekel potem mladi Srebrot v neko zakotno vaško gostilno ter tam popival pozno v noč. Ko se je počteno natrkan vračal ponoči domov, našel je zakonsko posteljo prazno, ker se mu je žena skrila. V svoji pijanosti vrgel se je Srebrot na posteljo s trdnim namenom, da bo drugi dan imel temeljit obračun s svojo ženo.

Ko je drugi dan zelo pozno vstal France Srebrot z zmučeno glavo in se podal v spodnje prostore, mu je pa prišla žena nasproti, kakor bi se prej ta dan nič ne zgodilo. Franceta Srebrot je ta skrajna predrznost njegove žene pograbila in spravila v tako jezo, da jo je začel psovati z vlačugo, presico in drugimi podobnimi psovkami ter jo goniti od hiše stran.

Komaj je pa izrekel poslednje besede, stopila je pa Frančiška Srebrotova sredi sobe, dejala si roki ob bok in začela vpiti nad svojim možem:

»Tako, iz hiše me goniš, ki ni tvoja, ampak moja? Ta je pa lepa! Kdo pa je prepisan kot lastnik na to hišo, ali jaz ali ti, ki nimaš nič drugega kot zanikrne hlače in ki živiš od milosti svoje žene. Vesel bodi, da te gledam pri hiši in da ti nisem še pokazala vrat. Enkrat za vselej ti povem, da sem jaz pri hiši gospodar in da bo pri hiši obveljalo le to, kar bom jaz hotela in zapovedala in nič drugega. Če ti ni všeč, pa se poberi stran in se zateci v konsumno društvo pijančevat in prešestvat s prodajalkama. Ali mar misliš, da sem slepa, da nič ne vidim in nič ne vem, kaj se je zgodilo v konsumnem društvu in zakaj sta s tem lepim kaplanom Čukom ostajala tam cele noči? Ali mar misliš, da sem tako neumna, da bi verovala, da sta ti in tvoj lepi

kaplan z obema prodajalkama moli-la rožni venec? Nisem zastoj poslušala enkrat pod oknom in slišala, kako vam je tista Rezika drobila in krožila zelo okrogle pesmi. Če misliš, da bodeš ti, ki si prišel kot berač k hiši, smel početi, kar se ti bode ljubilo in pljuvati na zakonsko zvestobo, dočim bode tvoja žena doma garala in delala, pri tem pa tvoje početje mirno gledala, se jako motiš in še ne poznaš svoje žene Frančiške, ki je doma iz bogate Rakove hiše. Če si ti dovoliš pljuvati na zakonsko zvestobo, moral bodeš priznati enako pravico tudi svoji ženi ali pa se poberi od hiše. S tem sem ti zadostno pojasnila najino razmerje, ker stojim na stališču, da imam enako pravico do onih svobodščin, katere si ti privoščiš, kakor ti. Če bodeš ti oral po tujih njivah, bodeš moral tudi mirno gledati in mirno prenašati, da bodo drugi po tvojih. S tem sem ti povedala, kar sem se namenila.»

Mlada gospodinja se je potem zasuknila na petah in odšla iz sobe, v kateri je pustila svojega moža zelo presenečenega in osupnjenega. France Srebrot je nato dalj časa premišljeval besede svoje žene, nato se pa otresel vseh neprijetnih misli na ta način, da je zapregel konja in se odpeljal od doma po lesnih kupčijah. Vendar danes z lesno kupčijo ni bilo nič, ker je Srebrot posedal le po gostilnah in se šele proti mraku vrnil, spregel konja in potem nekako mehanično krenil v konsumno društvo.

V konsumnem društvu je dobil mladega kaplana Urha Čuka, utopljene ga v razne račune, katerih je nešteto ležalo pred njim na mizi. Prej tako debela prijatelja sta se pogledala zelo pisano. Precej okajeni Srebrot pa je poklical prodajalko Ančiko, da bi mu prinesla kaj boljšega za grlo in glad. Temu pozivu je prodajalka Ančika hitro ustregla in prinesla v posebno sobo liter boljšega in nekaj prigrizka. Srebrot je po-

segel po prigrizku in začel tolažiti svoj glad. Nato je pa natočil iz litra dva kozarca ter porinil enega kaplanu rekoč: »Na, Urh, pij, pa bodiva zopet prijatelja!«

Kaplan je srepo pogledal svojega prejšnega debelega prijatelja, ne da bi se zmenil za ponudeni mu kozarec. Srebrot je pa svoj kozarec v dušku zvrnil in si natočil drugega.

»Pusti tiste neumne račune,« rekel je nato kaplanu, »da se bodeva kaj pomenila. Nikar nad menoj ne kuhaj rilca zaradi včerajšne obravnave, vsaj veš, da nisem smel in mogel drugače govoriti kot priča, če nisem hotel iti takoj v luknjo. Kakor bi ti bil rad pomagal iz zanjke in kakor bi bil rad spravil v stroške in sramoto Ivana Novaka, katerega naj hudič vzame, ker sem si zavoljo nje ga nakopal na vrat živo pokoro, vendar si tega nisem upal, ker vem, da naš sodnik ne razume nobene šale. Bodeš že tiste kronice utrpel, vsaj ti jih bodo babe knalu skupaj znosile, potem bode pa vse pozabljeno in dobro. Torej, ljubi moj Urh, bodiva si zopet dobra in ga zvrniva kozarec na najino staro prijateljstvo in na stare dobre čase.«

Mladi kaplan se pa ni zmenil za te besede Franceta, temveč je le naprej računal. Ko je pa France Srebrot, kateremu se je vedno bolj poznalo, da ga prevzema v obilni meri zavžito vino, le venomer silil v kaplana in ga pogovarjal, da bi si bila zopet dobra, se ga je pa kaplan le naveličal poslušati in se zadril nad njim, da ga naj pusti na miru, ker on s pijano klado nima nič opraviti.

Ko je pa France Srebrot slišal besedo pijana klada, je pa zrasel in začel vpiti nad kaplanom:

»Torej danes sem pijana klada, drugače sem ti bil pa dober, ko sva sušila sode v konsumnem društvu in se tu notri dobro zabavala. Danes sem ti torej pijana klada, prej sem ti bil pa dober za to, da sem ti delal

priliko, da si se pritiskal k Reziki. Ali si morda zato tako kisle volje, ker je odšla dražestna Rezika!«

Ko je kaplan Čuk, kateremu je šlo zadnje čase itak vse navskriž, slišal Srebrotove zadnje besede glede Rezike, je odrinil, kakor bi ga pičil gad, od sebe svoje račune in razkačeno zarjul nad Srebrotom:

»Pijana klada, pijana muha, ki ne veš, kaj ti leti iz jezika, pijana čenča, ki si že vso pamet zapil, drži svoj jezik za zobmi, ako nočeš, da bodeš še nocej birman . . .«

»Kdo je pijana muha, kdo bo birman?« zavpil je France Srebrot in se v tistem hipu zakadil z vzdignjenimi pestmi proti mlademu kaplanu. Kakor bi trenil, so se v tistem trenutku tudi Srebrotove koščene pesti dotaknile blagoslovljenega telesa mladega kaplana, ki pa nikakor ni bil voljan teh dotikljajev mirno prenašati, temveč je začel vračati milo za drago. Med nekdanjima prijateljema se je vnel nato prav navaden pretep, ker sta se obdelavala s pestmi po glavi ali kamor je priletelo s tako vnemo, kakor bi mlatila in da so leteli krožniki in steklenice po tleh ter da je bil tak šum in vrišč, kakor če bi že napočil sodni dan.

Ta vrišč in trušč je slišala prodajalka Ančika in pohitela pogledat v posebno sobo, kaj se je zgodilo. Tu je videla kaplana in Srebrotu v sovražnem objemu in obdelujoča se s pestmi. Oba sta že nekoliko krvave-la in od obeh so visele že cape. Ko je mlada deklica videla ta nenavadni prizor, je pa zaklicala:

»Ali sta znorela? Kaj pa vama je prišlo na misel? Ali hočeta, da bodo vedele vse Orehovlje, kako se pretepata kaplan Čuk in trgovec Srebrot?«

Po teh besedah skočila je deklica med razdražena petelina in ju skušala razdvojiti, pri čemur je tudi ona nekaj bunk odnesla. Po daljšem trudu se ji je pa vendar posrečilo

razdvojiti pretepača, ki sta potem še drug proti drugemu sikala kakor dva razljučena gada. Ker ni bilo upanja, da bi se pretepača sprijaznila, se je pa obrnila deklica proti kaplanu rekoč:

»Ali vas ni sram, da se kot duhovnik tako daleč spozabite, da se pretepate kakor poulična baraba. Škoda, da ste hodili toliko časa v šolo, a se niste naučili prav nič olike. Temu, ki ga ima pod kapo, ni zameriti, pač pa vam, da ste se tako daleč spozabili. Sram naj vas bo!«

Jezni kaplan te pridige mlade prodajalke ni mogel mirno požreti, temveč se je sirovo zadril nad njo:

»Molči neumna baba in se ven poberi, ker nimaš tukaj nič opraviti.«

»Kaj, neumna baba sem jaz? Take besede pa pač nisem zaslužila od vas, ko sem vam delala tako lepe prilike, da sta se lahko ljubila in srčkala z Reziko. Doslej sem molčala o tem lepem razmerju katoliškega duhovnika, ki je obljubil s prisego večno devišstvo, sedaj pa ne bom več! Naj le ves svet izve, kaj sta počela sveti kaplan Urh in brezmadežna Rezika v ti-le sobici. To bodo napeenjali ljudje ušesa, ko bodo to slišali . . .«

Kaplan Čuk je pri teh besedah prebledel in zagrabil prvo stvar, ki mu je bila pri rokah ter jo vrgel v deklico, ki se je pa spretno umaknila in izginila pri vratih. Za njo se je pa izmuzal iz sobe še France Srebrot, v sobi je pa ostal osamljen mladi kaplan, katerega so hudo bolele vse kosti, ker mu jih je s tako spretnostjo prerahljal France Srebrot.

LI.

Od strasti, poželjenja
plamenele so oči mu.
Kakor blaznik plane vanjo,
kakor tiger jo zagrabi —

Aškerc: Mučeniki.

Mladi župnik je divjal po svoji sobi gori in doli kakor krvoločni

bengalski tiger. Od neukročene jeze nad zadnjimi dogodki, katere je smatral za svoje očitne poraze, je škripal z zobmi, da se je kar penil. Imel je pa tudi dovolj povoda za svojo strašno jezo. Pred vsem so izpadle občinske volitve, ki so mu imele prinesiti neomejeno oblast nad orehoveljsko občino in katere je iz varnega zavetja tako spretno vodil, zanj neugodno in se končale z najstrašnejšim porazom za njegove mameluke, ki so bili v njegovih rokah slepo orodje. Če se je vprašal, kdo mu je naklonil poraz pri občinskih volitvah, moral si je priznati, da nihče drugi, nego oni Ivan Novak, katerega je že dalj časa sovražil iz dna svoje duhovniške duše in katerega bi z veseljem poslal na gorečo grmado, če bi bile v veljavi še prelepe in prekoristne srednjeveške postave. Poraz pri občinskih volitvah je mladega župnika tembolj bolel, ker mu niti v sanjah ni prišlo na misel, da bi mogle izpasti drugače, kakor je pa on želel in hotel.

Na drugi strani ga je pa neizmerno grizlo naravnost sramotno pogorišče njegovega kaplana pri sodišču, ker se je s tem pogoriščem, katerega je kaplan Čuk doživel pri sodišču znatno izpodkopal ugled duhovščine v Orehovljah in v celem orehoveljskem kraju. Ljudje si bodo sedaj upali tirati in gnati duhovnike tudi pred posvetne sodnike, ker jim bode kaplanovo žalostno pogorišče služilo za vzgled, da tudi duhovnik ne sme brez neprijetnih posledic obrekovati svojega bližnika in potem še oni naravnost neverjetno in skrajno ponižujoči pogoji te poravnave, katero je sklenil mladi kaplan pred sodiščem. Teh pogojev se še domisliti ni smel, ker so bili taki, da ga je začel od same jeze kar krč lomiti, čim so mu prišli v spomin. Če se je pa zopet vprašal, kdo je temu otročjemu in bebastemu kaplanu preskrbel to sramotno pogorišče, moral si je zopet

odgovoriti, da ravno isti Ivan Novak, ki mu je sploh povsod na potu.

Sedaj pa še ta nepričakovani izid z županovo vdovo tako premeteno vpeljane akcije. Toliko se je trudil in tolikrat je moral poklicati na pomoč najstrašnejši popis peklenskih muk, da je imovito županovo vdovo popolnoma omrežil in vlovil v spretno nastavljene zanjke, potem mu pa ta neumna babnica v odločilnem trenutku znori in s svojo norostjo prekriža vse račune. Ona lepa vsota, katero je imela županova vdova dobiti kot oporočno volilo po svojem pokojnem možu, mu je splavala seveda tudi s tem po vodi, dasi je bil na tihem že dolgo prepričan, da mu bode ta lepa vsota kot zrelo jabolko padla v njegove grabežljive roke pod znanim lepodonečim imenom »darilo za dobre namene«. Imel je namreč njemu slepo vdano županovo vdovo že popolnoma obdelano v tem smislu in je že tudi v duhu videl to lepo vsoto spravljeno na varnem v svoji blagajnici, od koder bi nikdar več ne prišla v tuje roke. Od jeze je postajal kar zelen, ko se je domislil, da je njegov up na svitlih 10.000 K splaval po vodi. Če si je zastavil vprašanje, kdo ga je oropal te lepe vsote, mu je zopet donelo v ušesa kot odgovor, da je povzročil to ravno isti Novak s pomočjo bebastega prednika Matije Korena. Nepričakovana izguba celih 10.000 K po krivdi Ivana Novaka ga je še najbolj pekla in grizla in ga tudi privedla do nepreklicljivega sklepa, da mora brez odloga in strašno udariti tega Ivana Novaka, ako hoče le nekoliko pomiriti svojo razburkano notranjost . . .

V tem hipu se je čulo na vratih ponižno trkanje, na kar je vstopil pohlevno v župnikovo sobo cerkovnik Miha Šteblaj. Ko je ugledal razkačeni župnik pohlevnega cerkovnika, domislil se je takoj njegove hčere, s katero se je mislil njegov, do smrti sovraženi protivnik Ivan Novak po-

ročiti. Da bi vsaj deloma ogrenil njegovo življenje, je potom cerkovnika Šteblaja župnik že zdavnaj izposloval, da cerkovnikova hči, ko se je vrnila iz Dalmacije, ni prišla več v dotiko z Novakovo hišo. Sedaj je pa sklenil stopiti korak naprej in s primernim pritiskom obdelati cerkovnikovo hčer, da bo pretrgala vse zveze z Ivanom Novakom in mu dala slovo.

Ko je cerkovnik Šteblaj sporočil svojemu župniku neko malenkostno službeno zadevo, mu je pa župnik naročil, da naj pošlje k njemu takoj svojo hčer Lenico, ker mora z njo nujno govoriti v zadevi Marijine družbe, h kateri se še doslej ni priglasila kot članica, čeprav to vzbuja po celi čupnji javno pohujšanje. Pri tem je mladi župnik povedal tudi par prav gorkih cerkovniku in mu očital, da očitvidno zanemarija svoje očetovske dolžnosti in pa vzvišene dolžnosti svojega cerkovniškega stanu. Končno je mladi župnik ubogemu cerkovniku celo zagrozil, da ga bode spodil, če bode slišal le še najmanjšo pritožbo.

Nesrečni cerkovnik je odšel pobit iz župnikove sobe, da sporoči svoji hčeri župnikov ukaz, kar je tudi takoj storil. Lenica se je župnikovega ukaza silno prestrašila, ker je v svoji nedolžnosti nehote slutila, da ji župnik ni naklonjen, ker je že večkrat pokazal, da naravnost sovraži njenega Ivana. Vsled tega se je obotavljala izpolniti župnikov ukaz. Ko je cerkovnik opazil, da Lenica noče takoj iti k župniku, jo je začel milo prositi, da naj ustreže župnikovi volji, ker spravlja sicer v največjo nevarnost njega in njegove negodne otročiče, ker župnik ne bi mirno prenesel nepokorščine od strani njegove hčere, temveč spodil takoj njega iz službe in ga pognal na cesto. Pod tem silnim pritiskom se je Lenica udala in odšla k župniku.

Ko je mlada deklica pohlevno vstopila v župnikovo sobo, jo je začel le-ta motriti z izkušenimi očmi. Čeprav je gojil v svojem srcu smrtno sovraštvo do Ivana Novaka, moral si je vendar priznati, da ima izboren okus in da si je izbral za nevesto najlepše dekcle daleč na okrog. Kakor hitro je pa župnik prišel do tega spoznanja, začele so se mu oči iskriti, ker se ga je polotevalo poželenje, da bi poskusil med iz te nežne cvetice, ker bi s tem najbolj mojstrsko izvedel svojo osvečo nad svojim sovražnikom Ivanom Novakom. Čim se ga je pa polotilo to poželenje, začela ga je pa tudi skoro premagovati strast in v istem hipu se mu je rodil v duši trden sklep, da mora postati pred njim stoječa boječa deklica žrtev njegovega poželenja, bodisi z lepa, bodisi z grda.

Lenica je kakor plaha golobica gledala s strahom svojega župnika, kateremu so se oči tako čudno iskriale in čegar obraz je sočasno oblila neka čudna rdečica. Instinktivno je čutila usodepolno nevarnost, ki grozi njeni sreči in njeni prihodnosti in v svojem strahu bi se najrajša pogreznila v zemljo . . .

Še le čez dalj časa je mladi župnik prijazno ogovoril plaho deklico in ji rekel, da naj se vsede na kanapé za mizo, ker ima z njo govoriti resne besede radi Marijine družbe. Ko plaha deklica ni takoj sedla za mizo, jo je pa narahlo porinil na kanape in se sam vsedel na stol tik nje. Nato jo je pa sedeč tako blizu nje, da je uboga deklica čutila gorkoto njegovega telesa, s prijaznimi besedami obdelaval, da bi pristopila kot članica v Marijino družbo ter postala nje ponos in dika. Pri teh svojih vabilnih besedah je mladi župnik kakor nevede položil svojo roko na ramo deklice, ki se je plaho odmaknila. Isti hip se je pa že presedel mladi župnik raz stol na kanape k deklici ter ovil okrog nje svojo močno roko.

Kakor obstreljena žival je skočila tedaj mlada deklica pokoncu, se s silo iztrgala župniku iz rok in tekla proti vratom, da bi ušla preteči nesreči. Še hitrejši kakor deklica je bil pa župnik, ki je kakor blisk planil k vratom, zavrtil ključ in ga potegnil iz ključavnice.

Ko je uboga in nesrečna deklica videla, da ji je zaprt rešilni izhod skozi vrata, je pa v svojem obupu planila proti oknu, da bi se rešila s skokom skozi okno. Toda tudi tukaj jo je mladi župnik, ki je med tem postal ves razbeljen od pohotnih strasti, prehitel ter jo potegnil nazaj, zaeno se je oklenil s svojimi krepkimi rokami in jo s silo vlekel proti kanapeju, kjer se je potem vnel boj za življenje in smrt med nečloveško zverino v moški podobi in med ubogo in slabo žrtvijo . . .

* * *

Šele čez kaki dve uri je Lenica kakor blazna planila iz župnikove sobe ter vsa razmršena tekla proti svojemu domu, kjer se je v svojo skromno sobico zaprla. Le-tam je ure in ure ihtela in ječala kakor mal otrok. Ko ji je pa zmanjkalo solz, se je pa popolnoma nenaravno naenkrat pomirila, vzela iz predala pisemski papir in začela z mrzlično naglostjo pisati pismo. Ko je dokončala to pismo, je pa pismo dejala v kuverto, napisala naslov in potem s pismom odšla iz sobe, dasi je bila odbila ura že davno polnoč.

Deklica je šla iz cerkovnije proti Novakovi hiši, kjer je stala v nočnem miru več kakor eno uro naslonjena na vrtno ograjo. Potem je pa pismo, katero je cel čas držala krčevito v rokah, dejala na okno Novakove hiše ter izginila v noč . . .

LII.

Pobegnili mi slepar je proč . . .

Aškerc : Jadranski biseri.

Konsumar Urh Čuk tisto noč, ko mu je njegov prijatelj France Srebrot v konsumnem društvu prav neusmiljeno prerahljal kosti, ni mogel od samih bolečin zatisniti očesa. Bolelo ga je celo telo, boleli so ga vsi udi. Ko se je tako valjal brez spanja po postelji, premišljeval je svoje dosežanje življenje in delovanje v Orehovljah. Kakor sta se to njegovo življenje in delovanje početkoma lepo razvijala, tako se je sedaj začelo vse obračati na slabo stran. Vzlic sijajni reviziji ga je kar v dušo zazebló, če se je spomnil svoje posojilnice in svojega konsumnega društva. Nikakor si ni tajil in si tudi ni mogel tajiti, da se je z izvršeno revizijo prikrilo le za trenotek oni smrad, ki bo de iz obeh zavodov skoro bruhnil v svet. Navdajala ga je silna skrb, kaj bode potem, če pride v javnost, da sta bilanci pri posojilnici in konsumnem društvu čisto navadno potvorjeni in da z lepimi številkami prikrivata resnični položaj najzanimnejšega gospodarstva in splošne prezadolženosti. Prepričan je bil, da bi ga ljudstvo kamenjalo, čim bi izvedelo, kako slabo stojita posojilnica in konsumno društvo in da sta oba zavoda na robu prepada. Bojazen pred črno bodočnostjo mu je rodila v srcu misel, da bi bilo najbolje, če se odtegne onim strašnim posledicam, ki bi jih ustvaril polom pri posojilnici in konsumnem društvu.

Ravnotako skrajno neprijetno misel mu je pa vzbujala grožnja njegovega župnika, da bode pri knežofskijskem ordinarijatu zahteval njegovo premestitev iz Orehovelj, češ, da je s sodno poravnavo provzročil vseobče pohujšanje. Uverjen je bil pa, da bode dr. Podpečnik, ako obvesti ordinarijat o vsebini sodne poravna-

ve in če zahteva vsled te poravnave njegovo premestitev, to tudi dosegel in da jo bode v kratkem, toda ne posebno slavno moral pobrati iz Orehovelj.

Mlademu kaplanu se je pa končno tožilo tudi po njegovi Reziki, ki mu je znala tako lepo sladiti življenje in ki mu je tudi zvesto stala na strani, ko je prišel v zadrego. Spomnil se je njenega vabila, da naj pride za njo v Ameriko, ker ga bodo ameriškanski rojaki kot misijonarja sprejeli z odprtimi rokami. Premišljeval je to vabilo mlade deklice in čim bolj je preresetavala njeno vabilo, tem bolj mu je ugajala misel, da bi kar čez noč zapustil nehvaležne Orehovlje in se podal s svojo Reziko kot misijonar v daljno Ameriko. S tem bi zadel kar dve muhi na en mah; na eni strani bi se odtegnil vsem neprijetnim posledicam svojega lahkomišljenega gospodarstva pri posojilnici in pri konsumnem društvu, na drugi strani bi bil pa zopet skupaj s svojo Reziko, ki mu je toli prirasla k srcu. Čim bolj je premišljeval povabilo mlade deklice, tembolj se je ogreval za misel, da bi se temu povabilu tudi odzval.

Ko se je pa pojavil prvi svit mladega dneva, je bil pa v srcu mladega kaplana že gotov sklep, da bode zapustil nehvaležni stari svet in se podal kot misijonar čez sinje morje v daljno Ameriko.

Jutranjo svojo mašo opravil je kaplan zelo raztresen, ker mu je rojila po glavi misel na njegovo Reziko in pa na njegovo bodoče misijonarstvo.

Po maši je napravil mladi kaplan kratek izprehod, da bi si prilagodil one besede, s katerimi je mislil svojemu župniku, od čegar strani je pričakoval oster odpor, primerno pojasniti, da bode zapustil Orehovlje in se podal v Ameriko kot misijonar. Ko se je pa vračal iz sprehoda, ga je pa na potu srečal poštni sel, ki mu je izročil drobno pismo iz glavne-

ga mesta od njegove Rezike, katere pisavo je spoznal takoj na naslovu.

Pismo je utaknil mladi kaplan hitro v žep svoje suknje in se podal v kaplanijo, da prečita pismo svoje Rezike. To pismo je bilo polno ljubezni. Rezika mu je namreč kar na vseh štirih straneh tožila, kako ji je dolgčas po njenem ljubem Urhu, kako ji teče življenje prazno brez Urha, katerega je zaeno prosila z gorečimi besedami, da naj skoro pride za svojo Reziko in se ž njo popelje preko velike luže v lepšo in srečnejšo bodočnost. Rezika mu je tudi pisala, da se odpelje čez dva dni proti Havru, kjer se bode ukrcala na parnik, da se poda k svoji sestrični v Cleveland. Napisala mu je tudi natančni naslov svoje sestrične, pri kateri bode svojega Urha čakala njegova Rezika in morda že tudi nekdo drugi. Rezika je končno svetovala mlademu kaplanu, da naj se, ako hoče priti za njo v Ameriko, založi tudi nekoliko z denarjem, da bode lahko zmagal potne stroške in potem v Ameriki brezskrbno čakal na kako boljšo službo.

To pismo mlade deklice je v srcu mladega kaplana potrdilo po noči storjeni sklep, da gre za svojo Reziko kot misijonar v daljno Ameriko.

Mladi kaplan se je nato podal k svojemu župniku, da mu sporoči svoj sklep, da gre iz Orehovelj proč in da se misli posvetiti misijonarskemu poklicu v Ameriki. Ko je vstopil mladi kaplan v uradno sobo svojega župnika, našel je na svoje največje začudenje istega sedečega pri mizi z bledim, prepadlim obrazom, na katerem je bilo vse polno obližev. Ko je kaplan vstopil, dvignil je mladi župnik nekam trudno svoje oči in kaplana vprašal, česa želi.

Mladi kaplan je začel nato pripovedovati svojemu župniku, da je prišel po daljšem in temeljitem premišljevanju do prepričanja, da izvrševanje duhovnega poklica v njegovi domovini ne zadošča njegovi apo-

stolski vnemi in gorečnosti za sveto in dobro stvar, vsled česar se je odločil, da se bode podal kot kot misijonar v Ameriko, kjer tako zelo primankuje duhovnikov, da morajo cele naselbine naših milih rojakov ostajati brez duhovne pomoči in seveda tudi brez pravega duhovnega vodstva. Za svojo dolžnost smatra vsled tega, da sledi temu svojemu notranjemu pozivu in postavi svoje moči v službo katoliške misli pri slovenskih rojakih v daljni Ameriki.

Mladi kaplan je pričakoval od strani svojega župnika odločen odpor proti ti svoji nameri, zapustiti Orehovlje in oditi kot misijonar v Ameriko. Na največje začudenje pa se mladi župnik ni niti najmanjše upiral njegovi nameri, temveč je na njegovo sporočilo odvrnil le s trudnim glasom, da nima nič proti njegovi nameri in da lahko zapusti svoje mesto v Orehovljah, čim mu to dovoli knezoškofijski ordinarijat.

Mladi kaplan se je silno čudil besedam svojega župnika, ki je bil videti danes duševno zelo pobit in ne samo telesno, kakor so to kazali številni obliži na njegovem obrazu. Sklenil je takoj izkoristiti to nenavadno razpoloženje svojega župnika tudi zato, da si izposluje nekaj dopusta v to svrhu, da uredi osebno svojo tozadevno prošnjo pri knezoškofijskem ordinarijatu in da si preskrbi na glavarstvu potrebne potne listine.

Ko je mladi kaplan sporočil svojemu župniku svojo prošnjo za dopust, tudi ti prošnji župnik ni ugovarjal, temveč s trudnim glasom dovolil kaplanu zaželjeni dopust, za katerega se mu je ta lepo zahvalil in potem odšel.

Mladi kaplan se je še isti dan odpeljal iz Orehovelj v okrajno mesto, kjer se je radi potnih listin oglasil na glavarstvu. Dasi je bil mladi kaplan še podvržen gotovim vojaškim dolžnostim, mu na glavarstvu z ozirom na njegov duhovni poklic in

na njegov vzvišeni namen, iti kot misijonar v Ameriko, niso delali prav nikakih neprilik, temveč mu gladko izdali vse zaželjene listine.

Iz okrajnega mesta se je peljal mladi kaplan v Ljubljano; kjer je bila njegova prva pot k njegovi Reziiki, s katero sta potem v neki posebno katoliški gostilni preživela skupaj par prijetnih uric ter si v tem času napravila natančen načrt za potovanje v Ameriko in njuno bodočnost v novem svetu.

Drugi dan se je mladi kaplan oglasil na knezoškofijskem ordinarijatu. Ker je bil mladi kaplan v škofiji prav dobro zapisan zbog njegove živahne agitacije na političnem polju in zbog njegovega gorečega delovanja na gospodarskem polju, je bil le tam prav prijazno sprejet in ko je ustmeno sporočil svojo prošnjo, se je le obžalovalo, da hoče tako odličan član vojskujoče se cerkve zapustiti ljubljansko škofijo in iti kot misijonar v Ameriko. Ko je pa mladi kaplan na knezoškofijskem ordinarijatu zatrdil, da hoče v Ameriki orati ledino s tem, da bode začel med amerikalimi Slovenci delati gorečo propagando za prepotrebne škofove zavode in da bode skušal v Ameriki živeče slovenske katoličane pripraviti do tega, da bodo tudi oni začeli prispevati denarne prispevke za te zavode, je bila pa njegova prošnja takoj uslišana in mu še isti dan izdano dovoljenje, da sme izstopiti iz vrste duhovnikov ljubljanske škofije v svrhu nastopa misijonarske službe v Ameriki. Mladi kaplan pa ni dosegel samo tega, temveč še precej več, ker so mu v škofiji vročili tudi več priporočilnih pisem na odločilne slovenske cerkvene kroge v Ameriki.

Prva pot mladega kaplana Čuka iz knezoškofijske pisarne je bila zopet k njegovi Reziiki, da ji sporoči veselo novico, kako dobro je opravil v škofiji in da se dogovori z njo glede skupnega potovanja v daljno Ameri-

ko. Ko sta se mladi kaplan in Rezi-ka vse potrebno dogovorila, je pa Rezi-ka svojemu Urhu še enkrat za-bičila, da naj se pošteno preskrbi in založi z denarjem za pot in za biva-nje v Ameriki, kar ji je mladi kaplan tudi obljubil.

Po prisrčnem slovesu se je po-tem odpeljal kaplan v Orehovlje, se poslovil na kratko pri svojem župni-ku, pobral v posojilnici in v konsum-nem društvu, kar je mogel dobiti go-tovine in potem oddal ključe od po-sojilnice in od konsumnega društva najbolj zabitemu odborniku, katere-mu je zaeno zapovedal, da naj dotlej, dokler ne dobi od njega nadaljnih pismenih navodil, počiva začasno poslovanje pri posojilnici, dočim naj pa prodajo blaga iz konsumnega dru-štva vodi začasno Ančika, s katero je že govoril.

Kaplan je tudi res govoril s pro-dajalko Ančiko, s katero se je pri ti priliki pobotal, ker jo je pridobil na svojo stran s tem, da ji je potrojil njeno plačo in ji to tudi pismeno po-trdil.

Ko je tako mladi kaplan vse ure-dil, je pa spravil svoje stvari v po-potni kovček, se vsedel na voz in dal za večno slovo nehvaležnim Ore-hovljam.

LIII.

Pustite me! Fant me moj išče,
moj ženin me kliče doma!
Telo le ste vzeli si moje
nikdar pa ne dam vam srca!

Aškerc: Jadranski biseri.

Tekom onega dopoldneva, ko je ponoči cerkovnikova Lenica položila pismo na okno Novakove hiše in po-tem izginila v črno noč, našla je No-vakova dekla to pismo na oknu in je izročila takoj župniku Matiji Korenu, čegar naslov je brala na kuverti.

Župnik Matija Koren je z začu-denjem prevzel to pismo od dekle. Njegovo začudenje se je pa izpre-

menilo v bridko bolest in silen srd, ko je pismo odprl in prebral s slabo in tresočo roko napisano vsebino. Strašna vsebina tega pisma se je namreč glasila:

»Preljubi, predobri gospod žup-nik! Samo Vam bom zaupala naj-strašnejšo nesrečo, ki je zadela me-ne nesrečno bitje . . . Edino Vam bo-dem potožila svoje brezmejno gor-je . . . Edino Vam bodem izdala ime onega satanskega zločinca, ki je raz-rušil mojo srečo in uničil mlado moje življenje . . . Edino Vam odkrijem vso svojo nesrečo, ljudem pa naj ostane moja sramota prikrita . . . Danes po-poldne sem morala na očetov ukaz v župnišče, češ, da hoče Vaš nevred-ni naslednik dr. Podpečnik z menoj nujno govoriti. Obotavljala sem se poslušati očetov ukaz, ker se mi je porajala v srcu slutnja, da me čaka tam nesreča. Oh, zakaj nisem bila prvič v svojem življenju nepokorna svojemu očetu! Saj bi se bili ven-dar našli milosrčni ljudje, ki bi spre-jeli niega in otroke pod streho in jim privoščili košček kruha. Toda pokor-na ukazu svojega očeta šla sem v brlog najhujše zveri in postala žrtev tega satana v človeški podobi. Ko sem prestopila prag one nesrečne hiše, kjer je bila uničena potem moja sreča, me je hinavska zver sprejela s priliznjenimi besedami in me vabil k vstopu v njegovo Marijino družbo. Pri tem je pa že začel duhovni hudo-delec stegati po meni svoje grabež-liive roke. V strašni slutnji pred pre-tečo nesrečo sem skočila po koncu in hitela proti vratom, da ubežim hu-dobni zverini . . . Toda prehitel me je . . . Obrnila sem se potem proti oknu, da bi si s skokom skozi okno rešila svojo deviško čast in otela svojo živliensko srečo . . . Toda zo-pet je bil hitrejši, kakor jaz . . . Te-daj me je pa zagrabil in me začel daviti . . . V strašnem boju za svojo čast, za svojo srečo, podlegla sem šibka stvarica in izgubila zavest . . .

Kar se je med tem zgodilo, ko sem bila brez zavesti, niti misliti ne smem in si tudi misliti ne upam . . . Samo to vem, da sem postala nevredna svojega Ivana, ker je duhovni zločinec omadeževal moje telo . . . Toda duša mi ni! Duša je ostala čista in ostane čista . . . Ko sem se po dolgem času, koliko časa je preteklo ne vem, iztrgala iz hudobnih rok duhovni zverini, na čegar zločinskem obrazu so moji prsti začrtali krvave sledove, sem odhitela proti svojemu domu in kakor mal otrok jokala in ihtela ob grobu svoje sreče, ki je za večno pokopana. Samo Vam, ki ste mi bili vedno tako dobri, zaupam sramoto svojega življenja, katere ne bom preživela. Moje omadeževano telo je postalo nevredno mojega ljubega Ivana in zato ne zasluži, da bi se še dalje vlačilo po svetu. To nesrečno, to omadeževano truplo bode še nočoj ležalo v prepadu . . . Svojo čisto dušo priporočam usmiljenemu bogu, ki naj ne sodi preostro nesrečne žrtve, ki je sama sebe že sodila . . . Veliko, veliko prošnji imam do Vas predobri gospod župnik. Skušajte potolažiti mojega Ivana, da ne bode obupaval nad nenadno smrtjo svoje Lenice. Stojte mu kot prijatelj ob strani in mu sušite one bridke solze, ki jih bode pretakal za svojo nesrečno Lenico. Zamolčite mu pa, da sem šla prostovoljno v smrt in kaj me je do tega privedlo . . . Prikrijte pa to tudi drugim ljudem, da ne bodo pljuvali na grob nesrečnice! . . . Ivanu naj ostane spomin na me, ki sem ga ljubila z vso silo svoje mlade duše, svet in neomadeževan . . . Dobri bog, na čegar neskončno milost upam na dan njegove pravične sodbe, naj mu pa dodeli na tem svetu ono srečo, katero bi bila tako rada ž njim delila . . . Moje zadnje misli bodo pri Ivanu in z njegovim imenom na ustih bodem pretrgala nit svojega nesrečnega življenja . . . Zahvaljujem se Vam še enkrat za vse neštevilne

dobrote, ki ste mi jih izkazali, zahvaljujem se Vam pa še posebej za to zadnjo dobroto . . . Slednjič Vas še prosim, ne obsojajte nesrečne Lenice, da se je sama sodila, ker v svojem obupu nisem mogla najti drugega izhoda iz svoje brezmejne nesreče. Molite za me! Nesrečna Lenica.«

Sivolasega župnika Korena je pretresla strašna vsebina obupanega pisma nesrečne deklice, zaeno ga je pa zgrabil silen srd nad nečloveško zverino, ki je strl s svojo samopašno pohotnostjo mlado bitje in je pognal v prostovoljno smrt. Vzlic prošnji nesrečne mlade deklice sklenil je sam izvršiti obsodbo nad duhovnim hudodelcem.

Te misli so se v hipu porajale v duši ožaloščenega župnika. Takoj nato jih je pa razgnal up, da nesrečna deklica morebiti le ni dosegla in izvršila popolnoma svojega namena, temveč da se ji je morebiti ponesrečil njen poskus uničiti svoje mlado življenje in da sedaj ječi v silnih bolečinah v prepadu in čaka rešitve.

Z mrzlično hitrostjo se je odpravil na to sivolasi župnik k znanemu prepadu, da poišče truplo nesrečne deklice in ji nudi prvo pomoč, če je dobri bog odvrnil od nje prezgodnjo smrt. Stari naš župnik je celo pot upal, da bode našel nesrečno deklico še živo, čeprav hudo poškodovano. Zato je hitel in hitel, da mu je pot kar curkoma lil raz čelo.

Ko je prišel do prepada, krenil je takoj po znani stezici v dno prepada. Ko je dospel na dno, našel je tam res truplo mlade deklice. Hipoma je bil pri truplu in ko je dejal svojo tresočo roko na truplo mlade deklice, bilo je truplo že mrzlo . . .

Sivolasemu župniku so zaigrale v obeh solze . . . Molče je pokleknil poleg mrtvega trupla nesrečne deklice ter poslal k usmiljenemu sodniku v nebesa dolgo in gorečo molitev, v kateri ga je prosil odpuščanja za

obupani čin nesrečne mlade deklice in mile sodbe . . .

Ko je sivolasi župnik opravil to svojo gorečo molitev, je pa vstal in se napotil proti Orehovljam, da sporoči grozno novico ženinu Ivanu. Stopal je pa starček nazaj zelo počasi, ker so mu postale noge težke kakor svinec. Čim bližje je prihajal Orehovljam, tem počasnejši so bili njegovi koraki. V svojem duhu je pa iskal tolažilnih besedi, s katerimi naj pomiri in ublaži ono brezmejno gorje, ki se bode ob strašni novici rodilo v srcu njegovega mladega, nesrečnega prijatelja.

Eno zavest je imel ubogi župnik, da svojemu nesrečnemu prijatelju ne sme razodeti strašne resnice. Sivolasi župnik, ki je vedno nad vse spoštoval resnico, hčerko božjo in ki si ni nikdar umazal svojih ust s kako neresnico, moral se je danes odločiti, da se bode prvokrat v svojem dolgem življenju poslužil neresnice in da bode Ivanu in ljudem povedal, da se je cerkovnikova Lenica le po nesrečnem naključju ponesrečila v prepadu, ko je šla prej ta dan nabirat tja zanj rožice.

* * *

Skoro tik za starim župnikom sta pa lezla po prepadu dva orehoveljska šolarčka in iskala gnezda. Ko sta pa na dnu prepada našla truplo mlade deklice in spoznala ponesrečeno cerkovnikovo Lenico, sta jo pa kakor veter pohitela proti vasi in na vse strani raznesla novico o nesrečni smrti cerkovnikove Lenice.

Tako je prišla vest o nesreči cerkovnikove Lenice tudi do vednosti orožniške postaje, ki je takoj vse potrebno sporočila okrajnemu sodišču, da izvrši komisijo na licu nesreče.

Med tem je sivolasi župnik Koren poiskal mladega Novaka in ga našel v njegovi sobi vtopljenega v račune. Približal se mu je tiho; ko je

Ivan Novak začul tihe stopinje svojega očetovskega prijatelja, je vstal; stari župnik je pa, ne da bi kaj rekel, molče pritisnil mladega prijatelja na svoje srce. Ivana Novaka je to čudno postopanje starega župnika zelo osupnilo, a ko ga je pogledal v njegov prepadli in žalostni obraz, skrčilo se mu je srce in se mu porodila črna slutnja, da mu ima njegov očetovski prijatelj povedati nekaj groznega . . .

Držeč Ivana za roke, začel je nato sivolasi župnik mlademu svojemu prijatelju praviti s tresočim glasom o večkrat čudnih in presenetljivih ukrepih božjih in prešel potem na nezgodo ponesrečene deklice. Ko je Ivan začul grozno novico, da je mrtva njegova Lenica, se je v brezmejni žalosti kar sesedel in zatulil z nečloveškim glasom. Sivolasi župnik se je nato oklenil z obema rokama ubogega nesrečnika ter mu govoril tolažilne besede, katerih nesrečni Ivan v svojem brezmejnem obupu morda še slišal ni. Polagoma je pa začela Ivanu neka notranja sila strestati njegovo krepko telo in vse ude in skoro so se mu pojavile v očeh blagodejne solze . . . Tedaj je pa krepki mož jokal in ihtel kakor mal otrok.

LIV.

Ne boš več duš nam zapeljal,
s skušnjavami nas nadlegaval.

Aškerc: Mučeniki.

Sivolasi župnik Koren je ostal cel dan pri ubogem Ivanu Novaku, ker se je bal, da ne bi nesrečnik v svoji žalosti in obupu storil kakega nepredvidnega koraka. Vsak hip je pa prihitala k bratu tudi sestra Marjetica, ki je takoj brzojavila svojemu ženinu Stanku, da naj pride v Orehovlje, da bode stal na strani bratu Ivanu ob grozni nesreči, ki ga je zadel.

Še le proti večeru se je Ivan nekoliko pomiril, toda njegova bledost

in mrkosti sta kazali, da mu srce razjeda silna boleost, boleost nad izgubo ljubljene bitja, katero je ljubil kot zenico v svojem očesu. Ubogi Ivan ni skoro celo noč zatislil očesa, temveč prebil to prvo strašno noč po smrti svoje Lenice hodeč po sobi gor in dol. Še le proti jutru se je ves izmučen vrgel v polni opravi na posteljo in šele tedaj se ga je usmilil dobrotljivi bog Morfej ter mu naklonil smrtnemu spanju podoben spanec.

Drugo jutro je že zgodaj zjutraj dospela v Orehovlje sodna komisija, ki se je podala takoj na lice nesreče, da izvrši le-tam ogled. Mrtvo truplo mlade deklice se je potem preneslo v mrtvašnico, da se le-tam raztelesi. Pri raztelesenju je pa okrajni zdravnik ugotovil, da so vzrok smrti zlomljen tilnik, večkrat prebita lobanja in njima sledeče otrpenje možganov; mrtva deklica je pa imela zlomljene tudi nogi in roki. Pri raztelesenju je pa opazil zdravnik sledove strjene krvi na nekem delu trupla, kar ga je napotilo, da je tudi ta del trupla natančneje ogledal in preiskal, pri čemur je začel z glavo majati. Okrajni sodnik ga je začuden gledal in vprašal, kaj mu ni všeč, ker maje z glavo. Na to vprašanje je pa odvrnil zdravnik, da kažejo gotovi znaki, da je morala biti ponesrečena deklica kakih dvanaest ur pred svojo nesrečno smrtjo spolno zlorabljena in onečastjena.

Nato se je sestavil zapisnik o raztelesenju, v katerem je zdravnik tudi omenil one znake, ki kažejo na to, da je bila mrtva deklica pred svojo nezgodo spolno rabljena. Ko je bil zapisnik o raztelesenju gotov, podala se je pa sodna komisija v Novakovo gostilno, kjer sta jo sprejela stari župnik Koren in inženir Stanko, ker mladega gospodarja Ivana še ni bilo na spregled. Kakor je to naravno, menili so se o nesrečni smrti mlade deklice, pri čemur je zdravnik omenil tudi one čudne znake na dekličinem truplu, ki utemeljujejo do-

mnevo, da je bila nekaj ur pred svojo smrtno spolno rabljena. Stari naš župnik Koren je pazno poslušal te zdravnikove navedbe, ne da bi bil črnil le besedico, da mu je o stvari kaj več znanega, ker je hotel izpolniti zadnjo željo nesrečne deklice in molčati o njeni sramoti.

Ko se je pa sodna komisija vrnila v mesto, se je pa napravil župnik Koren na težko pot v župnišče, da napravi obračun z zločinskim duhovnikom, ki je tiral s svojo živinsko pohotnostjo v smrt mlado bitje. Ko je vstopil v župnišče, mu je prišla nasproti neka ženica, katero je vprašal, če je doma mladi župnik.

Ženica mu je odgovorila, da so župnik pač doma, da so pa nekaj bolni in da so ji naročili, da ni treba nikogar k njim pustiti. S temi besedami je hotela ženščina zastaviti pot staremu župniku, ki se pa ni zmenil za njo, temveč stopil takoj proti dobro mu znanim vratom, na katera je potrkal in potem takoj vstopil.

Mladi župnik dr. Podpečnik je ležal pri vstopu Matije Korena bled in z zavezano glavo na divanu. Ko je obrnil svojo glavo, zazrl je ves prestrašen v došlecju svojega prednika, ki je obstal v sredi sobe kakor angel maščevanja. Mladi župnik je nekaj časa gledal s strahom svojega prednika, potem se pa počasi vzdignil in zmeden in s tresočim glasom ponudil svojemu predniku prostor.

»Ne potrebujem stola,« odvrnil je z rezkim glasom Koren. »Kar se imava midva danes zmeniti, to bodeva lahko stoje opravila. Tudi ne bodem tratil preveč besedi z vami, ker ne bi rad predolgo z vami skupaj ostal v isti sobi. Preidem takoj k stvari. Cerkovnikova Lenica je našla prerano smrt v prepadu, smrt nesrečne deklice imate vi na vesti, ker ste jo včeraj s silo in zločinsko onečastili. S tem ste kot katoliški duhovnik zagrešili hudodelstvo posilstva in jo pognali v smrt. Vaše živinsko dejanje se kaznuje po cesar-

skih postavah z dosmrtno ječo, ker je šla vaša žrtev v svoji zmedenosti, katero ste pa vi provzročili, prostovoljno v smrt. Pri današnjem raztelesenju je zdravnik tudi ugotovil znake onečaščenja na mrtvem truplu. Meni je pa nesrečna deklica poslala pred svojo smrtjo pismo, v katerem mi je sporočila vso svojo sramoto, vso svojo nesrečo in mi tudi povedala, da ste vi oni hudodelec, ki jo je onečastil in ki jo žene v prerano smrt. Čim predložim to pismo sodišču, vas po zasluženju potegnejo v luknjo. Vendar tega ne bom storil, ako se takoj izgubite iz Orehovelj in če zapustite nemudoma kraj, ki je že preveč poln vaših žrtev. Ni vam bilo dovolj, da ste županovo vdovo oropali njene pameti in jo spravili v norišnico, sedaj ste si otežili svojo široko vest še z gršim hudodelstvom in s smrtjo mladega bitja. S tem je pa postala vaša mera polna in morate izginiti iz pozorišča ali z lepa ali z grda! To so torej »bogu dopadljiva« dela one novostrujarske naše duhovščine, ki hoče nas starejše duhovnike, ki smo se oprijemali edino le cerkve in altarja, s silo odriniti raz svoja mesta ter jih zasesti, da dovede nazaj ljudstvo h Kristusu kralju! To so torej »bogoljubna« dela one mlajše duhovščine, ki je zapustila cerkev in altar ter se z vso svojo silo vrgla v posvetno vrvenje, da si osvoji vso posvetno oblast in da zatre v narodu zadnji košček svobode in samostojnosti! S takimi deli bodete skoro omajali Petrovo skalo in razrušili one temelje, na katerih je zgradil odrešenik svojo večno stavbo! Vi ste grobokopi pravega krščanstva, katero ste v svojem srcu že zdavnaj zavrgli! Vi ste one cerkvene miši, ki glodate na zdravem telesu naše vzvišene vere in naše vzvišene morale in ki bodete s svojimi strupenimi zobmi tudi oboje zglodali in zgrizli, če ne pride cerkev sama do zdravega, toda zaeno temeljitega preobrata! Verstvo

ne nazaduje in ne propada radi napadov cerkvenih sovražnikov, temveč nazaduje in propada edino radi vas predstaviteljev novostrujarske duhovščine, ki sta vam posvetna oblast in moč vse, verstvo pa postranska stvar! Toda dovolj o tem, ker vas dovolj jasno razkrinkujejo vaša grda dejanja. Vrnem se k moji zadevi. Dovolim vam rok treh dni, da uredite svoje stvari in da izginete iz Orehovelj. Če bodete pa v treh dneh še tukaj, potem bom šel k sodišču ter vas izročil roki neizprosne pravice. Da vas takoj ne izročim roki pravice, ne delam morda iz obzira na vaš duhovski poklic, katerega ste brezstidno opljuvali, ne delam z ozirom na vašo osebo, ki takega ozira tudi ne zasluži, temveč storim to edino z ozirom na dobro in pošteno ime one zadnje vaše žrtve, ki je predsnobjem šla prostovoljno v smrt. Torej v treh dneh bodete izginili, ali vas pa zagrabí roka pravice.«

Sivolasi župnik je govoril to svojo sodbo z jeznim glasom in sekanjo, da so padale posamezne besede kakor bič po zločincu, ki je bled in molče poslušal to strašno sodbo. Ko je stari župnik izvršil svojo sodbo nad zločinskim naslednikom, se je pa trdo obrnil in zapustil prepadlega zločince samega.

* * *

Ko je častiti njegov prednik vršil sodbo nad dr. Jurjem Podpečnikom, zdelo se je poslednjemu, da se nahaja na šibki ladji, katero mečejo razburkani valovi semintje kot orehovo lupino in ki se bode skoro pogreznila v dno morja.

Bil je tako potrť in telesno in duševno uničen, da je izgubil ves svoj nekdanji ponos in da svojemu predniku na strašno obtožbo in obsodbo ni mogel odvrniti niti besedice, temveč da je molče sprejel svojo obsodbo, ki je bila pa še nad vse pričakovanje milostna.

Začel je v svojih zblodenih možganih premišljevali, kaj mu je storiti, ali naj se uda mili sodbi svojega sivolasega prednika ali naj se pa postavi v bran strašni obtožbi . . . Dolgo je mladi župnik premišljeval, toda vedno bolj se mu je utrjevala zavest, da je zaigral svojo življensko igro in da je sam v svoji živinski pohotnosti in brezmejni lakomnosti razrušil one mostove, čez katere naj bi ponosno korakal, da postane bogat in mogočen. V srce se mu je vračal spomin na nevesela otroška leta, na očeta pijanca, na zadirčno mater, na pomanjkanje in gladovanje izza dijaških let, na ogoljufano prvo ljubezen. Ti žalostni spomini v zvezi s strašno sodbom sivolasega župnika so mu begali um in pamet in ga zmešali tako, da je v svojem obupu stopil k svoji blagajnici, jo odprl, vzel iz nje drobno stekleničico z bledo tekočino ter vsebino te stekleničice izpil na dušek.

* * *

Ko je drugi dan župnikova kuharica vstopila v uradno sobo svojega mladega župnika, našla ga je na tleh ležečega in mrzlega. Kakor blisk se je razširila po Orehovljah neverjetna novica, da je mladega župnika zadela kap.

Ker ni bilo sedaj v Orehovljah nobenega duhovnika, oskrbel je pogreb nesrečne cerkvenikove hčerke sosednji župnik Anton Babnik, kateremu se je pridružil še stari Matija Koren, da opravi s svojim duhovnim sobratom zadnje opravilo za ono nesrečno deklico, katere smrt je povzročil njegov nevredni naslednik-hudodelec, ki pa je med tem tudi že stopil pred svojega sodnika.

LV.

Naprej! Ne držite mi križem rok!

Aškerc: Zlatorog.

Po nesrečni smrti svoje ljubljene neveste Lenice mladi Ivan Novak dolgo časa ni bil za nobeno pravo

delo. Pohajal je otožno okrog in čestokrat so ga ljudje videli, ko je stal žalosten ob preranem grobu svoje mlade neveste.

Stari župnik Matija Koren svojega mladega prijatelja v nesreči ni hotel zapustiti, zato se je uklonil prijaznemu povabilu Ivanove sestre Marjetice ter ostal kar za stalno pri Novakovih. Iz knezoškofijske pisarne je sicer dobil skoro oster poziv, da naj se vrne zopet na ono mesto, ki mu je odločeno kot kraj njegovega pokoja. Župnik Koren se je pa na ta poziv osebno zglasil v knezoškofijski pisarni in letam orchoveljske razmere in posebno plodonosno delovanje nagle smrti umrlega dr. Jurija Podpečnika in pa v Ameriko odšlega misijonarja Urha Čuka tako temeljito pojasnil, da je imel od tega dne mir pred škofijo in da ga ni nihče več silil proč iz Orehovelj.

V Orehovljah je pa čakalo župnika Korena polne roke dela, ker so prišli po odhodu misijonarja Urha Čuka kaj čudni in tudi neprijetni časi. Najprvo je začelo med ljudmi vršeti, da pri konsumnem društvu nekaj ni v redu, skoro se je pa ta govorica tudi razširila na posojilnico za Orehovlje in orehoveljski kot.

Proti konsumnem društvu so začele namreč od raznih tvrdk z Dunaja in od drugod deževati tožbe za večje in manjše zneske. Tem tožbam so pa skoro sledile tudi izvršbe. Oni neuki mož, kateremu je misijonar Urh Čuk pred svojim odhodom poveril nadaljno vodstvo konsumnega društva, je postal skoro ves zmešan in si v svoji zadregi ni vedel pomagati drugače, nego da je šel v okrajno mesto k sodišču vprašat za svet prijaznega sodnika. Ko je sodniku po svojih zmožnostih in vednosti pojasnil vse žalostne razmere pri konsumnem društvu, izprevidel je okrajni sodnik kaj hitro, da so pri konsumnem društvu delali z blagom in denarjem tako, kakor

svinja z mehom in da je vse gospodarstvo pri konsumnem društvu tako temeljito založeno, da se založeni voz ne da več potegniti iz blata. Svetoval je vsled tega, da naj mož izroči ključe od konsumnega društva sodišču in napove konkurz, kar je možiček tudi storil.

Konkurz konsumnega društva in skoro mu sledeči konkurz posojilnice za Orehovlje in orehoveljski kot, ki je bila najbolj prizadeta po polomu konsumnega društva, sta zadela strašno veliko gospodarjev iz Orehovelj in bližnje okolice. Ti ubogi zaslepljeni zapeljanci so se v svoji stiski začeli zatekati k sivolasemu župniku Korenu in k mlademu Ivanu Novaku, da bi jima ta dva svetovala in pomagala. Župnik Koren in Ivan Novak, katerima se je ubogo zaslepljeno in oškodovano ljudstvo smililo v dno duše, nista odrekla sveta in pomoči, temveč skušala z vsemi mogočimi sredstvi celiti one globoke rane, katere je zasekal zdravemu telesu v svoji brezmejni lahkomišljenosti in neizkušeni misijonar Urh Čuk. Oba sta imela polne roke dela in marsikoga tudi rešila preteče popolne gospodarske propasti.

To naporno delo za občni blagor je posebno dobro vplivalo na Ivana Novaka, ker mu je bilo najboljši lek za njegovo otožnost in njegovo žalovanje po prerano zamrli Lenici. Ivan Novak je stal sedaj tudi že kot župan na čelu orehoveljske občine, ker je bil pri prvi seji novega občinskega odbora soglasno izvoljen za župana.

Roko ob roki ž njima je pa skušala te vseobče rane celiti tudi Marjetica toliko časa, dokler ni prišel po njo njen ženin Stanko Kovač ter jo povedal kot svojo ženico v belo Ljubljano potem, ko ju je poročil očetovski prijatelj Matija Koren; kmalu po poroki je pa došla vest, da je preminula Neža Novakova, ne da bi se ji povrnila izgubljena pamet.

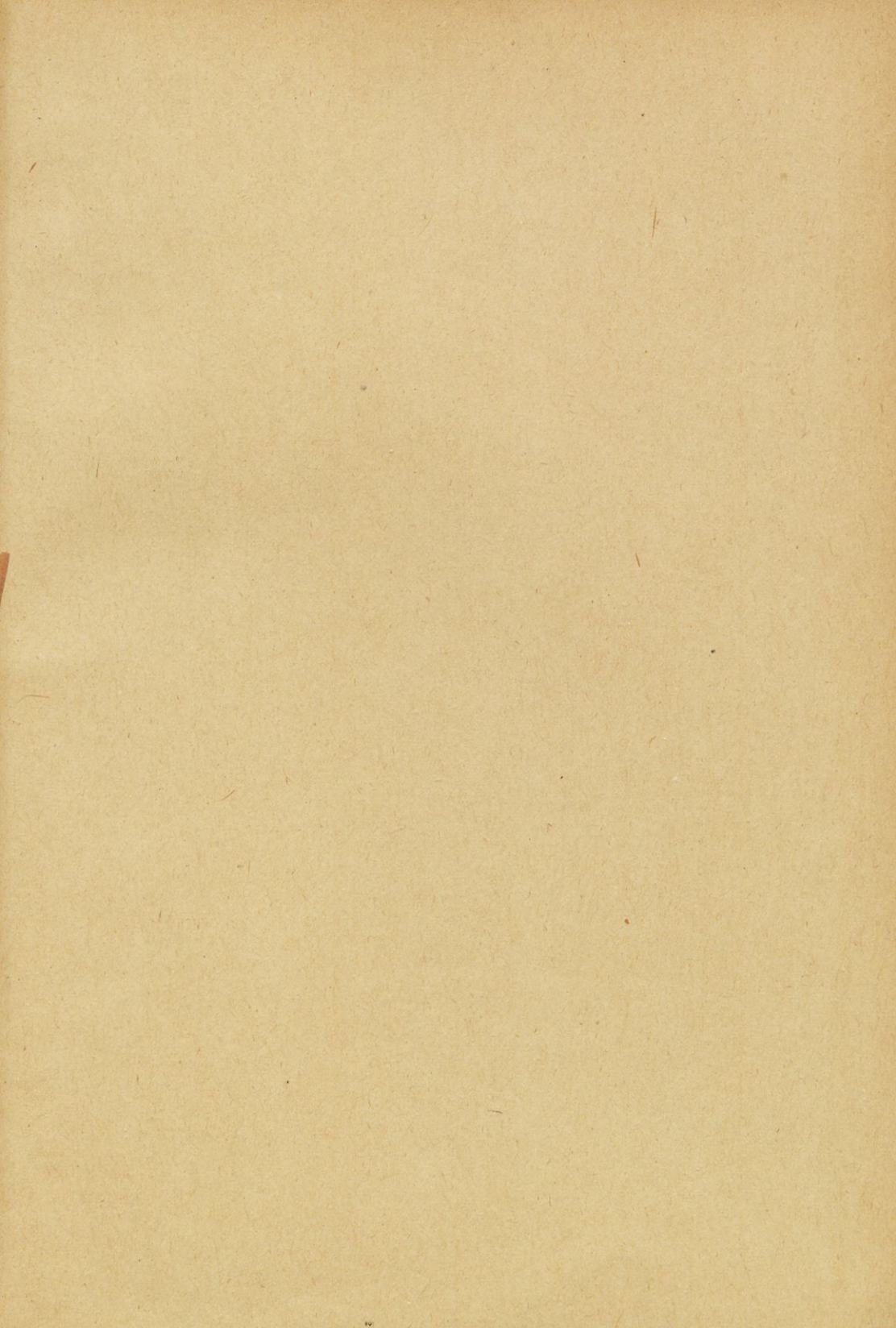
Orehovlje so dobile skoro tudi novega župnika, ki se pa ni vtikal v občinske in druge posvetne razmere, temuč živel za se v svojem župnišču, kar je bilo vsem ljudem prav. Za njim došli novi kaplan, ki pa ni bil več tako mlad, se pa tudi ni brigal za drugega nego za planinstvo, ker je bil navdušen planinec in je vsako svojo prosto uro porabil v to, da je pohitel na kak višji ali manjši hrib. In tudi to je bilo ljudem prav.

Ker se nova dva duhovnika nista mešala v občinske in druge zadeve, vračal se je polagoma med orehoveljske občane zopet oni blagodejni mir, ki je vladal le-tam ob času, ko je bil tam župnik še Matija Koren in ko je le-tam županoval pokojni Blaž Novak. Vpokojeni župnik Matija Koren, novi župan Ivan Novak in pa nadučitelj Franc Kovač so pa tudi vse storili, kar so mogli, da so se hitrejšje celile one rane, ki jih je Orehovljam zasekalo konsumno društvo in posojilnica za Orehovlje in orehoveljski kot. Življenje v bralnem društvu, gasilnem društvu in v podružnici kmetijske družbe, katerih obstoj je bil prepelj že nevarno ogrožen, se je zopet oživel in so člani s podvojenim delom skušali nadomestiti to, kar se je zanemarilo v onih burnih časih, ko sta hotela rajni dr. Jurij Podpečnik in sedanji misijonar Urh Čuk postavili na glavo Orehovlje in celo občino in vse preustrojiti v pogubonosnem duhu novostrojarske duhovščine.

Ko je stari župnik Koren, katerega je sedaj zopet pridno obiskaval njegov prijatelj Anton Babnik, opazil in videl, da se vračajo v Orehovlje zopet stari zlati časi medsebojne ljubezni in sprave, povrnila se mu je dobra volja in je kaj rad omenjal proti prijatelju Babniku, da je sedaj zopet srečen, ker so iz Orehovelj pregnane one cerkvene miši, ki so semkaj zanesle toliko nesreče, bridkosti in gorja.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJILNICA

00000476256

